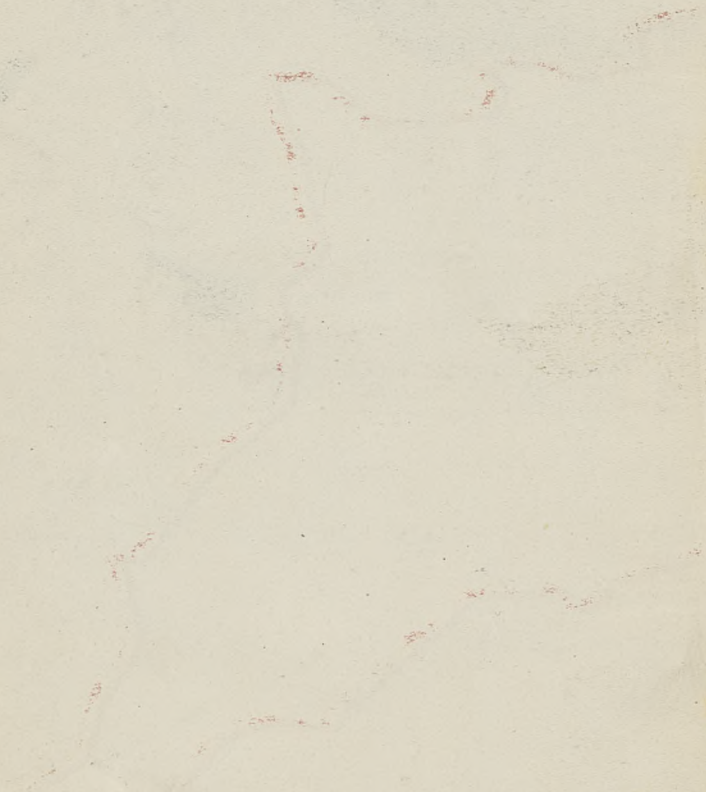
MAPA DO CHRESTOMATYI Z PISM XENOFONTA WYD. III E. FIDERERA.

Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych we Lwowie.

LIT. A. PRZYSZLAK we LWOWIE.

BIBLIOTEKA KLASYKÓW ŁACIŃSKICH I GRECKICH DLA MŁODZIEŻY SZKOLNEJ.

CHRESTOMATYA

Z PISM

XENOFONTA

UŁOŻYŁ I SŁOWNIKIEM ZAOPATRZYŁ

EDWARD FIDERER,

PROFESOR C. K. GIMNAZYUM FRANCISZKA JÓZEFA WE LWOWIE.

Z MAPĄ.

WYDANIE TRZECIE.

CENA EGZEMPLARZA OPRAWIONEGO 2 K. 40 h.

WE LWOWIE.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUCZYCIELI SZKÓŁ WYŻSZYCH

1902.

Z DRUKARNI E. WINIARZA.

O ŻYCIU I PISMACH XENOFONTA.

Xenofon, urodzony około r. 430 w Atenach z ojca Gryllosa, był uczniem sławnego mędrca Sokratesa. Jako wielbiciel spartańskiej karności nie znajdował upodobania w politycznych stosunkach miasta rodzinnego, gdzie nierozważny i nieumiarkowany gmin rej wodził. Nie dziw tedy, że pomimo przestróg Sokratesa chętnie poszedł za głosem przyjaciela swojego, Beoty Proxenosa, który go wezwał do udziału w wyprawie Cyrusa Młodszego. Cyrus, namiestnik przedniej Azyi, który w wojnie peloponezkiej Spartanom skuteczną dał pomoc, postanowił w kilka lat po tej wojnie strącić brata swego Artaxerxesa z tronu perskiego. Tajemnie wspierany przez Spartę, zebrał znaczne wojsko greckich najemników pod dowództwem Spartańczyka Klearcha i gotował wyprawę pozornie na Pizydów, a w rzeczywistości, jak to się później okazało, przeciwko Artaxerxesowi.

Xenofon nie wiedział zrazu, jaki jest prawdziwy cel wyprawy, został jednak później przy Cyrusie i walczył w bitwie pod Kunaxą r. 401, gdzie wprawdzie Grecy odnieśli zwycięstwo, ale śmierć Cyrusa zniweczyła wszystkie nadzieje Greków, jakie im przed bitwą czyniono.

Jedynym celem helleńskiego wojska posiłkowego było teraz cało dostać się do ojczyzny. Tymczasem wiarołomni Persowie pomordowali podstępnie greckich dowódców, a Hellenowie, po-

zostawieni sami sobie na obczyźnie, nadto zewsząd od groźnych otoczeni nieprzyjaciół, musieli nowych dowódców wybrać, pomiędzy którymi wkrótce Cherizofos i Xenofon przez swe osobiste przymioty pierwsze zajęli miejsce. Cherizofos objął dowództwo nad przednią strażą, Xenofon prowadził straż tylną. Postanowiono wracać wzdłuż Tygrysu na północ, spodziewając się tą drogą najprędzej dostać do morza i do ojczyzny. Po niezmiernych trudach, przebijając się przez nieprzyjazne narody, przechodząc przez dzikie góry i znosząc srogość zimy w Armenii, doszli Hellenowie z małemi stosunkowo stratami do greckich osad nad Czarnem morzem. Odbywszy podróż wzdłuż południowego wybrzeża morza, był Xenofon wraz z greckiem wojskiem jakiś czas w służbie trackiego króla Seutesa. Gdy Tyssafernes, następca Cyrusa, uderzył na greckie miasta, położone na zachodniem wybrzeżu Azyi Mniejszej, posłali Spartanie, mając hegemonię w Grecyi, swoim pobratymcom wojsko na pomoc. Wtedy przyłączył się Xenofon do spartańskiego wojska, które (399 — 396) pod Tybronem i Derkillidasem przeciwko perskim satrapom walczyło. Wojna ta przybrała wnet większe rozmiary, a Spartanie musieli 396 jednego z królów swoich, Agezylaosa, wysłać z większem wojskiem do Azyi. Xenofon, przejęty uwielbieniem dla Agezylaosa, bez wahania wziął udział w jego wyprawach przeciwko Persom. Tymczasem Persowie korzystając z niechęci, jaka w Grecyi przeciwko Spartanom panowała, potrafili pobudzić do wojny przeciwko Sparcie Teby, Korynt, Argos i Ateny. Wskutek tego odwołali Spartanie po pierwszych zaraz niepowodzeniach Agezylaosa z Azyi. Xenofon wrócił z Agezylaosem do Grecyi i był obecnym w bitwie pod Koroneą 394 przeciwko Ateńczykom i Tebanom.

Za udział w tej bitwie przez swych ziomków na wygnanie skazany, przebywał jakiś czas u Agezylaosa, a od roku 387 do 371 mieszkał w posiadłości wiejskiej koło Skillus w Elidzie, którą od Spartan w darze otrzymał. Tu przebywając z żoną i dwoma

synami, Gryllosem i Diodorem, trudnił się rolnictwem, łowiectwem i naukami; tu też napisał największą część dzieł swoich. Ale nie zaznał długiego spokoju. Gdy bowiem po wojnie pod Leuktrą 371 Elida przeciwko Spartanom powstała, musiał Xenofon, wypędzony ze Skillus przez Elejczyków, uciekać i udał się na mieszkanie do Koryntu, gdzie aż do śmierci (około 354) pozostał. Do Aten prawdopodobnie już nie powrócił, jakkolwiek Ateńczycy, połączywszy się ze Spartą przeciwko Tebom, dekret banicyi na niego wydany odwołali. Aż do końca życia wytrwał wiernie przy Sparcie. Swoich dwóch synów posłał do Aten do ostatniej walki w obronie Sparty przeciwko Tebanom.

Liczne dzieła treści historycznej, politycznej, filozoficznej i ekonomicznej napisał Xenofon częścią w Skillus, częścią po roku 370 w Koryncie. Najznakomitszem jego dziełem historycznem jest Ἀνάβασις. Tytuł ten oznacza pochód Cyrusa od strony morza w głąb kraju, który w pierwszej księdze jest opisany; sześć ksiąg dalszych opisuje powrót greckich najemników z Babilonii przez Trapezus ku Hellespontowi. Jako naoczny świadek i uczestnik pochodu potrafił Xenofon nadać temu dziełu szczególniejszy powab, bo kreśląc wypadki jasno i z życiem, zmusza niejako czytelnika do zainteresowania się przygodami owej małej garstki greckich bohaterów. Dla jasnego, przejrzystego i powabnego stylu, jakim się to dzieło odznacza, nadano Xenofontowi w późniejszych czasach przydomek Ἀττικὴ μοῦσα i Ἀττικὴ μέλιττα.

Wielką też sławę zjednało Xenofontowi dzieło p. t. Κύρου παιδεία w ośmiu księgach, właściwie powieść historyczno-polityczna, w której autor, kreśląc wychowanie i rozwój sławnego króla perskiego, chce okazać, jak przyszły władca ma być wychowany, by mógł kiedyś najpotężniejsze państwo założyć, utrwalić i narody sobie podległe prawdziwie uszczęśliwić. Mając ten cel dydaktyczny na oku, był autor zmuszony nie tylko przystroić założyciela

państwa perskiego zaletami, których niezawodnie nie posiadał, ale nadto odnieść do niego te urządzenia, które w rzeczywistości od Daryusza pochodziły. Na tle więc historycznem — o ile z przewodnią myślą dzieła się zgadzało — skreślił Xenofon w Cyropedyi ideał panującego, który wprawdzie na zewnątrz jest władcą oryentalnym, ale co do swej istoty jest Grekiem, w Sparcie wychowanym, a wedle filozoficznych zasad Sokratesa wykształconym.

Pomiędzy pismami filozoficznemi Xenofonta pierwsze miejsce zajmują 'Απομνημονεύματα Σωκράτους (Pamiętniki o Sokratesie) w czterech księgach, w których autor kreśli wierny obraz życia i nauki uwielbianego swego nauczyciela Sokratesa. Celem Xenofonta było przekonać Ateńczyków, że niesprawiedliwie postąpili z Sokratesem, skazując go na śmierć, a zarazem wykazać, jak pożytecznemi we wszystkich sprawach obywatelskich były jego nauki i rady udzielane. Po odparciu zarzutów przeciwko Sokratesowi podnoszonych, jakoby w bóstwa krajowe nie wierzył i młodzież psuł, usposabiając ją do gwałtów, podaje autor cały szereg rozmów Sokratesa, mianych z różnymi ludźmi o rozmaitych przedmiotach, a to, aby dowieść, »że Sokrates podnosił tych, z którymi obcował, swoim przykładem i swoją nauką«.

Nadto napisał Xenofon cały szereg innych dzieł; tu należą:

1) Ἑλληνικά, historya Hellady w siedmiu księgach, z których dwie pierwsze stanowią dalszy ciąg sławnego dzieła Tukidydesa, opisując historyę wojny peloponezkiej od r. 411 do jej zakończenia; dalszych pięć ksiąg zawiera dalszą historyę Hellady aż do bitwy pod Mantineą 362.

2) 'Αγησίλαος, pochwała króla Agezylaosa.

3) Λακεδαιμονίων πολιτεία, o konstytucyi Lacedemończyków.

4) 'Αθηναίων πολιτεία, o konstytucyi Ateńczyków.

5) Πόροι ἢ περὶ προσόδων, o poprawieniu ateńskich dochodów państwowych.

6) Ἱέρων, rozmowa między poetą Simonidesem a królem Hieronem Starszym z Syrakuz o środkach, za pomocą których samowładcą kraj swój uszczęśliwić może.

7) Περὶ ἱππικῆς, o sztuce jeżdżenia konno.

8) Ἱππαρχικός, przewodnik dla dowódcy jazdy.

9) Κυνηγετικός, o polowaniu.

10) Ἀπολογία Σωκράτους, obrona Sokratesa, gdzie wykazuje, dlaczego Sokrates wolał umrzeć, niż błagać sędziów o życie.

11) Συμπόσιον, uczta filozofów, w formie dyalogu, gdzie Sokrates w gronie swych uczniów zajmującą rozmową uprzyjemnia biesiadę.

12) Οἰκονομικὸς λόγος, o sztuce prowadzenia gospodarstwa domowego.

Autentyczność niektórych pism, w szczególności pod 2, 4, 10 wymienionych, podają uczeni w wątpliwość.

Z ANABASIS.

I. Powód do wojny i przygotowania wojenne.

(An. I. 1; 2, 1—5).

Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο, πρε- 1
σβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ
ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβού-
λετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. ὁ μὲν οὖν πρεσβύτε- 2
ρος παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς
ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ στρατηγὸν δὲ
αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροί-
ζονται. ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς
φίλον, καὶ τῶν Ἑλλήνων ἔχων ὁπλίτας ἀνέβη τριακο-
σίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον. ἐπεὶ δὲ ἐτε- 3
λεύτησε Δαρεῖος καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν Ἀρταξέρ-
ξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελ-
φόν, ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεται καὶ συλλαμβά-
νει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν
ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθείς, βου- 4
λεύεται, ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλά, ἢν
δύνηται, βασιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρύσατις μὲν δὴ ἡ μή-
τηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βα-
σιλεύοντα Ἀρταξέρξην. ὅστις δ' ἀφικνοῖτο τῶν παρὰ 5
βασιλέως πρὸς αὐτόν, πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμ-
πετο, ὥστε αὐτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. καὶ τῶν

παρ᾽ ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε
ἱκανοὶ εἴησαν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.
6 Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἥθροιζεν ὡς μάλιστα
ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευότατον λάβοι
βασιλέα. ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν. ὁπόσας εἶχε φυ-
λακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκά-
στοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους
καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πό-
λεσι. καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ
ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δεδομέναι, τότε δὲ ἀφειστήκεσαν
7 πρὸς Κῦρον πᾶσαι πλὴν Μιλήτου· ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσα-
φέρνης προαισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους,
τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ᾽ ἐξέβαλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὑπο-
λαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα ἐπολιόρκει
Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειρᾶτο
κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. καὶ αὕτη αὖ ἄλλη πρόφα-
8 σις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. πρὸς δὲ βασιλέα
πέμπων ἠξίου ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ δοθῆναι οἱ ταύτας τὰς
πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ἡ μή-
τηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τὴν μὲν
πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλὴν οὐκ ᾐσθάνετο. Τισσαφέρνει δὲ
ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπα-
νᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. καὶ γὰρ
ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ
τῶν πόλεων, ὧν Τισσαφέρνους ἐτύγχανεν ἔχων.
9 Ἄλλο δὲ στράτευμα αὐτῷ συνελέγετο ἐν Χερρονήσῳ
τῇ κατ᾽ ἀντιπέρας Ἀβύδου τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρ-
χος Λακεδαιμόνιος φυγὰς ἦν· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦ-
ρος ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρει-
κούς. ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ
τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐπολέμει ἐκ Χερρονήσου ὁρμώ-
μενος τοῖς Θρᾳξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι καὶ ὠφέ-

λει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἑκοῦσαι. τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα. Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ξένος 10
ὢν ἐτύγχανεν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν, ὡς οὕτως περιγενόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἓξ μηνῶν μισθόν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. Πρόξενον 11
δὲ τὸν Βοιώτιον, ξένον ὄντα, ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς εἰς Πισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων τῶν Πισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιόν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τοῖς Μιλησίων. καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἤδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρό- 12
φασιν ἐποιεῖτο ὡς Πισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικόν. ἐνταῦθα καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα, καὶ τῷ Ἀριστίππῳ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παραγγέλλει λαβόντα τοὺς ἄλλους, πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορ- 13
κοῦντας, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν, ἐφ'

ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσεσθαι, πρὶν αὐτοὺς κατ-
αγάγοι οἴκαδε. οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· ἐπίστευον γὰρ
14 αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα παρῆσαν εἰς Σάρδεις. Ξε-
νίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς
Σάρδεις ὁπλίτας εἰς τετρακισχιλίους, Πρόξενος δὲ παρῆν
ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας
δὲ πεντακοσίους, Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος ὁπλίτας
ἔχων χιλίους, Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς ὁπλίτας ἔχων ὡς
πεντακοσίους, Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς τριακοσίους μὲν ὁπλί-
τας, τριακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ
οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων.
15 Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δὲ
κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς
ἐπὶ Πισίδας τὴν παρασκευήν, πορεύεται ὡς βασιλέα,
16 ᾗ ἐδύνατο τάχιστα, ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. καὶ
βασιλεὺς μὲν δή, ἐπεὶ ἤκουσε Τισσαφέρνους τὸν Κύρου
στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο. Κῦρος δὲ ἔχων, οὓς εἴρηκα,
ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων.

2. Wojsko greckie buntuje się.

(An. I, 3).

Z początkiem marca r. 401 wyruszył Cyrus z Sardes. Szedł przez Lidyę do miasta Kolossaj we Frygii; tu połączył się z nim Tessalczyk Menon z 1.000 hoplitów i 500 peltastami. W mieście frygijskiem Kelajnaj połączył się z nim Klearch, który prowadził ze sobą 1.000 hoplitów, 800 trackich peltastów i 200 kreteńskich łuczników, nadto Syrakuzańczyk Sozyas z 300, a Arkadyjczyk Sofajnetos z 1.000 hoplitami. Odbyty w temże mieście przegląd wojska wykazał 13.000 helleńskich wojowników. Z Kelajnaj udał się Cyrus przez Likaonię i Kapadocyę do gór cylicyjskich, przeszedł przez nie i w pierwszych dniach czerwca przybył do Tarsos.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκο- 1
σιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω·
ὑπώπτευον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι· μισθωθῆναι δὲ
οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὑτοῦ
στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι· οἱ δὲ αὐτόν τε ἔβαλλον καὶ
τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἄρξαιντο προϊέναι. Κλέαρ- 2
χος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε μὴ καταπετρωθῆναι,
ὕστερον δ' ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνή-
γαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὑτοῦ στρατιωτῶν. καὶ πρῶτον μὲν
ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς· οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον
καὶ ἐσιώπων· εἶτα δὲ ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς 3
φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ ξένος Κῦρος
ἐγένετο καί με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τά τε ἄλλα
ἐτίμησε καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν οὐκ
εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοὶ οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ'
εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θρᾷκας 4
ἐπολέμησα, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ'
ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρονήσου αὐτοὺς ἐξελαύνων βουλομένους
ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Ἕλληνας τὴν γῆν. ἐπειδὴ
δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέ-
οιτο, ὠφελοίην αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου.
ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δή μοι 5
ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι ἢ πρὸς ἐκεῖ-
νον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι. εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω,
οὐκ οἶδα, αἱρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς καὶ σὺν ὑμῖν, ὅ,τι ἂν
δέῃ, πείσομαι. καὶ οὔποτε ἐρεῖ οὐδείς, ὡς ἐγὼ Ἕλληνας
ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἕλληνας τὴν
τῶν βαρβάρων φιλίαν εἱλόμην, ἀλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ 6
ἐθέλετε πείθεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι καί, ὅ,τι ἂν δέῃ,
πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φί-
λους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν οἶμαι εἶναι τί-

μιος, ὅπου ἂν ὦ, ὑμῶν δὲ ἔρημος ὢν οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶ-
ναι οὔτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι οὔτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι.
ὡς ἐμοῦ οὖν ἰόντος, ὅπῃ ἂν καὶ ὑμεῖς, οὕτω τὴν γνώ-
μην ἔχετε.
7 Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται, οἵ τε αὐτοῦ ἐκείνου
καὶ οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἀκούσαντες ἐπῄνεσαν· παρὰ δὲ Ξε-
νίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι λαβόντες τὰ ὅπλα
καὶ τὰ σκευοφόρα ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ.
8 Κῦρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος μετεπέμ-
πετο τὸν Κλέαρχον· ὁ δὲ ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάθρᾳ δὲ
τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον ἔλεγε θαρρεῖν, ὡς
9 καταστησομένων τούτων εἰς τὸ δέον. μετὰ δὲ ταῦτα συνα-
γαγὼν τούς θ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς προσελθόντας
αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον ἔλεξε τοιάδε.
Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι οὕ-
τως ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον.
οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, ἐπεί γε οὐ συνε-
10 πόμεθα αὐτῷ, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης. ὅτι
μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν, οἶδα· ὥστε καὶ με-
ταπεμπομένου αὐτοῦ οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον
αἰσχυνόμενος, ὅτι σύνοιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐ-
τόν, ἔπειτα καὶ δεδιώς, μὴ λαβών με δίκην ἐπιθῇ ὧν
11 νομίζει ὑπ' ἐμοῦ ἠδικῆσθαι. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι
ἡμῖν καθεύδειν οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλεύε-
σθαι, ὅ,τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. καὶ ἕως γε μένομεν
αὐτοῦ, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέστατα
μενοῦμεν, εἴ τε ἤδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέστατα
ἄπιμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξομεν· ἄνευ γὰρ τούτων
12 οὔτε στρατηγοῦ οὔτε ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν. ὁ δ' ἀνὴρ
πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος, ᾧ ἂν φίλος ᾖ, χαλεπώτατος
δ' ἐχθρός, ᾧ ἂν πολέμιος ᾖ, ἔχει δὲ δύναμιν καὶ πεζὴν
καὶ ἱππικὴν καὶ ναυτικήν, ἣν πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν τε καὶ

ἐπιστάμεθα· καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρω δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθῆσθαι. ὥστε ὥρα λέγειν, ὅ,τι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι.

Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο· ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ 13
μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου, λέξοντες, ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι, ἐπιδεικνύντες, οἵα εἴη ἡ ἀπορία ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι. εἷς δὲ 14
δὴ εἶπε, προσποιούμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγοὺς μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι — ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι — καὶ συσκευάζεσθαι· ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κῦρον, ὅστις διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει· ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην, πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε Κῦρος μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἀνηρπακότες.

Οὗτος μὲν τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε τοσοῦτον. Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν 15
στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· πολλὰ γὰρ ἐνορῶ, δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον· ὡς δὲ τῷ ἀνδρί, ὃν ἂν ἕλησθε, πείσομαι, ᾗ δυνατὸν μάλιστα, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι, ὥς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων. μετὰ 16
τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥσπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου ποιουμένου, ἐπιδεικνὺς δέ, ὡς εὔηθες εἴη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου, ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. εἰ δὲ καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν, ὃν ἂν Κῦρος δῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κῦρον προκαταλαβεῖν; ἐγὼ 17
γὰρ ὀκνοίην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ, φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι, ᾧ δοίη, ἕπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ, ὅθεν οὐκ ἔσται

ἐξελθεῖν· βουλοίμην δ' ἂν ἄκοντος ἀπιὼν Κύρου λαθεῖν
αὐτὸν ἀπελθών· ὃ οὐ δυνατόν ἐστιν. ἀλλ' ἐγώ φημι ταῦτα
18 μὲν φλυαρίας εἶναι· δοκεῖ δέ μοι ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς
Κῦρον, οἵτινες ἐπιτήδειοι, σὺν Κλεάρχῳ ἐρωτᾶν ἐκεῖνον,
τί βούλεται ἡμῖν χρῆσθαι· καὶ ἐὰν μὲν ἡ πρᾶξις ᾖ πα-
ραπλησία, οἵαπερ καὶ πρόσθεν ἐχρῆτο τοῖς ξένοις, ἕπε-
σθαι καὶ ἡμᾶς καὶ μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τούτῳ
19 συναναβάντων· ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαί-
νηται καὶ ἐπιπονωτέρα καὶ ἐπικινδυνοτέρα, ἀξιοῦν ἢ πεί-
σαντα ἡμᾶς ἄγειν ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι·
οὕτω γὰρ καὶ ἑπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι
ἑποίμεθα καὶ ἀπιόντες ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν· ὅ,τι δ' ἂν
πρὸς ταῦτα λέγῃ, ἀπαγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας
πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι.

20 Ἔδοξε ταῦτα, καὶ ἄνδρας ἑλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ
πέμπουσιν, οἳ ἠρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ.
ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀκούοι Ἀβροκόμαν ἐχθρὸν ἄνδρα
ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα στα-
θμούς· πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· κἂν μὲν
ᾖ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρῄζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ, ἢν δὲ
21 φύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα. ἀκούσαντες
δὲ ταῦτα οἱ αἱρετοὶ ἀπαγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις· τοῖς δὲ
ὑποψία μὲν ἦν, ὅτι ἄγοι πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἕπε-
σθαι. προσαιτοῦσι δὲ μισθόν· ὁ δὲ Κῦρος ὑπισχνεῖται
ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ
τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ· ὅτι δὲ ἐπὶ βασι-
λέα ἄγοι, οὐδὲ ἐνταῦθα ἤκουσεν οὐδεὶς ἐν τῷ γε φανερῷ.

3. Pochód przez Cylicyę i Syryę. Przejście Eufratu.

(An. I 4, 1 — 4; 5 — 9; 11 — 19).

1 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα,
ἐπὶ τὸν Ψάρον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα·

ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ τὸν Πύραμον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος στάδιον. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, εἰς Ἰσσούς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ 2
Κύρῳ παρῆσαν αἱ ἐκ Πελοποννήσου νῆες τριάκοντα καὶ πέντε καὶ ἐπ' αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. ἡγεῖτο δ' αὐταῖς Ταμῶς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον. παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, 3
μετάπεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὁπλίτας, ὧν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. αἱ δὲ νῆες ὥρμουν παρὰ τὴν Κύρου σκηνήν. ἐνταῦθα καὶ οἱ παρὰ Ἀβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀποστάντες ἦλθον παρὰ Κῦρον, τετρακόσιοι ὁπλῖται, καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, 4
ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. Ἀβροκόμας δέ, ἐπεὶ ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας 5
σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, εἰς Μυρίανδον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον καὶ ὥρμουν αὐτόθι ὁλκάδες πολλαί. ἐνταῦθ' 6
ἔμειναν ἡμέρας ἑπτά· καὶ Ξενίας ὁ Ἀρκὰς καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς ἐμβάντες εἰς πλοῖον καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐνθέμενοι ἀπέπλευσαν, ὡς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκουν, φιλοτιμηθέντες, ὅτι τοὺς στρατιώτας αὐτῶν τοὺς παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας, ὡς ἀπιόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν καὶ οὐ πρὸς βασιλέα, εἴα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. ἐπεὶ δ' ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθε λόγος, ὅτι διώκοι αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν ηὔχοντο ὡς δειλοὺς ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι, οἱ δ' ᾤκτειρον, εἰ ἁλώσοιντο. Κῦρος 7

δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς
Ξενίας καὶ Πασίων. ἀλλ' εὖ γε μέντοι ἐπιστάσθων, ὅτι
οὔτε ἀποδεδράκασιν· οἶδα γάρ, ὅπη οἴχονται· οὔτε ἀποπε-
φεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε ἑλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον·
ἀλλὰ μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω, οὐδ' ἐρεῖ
οὐδείς, ὡς ἐγώ, ἕως μὲν ἂν παρῇ τις, χρῶμαι, ἐπειδὰν
δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβὼν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ
καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. ἀλλὰ ἰόντων, εἰδότες, ὅτι κα-
κίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους. καίτοι ἔχω
γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐν Τράλλεσι φρουρού-
μενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερήσονται, ἀλλ' ἀπολήψονται
8 τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς. καὶ ὁ μὲν ταῦτα
εἶπεν· οἱ δὲ Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς
τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν Κύρου ἀρετὴν ἥδιον καὶ
προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει ἐπὶ τὸν Εὐφράτην
ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐ-
τόθι ᾠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὄνομα. ἐν-
ταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας πέντε. καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος
τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο
πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτοὺς
λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ ἀναπείθειν ἕπεσθαι.
9 οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρα-
τιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν αὐτοὺς
πάλαι ταῦτ' εἰδότας κρύπτειν, καὶ οὐκ ἔφασαν ἰέναι, ἐὰν
μή τις αὐτοῖς χρήματα διδῷ, ὥσπερ τοῖς προτέροις μετὰ
Κύρου ἀναβᾶσι, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ
10 καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κῦρον. ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ
ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἑκάστῳ δώσειν πέντε
ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὴν εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ τὸν μισθὸν
ἐντελῆ, μέχρι ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν
πάλιν. τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπείσθη.

Μένων δέ, πρὶν δῆλον εἶναι, τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἕψονται Κύρῳ ἢ οὔ, συνέλεξε τὸ αὑτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε·

11 Ἄνδρες, ἐάν μοι πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δεῖται Κῦρος ἕπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμόν, πρὶν δῆλον εἶναι, ὅ,τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. ἢν μὲν 12
γὰρ ψηφίσωνται ἕπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὖσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κῦρος καὶ ἀποδώσει· ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος· ἢν δὲ ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν ἅπαντες τοὔμπαλιν, ὑμῖν δὲ ὡς πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλου, οὗτινος ἂν δέησθε, οἶδα ὅτι ὡς φίλοι τεύξεσθε Κύρου.

13 Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπείθοντο καὶ διέβησαν, πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ᾔσθετο διαβεβηκότας, ἥσθη τε καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἶπεν· Ἐγὼ μέν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε. οἱ μὲν δὴ στρατιῶται ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες 14
ηὔχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι, Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν. καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μαστῶν. οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι οὐπώποθ' οὗτος 15
ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις, ἃ τότε Ἀβροκόμας προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ. ἐδόκει δὴ θεῖον εἶναι καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ ὡς βασιλεύσοντι. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ 16
τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐννέα, παρασάγγας πεντήκοντα· καὶ

ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμόν. ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαὶ μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

4. Pochód przez syryjsko-arabską pustynię.

(An I. 5).

1 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας τὸν Εὐφράτην
ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων σταθμοὺς ἐρήμους πέντε, παρα-
σάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν
μὲν ἡ γῆ πεδίον ἅπαν ὁμαλές, ὥσπερ θάλαττα, ἀψινθίου
δὲ πλῆρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου,
2 ἅπαντα ἦσαν εὐώδη, ὥσπερ ἀρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν
ἐνῆν, θηρία δὲ παντοῖα, πλεῖστοι ὄνοι ἄγριοι, πολλαὶ δὲ
στρουθοὶ αἱ μεγάλαι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες·
ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἱππεῖς ἐνίοτε ἐδίωκον. καὶ οἱ μὲν
ὄνοι, ἐπεί τις διώκοι, προδραμόντες ἕστασαν· πολὺ γὰρ
τῶν ἵππων ἔτρεχον θᾶττον· καὶ πάλιν, ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ
ἵπποι, ταὐτὸν ἐποίουν, καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες
οἱ ἱππεῖς θηρῷεν διαδεχόμενοι. τὰ δὲ κρέα τῶν ἁλισκο-
μένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἁπαλώτερα δέ.
3 στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἱππέων
ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέσπα φεύγουσα, τοῖς μὲν
ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν αἴρουσα, ὥσπερ ἱστίῳ χρω-
μένη. τὰς δὲ ὠτίδας, ἄν τις ταχὺ ἀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν·
πέτονται γὰρ βραχὺ ὥσπερ πέρδικες καὶ ταχὺ ἀπαγο-
ρεύουσι. τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν.

4 *Πορευόμενοι* δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται
ἐπὶ τὸν Μάσκαν ποταμόν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον. ἐνταῦθα
ἦν πόλις ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ Κορσωτή· πε-
ριερρεῖτο δ' αὕτη ὑπὸ τοῦ Μάσκα κύκλῳ. ἐνταῦθ' ἔμει-
5 ναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει

σταθμοὺς ἐρήμους τρισκαίδεκα, παρασάγγας ἐνενήκοντα,
τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται
ἐπὶ Πύλας. ἐν τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυ-
γίων ἀπώλετο ὑπὸ λιμοῦ· οὐ γὰρ ἦν χόρτος οὐδὲ ἄλλο
οὐδὲν δένδρον, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δὲ ἐνοι-
κοῦντες ὄνους ἀλέτας παρὰ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ
ποιοῦντες εἰς Βαβυλῶνα ἦγον καὶ ἐπώλουν καὶ ἀνταγορά-
ζοντες σῖτον ἔζων. τὸ δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε, 6
καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾷ ἐν τῷ
Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων τετ-
τάρων σίγλων. ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβολοὺς καὶ
ἡμιωβόλιον Ἀττικούς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς
ἐχώρει. κρέα οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διεγίγνοντο.
Ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν οὓς πάνυ μακροὺς 7
ἤλαυνεν, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατελέσαι ἢ πρὸς
χιλόν. καὶ δή ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φανέντος ταῖς
ἁμάξαις δυσπορεύτου ἐπέστη ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν
ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πί-
γρητα λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεκβιβάζειν
τὰς ἁμάξας. ἐπεὶ δ' ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὥσπερ 8
ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους
συνεπισπεῦσαι τὰς ἁμάξας. ἔνθα δὴ μέρος τι τῆς εὐτα-
ξίας ἦν θεάσασθαι. ῥίψαντες γὰρ τοὺς πορφυροῦς κάνδυς,
ὅπου ἔτυχεν ἕκαστος ἑστηκώς, ἵεντο, ὥσπερ ἂν δράμοι
τις περὶ νίκης καὶ μάλα κατὰ πρανοῦς γηλόφου, ἔχοντες
τούς τε πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας,
ἔνιοι δὲ καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια
περὶ ταῖς χερσίν· εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες
εἰς τὸν πηλὸν θᾶττον, ἢ ὥς τις ἂν ᾤετο, μετεώρους ἐξε-
κόμισαν τὰς ἁμάξας. τὸ δὲ σύμπαν δῆλος ἦν Κῦρος ὡς 9
σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν καὶ οὐ διατρίβων, ὅπου μὴ ἐπι-
σιτισμοῦ ἕνεκα ἢ τινος ἄλλου ἀναγκαίου ἐκαθέζετο, νομί-

ζων, ὅσῳ μὲν θᾶττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπαρασκευοτέρῳ
βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαίτερον, τοσούτῳ πλέον
συναγείρεσθαι βασιλεῖ στράτευμα. καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ
προσέχοντι τὸν νοῦν ἡ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας
καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν
καὶ τῷ διεσπάσθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενής, εἴ τις διὰ
ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῖτο.

10 Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ τοὺς ἐρή-
μους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ
Χαρμάνδη· ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἠγόραζον τὰ ἐπιτή-
δεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. διφθέρας, ἃς εἶχον
στεγάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ
συνέσπων, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ· ἐπὶ
τούτων διέβαινον καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶνόν τε
ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος καὶ
σῖτον μελίνης· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον.

11 Ἀμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε Μένωνός του
στρατιωτῶν καὶ τῶν Κλεάρχου ὁ Κλέαρχος κρίνας ἀδι-
κεῖν τὸν τοῦ Μένωνος πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δὲ ἐλθὼν πρὸς
τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα ἔλεγεν· ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶ-
12 ται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ. τῇ
δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ
ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ κατασκεψάμενος τὴν ἀγορὰν ἀφιππεύει
ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος
σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· Κῦρος δὲ οὔπω ἧκεν, ἀλλ'
ἔτι προσήλαυνε· τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχί-
ζων τις, ὡς εἶδε Κλέαρχον διελαύνοντα, ἵησι τῇ ἀξίνῃ·
καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἥμαρτεν· ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος,
13 εἶτα πολλοί, κραυγῆς γενομένης. ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ
ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα·
καὶ τοὺς μὲν ὁπλίτας αὐτοῦ ἐκέλευσε μεῖναι τὰς ἀσπίδας
πρὸς τὰ γόνατα θέντας, αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θρᾷκας

*καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλεί-
ους ἢ τετταράκοντα, τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι Θρᾷκες,
ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστ' ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι
καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα· οἱ δὲ καὶ
ἔστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. ὁ δὲ Πρόξενος — ἔτυχε 14
γὰρ ὕστερος προσιὼν καὶ τάξις αὐτῷ ἑπομένη τῶν ὁπλι-
τῶν — εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο
τὰ ὅπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ'
ἐχαλέπαινεν, ὅτι, αὐτοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι,
πρᾴως λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέ-
σου ἐξίστασθαι. ἐν τούτῳ δὲ ἐπῄει καὶ Κῦρος καὶ ἐπύθετο 15
τὸ πρᾶγμα· εὐθὺς δ' ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας καὶ σὺν
τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἧκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ
λέγει τάδε· Κλέαρχε καὶ Πρόξενε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες 16
Ἕλληνες, οὐκ ἴστε, ὅ,τι ποιεῖτε. εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μά-
χην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατα-
κεκόψεσθαι καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ
τῶν ἡμετέρων ἐχόντων πάντες οὗτοι, οὓς ὁρᾶτε, βάρβαροι
πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. ἀκού- 17
σας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι
ἀμφότεροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα.*

5. Zdrada Orontasa.

(An. I, 6).

*Ἐντεῦθεν προϊόντων ἐφαίνετο ἴχνη ἵππων καὶ κό- 1
προς· εἰκάζετο δ' εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίων ἵππων. οὗ-
τοι προϊόντες ἔκαον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον
ἦν. Ὀρόντας δέ, Πέρσης ἀνὴρ γένει τε προσήκων βασιλεῖ
καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπι-
βουλεύει Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγεὶς δέ.
οὗτος Κύρῳ εἶπεν, εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς 2*

προκατακάοντας ἱππέας ἢ κατακάνοι ἂν ἐνεδρεύσας ἢ ζῶν-
τας πολλοὺς αὐτῶν ἂν ἕλοι καὶ κωλύσειε τοῦ κάειν ἐπι-
όντας καὶ ποιήσειεν, ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς
ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα βασιλεῖ διαγγεῖλαι. τῷ δὲ
Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι, καὶ ἐκέλευ-
σεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἑκάστου τῶν ἡγεμόνων.
3 ὁ δ' Ὀρόντας, νομίσας ἑτοίμους εἶναι αὐτῷ τοὺς ἱππέας,
γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἥξοι ἔχων ἱππέας
ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱπ-
πεῦσιν ἐκέλευεν ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. ἐνῆν δὲ
ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα καὶ
πίστεως. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρί, ὡς
4 ᾤετο. ὁ δὲ λαβὼν Κύρῳ δίδωσιν. ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν
ὁ Κῦρος συλλαμβάνει Ὀρόνταν, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν
ἑαυτοῦ σκηνὴν Πέρσας τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν
ἑπτά, καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευσεν ὁπλί-
τας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὅπλα περὶ τὴν αὑτοῦ
σκηνήν. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τρισχιλίους
5 ὁπλίτας. Κλέαρχον δὲ καὶ εἴσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε
καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα
τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν
κρίσιν τοῦ Ὀρόντα, ὡς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν.

6 Ἔφη δὲ Κῦρον ἄρχειν τοῦ λόγου ὧδε· Παρεκάλεσα
ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος, ὅ,τι δί-
καιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω
περὶ Ὀρόντα τουτουί· τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς
πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον εἶναι ἐμοί· ἐπεὶ δὲ ταχθείς, ὡς
ἔφη αὐτός, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν ἐμοί,
ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπο-
λεμῶν ἐποίησα, ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου
7 παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα, μετὰ ταῦτα,
ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἔστιν ὅ,τι σε ἠδίκησα; ἀπεκρίνατο, ὅτι

οὔ. πάλιν δὲ ὁ Κῦρος ἠρώτα· Οὐκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς
σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος, ἀποστὰς εἰς
Μυσοὺς κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν ὅ,τι ἐδύνω; ἔφη
ὁ Ὀρόντας. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁπότ' αὖ ἔγνως τὴν
σαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν
μεταμέλειν τέ σοι ἔφησθα καὶ πείσας ἐμὲ πιστὰ πάλιν
ἔδωκάς μοι καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; καὶ ταῦθ' ὡμολόγει
ὁ Ὀρόντας. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ 8
νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; εἰπόντος
δὲ τοῦ Ὀρόντα, ὅτι οὐδὲν ἀδικηθείς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος
αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν περὶ ἐμὲ ἄδικος γεγενῆσθαι; Ἦ γὰρ
ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντας. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν
ὁ Κῦρος· Ἔτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος,
ἐμοὶ δὲ φίλος καὶ πιστός; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδ' εἰ
γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἄν ποτε ἔτι δόξαιμι.

Πρὸς ταῦτα Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· Ὁ μὲν ἀνὴρ 9
τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ
πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην, ὅ,τι σοι δοκεῖ.
Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦ-
τον ἐκποδὼν ποιεῖσθαι ὡς τάχιστα, ὡς μηκέτι δέῃ τοῦ-
τον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ᾖ ἡμῖν, τὸ κατὰ τοῦτον
εἶναι, τοὺς ἐθελοντὰς φίλους εὖ ποιεῖν. ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ 10
ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι. μετὰ ταῦτα, ἔφη, κε-
λεύοντος Κύρου ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν ἐπὶ θα-
νάτῳ ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δ' ἐξῆ-
γον αὐτόν, οἷς προσετάχθη. ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτόν, οἵπερ
πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδό-
τες, ὅτι ἐπὶ θάνατον ἄγοιτο. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἀρταπάτου 11
σκηνὴν εἰσήχθη τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου σκηπτούχων,
μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόνταν οὔτε τεθνηκότα οὐδεὶς
εἶδε πώποτε, οὐδέ, ὅπως ἀπέθανεν, οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν· εἴ-
καζον δὲ ἄλλοι ἄλλως· τάφος δὲ οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

6. Pochód przez Babilonię. Przygotowania do bitwy.

(An. I, 7).

1 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δώδεκα. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον· καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τοῦ εὐωνύμου, αὐτὸς δὲ τοὺς
2 ἑαυτοῦ διέταξε. μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἥκοντες αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων συνεβουλεύετό τε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο, καὶ αὐτὸς παρῄνει θαρρύνων τοιάδε·
3 Ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνους καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε καὶ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων
4 πολλαπλασίων. ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε, εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ὑμᾶς εἰδὼς διδάξω. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολὺ καὶ κραυγῇ πολλῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τὰ ἄλλα καὶ αἰσχυνεῖσθαί μοι δοκῶ, οἵους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. καὶ εὖ τῶν ἐμῶν γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δὲ οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἑλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.
5 Ἐνταῦθα Γαυλίτης, παρὼν φυγὰς Σάμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μήν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες, ὅτι

πολλὰ ὑπισχνεῖ νῦν διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι, τοῦ κινδύνου
προσιόντος, ἂν δὲ εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνήσεσθαί σέ φα-
σιν· ἔνιοι δὲ οὐδ' εἰ μεμνῇό τε καὶ βούλοιο δύνασθαι ἂν
ἀποδοῦναι, ὅσα ὑπισχνεῖ. ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· 6
Ἀλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῴα πρὸς
μὲν μεσημβρίαν, μέχρι οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν
ἄνθρωποι, πρὸς δὲ ἄρκτον, μέχρι οὗ διὰ χειμῶνα· τὰ δ'
ἐν μέσῳ τούτων πάντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελ-
φοῦ φίλοι. ἢν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους 7
φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. ὥστε οὐ τοῦτο δέδοικα,
μὴ οὐκ ἔχω, ὅ,τι δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται,
ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανούς, οἷς δῶ. ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων
καὶ στέφανον ἑκάστῳ χρυσοῦν δώσω. οἱ δὲ ταῦτα ἀκού- 8
σαντες αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι καὶ τοῖς ἄλλοις
ἐξήγγελλον. εἰσῇσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἵ τε στρατηγοὶ καὶ
τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς ἀξιοῦντες εἰδέναι, τί σφίσιν
ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. ὁ δὲ ἐμπιμπλὰς ἁπάντων τὴν γνώ-
μην ἀπέπεμπε. παρεκελεύοντο δὲ αὐτῷ πάντες, ὅσοιπερ 9
διελέγοντο, μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὄπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι.
ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο τὸν
Κῦρον· Οἴει γάρ σοι μαχεῖσθαι, ὦ Κῦρε, τὸν ἀδελφόν;
Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτι-
δός ἐστι παῖς, ἐμὸς δὲ ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτ' ἐγὼ
λήψομαι.

Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν 10
μὲν Ἑλλήνων ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία, πελτασταὶ δὲ
δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων
δέκα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι.
τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριά- 11
δες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα διακόσια. ἄλλοι δὲ ἦσαν
ἑξακισχίλιοι ἱππεῖς, ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δ' αὖ
πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν. τοῦ δὲ βασιλέως 12

στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες τέτταρες, τριάκοντα μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα· Ἀβροκόμας δὲ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέραις πέντε, ἐκ
13 Φοινίκης ἐλαύνων. ταῦτα δὲ ἤγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης, καὶ μετὰ τὴν μάχην, οἳ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων ταὐτὰ ἤγγελλον.

14 Ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τρεῖς, συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ᾤετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε,
15 τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς. παρετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. ἦν δὲ παρὰ τὸν Εὐφράτην πάροδος στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου ὡς εἴκοσι ποδῶν
16 τὸ εὖρος· ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς ποιεῖ ἀντὶ ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσελαύνοντα. ταύτην δὲ τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ παρ-
17 ῆλθε καὶ ἐγένοντο εἴσω τῆς τάφρου. ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεύς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φα-
18 νερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἴχνη πολλά. ἐνταῦθα Κῦρος Σιλανὸν καλέσας τὸν Ἀμπρακιώτην μάντιν ἔδωκεν αὐτῷ δαρεικοὺς τρισχιλίους, ὅτι τῇ ἑνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης ἡμέρᾳ προθυόμενος εἶπεν αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν, Κῦρος δ' εἶπεν· Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ ἐν ταύταις οὐ μαχεῖται ταῖς ἡμέραις· ἐὰν δ' ἀληθεύσῃς, ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα. τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέραι.
19 ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου

στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τοῦ μάχεσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπορεύετο ἠμελημένως μᾶλλον. τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τοῦ ἅρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὑτοῦ, τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο, καὶ τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἁμαξῶν ἤγετο καὶ ὑποζυγίων.

7. Bitwa pod Kunaksą. Śmierć Cyrusa.

(An. I, 8).

Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν καὶ πλη- 1
σίον ἦν ὁ σταθμός, ἔνθα ἔμελλε καταλύειν, ἡνίκα Πατη-
γύας, ἀνὴρ Πέρσης τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν, προφαίνεται
ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ, καὶ εὐθὺς πᾶσιν,
οἷς ἐνετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς, ὅτι
βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται ὡς εἰς μά-
χην παρεσκευασμένος. ἔνθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο· 2
αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις
σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι· Κῦρός τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ 3
ἅρματος τὸν θώρακα ἐνέδυ καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ
παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγ-
γελλεν ἐξοπλίζεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τά-
ξιν ἕκαστον. ἔνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, 4
Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων πρὸς τῷ Εὐ-
φράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ
τοῦτον, Μένων δὲ τὸ εὐώνυμον κέρας ἔσχε τοῦ Ἑλληνικοῦ.
τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἱππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους 5
παρὰ Κλέαρχον ἔστησαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν
πελταστικόν, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖός τε, ὁ Κύρου ὕπαρ-
χος, καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν, Κῦρος δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς 6

τούτου ὅσον ἑξακόσιοι κατὰ τὸ μέσον, ὡπλισμένοι θώραξι
μὲν αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν
Κύρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην
7 καθίστατο. οἱ δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπί-
δια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς
Ἑλληνικάς.

8 Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὔπω καταφανεῖς
ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἡνίκα δὲ δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορ-
τὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ
μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολύ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον
ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε καὶ αἱ λόγ-
9 χαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο. καὶ ἦσαν ἱππεῖς
μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισ-
σαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ γερροφόροι,
ἐχόμενοι δὲ ὁπλῖται σὺν ποδήρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν. Αἰ-
γύπτιοι δ' οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι· ἄλλοι δ' ἱππεῖς, ἄλλοι
τοξόται. πάντες δ' οὗτοι κατὰ ἔθνη ἐν πλαισίῳ πλήρει
10 ἀνθρώπων ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο. πρὸ δὲ αὐτῶν
ἅρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δὴ δρεπα-
νηφόρα καλούμενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων
εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν
βλέποντα, ὡς διακόπτειν, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. ἡ δὲ γνώμη
ἦν ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλῶντα καὶ διακό-
11 ψοντα. ὃ μέντοι Κῦρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεκελεύετο
τοῖς Ἕλλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι,
ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ ὡς ἀνυστὸν
καὶ ἡσυχῇ ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσῇσαν.

12 Καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι
τῷ ἑρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι τῷ Κλεάρχῳ
ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων,
ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη· κἂν τοῦτ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ'
13 ἡμῖν πεποίηται. ὁρῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στῖφος

καὶ ἀκούων Κύρου ἔξω ὄντα τοῦ εὐωνύμου βασιλέα — τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεύς, ὥστε μέσον τῶν ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν — ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος, μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν, τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλοι, ὅπως καλῶς ἔχοι.

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στρά- 14
τευμα ὁμαλῶς προῄει, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων. καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι κατεθεᾶτο ἑκατέρωσε ἀποβλέπων εἴς τε τοὺς πολεμίους καὶ
τοὺς φίλους. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν 15
Ἀθηναῖος, πελάσας ὡς συναντῆσαι, ἤρετο, εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι
καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ καὶ τὰ σφάγια καλά. ταῦτα δὲ λέγων 16
θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο, τίς ὁ θόρυβος εἴη. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. καὶ ὃς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο, ὅ,τι εἴη τὸ σύνθημα. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ζεὺς σωτὴρ
καὶ νίκη. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας, Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, 17
καὶ τοῦτο ἔστω. ταῦτα δ' εἰπὼν εἰς τὴν αὑτοῦ χώραν ἀπήλαυνε· καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα στάδια διειχέτην τὼ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλλη-
νες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι τοῖς πολεμίοις. ὡς δὲ πο- 18
ρευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ ὑπολειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο πάντες, οἷον τῷ
Ἐνυαλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον. πρὶν δὲ τό- 19
ξευμα ἐξικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἕπεσθαι.
τὰ δ' ἅρματα ἐφέροντο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, 20
τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων κενὰ ἡνιόχων. οἱ δ' ἐπεὶ

προΐδοιεν, διίσταντο· ἔστι δ' ὅστις καὶ κατελήφθη, ὥσπερ
ἐν ἱπποδρόμῳ ἐκπλαγείς· καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ τοῦτον
παθεῖν ἔφασαν, οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ
τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ
τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.
21 Κῦρος δ' ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὑ-
τοὺς καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἤδη
ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν, οὐδ' ὣς ἐξήχθη διώκειν, ἀλλὰ συν-
εσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱπ-
πέων τάξιν ἐπεμελεῖτο, ὅ,τι ποιήσει βασιλεύς. καὶ γὰρ
ᾔδει αὐτόν, ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος.
22 καὶ πάντες δ' οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες
τὸ αὑτῶν ἡγοῦνται, νομίζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ
εἶναι, ἢν ᾖ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἑκατέρωθεν, καὶ εἴ τι παραγ-
γεῖλαι χρῄζοιεν, ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στρά-
23 τευμα. καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων τῆς αὑτοῦ
στρατιᾶς ὅμως ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος.
ἐπεὶ δ' οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἀντίου οὐδὲ τοῖς
αὐτοῦ τεταγμένοις ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν ὡς εἰς κύκλω-
24 σιν. ἔνθα δὴ Κῦρος δείσας, μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατα-
κόψῃ τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς
ἑξακοσίοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως ταταγμένους καὶ εἰς
φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξακισχιλίους, καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται
αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν.
25 ὡς δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἑξα-
κόσιοι εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντες, πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ'
αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι.
26 σὺν τούτοις δὲ ὢν καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον
στῖφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπών, Τὸν ἄνδρα
ὁρῶ, ἵετο ἐπ' αὐτὸν καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον καὶ τι-
τρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός,
27 καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. παίοντα δ' αὐτὸν

ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐν-
ταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ'
αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα
ἀπέθνῃσκον, Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν· Κῦρος
δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐ-
τὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. Ἀρταπάτης δ' ὁ πιστότατος αὐτῷ 28
τῶν σκηπτούχων λέγεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον,
καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. καὶ οἱ μέν 29
φασι βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ, οἱ
δὲ αὐτὸν ἐπισφάξασθαι σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε
γὰρ χρυσοῦν· καὶ στρεπτὸν δ' ἐφόρει καὶ ψέλια καὶ
τἄλλα, ὥσπερ οἱ ἄριστοι Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κύ-
ρου δι' εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

8. Życie i charakter Cyrusa.

(An. I, 9).

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν 1
τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός
τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται
τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι. πρῶτον μὲν 2
γὰρ ἔτι παῖς ὤν, ὅτ' ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ
σὺν τοῖς ἄλλοις παισί, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομί-
ζετο. πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ 3
ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται· ἔνθα πολλὴν μὲν σω-
φροσύνην καταμάθοι ἄν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὔτ' ἀκοῦ-
σαι οὔτ' ἰδεῖν ἔστι. θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τιμωμένους 4
ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκούουσι, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους·
ὥστε εὐθὺς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρ-
χεσθαι. ἔνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν 5
ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν

ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι, ἔπειτα δὲ φι-
λιππότατος καὶ τοῖς ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι· ἔκρινον δ'
αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ
ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον.
6 ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ
πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. καὶ ἄρκτον ποτὲ
ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη
ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλὰς
εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθή-
σαντα πολλοῖς μακαριστὸν ἐποίησεν.
7 Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης
Λυδίας τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας,
στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς
Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὑ-
τόν, ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, καὶ εἴ τῳ συνθοῖτο καὶ
8 εἴ τῳ ὑπόσχοιτό τι, μηδαμῶς ψεύδεσθαι. καὶ γὰρ οὖν
ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον
δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο, σπεισαμένου
Κύρου ἐπίστευε μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν.
9 τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις
ἑκοῦσαι Κῦρον εἵλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους πλὴν Μιλη-
σίων· οὗτοι δέ, ὅτι οὐκ ἤθελε τοὺς φεύγοντας προέσθαι,
10 ἐφοβοῦντο αὐτόν. καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο καὶ ἔλεγεν,
ὅτι οὐκ ἄν ποτε προοῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος αὐτοῖς ἐγένετο,
οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ κάκιον πράξειαν.
11 φανερὸς δ' ἦν καί, εἴ τίς τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν
αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέ-
φερον, ὡς εὔχοιτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἔστε νικῴη καὶ
12 τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. καὶ
γὰρ οὖν πλεῖστοι δὴ αὐτῷ ἑνί γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν
ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώ-
ματα προέσθαι.

Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἄν τις εἴποι, ὡς τοὺς κακούρ- 13
γους καὶ ἀδίκους εἴα καταγελᾶν, ἀλλὰ ἀφειδέστατα πάν-
των ἐτιμωρεῖτο· πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς στειβομέ-
νας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν στερομέ-
νους ἀνθρώπους· ὥστ' ἐν τῇ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ
Ἕλληνι καὶ βαρβάρῳ μηδὲν ἀδικοῦντι ἀδεῶς πορεύεσθαι,
ὅπῃ τις ἤθελεν, ἔχοντι ὅ,τι προχωροίη. τούς γε μέντοι 14
ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον ὡμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. καὶ
πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πισίδας καὶ Μυσούς·
στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, οὓς
ἑώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει
ἧς κατεστρέφετο χώρας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλοις δώροις
ἐτίμα· ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονεστά- 15
τους, τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιῶν εἶναι. τοιγαρ-
οῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία αὐτῷ τῶν ἐθελόντων κινδυνεύειν,
ὅπου τις οἴοιτο Κῦρον αἰσθήσεσθαι. εἴς γε μὴν δικαιοσύ- 16
νην, εἴ τις φανερὸς γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος, περὶ
παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρως ζῆν ποιεῖν τῶν ἐκ
τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. καὶ γὰρ οὖν ἄλλα τε πολλὰ 17
δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ
ἐχρήσατο. καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, οἳ χρημάτων
ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἔπλευσαν, ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶ-
ναι Κύρῳ καλῶς ἄρχειν ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος. ἀλλὰ 18
μὴν εἴ γέ τίς τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν,
οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον εἴασε τὴν προθυμίαν. τοιγαρ-
οῦν δὴ κράτιστοι ὑπηρέται παντὸς ἔργου Κύρῳ ἐλέχθη-
σαν γενέσθαι. εἰ δέ τινα ὁρῴη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ 19
τοῦ δικαίου καὶ κατασκευάζοντά τε ἧς ἄρχοι χώρας καὶ
προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλετο, ἀλλ'
ἀεὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν καὶ θαρρα-
λέως ἐκτῶντο καί, ὅσα ἐπέπατό τις, ἥκιστα Κῦρον ἔκρυ-
πτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο,

ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ἀποκρυπτομένων χρή-
20 μασι. φίλους γε μήν, ὅσους ποιήσαιτο καὶ εὔνους γνοίη
ὄντας καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι, ὅ,τι τυγχάνοι
βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κρά-
21 τιστος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν. καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο,
οὗπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς
ἔχοι, καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος
εἶναι τούτου, ὅτου αἰσθάνοιτο ἕκαστον ἐπιθυμοῦντα.
22 Δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν οἶμαι εἷς γε ἀνὴρ ἐλάμβανε
διὰ πολλά· ταῦτα δὲ πάντων δὴ μάλιστα τοῖς φίλοις
διεδίδου, πρὸς τοὺς τρόπους ἑκάστου σκοπῶν καὶ ὅτου
23 μάλιστα ὁρῴη ἕκαστον δεόμενον. καὶ ὅσα τῷ σώματι αὐ-
τοῦ πέμποι τις ἢ ὡς εἰς πόλεμον ἢ ὡς εἰς καλλωπισμόν,
καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ
σῶμα οὐκ ἂν δύναιτο τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι, φίλους
δὲ καλῶς κεκοσμημένους μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ νομίζοι.
24 καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα
οὐδὲν θαυμαστόν, ἐπειδή γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ
τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων καὶ τῷ προθυμεῖσθαι
χαρίζεσθαι, ταῦτα ἔμοιγε μᾶλλον δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι.
25 Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε
πάνυ ἡδὺν λάβοι, λέγων, ὅτι οὔπω δὴ πολλοῦ χρόνου τού-
του ἡδίονι οἴνῳ ἐπιτύχοι· τοῦτον οὖν σοὶ ἔπεμψε καὶ δεῖ-
ταί σου τήμερον τοῦτον ἐκπιεῖν σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς.
26 πολλάκις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε καὶ ἄρτων ἡμίσεα
καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα· Τού-
τοις ἥσθη Κῦρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι.
27 ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δὲ δύναιτο πα-
ρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας καὶ διὰ
τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς τὰ
ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χι-
28 λόν, ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἄγωσιν. εἰ δὲ

δή ποτε πορεύοιτο καὶ πλεῖστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσ-
καλῶν τοὺς φίλους ἐσπουδαιολογεῖτο, ὡς δηλοίη, οὓς τιμᾷ.
ὥστε ἐγὼ μέν γε, ἐξ ὧν ἀκούω, οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλει-
όνων πεφιλῆσθαι οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων. τεκμή- 29
ριον δὲ τούτου καὶ τόδε· παρὰ μὲν Κύρου, δούλου ὄντος,
οὐδεὶς ἀπῄει πρὸς βασιλέα, πλὴν Ὀρόντας ἐπεχείρησε·
καὶ οὗτος δή, ὃν ᾤετο πιστόν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν ηὗρε
Κύρῳ φίλτερον ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς
Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπειδὴ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ
οὗτοι μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζον-
τες παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχά-
νειν ἢ παρὰ βασιλεῖ. μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ 30
τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῷ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγα-
θὸς καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ εὔνους
καὶ βεβαίους. ἀποθνῄσκοντος γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ περὶ 31
αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεζοι ἀπέθανον μαχόμενοι πλὴν
Ἀριαίου· οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ
τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων· ὡς δ' ᾔσθετο Κῦρον πεπτωκότα,
ἔφυγεν ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν, οὗ ἡγεῖτο.

9. Układy Hellenów z Aryajosem i posłami króla.

(An. II, 1).

Po śmierci Cyrusa resztki wojska perskiego, którem dowodził Aryajos, uciekły z pola bitwy, a Artaxerxes, połączywszy się z oddziałem wojsk Tysafernesa, opanował i złupił obóz Cyrusa. Potem zebrawszy i uporządkowawszy swoje wojsko, zwrócił się król przeciwko zwycięskim Hellenom, ale ci odparli go i utrzymali się na polu bitwy. Z zachodem słońca wrócili Hellenowie do swojego obozu. Ponieważ tu nieprzyjaciel wszelką żywność zabrał, przeto głodni i spragnieni noc całą przepędzili, nie wiedząc, co się stało z Cyrusem.

1 Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύ-
μαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σημανοῦντα, ὅ,τι
χρὴ ποιεῖν, οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συ-
σκευασαμένοις ἃ εἶχον καὶ ἐξοπλισαμένοις προϊέναι εἰς
2 τὸ πρόσθεν, ἕως Κύρῳ συμμίξειαν. ἤδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄν-
των ἅμα ἡλίῳ ἀνέχοντι ἦλθε Προκλῆς, ὁ Τευθρανίας
ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ
Γλοῦς ὁ Ταμῶ. οὗτοι ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν,
Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλ-
λων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὥρμηντο, καὶ λέγοι,
ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμενοῖεν αὐτούς, εἰ μέλ-
λοιεν ἥκειν, τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας,
3 ὅθενπερ ἦλθε. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ
ἄλλοι Ἕλληνες πυνθανόμενοι βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος
δὲ τάδε εἶπεν· Ἀλλ᾽ ὤφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τε-
τελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς νικῶμέν τε
βασιλέα καί, ὡς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχεται, καί,
εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγ-
γελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρό-
νον τὸν βασίλειον καθιεῖν αὐτόν. τῶν γὰρ μάχῃ νικών-
4 των καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί. ταῦτα εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς
ἀγγέλους καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα καὶ
Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο·
ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου.

5 Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε· τὸ δὲ στρά-
τευμα ἐπορίζετο σῖτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποζυγίων
κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δὲ ἐχρῶντο μι-
κρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, οὗ ἡ μάχη ἐγένετο,
τοῖς τε οἰστοῖς πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες
ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς
γέρροις καὶ ταῖς ἀσπίσι ταῖς ξυλίναις ταῖς Αἰγυπτίαις·
πολλαὶ δὲ καὶ πέλται καὶ ἅμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι

οὖσαι· οἷς πᾶσι χρώμενοι κρέα ἕψοντες ἤσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι, ἦν δ' αὐτῶν Φαλῖνος εἷς Ἕλλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὢν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τάξεις τε καὶ ὁπλομαχίαν. οὗτοι δὲ προσελθόντες καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας λέγουσιν, ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας εὑρίσκεσθαι, ἄν τι δύνωνται ἀγαθόν. ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μέν, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε, ὅ,τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω. ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξῃρημένα· ἔτυχε γὰρ θυόμενος.

6

7

8

Ἔνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ ὁ Ἀρκάς, πρεσβύτατος ὤν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ τὰ ὅπλα παραδοῖεν· Πρόξενος δὲ ὁ Θηβαῖος· Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω, πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὅπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω, τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται. πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε· Βασιλεὺς νικᾶν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. τίς γὰρ αὐτῷ ἔτι τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον οὐδ', εἰ παρέχοι ὑμῖν, δύναισθε

9

10

11 ἂν ἀποκτεῖναι. μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶ-
πεν· Ὦ Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν
ἀγαθὸν ἄλλο εἰ μὴ ὅπλα καὶ ἀρετή. ὅπλα μὲν οὖν
ἔχοντες οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, παραδόντες
δ' ἂν ταῦτα καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. μὴ οὖν οἴου
τὰ μόνα ἀγαθὰ ἡμῖν ὄντα ὑμῖν παραδώσειν, ἀλλὰ σὺν
τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχούμεθα.
12 ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε καὶ εἶπεν· Ἀλλὰ
φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριτα·
ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὤν, εἰ οἴει τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν
13 περιγενέσθαι ἂν τῆς βασιλέως δυνάμεως. ἄλλους δέ τι-
νας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ πι-
στοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο, εἰ
βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι,
εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν
αὐτῷ.
14 Ἐν τούτῳ Κλέαρχος ἧκε, καὶ ἠρώτησεν, εἰ ἤδη
ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὗτοι
μέν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ' ἡμῖν εἰπέ, τί
15 λέγεις. ὁ δ' εἶπεν· Ἐγώ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἑώρακα,
οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες· σύ τε γὰρ Ἕλλην εἶ καὶ
ἡμεῖς τοσοῦτοι ὄντες, ὅσους σὺ ὁρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ
ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθά σοι, τί χρὴ ποιεῖν περὶ
16 ὧν λέγεις. σὺ οὖν πρὸς θεῶν συμβούλευσον ἡμῖν, ὅ,τι
σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὅ σοι τιμὴν
οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀεὶ λεγόμενον, ὅτι Φαλῖνός
ποτε πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως κελεύσων τοὺς Ἕλληνας
τὰ ὅπλα παραδοῦναι συμβουλευομένοις συνεβούλευσεν
αὐτοῖς τάδε. οἶσθα δέ, ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ
17 Ἑλλάδι, ἃ ἂν συμβουλεύσῃς. ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπή-
γετο βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσ-
βεύοντα συμβουλεῦσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως

εὐέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἕλληνες. Φαλῖνος δὲ ὑπο-
στρέψας παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν· Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν 18
μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας
βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι
μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπὶς ἄκοντος βασιλέως, συμβου-
λεύω σώζεσθαι ὑμῖν, ὅπῃ δυνατόν.

Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν 19
δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε, ὅτι ἡμεῖς
οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν
ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες ἄλλῳ, εἰ
δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα
ἢ ἄλλῳ παραδόντες. ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ 20
ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσε βασι-
λεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προϊ-
οῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. εἴπατε οὖν καὶ περὶ τούτου,
πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ'
ὑμῶν ἀπαγγελῶ. Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν 21
καὶ περὶ τούτου, ὅτι καὶ ἡμῖν ταὐτὰ δοκεῖ, ἅπερ καὶ βασι-
λεῖ. Τί οὖν ταῦτά ἐστιν; ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέ-
αρχος· Ἢν μὲν μένωμεν, σπονδαί, ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι
πόλεμος. ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγ- 22
γελῶ; Κλέαρχος δὲ ταὐτὰ πάλιν ἀπεκρίνατο· Σπονδαὶ
μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι πόλεμος. ὅ,τι δὲ
ποιήσοι, οὐ διεσήμηνε.

10. Hellenowie zawierają z Persami zawieszenie broni.

(An. II, 3).

Aryajos nie przyjął ofiarowanej sobie przez Hellenów korony perskiej i wezwał ich, by się z nim celem powrotu do Jonii połączyli. Na zebraniu dowódców, które Klearch zwołał, uchwalono ruszyć do Aryajosa. Około północy przybyli Helle-

nowie do obozu Aryajosa, gdzie dowódcy obu wojsk uroczyście wzajemną wierność sobie przyrzekli. Ze względu na trudność wyżywienia postanowiono nie wracać tą samą drogą wzdłuż Eufratu, lecz ciągnąć w kierunku północno-wschodnim przez żyzną równinę babilońską. Nazajutrz ruszono w drogę, a lubo nieprzyjacielskie wojsko w pobliżu się znajdowało, zdążyli jednak z zachodem słońca do wiosek, które wojska królewskie właśnie opuściły, zrabowawszy je do szczętu. Tu rozłożyli się obozem w pobliżu wojsk królewskich, co nawet samego króla zatrwożyło.

1 Ὅτι δὲ βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ, τῷδε δῆλον
ἦν. τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὅπλα παρα-
διδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας
2 ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. οἱ δ᾽ ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προ-
φύλακας, ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. ἐπειδὴ δὲ ἀπήγγελλον
οἱ προφύλακες, Κλέαρχος τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκο-
πῶν εἶπε τοῖς προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμέ-
3 νειν, ἄχρι ἂν σχολάσῃ. ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα,
ὥστε καλῶς ἔχειν καὶ ὁρᾶσθαι πάντῃ φάλαγγα πυκνήν, ἐκ-
τὸς δὲ τῶν ὅπλων μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς
ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε προῆλθε τούς τε εὐοπλοτάτους
ἔχων καὶ εὐειδεστάτους τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν καὶ τοῖς
4 ἄλλοις στρατηγοῖς ταὐτὰ ἔφρασεν. ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς
ἀγγέλοις, ἀνηρώτα, τί βούλοιντο. οἱ δ᾽ ἔλεγον, ὅτι περὶ
σπονδῶν ἥκοιεν ἄνδρες, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τά τε
παρὰ βασιλέως τοῖς Ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι καὶ τὰ παρὰ
5 τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀπαγγέλλετε
τοίνυν αὐτῷ, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ οὐκ
ἔστιν οὐδ᾽ ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἕλλησι
μὴ πορίσας ἄριστον.

6 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπήλαυνον, καὶ ἧκον
ταχύ· ᾧ καὶ δῆλον ἦν, ὅτι ἐγγύς που βασιλεὺς ἦν ἢ ἄλ-
λος τις, ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν· ἔλεγον δέ, ὅτι

εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἥκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἳ αὐτούς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν, ἔνθεν ἕξουσι τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δὲ ἠρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι 7
σπένδοιτο τοῖς ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοιντο σπονδαί. οἱ δέ· Ἅπασιν, ἔφασαν, μέχρι ἂν βασιλεῖ τὰ παρ᾽ ὑμῶν διαγγελθῇ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μετα- 8
στησάμενος αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι καὶ καθ᾽ ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ λαβεῖν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· Δοκεῖ μὲν 9
κἀμοὶ ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω, ἔστ᾽ ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι, μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι· οἶμαί γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν, ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τἀπιτήδεια.

Καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο τὰς 10
μὲν σπονδὰς ποιησάμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὠπισθοφυλάκει. καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ αὐλῶσιν ὕδατος πλήρεσιν, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ᾽ ἐποιοῦντο ἐκ τῶν φοινίκων, οὓς εὕρισκον ἐκπεπτωκότας, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον. καὶ ἐν- 11
ταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν, ὡς ἐπεστάτει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαισεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι μὴ οὐ συσπουδάζειν. καὶ ἐτάχθη- 12
σαν πρὸς αὐτὸ οἱ εἰς τριάκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἑώρων σπουδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑπο- 13
πτεύων αὐτὸ τὸ πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν ὥρα, οἵα τὸ πεδίον ἄρδειν· ἀλλ᾽ ἵνα ἤδη πολλὰ

προφαίνοιτο τοῖς Ἕλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τούτου
ἕνεκα βασιλέα ὑπώπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ
ἀφεικέναι.
14 *Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδει-*
ξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἐνῆν δὲ σῖτος
πολὺς καὶ οἶνος φοινίκων καὶ ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐ-
15 *τῶν. αὐταὶ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἵας μὲν ἐν τοῖς*
Ἕλλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο, αἱ δὲ τοῖς
δεσπόταις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιαι τοῦ
κάλλους καὶ μεγέθους, ἡ δὲ ὄψις ἠλέκτρου οὐδὲν διέφερε·
τὰς δέ τινας ξηραίνοντες τραγήματα ἀπετίθεσαν. καὶ ἦν
16 *καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μέν, κεφαλαλγὲς δέ. ἐνταῦθα καὶ τὸν*
ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ
οἱ πολλοὶ ἐθαύμασαν τό τε εἶδος καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς
ἡδονῆς. ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγές. ὁ δὲ φοῖνιξ,
ὅθεν ἐξαιρεθείη ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος αὐαίνετο.
17 *Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου*
βασιλέως ἧκε Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς
ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἵποντο.
ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί,
18 *ἔλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε· Ἐγώ,*
ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ
ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ καὶ ἀμήχανα πεπτωκότας, εὕρημα
ἐποιησάμην, εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι
δοῦναι ἐμοὶ ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. οἶμαι γὰρ
ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔχειν οὔτε πρὸς ὑμῶν οὔτε πρὸς
19 *τῆς πάσης Ἑλλάδος. ταῦτα δὲ γνοὺς ᾐτούμην βασιλέα,*
λέγων αὐτῷ, ὅτι δικαίως ἄν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦ-
ρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἤγγειλα καὶ βοήθειαν
ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην, καὶ μόνος τῶν κατὰ
τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διήλασα καὶ
20 *συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ. καὶ περὶ*

μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύσεσθαι· ἐρέσθαι δέ με
ὑμᾶς ἐκέλευεν ἐλθόντα, τίνος ἕνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ'
αὐτόν. καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα
μοι εὐπρακτότερον ᾖ, ἐάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ'
αὐτοῦ διαπράξασθαι.

Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο· 21
καὶ ἀπεκρίναντο, Κλέαρχος δ' ἔλεγεν· Ἡμεῖς οὔτε συνήλθο-
μεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες οὔτε ἐπορευόμεθα ἐπὶ βα-
σιλέα, ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὕρισκεν, ὡς καὶ
σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκεύους λάβοι καὶ ἡμᾶς
ἐνθάδε ἀγάγοι. ἐπεὶ μέντοι ἤδη αὐτὸν ἑωρῶμεν ἐν δεινῷ 22
ὄντα, ᾐσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι
αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς
εὖ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε βασιλεῖ ἀντιποι- 23
ούμεθα τῆς ἀρχῆς οὔτ' ἔστιν, ὅτου ἕνεκα βουλοίμεθα ἂν
τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι
ἂν ἐθέλοιμεν, πορευοίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ
λυποίη· ἀδικοῦντα μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς
ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ,
καὶ τούτου εἴς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.

Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης, 24
Ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ
παρ' ἐκείνου· μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἥκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων·
ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν 25
οὐχ ἧκεν· ὥσθ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ
ἥκων ἔλεγεν, ὅτι διαπεπραγμένος ἥκοι παρὰ βασιλέως
δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς Ἕλληνας, καίπερ πολλῶν
ἀντιλεγόντων, ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βασιλεῖ ἀφεῖναι τοὺς ἐφ'
ἑαυτὸν στρατευσαμένους. τέλος δὲ εἶπε· Καὶ νῦν ἔξεστιν 26
ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν, ἦ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν
τὴν χώραν καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγορὰν
παρέχοντας· ὅπου δ' ἂν μὴ ᾖ πρίασθαι, λαμβάνειν ὑμᾶς

27 ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ἐπιτήδεια. ὑμᾶς δὲ αὖ ἡμῖν
δεήσει ὀμόσαι, ἦ μὴν πορεύσεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀσινῶς
σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὁπόταν μὴ ἀγορὰν παρέχω-
μεν· ἢν δὲ παρέχωμεν ἀγοράν, ὠνουμένους ἕξειν τὰ ἐπι-
28 τήδεια. ταῦτα ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν καὶ δεξιὰς ἔδοσαν Τισ-
σαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν
Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν
29 Ἑλλήνων. μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε· Νῦν μὲν δὴ
ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ διαπράξωμαι, ἃ δέομαι,
ἥξω συσκευασάμενος ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα
καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρχήν.

II. Zdrada.

(An II. 5).

Przez trzy tygodnie — do końca września — czekali Hellenowie na Tysafernesa, który w ich interesie do króla pojechał. Tymczasem położenie ich stawało się z każdym dniem przykrzejszem, zwłaszcza że Aryajos popadł w podejrzenie, iż ma zamiar ich zdradzić. Dlatego gdy Tysafernes powrócił i pod jego przewodnictwem marsz rozpoczęto, trzymali się Hellenowie z obawy zdrady w drodze i na noclegach zdala od Persów. Ciągnąc w formie łuku, przybyli po pięciu dniach do Tygrysu. Przeprawiwszy się przez rzekę, szli lewym jej brzegiem na północ przez kraj żyzny drogą prowadzącą z Babilonu do Niniwy i przybyli do miasta Opis. Stąd posunęli się dalej w kierunku północno-zachodnim wzdłuż lewego brzegu Tygrysu przez puste okolice i przybyli wreszcie do miasta Kajnaj.

1 Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζαπάταν ποτα-
μόν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν
ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν, φανερὰ
2 δὲ οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ

συγγενέσθαι τῷ Τισσαφέρνει, εἴ πως δύναιτο παῦσαι
τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψέ
τινα ἐροῦντα, ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρῄζει. ὁ δὲ ἑτοίμως
ἐκέλευεν ἥκειν. ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε·

Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενη-
μένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυ-
λαττόμενον δὲ σέ τε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς
ὁρῶντες ταῦτα ἀντιφυλαττόμεθα. ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐ δύ- 4
ναμαι οὔτε σὲ αἰσθέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν,
ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδὲ ἐπινοοῦμεν τοιοῦ-
τον οὐδέν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυ-
ναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα 5
ἀνθρώπους ἤδη τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ
ὑποψίας, οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους φθάσαι βουλόμενοι, πρὶν
παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας
οὔτ' ἂν βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. τὰς οὖν τοιαύτας 6
ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν παύεσθαι
ἥκω καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς
ἀπιστεῖς. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον οἱ θεῶν ἡμᾶς 7
ὅρκοι κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων
σύνοιδεν αὑτῷ παρημεληκώς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐ-
δαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα, οὔτ' ἀπὸ
ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον ἂν
σκότος ἀποδραίη, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀπο-
σταίη. πάντῃ γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὑποχείρια καὶ παν-
ταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι.

Περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν ὅρκων οὕτω 8
γιγνώσκω, παρ' οὓς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέ-
μεθα· τῶν δ' ἀνθρωπίνων σὲ ἐγὼ ἐν τῷ παρόντι νομίζω
μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα μὲν 9
ὁδὸς εὔπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν τε ἐπιτη-
δείων οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν διὰ σκότους

ἡ ὁδός· οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα· πᾶς δὲ ποταμὸς
δύσπορος, πᾶς δὲ ὄχλος φοβερός, φοβερώτατον δ' ἐρημία·
10 μεστὴ γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες
σε κατακτείναιμεν, ἄλλο τι ἂν ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτεί-
ναντες πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἔφεδρον ἀγωνιζοί-
μεθα; ὅσων δὲ δὴ καὶ οἵων ἂν ἐλπίδων ἐμαυτὸν στερή-
σαιμι, εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα λέξω.
11 ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων
τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν, ὃν βούλοιτο· σὲ δὲ
νῦν ὁρῶ τήν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα καὶ
τὴν σαυτοῦ σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ᾗ Κῦρος
12 πολεμίᾳ ἐχρῆτο, σοὶ ταύτην σύμμαχον οὖσαν. τούτων δὲ
τοιούτων ὄντων τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ βούλεται σοὶ
φίλος εἶναι;

Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας
13 καὶ σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν
Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ
δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ καὶ Πισίδας·
ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι
ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰ-
γυπτίους δέ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς οἶδα τεθυμωμένους, οὐχ
ὁρῶ, ποίᾳ δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολά-
14 σαισθε τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὔσης. ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς
πέριξ οἰκοῦσι σύ, εἰ μὲν βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὡς μέ-
γιστος ἂν εἴης, εἰ δέ τίς σε λυποίη, ὡς δεσπότης ἀνα-
στρέφοιο ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἵ σοι οὐκ ἂν τοῦ μι-
σθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος,
15 ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. ἐμοὶ
μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμα-
στὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ'
ἂν ἀκούσαιμι τὸ ὄνομα, τίς οὕτως ἐστὶ δεινὸς λέγειν,
ὥστε σε πεῖσαι λέγων, ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύομεν

Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπημείφθη.

Ἀλλ' ἥδομαι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονί- 16
μους λόγους· ταῦτα γὰρ γιγνώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἄν μοι δοκεῖς καὶ σαυτῷ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθῃς, ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ
ὔτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλό- 17
μεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἱππέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὁπλίσεως, ἐν ᾗ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν
ἱκανοὶ εἴημεν ἄν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; ἀλλὰ 18
χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἄν σοι δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία, ἃ ὑμεῖς φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὁρᾶτε ὑμῖν ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοί, ἐφ' ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλώμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς
ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἡττῴμεθα, 19
ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ κρεῖττον τοῦ καρποῦ ἐστιν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ᾧ ὑμεῖς οὐδ', εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε, μάχεσθαι ἂν δύναισθε.
πῶς ἂν οὖν ἔχοντες τοσούτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πο- 20
λεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων
αἰσχρός; παντάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμηχάνων καὶ 21
ἐν ἀνάγκῃ ἐχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε,
οὔτε ἀλόγιστοι οὔτε ἠλίθιοί ἐσμεν. ἀλλὰ τί δὴ ὑμᾶς ἐξὸν 22
ἀπολέσαι οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἤλθομεν; εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος, τὸ τοῖς Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέ-

σθαι, καὶ ᾧ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ διὰ μισθοδοσίας πι-
23 στεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν. ὅσα
δ' ἐμοὶ χρήσιμοι ὑμεῖς ἐστε, τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπας, τὸ δὲ
μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν
βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ
ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.
24 Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ
εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη, οἵτινες τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν
ὑπαρχόντων πειρῶνται διαβάλλοντες ποιῆσαι πολεμίους
25 ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; Καὶ ἐγὼ μέν γε,
ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἵ τε στρατηγοὶ καὶ
οἱ λοχαγοὶ ἐλθεῖν, ἐν τῷ ἐμφανεῖ λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ
λέγοντας, ὡς σὺ ἐμοὶ ἐπιβουλεύεις καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρα-
26 τιᾷ. Ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας, καὶ σοὶ αὖ
27 δηλώσω, ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω. ἐκ τούτων δὴ τῶν
λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν
τε αὐτὸν ἐκέλευε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο. τῇ δὲ ὑστε-
ραίᾳ ὁ Κλέαρχος ἀπελθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον δῆλός
τ' ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει
καί, ἃ ἔλεγεν ἐκεῖνος, ἀπήγγελλεν, ἔφη τε χρῆναι ἰέναι
παρὰ Τισσαφέρνην, οὓς ἐκέλευσε, καὶ οἳ ἂν ἐλεγχθῶσι
διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδότας αὐτοὺς καὶ
28 κακόνους τοῖς Ἕλλησιν ὄντας τιμωρηθῆναι. ὑπώπτευε
δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ λάθρᾳ
συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μετ' Ἀριαίου καὶ στασιάζοντα
αὐτῷ καὶ ἐπιβουλεύοντα, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς
29 αὐτὸν λαβὼν φίλος ᾖ Τισσαφέρνει. ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέ-
αρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην
καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι. τῶν δὲ στρα-
τιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λο-
30 χαγοὺς καὶ στρατηγοὺς μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. ὁ δὲ
Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο πέντε

μὲν στρατηγοὺς ἰέναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἀγορὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφέρνους, 31
οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἴσω, Πρόξενος Βοιώτιος, Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ ταῖς θύραις ἔμενον. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἵ 32
τ' ἔνδον συνελαμβάνοντο, καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἱππέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν Ἕλληνι ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἔκτεινον. οἱ δὲ Ἕλληνες τήν τε ἱππασίαν 33
ἐθαύμαζον ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες καί, ὅ,τι ἐποίουν, ἠμφεγνόουν, πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἧκε φεύγων τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα. ἐκ τούτου δὴ οἱ 34
Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. οἱ 35
δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος καὶ Μιθραδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι· ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν· συνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους. οὗτοι, ἐπεὶ ἐγ- 36
γὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον, εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων στρατηγὸς ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως.

Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων 37
στρατηγοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου· Χειρίσοφος δὲ ἐτύγχανεν ἀπὼν ἐν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος. ἐπειδὴ δὲ ἔστη- 38
σαν εἰς ἐπήκοον, εἶπεν Ἀριαῖος τάδε· Κλέαρχος μέν,

ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς
σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε, Πρόξενος
δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν
μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ·
ἑαυτοῦ γὰρ εἶναί φησιν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν, τοῦ ἐκείνου
39 δούλου. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες, ἔλεγε δὲ
Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· Ὦ κάκιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε
καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε
οὔτε θεοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵτινες ὀμόσαντες ἡμῖν τοὺς
αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν
Τισσαφέρνει, τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ, τούς
τε ἄνδρας αὐτούς, οἷς ὤμνυτε, ἀπολωλέκατε καὶ τοὺς ἄλ-
λους ἡμᾶς προδεδωκότες σὺν τοῖς πολεμίοις ἐφ' ἡμᾶς
40 ἔρχεσθε; ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν
ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντᾳ
καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις. ἐπὶ τούτοις Ξενοφῶν
41 τάδε εἶπε. Κλέαρχος μὲν τοίνυν, εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους
ἔλυε τὰς σπονδάς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ ἀπόλλυ-
σθαι τοὺς ἐπιορκοῦντας· Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπεί-
περ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί,
πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γάρ, ὅτι φίλοι γε ὄντες
ἀμφοτέροις πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα
42 συμβουλεῦσαι. πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρόνον δια-
λεχθέντες ἀλλήλοις ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

12. Charakterystyka dowódców greckich.

(An. II, 6).

1 Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνήχθησαν
ὡς βασιλέα καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν,
εἷς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν

ἐμπείρως αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. καὶ γὰρ δή, ἕως μὲν πό- 2
λεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρέμενεν, ἐπειδὴ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, ἀναπείσας τὴν αὑτοῦ πόλιν, ὡς οἱ Θρᾷκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας καὶ διαπραξάμενος, ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν ἐφόρων, ἐξέπλει ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χερρονήσου καὶ Περίνθου Θρᾳξίν. ἐπεὶ 3
δὲ μεταγνόντες πως οἱ ἔφοροι ἤδη ἔξω ὄντος ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐξ Ἰσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ' ᾤχετο πλέων εἰς Ἑλλήσποντον. ἐκ τούτου καὶ 4
ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν Σπάρτῃ τελῶν ὡς ἀπειθῶν. ἤδη δὲ φυγὰς ὢν ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον, ἄλλῃ γέγραπται, δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίους δαρεικούς· ὁ δὲ λαβὼν οὐκ ἐπὶ ῥᾳθυμίαν ἐτρά- 5
πετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλλέξας στράτευμα ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί, καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ ἦγε τούτους καὶ πολεμῶν διεγένετο, μέχρι Κῦρος ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος· τότε δὲ ἀπῆλθεν ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ πολεμήσων.

Ταῦτα οὖν φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα εἶ- 6
ναι, ὅστις, ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἔχειν ἄνευ αἰσχύνης καὶ βλάβης, αἱρεῖται πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ ῥᾳθυμεῖν, βούλεται πονεῖν, ἐξὸν δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως, αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν· ἐκεῖνος δέ, ὥσπερ εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἡδονήν, ἤθελε δαπανᾶν εἰς πόλεμον. οὕτω μὲν φιλοπόλεμος ἦν· πολεμικὸς δὲ αὖ ταύτῃ ἐδό- 7
κει εἶναι, ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὡμολόγουν. καὶ ἀρχικὸς 8
δ' ἐλέγετο εἶναι ὡς δυνατὸν ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου, οἷον κἀκεῖνος εἶχεν. ἱκανὸς μὲν γάρ, ὥς τις καὶ ἄλλος, φροντίζειν ἦν, ὅπως ἔχοι ἡ στρατιὰ αὐτῷ τὰ ἐπιτή-

δεια, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆσαι
9 τοῖς παροῦσιν, ὡς πειστέον εἴη Κλεάρχῳ. τοῦτο δ' ἐποίει
ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὁρᾶν στυγνὸς ἦν καὶ τῇ
φωνῇ τραχύς, ἐκόλαζέ τε ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὡς
10 καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ' ὅτε. καὶ γνώμῃ δ' ἐκόλαζεν·
ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι,
ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατιώτην
φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλ-
λοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν ἢ φίλων ἀφέξεσθαι ἢ ἀπροφα-
11 σίστως ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ἐν μὲν οὖν τοῖς δει-
νοῖς ἤθελον αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα καὶ οὐκ ἄλλον ᾑροῦντο
οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ
ἐν τοῖς ἄλλοις προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι καὶ τὸ χα-
λεπὸν ἐρρωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥστε
12 σωτήριον, οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο· ὅτε δ' ἔξω τοῦ δει-
νοῦ γένοιντο καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλον ἀρξομένους ἀπιέναι,
πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ'
ἀεὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ὠμός· ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ
13 στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ οὖν
φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἑπομένους οὐδέποτε εἶχεν· οἵτινες
δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι ἢ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι ἢ ἄλλῃ
τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρείησαν αὐτῷ, σφόδρα πεί-
14 θομένοις ἐχρῆτο. ἐπεὶ δὲ ἄρξαιντο νικᾶν σὺν αὐτῷ τοὺς
πολεμίους, ἤδη μεγάλα ἦν τὰ χρησίμους ποιοῦντα εἶναι
τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό τε γὰρ πρὸς τοὺς πολε-
μίους θαρραλέως ἔχειν παρῆν καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου
15 τιμωρίαν φοβεῖσθαι εὐτάκτους ἐποίει. τοιοῦτος μὲν δὴ
ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δὲ ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν
ἐλέγετο. ἦν δέ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

16 Πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος εὐθὺς μὲν μειράκιον ὢν
ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός· καὶ
διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀργύριον τῷ

Λεοντίνῳ. ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς νομίσας ἤδη 17
εἶναι καὶ ἄρχειν καὶ φίλος ὢν τοῖς πρώτοις μὴ ἡττᾶ-
σθαι εὐεργετῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πρά-
ξεις· καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα καὶ δύ-
ναμιν μεγάλην καὶ χρήματα πολλά· τοσούτων δ' ἐπιθυ- 18
μῶν σφόδρα ἔνδηλον αὖ καὶ τοῦτο εἶχεν, ὅτι τούτων
οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ
δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ
τούτων μή. ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς 19
ἦν· οὐ μέντοι οὔτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε
φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ᾐσχύνετο μᾶλλον τοὺς
στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον· καὶ φοβούμενος μᾶλ-
λον ἦν φανερὸς τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις
ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. ᾤετο δὲ ἀρκεῖν 20
πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν τὸν μὲν καλῶς ποι-
οῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαροῦν
αὐτῷ οἱ μὲν καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι
ἦσαν, οἱ δὲ ἄδικοι ἐπεβούλευον ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι.
ὅτε δὲ ἀπέθνῃσκεν, ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν 21
πλουτεῖν ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω
λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι·
φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα
ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι, ὧν 22
ἐπιθυμοίη, συντομωτάτην ᾤετο ὁδὸν εἶναι διὰ τοῦ ἐπιορ-
κεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν, τὸ δ' ἁπλοῦν καὶ
ἀληθὲς τὸ αὐτὸ τῷ ἠλιθίῳ εἶναι. στέργων δὲ φανερὸς 23
μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος
ἐγίγνετο ἐπιβουλεύων. καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα,
τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο.
καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· 24
χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν·

τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι ῥᾷστον ὂν ἀφύ-
25 λακτα λαμβάνειν. καὶ ὅσους μὲν αἰσθάνοιτο ἐπιόρκους
καὶ ἀδίκους ὡς εὖ ὡπλισμένους ἐφοβεῖτο, τοῖς δὲ ὁσίοις
καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι.
26 ὥσπερ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ
δικαιότητι, οὕτω Μένων ἠγάλλετο τῷ ἐξαπατᾶν δύνασθαι,
τῷ πλάσασθαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ
πανοῦργον τῶν ἀπαιδεύτων ἀεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ πα
οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλίᾳ, διαβάλλων τοὺς πρώ-
27 τους τοῦτο ᾤετο δεῖν κτήσασθαι. τὸ δὲ πειθομένους
τοὺς στρατιώτας παρέχεσθαι ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς
ἐμηχανᾶτο. τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἠξίου ἐπι-
δεικνύμενος, ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν.
εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφίσταιτο, ὅτι
28 χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. ἀποθνῃσκόντων δὲ
τῶν συστρατήγων, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν
Κύρῳ, ταὐτὰ πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε, μετὰ δὲ τὸν τῶν
ἄλλων θάνατον τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ
ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέν-
τες τὰς κεφαλάς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι,
ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τῆς
τελευτῆς τυχεῖν.
29 Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκὰς καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς καὶ
τούτω ἀπεθανέτην. τούτων δὲ οὐθ᾽ ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν
οὐδεὶς κατεγέλα οὔτ᾽ εἰς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. ἤστην
δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

13. Xenofon. Wybór dowódców wojska greckiego.

(An. III, 1).

1 Ἐπεὶ δὲ οἱ στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν καὶ τῶν
λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπισπόμενοι ἀπωλώ-

λεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐννοούμενοι
μέν, ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δὲ αὐ-
τοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν,
ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς
Ἑλλάδος οὐ μεῖον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμὼν δ᾽ οὐδεὶς τῆς
ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴ-
καδε ὁδοῦ, προὐδεδώκεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ
ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν οὐδὲ
ἱππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες, ὥστε εὔδηλον ἦν, ὅτι
νικῶντες μὲν οὐδένα ἂν κατακάνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐ-
τῶν οὐδεὶς ἂν λειφθείη. ταῦτ᾽ ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως 2
ἔχοντες ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύ-
σαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ
οὐκ ἦλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δέ, ὅπου ἐτύγ-
χανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ
πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτ᾽
ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. οὕτω μὲν δὴ διακείμενοι πάντες
ἀνεπαύοντο.

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς 3
οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνη-
κολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν
ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον
αὐτὸν Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νο-
μίζειν τῆς πατρίδος. ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὴν 4
ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς
πορείας. καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας, μή τι πρὸς τῆς
πόλεως ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει
ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθή-
νας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντα
εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. ἐλ- 5
θὼν δ᾽ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν
θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν

ὁδόν, ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. καὶ ἀνεῖλεν
6 αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς, οἷς ἔδει θύειν. ἐπεὶ δὲ πάλιν
ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ᾽ ἀκούσας
ᾐτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα, πότερον
λῷον εἴη αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ᾽ αὐτὸς κρίνας
ἰτέον εἶναι τοῦτ᾽ ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευ-
θείη. ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ᾽, ἔφη, χρὴ ποιεῖν,
7 ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω θυσάμε-
νος, οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεός, ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν
Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κῦρον μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν
8 ἄνω ὁδόν, καὶ συνεστάθη Κύρῳ. προθυμουμένου δὲ τοῦ
Προξένου καὶ ὁ Κῦρος συμπρουθυμεῖτο μεῖναι αὐτόν, εἶ-
πε δέ, ὅτι ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς
ἀποπέμψει αὐτόν. ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πισίδας·
9 Ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὕτως ἐξαπατηθείς — οὐχ
ὑπὸ Προξένου· οὐ γὰρ ᾔδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμὴν οὐδὲ
ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πλὴν Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι
εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἤδη ἐδόκει εἶναι, ὅτι
ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδὸν καὶ
ἄκοντες ὅμως οἱ πολλοὶ δι᾽ αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ
10 Κύρου συνηκολούθησαν· ὧν εἷς καὶ Ξενοφῶν ἦν. ἐπεὶ δὲ
ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ οὐκ ἐδύνα-
το καθεύδειν· μικρὸν δ᾽ ὕπνου λαχὼν εἶδεν ὄναρ. ἔδοξεν
αὐτῷ βροντῆς γενομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πα-
11 τρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσα. περίφο-
βος δ᾽ εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὄναρ τῇ μὲν ἔκρινεν
ἀγαθόν, ὅτι ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ
Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε· τῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν
βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δὲ ἐδόκει
λάμπεσθαι τὸ πῦρ, μὴ οὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελ-
θεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ᾽ εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων
12 ἀποριῶν. ὁποῖόν τι μὲν δή ἐστι τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν,

ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ. γίγνεται γὰρ τάδε. εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνηγέρθη, πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει· τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νὺξ προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἥξειν. εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν, μὴ οὐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα δὲ τὰ δεινότατα παθόντας ἀποθανεῖν; ὅπως δ' ἀμυνούμεθα, οὐδεὶς παρασκευ- 13
άζεται οὐδὲ ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα, ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν ἄγειν. ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις.

Ἐκ τούτου ἀνίσταται καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου 14
πρῶτον λοχαγούς. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δύναμαι, ὥσπερ οἶμαι οὐδ' ὑμεῖς, οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι ὁρῶν, ἐν οἵοις ἐσμέν. οἱ 15
μὲν γὰρ πολέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρασκευάσασθαι, ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. καὶ μὴν εἰ ὑφησόμεθα καὶ ἐπὶ 16
βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; ὃς καὶ τοῦ ὁμομητρίου ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἤδη ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμὼν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δὲ ἐπ' αὐτὸν ὡς δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; ἆρ' οὐκ ἂν ἐπὶ 17
πᾶν ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχοι τοῦ στρατεῦσαί ποτε ἐπ' αὐτόν; ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὔποτε 18
ἐπαυόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν

αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν, ὅσην μὲν χώραν
καὶ οἵαν ἔχοιεν, ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ
19 θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆτα δέ· τὰ
δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν
ἀγαθῶν τούτων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα,
ὅτου δ' ὠνησόμεθα, ᾔδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ
πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἢ ὠνουμένους ὅρκους ἤδη
κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος ἐνίοτε τὰς σπον-
20 δὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ νῦν τὸν πόλεμον. ἐπεὶ μέντοι
ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδάς, λελύσθαι μοι δοκεῖ καὶ ἡ
ἐκείνων ὕβρις καὶ ἡ ἡμετέρα ἀσάφεια. ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη
κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἆθλα, ὁπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες
ἀμείνονες ὦσιν, ἀγωνοθέται δ' οἱ θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν,
21 ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται. οὗτοι μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν·
ἡμεῖς δὲ πολλὰ ὁρῶντες ἀγαθὰ στερρῶς αὐτῶν ἀπειχό-
μεθα διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους· ὥστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ
ἰέναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι ἢ τούτοις.
22 ἔτι δ' ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ
θάλπη καὶ πόνους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς
θεοῖς ἀμείνονας· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον
ἡμῶν, ἢν οἱ θεοί, ὥσπερ τὸ πρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδῶσιν.
23 Ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταὐτὰ ἐνθυμοῦνται, πρὸς
τῶν θεῶν μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν πα-
ρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν
τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν· φάνητε
τῶν λοχαγῶν ἄριστοι καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατη-
24 γότεροι. κἀγὼ δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ
ταῦτα, ἕπεσθαι ὑμῖν βούλομαι, εἰ δ' ὑμεῖς τάττετ' αὐτόν
με ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ
ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαυτοῦ τὰ κακά.
25 Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες
ἡγεῖσθαι ἐκέλευον πάντες, πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιω-

τιάζων τῇ φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν, ὅτι φλυαροίη, ὅστις λέγοι ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο, καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. ὁ μέντοι 26
Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβὼν ἔλεξεν ὧδε· Ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σύγε οὐδὲ ὁρῶν γιγνώσκεις, οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι. ἐν ταὐτῷ γε μέντοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεύς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, καταφρονήσας ἐπὶ τούτῳ πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα. ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οὐ παραδόντες, 27
ἀλλ' ἐξοπλισάμενοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων καὶ σπονδὰς αἰτῶν καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν; ἐπεὶ δ' 28
αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται, καὶ μάλ' οἶμαι ἐρῶντες τούτου; ἃ σὺ πάντα εἰδὼς τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῄς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας; ἐμοί, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον 29
μήτε προσίεσθαι εἰς ταὐτὸν ἡμῖν αὐτοῖς ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν σκεύη ἀναθέντας ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἕλλην ὢν τοιοῦτός ἐστιν.

Ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφάλιος εἶπεν· 30
Ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν, ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον ὥσπερ Λυδὸν ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπημένον. καὶ εἶχεν οὕτως. 31
τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν· οἱ δὲ ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου μὲν στρατηγὸς σῶς εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν, ὁπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστράτηγον, ὅπου δ' αὖ λοχαγὸς σῶς εἴη, τὸν λοχαγόν. ἐπεὶ δὲ πάντες 32
συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ

33 τοὺς ἑκατόν. ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν μέσαι ἦσαν νύκτες.
ἐνταῦθα Ἱερώνυμος Ἠλεῖος, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προ-
ξένου λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε· Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρα-
τηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς
συνελθεῖν καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα,
εἴ τι δυναίμεθα ἀγαθόν. λέξον δ', ἔφη, καὶ σύ, ὦ Ξενο-
φῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς.
34 Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
δὴ πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης,
οὓς μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ἡμῶν, τοῖς δ' ἄλλοις
δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἢν δύνωνται, ἀπολέσωσιν.
ἡμῖν δέ γε οἶμαι πάντα ποιητέα, ὡς μήποτε ἐπὶ τοῖς
35 βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. εὖ
τοίνυν ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς τοσοῦτοι ὄντες, ὅσοι νῦν
συνεληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. οἱ γὰρ στρατιῶται
οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἂν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν
ἀθυμοῦντας, πάντες κακοὶ ἔσονται, ἢν δὲ ὑμεῖς αὐτοί
τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ
τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε, ὅτι ἕψονται ὑμῖν καὶ
36 πειράσονται μιμεῖσθαι. ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν
ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. ὑμεῖς γάρ ἐστε στρατηγοί,
ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς
καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν
τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμεί-
νους τε τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ
προπονεῖν, ἤν που δέῃ.
37 Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἶμαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὠφελῆσαι
τὸ στράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολω-
λότων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικαταστα-
θῶσιν. ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε
ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ, ἐν δὲ
δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν. ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σῴ-

ζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν. ἐπει- 38
δὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἄρχοντας, ὅσους δεῖ, ἢν καὶ
τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ παραθαρρύνητε,
οἶμαι ἂν ὑμᾶς πάνυ ἐν καιρῷ ποιῆσαι. νῦν γὰρ ἴσως 39
καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ
ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς· ὥστε οὕτω γ᾿ ἐχόν-
των οὐκ οἶδα, ὅ,τι ἄν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς
δέοι εἴτε καὶ ἡμέρας. ἢν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώ- 40
μας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται, τί πείσονται, ἀλλὰ
καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ εὐθυμότεροι ἔσονται. ἐπίστασθε 41
γὰρ δή, ὅτι οὔτε πλῆθός ἐστιν οὔτε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πο-
λέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα, ἀλλ᾿ ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θε-
οῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους,
τούτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἀντίοι οὐ δέχονται. ἐντεθύ- 42
μημαι δ᾿ ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι, ὁπόσοι μὲν
μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς,
οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπο-
θνῄσκουσιν, ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι
κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ κα-
λῶς ἀποθνῄσκειν ἀγωνίζονται, τούτους δ᾿ ὁρῶ μᾶλλόν
πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους καί, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐ-
δαιμονέστερον διάγοντας. ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόν- 43
τας, ἐν τοιούτῳ γὰρ καιρῷ ἐσμεν, αὐτούς τε ἄνδρας ἀγα-
θοὺς εἶναι καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. ὁ μὲν ταῦτα 44
εἰπὼν ἐπαύσατο.

Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν
μέν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον, ὅσον
ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι, νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε, ἐφ᾿ οἷς
λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείστους
εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. καὶ νῦν, 45
ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ᾿ ἀπελθόντες ἤδη αἱ-
ρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἑλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ

μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἱρεθέντας ἄγετε· ἔπειτ'
46 ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. παρέστω δ'
ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κῆρυξ. καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν
ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. ἐκ
τούτου ᾑρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων
Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιός, ἀντὶ
δὲ Ἀγίου Κλεάνωρ Ἀρκάς, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος
Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

14. Narady.

(An. III, 2; 3, 1.)

1 Ἐπεὶ δὲ ᾕρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε καὶ
εἰς τὸ μέσον ἧκον οἱ ἄρχοντες, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς προ-
φυλακὰς καταστήσαντας συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας.
ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶ-
τος μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ ἔλεξεν ὧδε·
2 Ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀν-
δρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ
στρατιωτῶν, πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόσ-
3 θεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς· ὅμως δὲ δεῖ
ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθοὺς τελέθειν καὶ μὴ ὑφίε-
σθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι, ὅπως, ἢν μὲν δυνώμεθα, καλῶς
νικῶντες σῳζώμεθα· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνῄ-
σκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μηδέποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς
πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς
ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν.
4 Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἀνέστη καὶ ἔλε-
ξεν ὧδε· Ἀλλ' ὁρᾶτε μέν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπιορ-
κίαν καὶ ἀσέβειαν, ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν,
ὅστις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ

πλείστου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐ-
τὸς ὀμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δούς, αὐτὸς ἐξαπατήσας
συνέλαβε τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία ξένιον ᾐδέσθη,
ἀλλὰ Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος αὐτοῖς τού-
τοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. Ἀριαῖος δέ, 5
ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν
καὶ ἐλάβομεν πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος
οὔτε τοὺς θεοὺς δείσας οὔτε Κῦρον τεθνηκότα αἰδε-
σθείς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς
τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποστὰς ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους
κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτί- 6
σαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας μήποτε ἐξαπατηθῆ-
ναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους, ὡς ἂν δυνώμεθα
κράτιστα, τοῦτο, ὅ,τι ἂν δοκῇ τοῖς θεοῖς, πάσχειν.

Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται ἐσταλμένος ἐπὶ πό- 7
λεμον, ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν
οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν, εἴτε
τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώ-
σαντα ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν· τοῦ λόγου δὲ
ἤρχετο ὧδε· Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορκίαν τε καὶ 8
ἀπιστίαν λέγει μὲν Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δὲ καὶ ὑμεῖς
οἶμαι. εἰ μὲν οὖν βουλόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέ-
ναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας καὶ
τοὺς στρατηγούς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχεί-
ρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς
ὅπλοις ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς καὶ τὸ
λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς
πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας.

Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ πτάρνυταί τις· ἀκούσαν- 9
τες δ' οἱ στρατιῶται πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν
θεόν, καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ
περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ σω-

τῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια,
ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα, συνεπ-
εύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ
δύναμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτο τὴν
χεῖρα. καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τούτου ηὔξαντο καὶ
ἐπαιάνισαν. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο
πάλιν ὧδε·
10 Ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν
εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν
τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήκασί τε καὶ
τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. οὕτω δ' ἐχόν-
των εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεούς,
ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους
ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικρούς, κἂν ἐν δεινοῖς
11 ὦσι, σῴζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται. ἔπειτα δέ, ἀνα-
μνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων
κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε, ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶ-
ναι, σῴζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ
ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς
παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆ-
12 ναι αὐτοὶ Ἀθηναῖοι τολμήσαντες ἐνίκησαν αὐτούς. καὶ
εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὁπόσους κατακάνοιεν τῶν πολε-
μίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ θεῷ, ἐπεὶ οὐκ
εἶχον ἱκανὰς εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντα-
13 κοσίας θύειν, καὶ ἔτι νῦν ἀποθύουσιν. ἔπειτα, ὅτε Ξέρ-
ξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιὰν ἦλθεν
ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι
τοὺς τούτων προγόνους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.
ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ
μνημεῖον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε
καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ
τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε.

Τοιούτων μέν ἐστε προγόνων. οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε 14
ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὔπω πολλαὶ
ἡμέραι, ἀφ' οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγό-
νοις πολλαπλασίους ὑμῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς. καὶ τότε 15
μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί·
νῦν δέ, ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγών ἐστι,
πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμο-
τέρους εἶναι. ἀλλὰ μὴν καὶ θαρραλεωτέρους νῦν πρέπει
εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες
αὐτῶν τό τε πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε
σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δέ, ὁπότε
καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι οὐ θέλουσι καὶ πολλα-
πλάσιοι ὄντες δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσήκει τού-
τους φοβεῖσθαι; μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον δόξητε ἔχειν, 17
ὅτι οἱ περὶ Ἀριαῖον πρόσθεν σὺν ἡμῖν ταττόμενοι νῦν
ἀφεστήκασιν. ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ' ἡμῶν
ἡττημένων· ἔφυγον γοῦν ἐκείνους καταλιπόντες ἡμᾶς. τοὺς
δ' ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολε-
μίοις ταττομένους ἢ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τάξει ὁρᾶν.

Εἰ δέ τις ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἱπ- 18
πεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμήθητε,
ὅτι οἱ μύριοι ἱππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοί εἰσιν ἄνθρω-
ποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε
δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν, οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν
οἱ ποιοῦντες, ὅ,τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. οὐκοῦν 19
τῶν ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν·
οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμανται φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ γῆς βεβηκό-
τες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἤν τις προσίῃ, πολὺ
δὲ μᾶλλον, ὅτου ἂν βουλώμεθα, τευξόμεθα. ἑνὶ δὲ μόνῳ
προέχουσιν οἱ ἱππεῖς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν
ἢ ἡμῖν. εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαρρεῖτε, ὅτι δὲ οὐκέτι 20

ἡμῖν Τισσαφέρνης ἡγήσεται οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρ-
έξει, τοῦτο ἄχθεσθε, σκέψασθε, πότερον κρεῖττον Τισσα-
φέρνην ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν,
ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν, οἳ
εἴσονται, ὅτι, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυ-
21 τῶν ψυχὰς καὶ σώματα ἁμαρτήσονται. τὰ δὲ ἐπιτήδεια πό-
τερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἧς οὗτοι παρεῖχον
μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας,
ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἤνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους,
22 ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος βούληται. εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε,
ὅτι κρείττονά, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι
καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἐξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε,
εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι.
πάντες γὰρ ποταμοί, εἰ καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροί
εἰσι, προϊοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται οὐδὲ
τὸ γόνυ βρέχοντες.

23 Εἰ δὲ μήθ᾽ οἱ ποταμοὶ διήσουσιν, ἡγεμών τε μηδεὶς
ἡμῖν φανεῖται, οὐδ᾽ ὣς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. ἐπιστάμεθα
μὲν γὰρ Μυσούς, οὓς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶ-
ναι, ὅτι ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας
καὶ μεγάλας πόλεις οἰκοῦσιν, ἐπιστάμεθα δὲ Πισίδας
ὡσαύτως, Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν, ὅτι ἐν τοῖς
πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες τὴν τούτων χώραν καρ-
24 ποῦνται· καὶ ἡμᾶς δ᾽ ἂν ἔφην ἔγωγε χρῆναι μήπω φα-
νεροὺς εἶναι οἴκαδε ὡρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι
ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. οἶδα γάρ, ὅτι καὶ Μυσοῖς βα-
σιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ᾽ ἂν
ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιήσειέ γ᾽ ἂν
αὐτοῖς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι. καὶ
ἡμῖν γ᾽ ἂν οἶδ᾽ ὅτι τρισάσμενος ταῦτ᾽ ἐποίει, εἰ
25 ἑώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζομένους. ἀλλὰ γὰρ δέ-
δοικα μή, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις

βιοτεύειν, ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴ-
καδε ὁδοῦ.

Δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς 26
τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖ-
σθαι καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ἑκόντες πένονται,
ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν σκληρῶς ἐκεῖ βιοτεύοντας ἐνθάδε
κομισαμένους πλουσίως ὁρᾶν. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα
ταῦτα τἀγαθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστί. τοῦτο 27
δεῖ λέγειν, ὅπως ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα
καί, εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. πρῶτον
μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας, ἃς
ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευ-
ώμεθα, ὅπῃ ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ· ἔπειτα καὶ τὰς
σκηνὰς συγκατακαῦσαι. αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέ-
χουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δ' οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχε-
σθαι οὔτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ἔτι δὲ καὶ τῶν 28
ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέ-
μου ἕνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵνα ὡς πλεῖστοι
μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευο-
φορῶσι. κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι πάντα ἀλ-
λότρια· ἢν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευο-
φόρους ἡμετέρους νομίζειν.

Λοιπόν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. 29
ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους, ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγ-
κεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατη-
γοὺς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόν-
των καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέ-
σθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχίᾳ
ἂν καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι. δεῖ οὖν πολὺ 30
μὲν τοὺς ἄρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν
τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους
καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρχουσι νῦν ἢ πρόσθεν· ἢν 31

δέ τις ἀπειθῇ, ψηφίσασθαι τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα
σὺν τῷ ἄρχοντι κολάζειν· οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον
ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄψον-
ται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους τοὺς οὐδενὶ ἐπιτρέψοντας
32 κακῷ εἶναι. ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ
οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. ὅτῳ οὖν ταῦτα δοκεῖ
καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵνα ἔργῳ περαί-
νηται. εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ
ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας
δεόμεθα.

33 Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μέν τινος
ἄλλου δεῖ πρὸς τούτοις οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα
ἐξέσται ποιεῖν· ἃ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα
ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατει-
νάτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν πάντες.

34 Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· Ὦ ἄνδρες, ἀκού-
σατε ὧν προσδοκεῖ μοι. δῆλον, ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ,
ὅπου ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια· ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς
35 οὐ πλέον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας· οὐκ ἂν οὖν θαυμά-
ζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν
παριόντας διώκοντες καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται, τοὺς
δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιοῦσιν
3 ἐπακολουθοῖεν. ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι
πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα
καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ ᾖ. εἰ οὖν νῦν ἀπο-
δειχθείη, τίνας χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ
πρόσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων
εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἄν, ὁπότε οἱ πολέ-
μιοι ἔλθοιεν, βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρῴμεθα ἂν
37 εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. εἰ μὲν οὖν ἄλλο τις βέλτιον ὁρᾷ,
ἄλλως ἐχέτω· εἰ δέ, Χειρίσοφος μὲν ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ
Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τὼ

πρεσβυτάτω στρατηγὼ ἐπιμελοίσθην· ὀπισθοφυλακοῖμεν
δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγὼ καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. τὸ 38
δὲ λοιπὸν πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως βουλευσόμεθα,
ὅ,τι ἂν ἀεὶ κράτιστον δοκῇ εἶναι. εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ
βέλτιον, λεξάτω. ἐπεὶ δ' οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν. Ὅτῳ
δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.
Ἔδοξε ταῦτα. Νῦν τοίνυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ 39
τὰ δεδογμένα. καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ
ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως
τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν·
τῶν μὲν γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων
τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί· καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ,
κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικώντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυ-
τῶν σῴζειν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν.
Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν καὶ ἀπελθόντες κατέ- 40
καον τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς, τῶν δὲ περιττῶν, ὅτου
μὲν δέοιτό τις, μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ
πῦρ ἐρρίπτουν.

15. Przeprawa przez rzekę Kentrites.

(An. IV, 3).

Pod koniec października r. 401 przeszli Hellenowie przez rzekę Zapatas. Perscy łucznicy i procarze niepokoili ich pociskami, a Xenofonta, ścigającego perską jazdę ze swoimi hoplitami i peltastami, o znaczne przyprawili straty. Nowe zwątpienie opanowało wojsko greckie. Ale Xenofon umiał zaradzić złemu: utworzył z 200 Rodyjczyków, znajdujących się w wojsku, oddział dzielnych procarzy i mały hufiec pancernych jeźdźców.

W pochodzie przez Assyrię odpierali Hellenowie napady Persów. Ponieważ w górzystej okolicy pochód w czworoboku nie zawsze okazywał się praktycznym, tworzono z niego wedle

potrzeby 6 oddziałów (λόχοι). Ustawicznie przez Persów nagabywani, odpierali Hellenowie wszelkie napaści, przewyższając nieprzyjaciół wytrwałością i męstwem. Xenofon sam odznaczał się wszędzie jako wódz odwagą, energią i dzielnością. Wśród ciągłych walk z barbarami doszli Hellenowie aż do gór w kraju Karduchów. Tu naradzali się wodzowie, w którym kierunku dalej iść należało. Ponieważ Tygrys był za głęboki, a nadto przeprawa wobec czyhającego nieprzyjaciela była niebezpieczną, postanowiono ciągnąć przez kraj Karduchów, zwłaszcza że po tamtej stronie gór, jak Hellenowie od jeńców się dowiedzieli, leżała bogata i urodzajna Armenia, nie wiele oddalona od brzegów morskich, które greccy osadnicy zamieszkiwali.

W połowie listopada dotarli Hellenowie do gór Karduchów i wstąpili bez przeszkody na pierwsze wzgórza. Cheirizofos prowadził straż przednią, Xenofon dowodził strażą tylną. Karduchowie uciekli zrazu z żonami i dziećmi w góry; wkrótce jednak uderzyli na Hellenów, starając się przez zajęcie szczytów powstrzymać ich w pochodzie. Ale garstka Hellenów wpadła w nocy na tyły nieprzyjaciół, zmusiła ich do ucieczki i ułatwiła przystęp reszcie wojska helleńskiego. Hellenowie zajęli drogę wiodącą przez górę — przy czem Xenofon znajdował się w niebezpieczeństwie życia — potem jeszcze kilka dni szli przez kraj Karduchów wśród ustawicznych walk z nieprzyjacielem, coraz z innej strony się pojawiającym, i zdążyli do rzeki Kentrites, która dzieliła kraj Karduchów od Armenii.

1 *Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις
ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν,
εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν
τῶν Καρδούχων χώραν. καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνέπνευ-
σαν ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ πο-
2 ταμὸς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια. τότε μὲν οὖν ηὐλίσθησαν μάλα
ἡδέως καὶ τἀπιτήδεια ἔχοντες καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυ-
θότων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσασπερ
ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διε-*

τέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακά, ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ
βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους. ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τού-
των ἡδέως ἐκοιμήθησαν.

Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας που πέραν τοῦ 3
ποταμοῦ ἐξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πε-
ζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἱπ-
πέων ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. ἦσαν 4
δ' οὗτοι Ὀρόντα καὶ Ἀρτούχα Ἀρμένιοι καὶ Μάρδοι καὶ
Χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί
τε καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον γέρρα μακρὰ καὶ
λόγχας. αἱ δὲ ὄχθαι αὗται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι 5
ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον·
ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἦν ἄγουσα ἄνω ὥσπερ χειρο-
ποίητος· ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες. ἐπεὶ δὲ 6
πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ
τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς,
καὶ οὔτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἥρπα-
ζεν ὁ ποταμός· ἐπί τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέ-
ροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τἆλλα βέλη·
ἀνεχώρησαν καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν πο-
ταμόν. ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν, ἐπὶ τοῦ 7
ὄρους ἑώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν
τοῖς ὅπλοις. ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν,
ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς
διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικει-
σομένους τοὺς Καρδούχους ὄπισθεν.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ νύκτα ἔμειναν ἐν 8
πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν
πέδαις δεδέσθαι, αὗται δὲ αὐτῷ αὐτόμαται περιρρυῆναι,
ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν, ὁπόσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ
ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον καὶ λέγει, ὅτι
ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ.

9 ὁ δὲ ἥδετό τε καὶ ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαινεν, ἐθύοντο
πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐ-
θὺς ἐπὶ τοῦ πρώτου. καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ
10 στρατηγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι. καὶ
ἀριστῶντι τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεανίσκω· ᾔδεσαν
γὰρ πάντες, ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι
προσελθεῖν καί, εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τίς τι
11 ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ τότε ἔλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν
φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κἄπειτα κατίδοιεν ἐν τῷ
πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν ποταμὸν
γέροντά τε καὶ γυναῖκα καὶ παιδίσκας ὥσπερ μαρσίπους
12 ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει. ἰδοῦσι δὲ
σφίσι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πο-
λεμίοις ἱππεῦσι προσβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐκδύντες
δ᾽ ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοὶ ὡς νευσόμενοι
διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι, πρὶν βρέξαι
τοὺς μηρούς· καὶ διαβάντες, λαβόντες τὰ ἱμάτια, πάλιν
13 ἥκειν. εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε καὶ τοῖς
νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευε καὶ εὔχεσθαι τοῖς φήνασι θε-
οῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ
ἐπιτελέσαι. σπείσας δ᾽ εὐθὺς ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ
τὸν Χειρίσοφον, καὶ διηγοῦνται ταὐτά. ἀκούσας δὲ καὶ
14 ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν
ἄλλοις παρήγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέ-
σαντες τοὺς στρατηγοὺς ἐβουλεύοντο, ὅπως ἂν κάλλιστα
διαβαῖεν καὶ τούς τε ἔμπροσθεν νικῷεν καὶ ὑπὸ τῶν
15 ὄπισθεν μηδὲν πάσχοιεν κακόν. καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χει-
ρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ
στρατεύματος, τὸ δ᾽ ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι,
τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν.

16 Ἐπεὶ δὲ καλῶς εἶχεν, ἐπορεύοντο· ἡγοῦντο δ᾽ οἱ νε-
ανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν

ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες στάδιοι. πορευομένων δ' 17
αὐτῶν ἀντιπαρῇσαν αἱ τάξεις τῶν ἱππέων. ἐπειδὴ δὲ
ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ,
ἔθεντο τὰ ὅπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανω-
σάμενος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὅπλα καὶ τοῖς ἄλλοις
πᾶσι παρήγγελλε, καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς
λόχους ὀρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δ' ἐν δεξιᾷ
ἑαυτοῦ. καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποτα- 18
μόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' οὔπω
ἐξικνοῦντο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάν- 19
τες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλαζον.

Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ 20
Ξενοφῶν τῶν ὀπισθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους
ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν
ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος
ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν ἱπ-
πέας. οἱ δὲ πολέμιοι ὁρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον 21
εὐπετῶς τὸ ὕδωρ περῶντας, ὁρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενο-
φῶντα θέοντας εἰς τοὔμπαλιν, δείσαντες, μὴ ἀποληφθεί-
ησαν, φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ
ἄνω ἔκβασιν. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον
ἄνω πρὸς τὸ ὄρος. Λύκιος δ' ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν 22
ἱππέων καὶ Αἰσχίνης ὁ τὴν τάξιν τῶν πελταστῶν τῶν
ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας,
εἵποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλ-
λὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δ' αὖ ἐπεὶ 23
διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κα-
τὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαι-
νεν ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δὲ ἄνω, ὁρῶντες
μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δ' ὁπλί-
τας σφίσιν ἐπιόντας, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ
ἄκρα.

24 Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα,
ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα.
καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον
25 καταβαίνοντες ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. καὶ
Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις
ἐπιχειρήσας ἐπιδιῶξαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολει-
πόμενα καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώ-
26 ματα. καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος
ἀκμὴν διέβαινε, Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρ-
δούχους ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο, καὶ παρήγγειλε τοῖς λο-
χαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ
λόχον, παρ' ἀσπίδα παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ
φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχους
πρὸς τῶν Καρδούχων ἰέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι
πρὸς τοῦ ποταμοῦ.
27 Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὡς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας
τοῦ ὄχλου ψιλουμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους,
θᾶττον δὴ ἐπῇσαν ᾠδάς τινας ᾄδοντες. ὁ δὲ Χειρίσοφος,
ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενο-
φῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας
28 καὶ κελεύει ποιεῖν, ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃ. ἰδὼν δ' αὐτοὺς
διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ
μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάντας· ὅταν δ' ἄρξωνται
αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαί-
νειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστὰς
καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ πο-
29 ταμοῦ προβαίνειν. τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπει-
δὰν σφενδόνη ἐξικνῆται καὶ ἀσπὶς ψοφῇ, παιανίσαντας
θεῖν εἰς τοὺς πολεμίους· ἐπειδὰν δ' ἀναστρέψωσιν οἱ πο-
λέμιοι καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπικτὴς σημήνῃ τὸ πο-
λεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐ-
ραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα,

ᾗ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους·
ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο, ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν
γένηται.
Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοι- 30
πούς — πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο
ἐπιμελόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν — ἐνταῦθα
δὴ ἐπέκειντο θρασέως καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ το-
ξεύειν. οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ' 31
αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὡπλισμένοι
ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ
φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς. ἐν 32
τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπικτής· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευ-
γον πολὺ ἔτι θᾶττον, οἱ δὲ Ἕλληνες τἀναντία στρέψαν-
τες ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. τῶν δὲ πο- 33
λεμίων οἱ μέν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν
ποταμὸν καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν, οἱ δὲ πολλοὶ
καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύ-
γοντες. οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω 34
τοῦ καιροῦ προϊόντες ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος
διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

16. Walki z przyrodą.

(An. IV, 5).

Przekroczywszy rzekę Kentrites, ciągnęli Hellenowie na północ i wkroczyli do Armenii zachodniej, gdzie Tyrybazos był namiestnikiem. Ten zawarł z Hellenami układ i pozwolił im spokojnie przejść przez swój kraj. Dalszy pochód przez wyżynę armeńską utrudniały wielkie śniegi, było to bowiem pod koniec listopada; zresztą nie ufali Hellenowie Tyrybazosowi, który w niejakiej odległości im towarzyszył — wszak poznali, ile można polegać na wierności Persów — i to napełniało ich

wielką troską i ciągłym trapiło niepokojem. Dopiero schwytany przez greckich szpiegów jeniec wyjawił, iż Tyrybazos, chcąc na Hellenów napaść, zamyśla zająć wąwóz, przez który Hellenowie iść musieli. Uderzyli tedy na obóz nieprzyjacielski, zmusili nieprzyjaciół do ucieczki i zabrali namiot Tyrybazosa z licznymi łupami.

1 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εἶναι, ὅπῃ δύναιντο
τάχιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν καὶ κατα-
λαβεῖν τὰ στενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο
διὰ χιόνος πολλῆς ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθη-
μερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι
2 Τιρίβαζος, κατεστρατοπεδεύσαντο. ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθη-
σαν σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα,
ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχό-
μενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δ' οὐδ' αἱ πηγαὶ πρόσω
3 εἶναι. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου
σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δέκα. ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο
χαλεπὸς καὶ ἄνεμος βορρᾶς ἐναντίος ἔπνει παντάπασιν
4 ἀποκάων πάντα καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. ἔνθα δὴ
τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ, καὶ
σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξεν ἀνεῖναι τὸ
χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος
ὀργυιά· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων
5 πολλὰ ἀπώλετο καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. διεγέ-
νοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ κάοντες· ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ
σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὀψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. οἱ
οὖν πάλαι ἥκοντες καὶ πῦρ κάοντες οὐ προσίεσαν πρὸς
τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς
6 ἢ ἄλλο, εἴ τι ἔχοιεν βρωτόν. ἔνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλή-
λοις, ὧν εἶχον ἕκαστοι. ἔνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκάετο, διατηκο-
μένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἔστε ἐπὶ τὸ
δάπεδον· οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.

Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο 7
διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξε-
νοφῶν δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτον-
τας τῶν ἀνθρώπων ἠγνόει, ὅ,τι τὸ πάθος εἴη. ἐπειδὴ δὲ 8
εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι, κἄν
τι φάγωσιν ἀναστήσονται, περιιὼν περὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ
πού τι ὁρῴη βρωτόν, διεδίδου καὶ διέπεμπε διδόντας
τοὺς δυναμένους περιτρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. ἐπειδὴ δέ 9
τι ἐμφάγοιεν, ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. πορευομένων δὲ
Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται,
καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης πρὸς τῇ κρήνῃ γυναῖ-
κας καὶ κόρας καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἐρύματος.
αὗται ἠρώτων αὐτούς, τίνες εἶεν. ὁ δ' ἑρμηνεὺς εἶπε 10
περσιστί, ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύονται πρὸς τὸν σατρά-
πην. αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ' ἀπέ-
χει ὅσον παρασάγγην. οἱ δ', ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς τὸν κωμάρ-
χην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις.

Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρα- 11
τεύματος, ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῶν δ' ἄλλων
στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδὸν ἐνυκτέ-
ρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώ-
λοντο τῶν στρατιωτῶν. ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνει- 12
λεγμένοι τινὲς καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἥρπα-
ζον καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ τῶν
στρατιωτῶν οἵ τε διεφθαμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς
ὀφθαλμοὺς οἵ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν
ποδῶν ἀποσεσηπότες. ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικού- 13
ρημα τῆς χιόνος, εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
ἐπορεύετο, τῶν δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο καὶ μηδέποτε
ἡσυχίαν ἔχοι καὶ εἰς τὴν νύκτα ὑπολύοιτο· ὅσοι δὲ ὑπο- 14
δεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάν-
τες καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπήγνυντο· καὶ γὰρ ἦσαν,

ἐπειδὴ ἐπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι πεποι-
15 ημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. διὰ τὰς τοιαύτας οὖν
ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες
μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθι τὴν χιόνα
εἴκαζον τετηκέναι· καὶ ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἣ πλη-
σίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ. ἐνταῦθ' ἐκτραπόμενοι ἐκά-
16 θηντο καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων
τοὺς ὀπισθοφύλακας, ὡς ᾔσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ
τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων, ὅτι ἕπονται
πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι, καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν.
οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι.
17 ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἑπομένους πολεμίους
φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπίοιεν τοῖς κάμνουσι. καὶ
ἦν μὲν σκότος ἤδη, οἱ δὲ προσῇσαν πολλῷ θορύβῳ ἀμφὶ
18 ὧν εἶχον διαφερόμενοι. ἔνθα δὴ οἱ ὀπισθοφύλακες
ἐξαναστάντες ἔδραμον εἰς τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνον-
τες ἀνακραγόντες, ὅσον ἐδύναντο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας
πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες ἧκαν
ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι
οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο.

19 Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰπόντες τοῖς
ἀσθενοῦσιν, ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτούς,
πορευόμενοι, πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνουσιν
ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος στρατιώταις
ἐγκεκαλυμμένοις. καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθειστήκει·
καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ
20 ὑποχωροῖεν. ὁ δὲ παριὼν καὶ παραπέμπων τῶν πελτα-
στῶν τοὺς ἰσχυροτάτους ἐκέλευε σκέψασθαι, τί εἴη τὸ
κωλῦον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ
21 στράτευμα. ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ηὐλίσθησαν
αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι, φυλακάς, οἵας ἐδύναντο,
καταστησάμενοι. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν

πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους ἀναστή-
σαντας ἐκέλευεν ἀναγκάζειν προϊέναι. ἐν δὲ τούτῳ Χει- 22
ρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους, πῶς
ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν
ἀσθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατό-
πεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο, καί, πρὶν εἴκοσι στάδια διε-
ληλυθέναι, ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ, ἔνθα Χειρίσοφος ηὐλί-
ζετο. ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώ- 23
μας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ Χειρίσοφος
μὲν αὐτοῦ ἔμενεν, οἱ δὲ ἄλλοι διαλαχόντες, ἃς ἑώρων κώ-
μας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες.
Ἔνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν 24
ἀφιέναι ἑαυτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν
κώμην, ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν, καταλαμβάνει πάντας ἔνδον
τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πώλους εἰς δασμὸν
βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτακαίδεκα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ
κωμάρχου ἐνάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δ᾽ ἀνὴρ αὐτῆς
λαγὼς ᾤχετο θηράσων καὶ οὐχ ἥλω ἐν τῇ κώμῃ. αἱ δ᾽ 25
οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος,
κάτω δ᾽ εὐρεῖαι· αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκ-
ταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατέβαινον ἐπὶ κλίμακος. ἐν δὲ ταῖς
οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα
τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῷ ἔνδον ἐτρέφοντο. ἦσαν 26
δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κρίθινος
ἐν κρατῆρσιν. ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς,
καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους,
γόνατα οὐκ ἔχοντες· τούτους ἔδει, ὁπότε τις διψῴη, λα- 27
βόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν. καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή
τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ πάνυ ἡδὺ συμμαθόντι τὸ πῶμα
ἦν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύν- 28
δειπνον ἐποιήσατο καὶ θαρρεῖν αὐτὸν ἐκέκευε λέγων, ὅτι
οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμ-

πλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἣν ἀγαθόν τι τῷ
στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνηται, ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ
29 ἔθνει γένωνται. ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονού-
μενος οἶνον ἔφρασεν, ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. ταύτην
μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν
ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ
ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν
ὀφθαλμοῖς.
30 Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρ-
χην πρὸς Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρίοι κώμην,
ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις καὶ κατελάμβανε
πανταχοῦ εὐωχουμένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμό-
31 θεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον· οὐκ ἦν
δ', ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα
ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθεια, σὺν πολλοῖς
32 ἄρτοις τοῖς μὲν πυρίνοις, τοῖς δὲ κριθίνοις. ὁπότε δέ τις
φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἷλκεν ἐπὶ τὸν
κρατῆρα, ἔνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πίνειν ὥσπερ
βοῦν. καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν, ὅ,τι βούλοιτο.
ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν
ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν.
33 Ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον
κἀκείνους σκηνοῦντας ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ
στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς
βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερ ἐνεοῖς,
34 ὅ,τι δέοι ποιεῖν. ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χει-
ρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην
διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως, τίς εἴη ἡ χώρα. ὁ δ' ἔλε-
γεν, ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων, τίνι οἱ ἵπποι τρέ-
φοιντο. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον
χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν, ᾗ εἴη.
35 καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων Ξενοφῶν πρὸς τοὺς

ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον, ὃν εἰλήφει παλαίτερον, δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου, δεδιώς, μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. ἦσαν 36
δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολύ. ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

17. Zdobycie warowni Taochów. Widok morza.

(An. IV, 7).

Po siedmiodniowym wypoczynku wyruszyli Hellenowie w połowie grudnia w dalszy pochód przez puste okolice i przybyli nad rzekę Fazis (Araxes). Zamiast udać się w stronę północno-zachodnią najbliższą drogą ku Czarnemu morzu, szli przez kilka dni wzdłuż tej rzeki przez kraj Fazyanów, następnie przeszli przez nią i wkrótce ujrzeli przed sobą pasmo gór, których główne przejście zastali zajęte przez Chalibów, Taochów i Fazyanów. Za radą Xenofonta zajęła część Hellenów wzgórze wyższe, a nieprzyjaciel, widząc się zagrożonym z góry i z dołu, umknął. Hellenowie dostali się szczęśliwie na równinę, gdzie znaleźli wioski zamożne.

Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθμοὺς 1
πέντε, παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε· χωρία γὰρ ᾤκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο πρὸς 2
χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ' οἰκίας — συνεληλυθότες δ' ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά — Χειρίσοφος μὲν οὖν πρὸς τοῦτο προσέβαλλεν

εὐθὺς ἥκων· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη
προσῄει καὶ αὖθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι,
3 ἀλλὰ ποταμὸς ἦν κύκλῳ. ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν
τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα
δὴ λέγει Χειρίσοφος· Εἰς καλὸν ἥκετε· τὸ γὰρ χωρίον
αἱρετέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ
4 ληψόμεθα τὸ χωρίον. ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ
τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος, τί τὸ κωλῦον εἴη εἰσελθεῖν,
εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· Μία αὕτη πάροδός ἐστιν, ἣν ὁρᾷς·
ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλίνδουσι λίθους
ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὃς δ' ἂν κατα-
ληφθῇ, οὕτω διατίθεται. ἅμα δ' ἔδειξε συντετριμμένους
5 ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς. Ἢν δὲ τοὺς λίθους
ἀναλώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει
παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν, εἰ μὴ ὀλί-
γους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς
6 ὡπλισμένους. τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία
ἡμίπλεθρά ἐστιν, ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν· τούτου δὲ
ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ'
ὧν ἑστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομέ-
νων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδομένων; τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη
γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι,
7 παραδραμεῖν. Ἀλλὰ εὐθύς, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν
ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ προϊέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολ-
λοί. Αὐτὸ ἄν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θᾶττον γὰρ ἀναλώσουσι
τοὺς λίθους. ἀλλὰ πορευώμεθα, ἔνθεν ἡμῖν μικρόν τι
παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον,
ἢν βουλώμεθα.

8 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ
Καλλίμαχος Παρράσιος λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ ἡγεμονία
ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ
ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ τούτους οὖν

ὑπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι ὡς ἑβδομήκοντα, οὐκ
ἀθρόοι ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλαττόμενος, ὡς ἐδύνατο.
Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς 9
καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι
δέ, ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν
τοῖς δένδροις ἑστάναι πλέον ἢ τὸν ἕνα λόχον. ἔνθα δὴ 10
Καλλίμαχος μηχανᾶταί τι· προὔτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου,
ὑφ' ᾧ ἦν αὐτός, δύο ἢ τρία βήματα· ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι
φέροιντο, ἀνέχαζεν εὐπετῶς· ἐφ' ἑκάστης δὲ προδρομῆς
πλέον ἢ δέκα ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. ὁ δὲ Ἀγασίας, 11
ὡς ὁρᾷ τὸν Καλλίμαχον, ἃ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν
θεώμενον, δείσας, μὴ οὐ πρῶτος παραδράμῃ εἰς τὸ χω-
ρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας
οὔτε Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, ἑταίρους ὄντας, οὔτε ἄλλον
οὐδένα χωρεῖ αὐτὸς καὶ παρέρχεται πάντας. ὁ δὲ Καλ- 12
λίμαχος, ὡς ὁρᾷ αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ
τῆς ἴτυος· ἐν δὲ τούτῳ παραθεῖ αὐτοὺς Ἀριστώνυμος
Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάν-
τες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς καὶ ἀντηγωνίζοντο
πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἱροῦσι τὸ χωρίον.
ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη.
ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα. αἱ γὰρ γυναῖκες ῥίπτουσαι 13
τὰ παιδία εἶτα ἑαυτὰς ἐπικατερρίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες
ὡσαύτως. ἐνταῦθα δὴ καὶ Αἰνείας Στυμφάλιος λοχαγὸς
ἰδών τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν στολὴν ἔχοντα κα-
λὴν ἐπιλαμβάνεται ὡς κωλύσων· ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπᾶται, 14
καὶ ἀμφότεροι ᾤχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι καὶ
ἀπέθανον. ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν πάνυ ὀλίγοι ἐλήφθη-
σαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς 15
ἑπτά, παρασάγγας πεντήκοντα. οὗτοι ἦσαν, ὧν διῆλθον,
ἀλκιμώτατοι καὶ εἰς χεῖρας ᾖσαν. εἶχον δὲ θώρακας λι-

νοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα
16 πυκνὰ ἐστραμμένα. εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας καὶ κράνη καὶ
παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυήλην Λακωνικήν,
ᾧ ἔσφαττον, ὧν κρατεῖν δύναιντο, καὶ ἀποτεμόντες ἂν
τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο, καὶ ᾖδον καὶ ἐχόρευον,
ὁπότε οἱ πολέμιοι αὐτοὺς ὄψεσθαι ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ
17 δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πήχεων μίαν λόγχην ἔχον. οὗτοι
ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλ-
ληνες, εἵποντο ἀεὶ μαχούμενοι. ᾤκουν δὲ ἐν τοῖς ὀχυροῖς,
καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε
μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετρά-
φησαν τοῖς κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.
18 Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἅρπασον
ποταμόν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. ἐντεῦθεν ἐπορεύθη-
σαν διὰ Σκυθηνῶν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴ-
κοσι, διὰ πεδίου εἰς κώμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς
19 καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἐντεῦθεν διῆλθον σταθμοὺς τέτταρας,
παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα
καὶ οἰκουμένην, ἣ ἐκαλεῖτο Γυμνιάς. ἐκ ταύτης ὁ ἄρχων
τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν
20 πολεμίας χώρας ἄγοι αὐτούς. ἐλθὼν δ᾽ ἐκεῖνος λέγει, ὅτι
ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν εἰς χωρίον, ὅθεν ὄψονται θά-
λατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγείλατο. καὶ ἡγούμενος
ἐπειδὴ ἐνέβαλλεν εἰς τὴν πολεμίαν, παρεκελεύετο αἴθειν
καὶ φθείρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τού-
21 του ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας. καὶ
ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ
ὄρει ἦν Θήχης. ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους,
22 κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ
ὀπισθοφύλακες ᾠήθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι
πολεμίους· εἵποντο γὰρ ὄπισθεν οἱ ἐκ τῆς καομένης χώ-
ρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας

καὶ ἐζώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι, καὶ γέρρα ἔλαβον
δασειῶν βοῶν ὠμοβόεια ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.
Ἐπειδὴ δ' ἡ βοὴ πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον 23
καὶ οἱ ἀεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας
καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοή, ὅσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο,
ἐδόκει δὴ μεῖζόν τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἀναβὰς ἐφ' 24
ἵππον καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν παρεβοήθει·
καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοώντων τῶν στρατιωτῶν Θάλαττα
θάλαττα καὶ παρεγγυώντων. ἔνθα δὴ ἔθεον πάντες καὶ
οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπ-
ποι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ 25
περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς δακρύ-
οντες. καὶ ἐξαπίνης ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος οἱ στρατιῶται
φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν. ἐνταῦθα ἀνε- 26
τίθεσαν δερμάτων πλῆθος ὠμοβοείων καὶ βακτηρίας καὶ
τὰ αἰχμάλωτα γέρρα, καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε
τὰ γέρρα καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο. μετὰ ταῦτα τὸν 27
ἡγεμόνα οἱ Ἕλληνες ἀποπέμπουσι δῶρα δόντες ἀπὸ κοι-
νοῦ ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ
δαρεικοὺς δέκα· ᾔτει δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ
ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. κώμην δὲ δείξας
αὐτοῖς, οὗ σκηνήσουσι, καὶ τὴν ὁδόν, ἣν πορεύσονται εἰς
Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ᾤχετο ἀπιών.

18. Podział łupów.

(An. V, 3).

Pod koniec stycznia r. 400 ciągnęli Hellenowie przez kraj Makronów. Nim doszli do morza, musieli jeszcze walkę stoczyć z Kolchami, którzy przeciwko nim nieprzyjaźnie wystąpili; Kolchowie zostali pobici i rozpierzchli się w nieładzie. Wreszcie

przybyło bohaterskie wojsko nad morze do miasta Trapezus, które zamieszkiwali Hellenowie. Tam gościnnie przyjęci zabawili 30 dni, złożyli ofiary, które w owej strasznej nocy nad rzeką Zapatas bogom ślubowali (por. ustęp 14 §. 9) i urządzili uroczyste igrzyska.

Po jednomiesięcznym odpoczynku w pierwszej połowie marca postanowili Hellenowie dalszą podróż odbyć morzem. Cheirizofos udał się do Anaxibiosa, admirała floty lacedemońskiej, która pod Bizancyum stała, aby postarać się o okręty. Tymczasem starał się Xenofon o żywność, nadto czuwał nad naprawą dróg lądowych, ażeby w razie odmownej Anaxibiosa odpowiedzi mógł bezpiecznie lądem w dalszą udać się drogę. Dlatego nakazał miastom, przez które przechodzić miał z wojskiem, drogi w dobrym utrzymywać stanie. Dla sprowadzenia żywności, której zabrakło, wyszła jedna część wojska przeciwko Drylom, narodowi bitnemu. Lubo z wielką trudnością, zdobyli wszelako Hellenowie szczęśliwie miejsce obwarowane, do którego się Drylowie schronili — przy czem Xenofonta talent strategiczny w całej pełni się okazał — i wrócili z obfitym łupem do obozu.

1 *Ἐπεὶ δὲ οὔτε Χειρίσοφος ἧκεν οὔτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν*
οὔτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶ-
ναι. καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβα-
σαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη καὶ παῖδας καὶ
γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν, ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν. καὶ
Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρα-
τηγῶν εἰσβιβάσαντες τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ
2 *ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δὲ ὁδὸς ὡδοποιημένη ἦν. καὶ ἀφικ-*
νοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριταῖοι, πόλιν Ἑλ-
ληνίδα ἐπὶ θαλάττῃ, Σινωπέων ἄποικον ἐν τῇ Κολχίδι
3 *χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις σὺν*
τοῖς ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμός, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισ-
χίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. οὗτοι ἐσώθησαν. οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώ-
λοντο ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ χιόνος καὶ εἴ τις νόσῳ.

Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμαλώ- 4
των ἀργύριον γενόμενον. καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλ-
λωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρα-
τηγοὶ τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ
Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν 5
τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος ἀνατίθησιν εἰς
τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυρὸν καὶ ἐπέγραψε
τό τε αὑτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξένου, ὃς σὺν Κλεάρχῳ
ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ. τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς 6
Ἐφεσίας, ὅτ' ἀπῄει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν
εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, καταλείπει παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς
Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἰέναι,
καὶ ἐπέστειλεν, ἢν μὲν αὐτὸς σωθῇ, αὑτῷ ἀποδοῦναι· ἢν
δέ τι πάθῃ, ἀναθεῖναι ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι, ὅ,τι
οἴοιτο χαριεῖσθαι τῇ θεῷ.

Ἐπεὶ δ' ἔφευγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐ- 7
τοῦ ἐν Σκιλλοῦντι ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν
θεωρήσων καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξε-
νοφῶν δὲ λαβὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ, ὅπου ἀνεῖλεν
ὁ θεός. ἔτυχε δὲ διαρρέων διὰ τοῦ χωρίου ποταμὸς Σε- 8
λινοῦς. καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεὼν
Σελινοῦς ποταμὸς παραρρεῖ. καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις
ἔνεισι καὶ κόγχαι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆ-
ραι πάντων, ὁπόσα ἐστὶν ἀγρευόμενα θηρία. ἐποίησε δὲ 9
καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου, καὶ τὸ λοι-
πὸν δὲ ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὡραῖα θυσίαν
ἐποίει τῇ θεῷ, καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι,
ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. παρεῖχε δὲ
ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα,
καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τῶν
θηρευομένων δέ. καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορ- 10
τὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν,

οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων· καὶ ἡλίσκετο
τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς
11 Φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. ἔστι δὲ ἡ
χώρα, ᾗ ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὡς
εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. ἔνι δ' ἐν
τῷ ἱερῷ χώρῳ καὶ λειμὼν καὶ ὄρη δένδρων μεστά, ἱκανὰ
σῦς καὶ αἶγας καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ
12 τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια εὐωχεῖσθαι. περὶ δὲ
αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη, ὅσα
ἐστὶ τρωκτὰ ὡραῖα. ὁ δὲ ναός, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν
Ἐφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν, ὡς κυπαρίττινον
13 χρυσῷ ὄντι, τῷ ἐν Ἐφέσῳ. καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν
ναὸν γράμματα ἔχουσα· ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡ-
ΤΕΜΙΔΟΣ. ΤΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΜΕΝΟΝ
ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ
ΕΤΟΥΣ. ΕΚ ΔΕ ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ
ΕΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ. ΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ ΤΑΥΤΑ
ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕΛΗΣΕΙ.

Z CYROPEDYI.

I. Pochodzenie Cyrusa i wychowanie u Persów.

(Cyr. I, 2, 1—14).

Πατρὸς μὲν ὁ Κῦρος λέγεται γενέσθαι Καμβύσου Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κλῄζονται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ᾄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς ψυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελόμενοι οὐκ ἔνθενπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται πόλεις ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν, ὃν μὴ δίκαιον, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα

1 (par. 1 begins at "Πατρὸς"); 2 (par. 2 begins at "φύσιν μὲν δὴ")

ὡσαύτως· ἣν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίαν αὐτοῖς
3 ἐπέθεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται,
ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, οἷοι πο-
νηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὧδε.
Ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τά
τε βασίλεια καὶ τἄλλα ἀρχεῖα πεποίηται. ἐντεῦθεν τὰ
μὲν ὤνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπει-
ροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται
4 ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. διή-
ρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη·
τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τε-
λείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη
γεγονόσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων
πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι
ἄνδρες, οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ,
πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς αὐτοὺς δεῖ
παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα
σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὅπλοις πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗ-
τοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προρρηθῇ παρεῖναι,
5 οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. ἄρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ
τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν
φυλαὶ διῄρηνται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῶν γεραιτέρων
ᾑρημένοι εἰσίν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους
ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀν-
δρῶν, οἳ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρ-
έχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρ-
έχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παρ-
αγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γε-
ραιτέρων προστάται ᾑρημένοι, ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθ-
ήκοντα ἀποτελῶσιν.
Ἃ δὲ ἑκάστη ἡλικίᾳ προστέτακται ποιεῖν, διηγησό-
μεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται, ᾗ ἐπιμέλονται, ὡς ἂν

βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ δι- 6
δασκαλεῖα φοιτῶντες διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην·
καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν
οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν δια-
τελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνε-
ται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν
ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ ἁρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης
καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων, οἵων δὴ εἰκός. οὓς δ' ἂν γνῶσι
τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζουσι δὲ καί, ὃν
ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντα εὑρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλή-
ματος, οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα,
δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχαριστίας, καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυ-
νάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολά-
ζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους
καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ περὶ γονέας
καὶ πατρίδα καὶ φίλους. ἕπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα
τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη
δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι 8
δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται
εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτούς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσ-
βυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας.
διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα
δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέ-
ρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ
καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο
συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν
ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες,
καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ
τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ
οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ,
ἤν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.
πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν.

μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται.

9 Οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε. δέκα ἔτη, ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προειρήκαμεν, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι· παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἤν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν, ἔτι δὲ γέρρον καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφεῖναι, τῷ δ', ἐὰν δέῃ, ἐκ χειρὸς
10 χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται καὶ βασιλεὺς ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμών ἐστιν αὐτοῖς καὶ αὐτός τε θηρᾷ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται, ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῴ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον καὶ ἀκοντίσαι, ὅπου ἂν παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθιστῆται· παίειν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον· ὥστε οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων.

11 Ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μέν, ὡς τὸ εἰκός, τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστήσειαν, ἢν δέ τι δεήσῃ ἢ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι ἢ ἄλλως ἐθελήσωσι διατρῖψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες

τὴν ὑστεραίαν αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτω τὼ ἡμέρα λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵν', ἐάν τι καὶ ἐν πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅ,τι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ πιεῖν διψῶντι.

Αἱ δ' αὖ μένουσαι φυλαὶ διατρίβουσι μελετῶσαι τά 1
τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἆθλα προτίθεται· ἐν ᾗ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὦσι δαημονέστατοι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καί, ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἥν τι ἢ φρουρῆσαι δεήσῃ ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη
διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας. ἀφ' 13
οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου, οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε. πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ ἔφηβοι παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἥν τι δέῃ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστὶ καὶ ἔτι δυναμένων. ἢν δέ ποι δέῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλτὰ στρατεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν

ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι.

Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς
14 γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ' αὖ γεραίτεροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια πάντα. καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἱροῦνται· καὶ ἤν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπῃ τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος, οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

2. Cyrus u swojego dziadka Astyagesa.

(Cyr. I, 3; 4, 1—2; 25).

1 Κῦρος οὖν μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγῳ πλεῖον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν, ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτή τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν
2 ἔχουσα. ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς οἷα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὢν ἠσπάζετό τε αὐτόν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπο-

γραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες καὶ οἱ κάνδυες καὶ οἱ στρεπτοὶ οἱ περὶ τῇ δέρῃ καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν, ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φαυλότεραι καὶ δίαιται εὐτελέστεραι· ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν· Ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ αὐτὸν τῆς μητρός, πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος· Ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ, Μήδων μέντοι, ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις, πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ 3
στολὴν καλὴν ἐνέδυσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει, καὶ εἴ ποι ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ἅτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἥδετο τῇ στολῇ, καὶ ἱππεύειν μανθάνων ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν.

Δειπνῶν δὲ δὴ ὁ Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ 4
Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἧττον τὰ οἴκαδε ποθοίη, προσῆγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν· Ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐ γὰρ πολύ σοι δοκεῖ εἶναι κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κῦρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι· Οὔκ, ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἁπλουστέρα καὶ εὐθυτέρα παρ'

ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν· ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δέ τινας ἑλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε, ὅποι
5 ἡμεῖς πάλαι ἥκομεν. Ἀλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γευόμενος δὲ καὶ σύ, ἔφη, γνώσει, ὅτι ἡδέα ἐστίν. Ἀλλὰ καὶ σέ, φάναι τὸν Κῦρον, ὁρῶ, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπερέσθαι· Καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέγεις; Ὅτι σε, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἅψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον, ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος, ὅτι πλέα
6 σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν· Εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν καὶ θήρεια καὶ τῶν ἡμέρων.

Καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν· Ἦ καὶ δίδως, φάναι, ὦ πάππε, πάντα ταῦτά μοι τὰ κρέα, ὅ,τι ἂν βούλωμαι, αὐτοῖς χρῆσθαι; Νὴ Δία, φάναι,
7 ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι. ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἑκάστῳ· Σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις, σοὶ δ', ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω· σοὶ δ', ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ', ὅτι μου τὴν μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ἐποίει,
8 ἕως διεδίδου πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκᾳ δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; ὁ δὲ Σάκας ἄρα καλός τε ὢν ἐτύγχανε καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους καὶ ἀποκωλύειν, οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. καὶ

τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὡς ἂν παῖς μηδέπω ὑποπτήσσων· Διὰ τί δή, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾷς; καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν· Οὐχ ὁρᾷς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι καὶ καθαρείως ἐγχέουσι καὶ διδόασι τοῖς τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν, ὡς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πίνειν.
9 Κέλευσον δή, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πιεῖν ἐγχέας ἀνακτήσωμαί σε, ἢν δύνωμαι. καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι.

Λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν Σάκαν ἑώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως καὶ εὐσχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγει πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελάσαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν· Ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε ἐκ τῆς τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἰνοχοήσω καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ δ' ἄρα τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν διδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι καταρροφοῦσι, τοῦ δή, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς.
10 ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων· Καὶ τί δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, τἆλλα μιμούμενος τὸν Σάκαν οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ οἴνου; Ὅτι, ἔφη, νὴ Δία ἐδεδοίκειν, μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη. καὶ γάρ, ὅτε εἱστίασας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα ὑμῖν αὐτὸν ἐγχέαντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο, ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνως; Ὅτι νὴ Δί' ὑμᾶς ἑώρων καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους· πρῶτον μὲν γάρ, ἃ οὐκ ἐᾶτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα

αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγειτε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ᾔδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως, οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ᾄδοντος ὠμνύτε ἄριστα ᾄδειν· λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην, ἔπειτ' εἰ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντάπασι σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ ἰσηγορία, ὃ ὑμεῖς τότ'
11 ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει· Ὁ δὲ σὸς πατήρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκεται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν παύεται, ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γάρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν· Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ, τῷ Σάκᾳ οὕτω πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν· Ὅτι νὴ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μιαρώτατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν· Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κῦρον φάναι· Στὰς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα, ὁπότε βούλοιτο παριέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἄν, ὅτι οὔπω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρός τινας· εἶθ', ὁπότε ἥκοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἄν, ὅτι λοῦται· εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἄν, ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον, ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων.

12 Τοσαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ. τὰς δ' ἡμέρας, εἴ τινος αἴσθοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅ,τι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος, ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.

Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιοῦσα 13
πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης κατα-
λιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιτο μὲν
ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα
χαλεπὸν εἶναι νομίζειν καταλιπεῖν. ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης 14
λέγει πρὸς τὸν Κῦρον· Ὦ παῖ, ἢν μένῃς παρ' ἐμοί, πρῶ-
τον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοι οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ'
ὁπόταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάριν
σοι εἴσομαι, ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ
ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις, ὁπόσοις ἂν βούλῃ,
καὶ ὁπόταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπει, οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς.
ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δοκοῦν ἔχειν
ὁποίαν βούλει ὁδὸν πορεύσει. ἔπειτα τά τε νῦν ἐν τῷ
παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλ-
λέξω, ἃ σύ, ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξει,
καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς ὥσπερ οἱ μεγάλοι
ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίστορας παρέξω,
καὶ ἄλλα, ὁπόσα ἂν βούλῃ, λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις.
Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα 15
τὸν Κῦρον, πότερον βούλοιτο μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ
ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιτο. ἐπερω-
τηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρός, διὰ τί, εἰπεῖν λέγεται·
Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος
εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ
οἶδ' ὅτι ἱππεύων ἥττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ
ἴσθι, ὦ μῆτερ, ἔφη, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. ἢν δέ με κατα-
λίπῃς ἐνθάδε καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις
ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ ῥᾳδίως
νικήσειν, ὅταν δ' εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι
τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς συμμα-
χεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν· Τὴν δὲ δικαιοσύνην, 16
ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδα-

σκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι· Ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶ ταῦτά γε ἤδη. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν Μανδάνην εἰπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκῃ πληγὰς ἔλαβον ὡς οὐκ ὀρθῶς
17 δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόττοντα ἑκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι, ὁπότε μὲν τοῦ ἁρμόττοντος εἴην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι, ποτέρου ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ', ἔφη, σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστι, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι· ἐπεὶ δ', ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγώ σοι, ὦ μῆτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἢν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδάξει.

18 Ἀλλ' οὐ ταὐτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πατὴρ πρῶτος τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι ᾖς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἥκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἔστι τὸ πλεῖον οἴεσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἀλλ' ὅ γε σὸς πατήρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν· ἢ οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὑτοῦ

*μεῖον ἔχειν; ὥστε θάρρει, ὡς ὅ γε σὸς πατὴρ οὔτ᾽ ἄλ-
λον οὐδένα οὔτ᾽ ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.*

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ 19
*ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέ-
φετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο, ὥστε
οἰκείως διακεῖσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρ-
τητο, προσιὼν καὶ ἔνδηλος ὤν, ὅτι ἠσπάζετο αὐτῶν
τοὺς υἱεῖς, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας
ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσιν, ὁ δὲ
Κῦρος, εἰ δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρω-
πίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι,
καὶ ὁ Ἀστυάγης δέ, ὅ,τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν* 20
*ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαν-
τος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον οὐδὲ κλάων
ποτὲ ἐπαύετο, ἀλλὰ δῆλος ἦν πᾶσιν, ὅτι ὑπερεφοβεῖτο,
μή οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος
δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ᾐσθάνετο Κῦρος καὶ πάντων
ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων, ὅ,τι οἴοιτο χαριεῖσθαι,
ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀστυάγην.*

Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ τὸν Κῦρον ἀπε- 21
*κάλει δή, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. καὶ
ὁ Κῦρος δὲ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπιέναι βούλοιτο,
μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. καὶ τῷ
Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν.*

3. Cyrus dowódcą Persów.

(Cyr. I, 5, 2—14; 6, 1).

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς 1
*Μήδοις ἀποθνῄσκει, ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγους
παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βασιλείαν ἔσχε*

τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατεστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσειε, πάντων γε τῶν πέριξ ῥᾳδίως ἄρξειν· ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγὺς φύλων
2 τοῦτο ἐδόκει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρός τε τοὺς ὑπ' αὐτὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς Κᾶρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων, ὡς μεγάλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεστηκότα εἰς ταὐτό, καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύσοιεν, εἰ μή τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσοι, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρήμα-
3 σιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ ἐπεὶ ᾐσθάνετο τήν τ' ἐπιβουλὴν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτόν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ εἰς Πέρσας ἔπεμπε πρός τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος διατετελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελείοις ἀνδράσιν ἦν.

4 Οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου οἱ βουλεύοντες γεραίτεροι αἱροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατιᾶς. ἔδοσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι διακοσίους τῶν ὁμοτίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκάστῳ τέτταρας ἔδωκαν προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ τῶν ὁμοτίμων· γίγνονται μὲν

δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἑκάστῳ ἔταξαν
ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς προσελέ-
σθαι, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας· καὶ οὕτως
ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί, μύριοι
δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. το-
σαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. ἐπεὶ δὲ ᾑρέθη 5
τάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος
δὲ τότε προσῃρεῖτο τοὺς διακοσίους· ἐπεὶ δὲ προσείλοντο
καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς
καὶ εἶπε τότε πρῶτον ἐν αὐτοῖς τάδε·

Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ νῦν 6
πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς, ἃ μὲν
καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας, ἃ δὲ
αἰσχρὰ ἡγεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὧν δ'
ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην
καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι.

Ἐγὼ γὰρ κατενόησα, ὅτι οἱ πρόγονοι χείρονες μὲν 7
ἡμῶν οὐδὲν ἐγένοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κἀκεῖνοι διετέλεσαν,
ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅ,τι μέντοι προσεκτήσαντο
τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν ἢ αὑ-
τοῖς, τοῦτ' οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καίτοι ἐγὼ οἶμαι οὐδε- 8
μίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλεῖον
ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν, ἀλλ' οἵ τε τῶν
παραυτίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι οὐχ, ἵνα μηδέποτε εὐφραν-
θῶσι, τοῦτο πράττουσιν, ἀλλ' ὡς διὰ ταύτην τὴν ἐγκρά-
τειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανούμενοι
οὕτω παρασκευάζονται· οἵ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ
γενέσθαι οὐχ, ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται,
τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες
ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· οἵ
τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες οὐχ, ὡς μαχόμενοι μηδέ-
ποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ

οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ ἑαυτοῖς καὶ
9 πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες, πρίν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι, παριεῖδον αὐτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι, οἷον εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ εὖ σπείρων καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐῴη τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρρεῖν. καὶ εἴ τίς γε ἀσκητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνικος γενόμενος ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν οὗτός μοι δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης.

10 Ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπείπερ σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι ἱκανοί εἰσιν ἀγωνισταί, οἳ ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσι καὶ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἢν δέ που πονῆσαι δέῃ, τούτῳ λείπωνται, ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς πόνους· οὐδέ γε οἵτινες ἀγρυπνῆσαι δέον ἡττῶνται τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι δέ, ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον ὡς τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν.

11 Ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου, ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ, δύναισθ' ἂν χρῆσθαι, πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῷ δὲ ὅσαπερ ὄψῳ διαχρῆσθε, ὑδροποσίαν δὲ ῥᾷον τῶν λεόντων φέρετε, κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνου ἐραστὰς ἀνάγκη διὰ τοῦτο πάντα μὲν
12 πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑποδύεσθαι. εἰ δὲ ταῦτα

ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν ἄλλῃ γιγνώσκων, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον ἥξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας.

Ἀλλὰ θαρροῦντες ὁρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν γεγένηται τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χειρῶν, καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν ἐστιν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρρεῖν, τὸ μὴ 13
παρημεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθαι· πολλὰ γάρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μόνον τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι. τέλος εἶπε· Τί δεῖ ἔτι λέγειν; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἑλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες καὶ τἄλλα παρασκευασάμενοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα πρόειμι δή, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθών, οἷά ἐστι, παρασκευάζωμαι, ὅ,τι ἂν δέωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῷ ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ 14
πατρῴᾳ καὶ Διὶ πατρῴῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὡρμᾶτο ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπροὔπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. τούτων δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἔτι οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λύσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

4. Panteja rozstaje się z mężem.

(Cyr. VI, 4, 1—11).

Przyszedłszy na czele perskiego wojska posiłkowego do Medyi, by nieść pomoc wujowi swemu Cyaxaresowi, starał się

Cyrus przedewszystkiem o potrzeby wojska, ćwiczył je w robieniu bronią, zaprowadził karność i porządek. Wzmocniwszy siły swoje Armeńczykami i Chaldejczykami, których na swoją stronę przeciągnął, przedsięwziął wyprawę przeciwko Assyryjczykom. Pobici Assyryjczykowie uciekając zostawili w rękach Cyrusa obóz z bogatymi łupami i stracili dzielnych Hirkanów, ci bowiem od nich odpadłszy przeszli na stronę Cyrusa i Medów. Jazda Medów i Hirkanów ścigała uciekającego nieprzyjaciela i wróciła z obfitą zdobyczą. Pomiędzy jeńcami znajdowała się także Panteja, małżonka suzyjskiego króla Abradatasa, który był sprzymierzeńcem Assyryjczyków. Dla jeńców okazał się Cyrus łaskawym, dla Pantei wspaniałomyślnym i prawdziwym opiekunem w ciężkiej niedoli. Po tem zwycięstwie już zamierzał wyruszyć na Babilon, gdy wtem dowiedział się, że Krezus, król Lidyi, ciągnie Assyryjczykom na pomoc na czele ogromnego wojska własnego i połączonych z nim sprzymierzeńców (por. ustęp Cyrop. 3. 23.), między którymi Egipcyanie główną stanowili siłę. Uzupełniwszy niektóre braki, jakie się w wojsku okazały, wyruszył Cyrus przeciw Krezusowi, a Panteja wdzięczna mu za ojcowskie z nią obchodzenie się, wezwała swojego męża, ażeby się z Cyrusem połączył i wspierał go w wyprawie. Przybyłego Abradatasa przyjął Cyrus zaszczytnie i odszczególnił, powierzając mu dowództwo jednej części wojska. Gdy doniesiono, że nieprzyjaciel się zbliża, poczynił Cyrus ostateczne przygotowania do bitwy, wyznaczył każdemu oddziałowi miejsce i zadanie, jakie w zbliżającej się bitwie miał spełnić.

1 *Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῲ Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις· καὶ τοὺς μὲν μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἅρμασιν ὄντας παραπλευριδίοις· ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῷ, ἤνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.*

Καὶ τῷ Ἀβραδάτᾳ δὲ τὸ τετράρρυμον ἅρμα καὶ 2
ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λι-
νοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσ-
φέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ
περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν
χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω
καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. ταῦτα δ' ἐποιήσατο λάθρᾳ τοῦ
ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύ- 3
μασέ τε καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν· Οὐ δήπου, ὦ γύναι,
συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω;
Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὔκουν τόν γε πλείστου ἄξιον·
σὺ γάρ ἔμοιγε, ἣν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῇς, οἷόσπερ ἐμοὶ
δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσει. ταῦτα δὲ λέγουσα
ἅμα ἐνέδυε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλεί-
βετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.
Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὢν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας 4
ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ
ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν
δὲ παρὰ τοῦ ὑφηνιόχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς
ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια 5
ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας ἔλεξεν·
Ἀλλ' ὅτι μέν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε
γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμη-
σεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν, ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί.
τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶ-
μαί σοι πιθανώτερα παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων
λόγων. ὅμως δὲ οὕτως ἔχουσα πρὸς σέ, ὥσπερ σὺ οἶσθα, 6
ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἦ μὴν ἐγὼ βούλε-
σθαι ἂν μετὰ σοῦ, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου, κοινῇ γῆν
ἐπιέσασθαι μᾶλλον ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη·
οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυτὴν ἠξίωκα.
καὶ Κύρῳ δὲ μεγάλην τινὰ δοκῶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, 7

*ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ
οὔτε με ὡς δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι οὔτε ὡς ἐλευθέ-
ραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δὲ σοὶ ὥσπερ ἀδελφοῦ
8 γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ καὶ ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ,
ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσειε πρὸς σὲ
πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπου ἄνδρα καὶ πιστό-
τερον καὶ ἀμείνονα.*

9 *Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς
λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς τὸν
οὐρανὸν ἐπηύξατο· Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆ-
ναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρί, ἀξίῳ δὲ Κύρου φίλῳ τοῦ
ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ
10 ἁρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐπεὶ δὲ ἀνα-
βάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑφηνίοχος, οὐκ
ἔχουσα ἡ Πάνθεια, πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτόν,
κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προῄει ἤδη τὸ
ἅρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς
καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε· Θάρρει, Πάνθεια,
11 καὶ χαῖρε καὶ ἄπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ
αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι ἀπῆγον αὐτὴν εἰς τὴν ἁρμάμα-
ξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ
ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδά-
του καὶ τοῦ ἅρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι
αὐτόν, πρὶν ἡ Πάνθεια ἀπῆλθεν.*

5. Walka z Assyryjczykami i Krezusem.

(Cyr. VI, 4, 12; 19; VII, 1, 1—44).

1 *Ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ
παρετέτακτο αὐτῷ, ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς
ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἐθάρ-
ρυνεν αὐτούς. Καὶ ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἐλθόντας πρὸς τὰ*

ἱερὰ καὶ εὐξαμένους τοῖς θεοῖς ἰέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ θαρρύνειν ἕκαστον τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἄνδρας.

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῇσαν πρὸς τὰς 2
τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ πιεῖν ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ εἶχεν ἑστηκώς, ἀπαρξάμενος ἠρίστα καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῷον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ
τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευεν. ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν 3
οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρανεΐνῳ ἑνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρί· τοσοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν.

Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων, ᾗπερ ἔμελλε 4
πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξατο· ὁ δ' εἶπεν· Ἑψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὡρμᾶτο ἐν μὲν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας, ἐν ἀρι-
στερᾷ δὲ Ἀρσάμαν καὶ τοὺς πεζούς. παρηγγύησε δὲ παρ- 5
ορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἕπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους, εἰς τρὶς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.

Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο 6
ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσιὸν καθορᾶν. ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες,

στήσαντες τὴν αὑτῶν φάλαγγα, οὐ γάρ ἔστιν ἄλλως κυ-
κλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἑκα-
τέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, ὡς πάντοθεν ἅμα
7 μάχοιντο. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ταῦτα οὐδέν τι μᾶλλον ἀφί-
στατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἡγεῖτο. κατανοῶν δέ, ὡς πρόσω
τὸν καμπτῆρα ἑκατέρωθεν ἐποιήσαντο, περὶ ὃν κάμπτοντες
ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα
τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας,
καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ
κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη
8 ὁ Κῦρος, καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ τοῦτο; Δῆλον
ὅτι φοβούμενοι μή, ἢν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα
τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς.
Ἔπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ
ἕτεροι τοὺς ἑτέρους οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων;
Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκα ἂν γένηται τὰ κέ-
ρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμε-
τέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα
πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι.
9 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλεύε-
σθαι; Πρός γε ἃ ὁρῶσι· πρὸς δὲ ἃ οὐχ ὁρῶσιν ἔτι
κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῇσαν. ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη,
ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἠρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς· καὶ
σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρ-
έπου. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε, ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι
ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριὼν ἐπισκέψομαι ἕκα-
10 στα, πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὰν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη
ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω,
ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς
πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μέν, οὐ γὰρ οἶμαι ὀλίγος θόρυβος
ἔσται, ὁρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς
ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται·

ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων. οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρέσομαι δὲ κἀγώ, ᾗ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας, Ζεὺς σωτὴρ 11
καὶ ἡγεμών, ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος, ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἄν, Ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι, τοτὲ δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἆρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγών ἐστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν, ἣν νενικήκατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἂν παριὼν εἶπεν· Ὦ ἄν- 12
δρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδέν ποτε ἔτι θεοὺς αἰτιατέον ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους 13
δ' αὖ τοιάδε· Ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλους δ' αὖ· Ἐπίστασθε μέν, οἶμαι, 14
ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἆθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παίειν, κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τἀναντία τούτων. ὅστις οὖν αὑτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἑκὼν εἶναι προσήσομαι. ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατά τινας τῶν πρόσθεν συμ- 15
μαχεσαμένων, εἶπεν ἄν· Πρὸς δὲ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γάρ, οἵαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἵαν οἱ κακοί.

Ὡς δὲ παριὼν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη· καὶ 16
ὁ Ἀβραδάτας παραδοὺς τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας προσῆλθεν αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν πλησίον τε-

ταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἁρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγενημένοις ἔλεξεν· Ὁ μὲν θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίους, συνηξίωσέ σε καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἵ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται καὶ οἱ ἑψόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσον-
17 τες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν· Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ παντοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται ἢ ἅρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν τάξιν, ᾐσχυνόμην ἂν ἐνθάδε ὤν· οὕτω πολύ
18 μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους, οὓς νῦν φοβεῖ, θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίγνεσθαι· ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαληγόρος ἦν· Ὅταν μέντοι ἴδῃς τούτους φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ
19 σαυτοῦ ἀρίστοις. ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολή, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ σαυτοῦ ἅρματα παρακάλει τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαρρύνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε· καὶ γάρ, εὖ ἴσθι, ἢν τάδε εὖ γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παρήλαυνε καὶ ταῦτ' ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐω- 20
νύμῳ, ἔνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν
Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν· Ὦ Ὑστάσπα,
νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ ἢν φθάσω-
μεν τοὺς πολεμίους κατακανόντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθανεῖ-
ται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν· Ἀλλὰ περὶ μὲν 21
τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει. τοὺς δ' ἐκ πλαγίου σὺ
ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦ-
ρος εἶπεν· Ἀλλ' ἐπί γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς παρέρχομαι·
ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς
νίκην διδῷ, ἤν τί που μένῃ πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμε-
νον ἀεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ' εἰπὼν προῄει. ἐπεὶ δὲ κατὰ 22
τὸ πλευρὸν παριὼν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν
ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν· Ἐγὼ δὲ ἔρχομαι
ὑμῖν ἐπικουρήσων· ἀλλ' ὁπόταν αἴσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθε-
μένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ
τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε
ἔξω γενόμενοι ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ παρ- 23
ιὼν ἐγένετο ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν
καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τήν τε τῶν πεζῶν χι-
λιοστὺν καὶ τὴν τῶν ἱππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὰν δ',
ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν
κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖ-
σθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀσθενέστατον στρά-
τευμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότα-
τοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μέν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς
οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν κα-
μήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε, ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοί-
ους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δε- 24
ξιὸν παρῄει· ὁ δὲ Κροῖσος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι
τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, σὺν ᾗ αὐτὸς ἐπορεύετο, ἢ τὰ

ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι
ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι. ὡς δ'
ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα ὁρῶντες,
25 ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ
οὕτω δὴ προσῇσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρά-
τευμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τὼ δὲ δύο, ἡ μὲν
κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φό-
βον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μι-
κρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου
στράτευμα πάντοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ
ἱππεῦσι καὶ ὁπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις
26 καὶ ἅρμασι πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ ὡς ὁ Κῦρος παρ-
ήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολε-
μίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ τὸ
μέλλον ὀκνεῖν· ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς εἶναι,
27 ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. μετὰ δὲ
τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ ἐξανίσταται
ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς μὲν μετὰ τῶν ἱππέων λαβὼν πλα-
γίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνε-
μίγνυ· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο,
καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεο-
νέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ
ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις.
28 Ὡς δὲ ᾔσθετο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦ-
ρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεὶς τὰς
καμήλους, ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ
πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔκφρονες γιγνόμε-
νοι ἔφευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις.
29 τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρτα-
γέρσης συντεταγμένους ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττο-
μένοις ἐπέκειτο· καὶ τὰ ἅρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ
τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἅρματα

φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἑπομένων ἀπέθνῃσκον,
πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἡλίσκοντο.
Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλ' ἀναβοή- 30
σας, Ἄνδρες φίλοι, ἕπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος τῶν
ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάττων τῷ κέντρῳ· συνεξώρμη-
σαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται. καὶ τὰ μὲν ἅρματα
ἔφευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀναλαβόντα τοὺς πα-
ραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ 31
διᾴττων εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισ-
έβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ
μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φά-
λαγξ, ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν
τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ
ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλον· οἱ δ' ἄλλοι ἡνίοχοι ὡς εἶδον
ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλιναν
κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα καὶ τούτοις ἐφείποντο. οἱ δὲ 32
ἀμφὶ Ἀβραδάταν, ᾗ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ δυναμένων
διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μένειν τοὺς ἔνθεν
καὶ ἔνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων
παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐ-
τοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο
τὰ δρέπανα, πάντα βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. 33
ἐν δὲ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν
σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβρα-
δάτας καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν
ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ ἀπέ-
θανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ᾗ μὲν ὁ Ἀβραδάτας
ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες τεταρα-
γμένους ἐφόνευον, ᾗ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι,
πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.
Ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν 34
καὶ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλή-

θει καὶ τοῖς ὅπλοις. τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ καὶ μα-
κρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον
τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων καὶ στεγάζουσι τὰ σώ-
ματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται πρὸς τοῖς
ὤμοις οὖσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας ἐχώρουν καὶ
35 ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν
ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνε-
χάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς
ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ
Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἴων
φεύγειν οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ'
ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ
36 ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ
κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοὴ τῶν
μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρακελευομένων,
τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλουμένων.
37 Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' αὑτὸν πα-
ραγίγνεται. ὡς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐω-
σμένους, ἤλγησέ τε καὶ γνούς, ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶττον
σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προόδου, ἢ εἰ
εἰς τὸ ὄπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγγείλας ἕπεσθαι
τοῖς μεθ' αὑτοῦ περιήλαυνεν εἰς τὸ ὄπισθεν· καὶ εἰσπε-
σόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ πολλοὺς κατακαίνουσιν.
38 οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ᾔσθοντο, ἐβόων τε, ὅτι ὄπισθεν οἱ
πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα
δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πεπτωκὼς δέ
τις ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ καὶ πατούμενος παίει εἰς τὴν
γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πλη-
39 γεὶς σφαδάζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον. ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν
τις, ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ
αὑτόν. εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες
ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. καταπη-

δήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν
ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. ὡς δ' ἀνέβη ὁ Κῦ- 40
ρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους·
καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι καὶ
Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβάλλειν μὲν οὐκέτι εἴα εἰς
τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ
ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δ' ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς
μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ
καὶ κατασκέψασθαι, εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολε-
μίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν τὸ πε- 41
δίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων, φευγόντων, διωκόντων,
κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι
ἐδύνατο κατιδεῖν πλὴν τὸ τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ
ἠποροῦντο, πάντοθεν κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι
τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποίουν μὲν
οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.

Ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων, ὅτι 42
ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισε πάντας τοὺς
περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἴα. πέμπει δὲ
πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπολέσθαι
πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτούς, ἢ σωθῆναι ἄν-
δρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο· Πῶς δ'
ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ 43
Κῦρος πάλιν ἔλεγεν· Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ
μένοντας καὶ μάχεσθαι ἐθέλοντας. Ἀλλὰ τοὐντεῦθεν,
ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν;
καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν· Τά τε ὅπλα παρα-
δόντες φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι,
ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήροντο· Ἢν δὲ γενώ- 44
μεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο
ὁ Κῦρος· Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ
Αἰγύπτιοι· Τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος·

Μισθὸν μὲν ὑμῖν δοίην ἂν πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ᾖ· εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφισιν ἐδεήθησαν· τούτῳ γὰρ μόνῳ γιγνώσκεσθαι ἔφασαν· τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον.

6. Cyrus i Krezus.

(Cyr. VII, 2, 1—29).

1 *Μετὰ τὴν μάχην Κροῖσος εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων*
ἔφευγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα ὅποι ἐδύ-
νατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκα-
2 *στος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρ-*
δεις ἦγε Κῦρος. ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν
Σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς προσβαλῶν πρὸς
3 *τὸ τεῖχος καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν*
κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν
ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε
καὶ Πέρσας. ἡγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γε-
γενημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν, καὶ κατα-
μεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν
τὴν αὐτήν.
4 *Ὡς δ' ἐγένετο τοῦτο δῆλον, ὅτι εἴχετο τὰ ἄκρα*
πάντες δὴ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν, ὅποι ἐδύ-
νατο ἕκαστος τῆς πόλεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῄει
εἰς τὴν πόλιν καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κι-
5 *νεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις*
Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροίσου φύλακας κατ-
έλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν,

ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ
ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, κατεδεδραμήκε-
σαν γὰρ ἁρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθὺς συνεκάλε-
σεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ
τοῦ στρατεύματος ὡς τάχιστα. Οὐ γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχοί- 6
μην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μέν,
ἔφη, ἐπίστασθε, ὅτι παρεσκευαζόμην ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ
συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι·
νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἤν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν
κρείττων ἐντύχῃ. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν 7
τε καὶ ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα
πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δ' εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν
δέοιτο. Ἀλλ' εἴ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον,
ἀπόδοτε πάντα, ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν.
ἢν γὰρ αἴσθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλεονεκτοῦ-
σιν οἱ εὔτακτοι γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἕξει. οἱ μὲν 8
δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ
ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ
Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ, ὅπου ἐδόκει
ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις
παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ 9
τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε,
ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ
τοῦδε δίδωσι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ γε, ἔφη, 10
ὦ Κροῖσε, ἐπείπερ ἄνθρωποί γέ ἐσμεν ἀμφότεροι. ἀτάρ,
ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἆρ' ἄν τί μοι ἐθελήσαις συμβουλεῦσαι;
Καὶ βουλοίμην γ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τί σοι εὑρεῖν·
τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κἀμοὶ γενέσθαι. Ἄκουσον 11
τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας
πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας καὶ νῦν
νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ

μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. γιγνώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι, εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι· τήν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρῆναι, ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτήσειαν
12 ἄν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἔλθω, ὅτι διαπέπραγμαι παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἁρπαγὴν μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπεσχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων ἦ μὴν παρ' ἑκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι πᾶν, ὅ,τι
13 καλὸν κἀγαθόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. ἢν γὰρ ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι ἥξει σοι πᾶν, ὅ,τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί· καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται· ἢν δὲ διαρπάσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἅς πηγάς φασι τῶν καλῶν
14 εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἐξέσται δέ σοι ἰδόντι ταῦτα ἐλθόντα ἔτι καὶ περὶ τῆς ἁρπαγῆς βουλεύσασθαι. πρῶτον δ', ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμβανόντων οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνῄνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

15 Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, ὦ Κροῖσε, λέξον, πῶς σοι ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων καί
16 σε πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τἀναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι. Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις.
17 Ὅτι πρῶτον μέν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν θεόν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ, εἰ δύναιτο ἀληθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί,

ἐπειδὰν γνῶσιν ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦν-
τας. ἐπεὶ μέντοι ἔγνω καὶ μάλ' ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος, 18
καίπερ πρόσω Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ
παίδων. ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ 19
δ' ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀρ-
γυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν, ὥς ἐδό-
κουν, τότε δή μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι, τί ἄν μοι ποιήσαντι
παῖδες γένοιντο· ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἔσοιντο. καὶ ἐγένοντο μέν, 20
οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο, γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὤνησαν.
ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν
ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς
παῖδας συμφοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεόν,
τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέ-
σαιμι. ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο·

Σαυτὸν γιγνώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.

ἐγὼ δ' ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην· ἐνόμιζον γὰρ τὸ 21
ῥᾷστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι.
ἄλλους μὲν γὰρ γιγνώσκειν τοὺς μὲν οἷόν τ' εἶναι, τοὺς
δ' οὔ· ἑαυτὸν δέ, ὅστις ἐστί, πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρω-
πον εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶ- 22
χον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θά-
νατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυ-
ρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον·
ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ
τάδε τὸν θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν
μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ
οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπό τε πλούτου τοῦ 23
παρόντος διαθρυπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου
προστάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων, ὧν ἐδίδο-
σάν μοι, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἵ με κολακεύοντες ἔλεγον,
ὡς, εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο
καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων

ἀναφυσώμενος, ὡς εἵλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς
προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς
24 ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι, ἀγνοῶν ἄρα ἐμαυτόν, ὅτι
σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν
γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ
παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι· τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω
τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον
γενέσθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δί-
25 κην. ἀλλὰ νῦν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιγνώσκω μὲν ἐμαυτόν·
σὺ δ', ἔφη, ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαί-
μων ἔσομαι γιγνώσκων ἐμαυτόν; σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο,
ὅτι ἄριστ' ἄν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι·
καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.
26 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε· Βουλήν μοι δὸς περὶ τούτου,
ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν
οἰκτείρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναῖκά τε ἔχειν, ἣν
εἶχες, καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γάρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς
φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τράπεζαν, σὺν οἵαπερ
27 ἐζῆτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μη-
δὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βουλεύου ἀπο-
κρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι
λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιήσῃς, ἃ λέγεις, ὅτι, ἣν ἄλλοι τε
μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτὴν καὶ ἐγὼ συνεγίγνω-
28 σκον αὐτοῖς, ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦ-
ρος εἶπε· Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν;
Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγα-
θῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ
ἴσον μετεῖχε, φροντίδων δέ, ὅπως ταῦτα ἔσται, καὶ πο-
λέμου καὶ μάχης οὐ μετῆν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς
ἐμὲ κατασκευάζειν, ὥσπερ ἐγώ, ἣν ἐφίλουν μάλιστα ἀν-
θρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια
29 ὀφειλήσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐθαύ-

μασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἦγε δὲ τὸ λοιπόν, ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

7. Śmierć Pantei.

(Cyr. VII, 3, 2—16).

Μετὰ τὴν μάχην ὁ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρ- 1
όντων ὑπηρετῶν, Εἴπατέ μοι, ἔφη, ἑώρακέ τις ὑμῶν
Ἀβραδάταν; θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων
ἐφ' ἡμᾶς νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις 2
ἀπεκρίνατο, ὅτι, Ὦ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ
ἀπέθανεν ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ'
ἄλλοι πλὴν τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ
τὸ στῖφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, 3
λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἁρμάμαξαν, ἐν ᾗπερ αὐτὴ ὠχεῖτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποι πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ 4
ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαὶ κεκοσμηκυῖα, οἷς εἶχε, τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς
γόνασι. ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν 5
καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν 6
ἐκέλευσεν, ὅ,τι δύναιντο, λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἑπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵππους, εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν, ὅπου ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγείη τῷ Ἀβραδάτᾳ.

7 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ τὸν
νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ εἶπε·
Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχή, οἴχει δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς;
καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκο-
λούθησεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων.
8 ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνω-
δύρατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ Κύρου ἐφίλησέ τε
τὴν χεῖρα καὶ πάλιν, ὡς οἷόν τ' ἦν, προσήρμοσε, καὶ εἶ-
9 πε· Καὶ τἄλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχει· ἀλλὰ τί δεῖ σε
ὁρᾶν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔπα-
θεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ Κῦρε, οὐδὲν ἧττον. ἐγώ τε
γὰρ ἡ μώρα πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως
σοι φίλος ἄξιος γενήσοιτο· αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ
τοῦτο ἐνενόει, ὅ,τι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἄν σοι ποιήσας χα-
ρίσαιτο. καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετε-
λεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι.
10 Καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν,
ἔπειτα δὲ ἐφθέγξατο· Ἀλλ' οὗτος μὲν δή, ὦ γύναι, ἔχει
τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λα-
βοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρῆν δὲ
ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέ-
ροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι, ὅτι οὐδὲ τἄλλα ἄτιμος ἔσται,
ἀλλὰ καὶ τὸ μνῆμα πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ἡμῶν καὶ
11 ἐπισφαγήσεται αὐτῷ, ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δ',
ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσει, ἀλλ' ἐγώ σε καὶ σωφροσύνης
ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τἄλλα τιμήσω καὶ συστήσω,
ὅστις ἀποκομιεῖ σε, ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη,
δήλωσον πρὸς ἐμέ, πρὸς ὅντινα χρῄζεις κομισθῆναι. καὶ
ἡ Πάνθεια εἶπεν· Ἀλλὰ θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μή σε
κρύψω, πρὸς ὅντινα βούλομαι ἀφικέσθαι.
12 Ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν ἀπῄει, κατοικτείρων τήν τε
γυναῖκα, οἵου ἀνδρὸς στέροιτο καὶ τὸν ἄνδρα, οἵαν γυναῖκα

καταλιπὼν οὐκέτ' ὄψοιτο. ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους
ἐκέλευσεν ἀποστῆναι, ἕως ἄν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι,
ὡς βούλομαι· τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν
αὐτῇ, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν
ἄνδρα ἑνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ 13
ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυτε καὶ χαλεπαίνουσαν ἑώρα,
ἐκάθητο κλάουσα. ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένον
σπασαμένη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα
τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνῃσκεν. ἡ δὲ τρο-
φὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω, ὥσπερ
ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ᾔσθετο τὸ ἔργον 14
τῆς γυναικός, ἐκπλαγεὶς ἵεται, εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. οἱ
δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, σπασά-
μενοι κἀκεῖνοι τοὺς ἀκινάκας ἀποσφάττονται, οὗπερ ἔτα-
ξεν αὐτούς, ἑστηκότες. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ πά- 15
θει, ἀγασθείς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπῄει·
καὶ τούτων μέν, ᾗ εἰκός, ἐπεμελήθη, ὡς τύχοιεν πάντων
τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη.

8. Jaki użytek robił Cyrus ze skarbów?

(Cyr. VIII, 2, 7; 13—23).

Uporawszy się z Lidyą, wyruszył Cyrus w towarzystwie Krezusa przeciw Babilonowi, zdobył w krótkim czasie miasto i urządził się w niem jako król. Uważając za rzecz najważniejszą, aby jego Persowie, a przedewszystkiem przyjaciele, cnoty się trzymali, upominał ich, ażeby nie przestawali panować nad sobą, jeśli chcą zachować zdobycze, i podwładnym przyświecali przykładem życia czynnego i szlachetnego. Najwyższym urzędnikom poruczał poszczególne czynności zarządu, sam kierował całem państwem. Szlachtę nakłaniał do cnoty, mianowicie do bogobojności, sprawiedliwości, uczciwości, skromności i wstrze-

mięźliwości. Nawet o tych poddanych miał pieczę, których los do niewoli przeznaczył, starając się o ich byt materyalny i dobre powodzenie. Będąc ludzkim, żywy brał udział w szczęściu i nieszczęściu swych przyjaciół i rozdzielał liczne i bogate podarunki. Stąd miał ludzi wiernych, czuwających nad bezpieczeństwem króla i jego wielkiego państwa.

1 *Ὁ Κῦρος πολὺ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας
προσόδους λαμβάνειν πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλεῖστα
ἀνθρώπων δωρεῖσθαι.*

2 *Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλου-
σιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ
τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι, τοῦτο
ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι
μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος ὡς φίλων θερα-
3 πείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγοι πα-
ραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγα-
θοῦ· τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη
ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ᾗ δὴ προβάτων εὐδαιμονία,
τόν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώ-
πους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν,
εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάν-
των ἀνθρώπων θεραπείᾳ περιγίγνεσθαι.*

4 *Καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπι-
δεῖξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτόν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ
διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ
πλείστους ἐνί γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι· καὶ τὸν
Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι· Καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴει μοι χρή-
ματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ
5 ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολύν
τινα ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δή, φά-
ναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τουτῳΐ,
ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη,*

περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς, ὅτι δέομαι
χρυσίου πρὸς πρᾶξίν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι·
καὶ κέλευε αὐτούς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι
μοι χρήματα, γράψαντας καὶ κατασημηναμένους δοῦναι
τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροίσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δέ, 6
ὅσα ἔλεγε, καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος ἐδίδου τῷ
Ὑστάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε δὲ πρὸς
πάντας καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ
δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου θεράπων τὰς ἐπι-
στολάς, ὁ δὴ Ὑστάσπας εἶπεν· Ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ
ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων
πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· 7
Εἷς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε·
τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι, πόσα ἐστὶν ἕτοιμα
χρήματα, ἤν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται δὴ λογιζόμενος
ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν, ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν
τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦ- 8
ρος· Ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί;
ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα
φθονεῖσθαί τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας
αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ
τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τούτους μοι νομίζω θησαυ-
ροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγα-
θῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπε-
στησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖσε, 9
ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις
ἐποίησαν ὁμοίως πένητας πάντας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς
δύναμαι περιγενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπληστος κἀγὼ ὥσπερ
οἱ ἄλλοι χρημάτων· τῇδέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ 10
τῶν πλείστων, ὅτι οἱ μέν, ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων πε-
ριττὰ κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν κατορύττουσι, τὰ δὲ κα-

τασήπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ ἱστάν-
τες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι,
καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλείω,
ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἄν, οὔτ' ἀμφιέννυν-
ται πλείω, ἢ δύνανται φέρειν, ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν, ἀλλὰ
11 τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν· ἐγὼ δ' ὑπηρετῶ
μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὰν δὲ
κτήσωμαι, ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων,
τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακοῦμαι καὶ πλου-
τίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶ-
μαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ
εὔκλειαν· ἃ οὔτε κατασήπεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυ-
μαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὔκλεια, ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ
μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται, πολ-
λάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχε-
12 ται. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῇς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ
τοὺς πλεῖστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλεῖστα εὐδαιμο-
νεστάτους ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες οὕτως
ἂν εὐδαιμονέστατοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι
φυλάττουσιν· ἀλλ' ὃς ἂν κτᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται
σὺν τῷ δικαίῳ καὶ χρῆσθαι δὲ πλείστοις σὺν τῷ καλῷ,
τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω. καὶ ταῦτα μὲν δὴ
φανερὸς ἦν, ὥσπερ ἔλεγε, καὶ πράττων.

9. Śmierć Cyrusa.

(Cyr. VIII, 7, 1—28).

Jedną część swoich sprzymierzeńców odprawił Cyrus do domu, hojnie ich obdarzywszy, innym pozwolił zostać u siebie w Babilonii. Następnie udał się do Medyi, gdzie mu Cyaxares swoją córkę za żonę, a Medyę jako wiano dać obiecał. Potem

wrócił do Persyi, gdzie ojciec jego Kambizes mianował go swoim następcą, a tem samem stosunek jego do narodu perskiego na przyszłość ustalił. Wkrótce potem ożenił się z córką Cyaxaresa i udał się z nią do swej stolicy, do Babilonu. Cały oddany sprawom państwa starał się jako dobry monarcha o utrzymanie porządku w całym kraju i szanowany był i kochany przez wszystkie narody, które pod jego berłem szczęśliwymi się czuły.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος, μάλα δὴ 1
πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν, ὥσπερ
εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ ὄναρ εἶδε τοιόνδε. 2
ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν· Συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. Τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει
εἰδέναι, ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη. εὐθὺς οὖν λαβὼν 3
ἱερεῖα ἔθυε Διί τε πατρῴῳ καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος· Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστήρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια, ὅτι ἐσημαίνετέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις, ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις, ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ οἷόνπερ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι.

4 Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ποιήσας καὶ οἴκαδε ἐλθὼν ἔδο-
ξεν ἡδέως ἀναπαύσεσθαι καὶ κατεκλίνη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν,
οἱ τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ'
ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ
ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν
5 οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπιεν ἡδέως. ὡς δὲ
καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινεν αὐτῷ ταὐτὰ καὶ τῇ τρίτῃ,
ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες
αὐτῷ καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους
καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἤρχετο
τοιοῦδε λόγου.

6 Παῖδες ἐμοὶ καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν
τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σα-
φῶς γιγνώσκω· ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὡς περὶ
εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ
παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρ-
πῶσθαι, ἐπεί τε ἥβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός τε
ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊ-
όντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν
ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοὐμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ᾐσθό-
μην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον, καὶ οὔτ'
7 ἐπιχειρήσας οὔτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἠτύχησα. καὶ
τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ εὐδαίμονας γενομένους,
τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πα-
τρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμη-
μένην καταλείπω· ὧν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν ὅ,τι οὐ διεσωσά-
μην. καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως,
ὥσπερ ηὐχόμην· φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν, μή τι ἐν
τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλε-
πόν, οὐκ εἴα τελέως με μέγα φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνεσθαι
8 ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἢν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς,
ὦ παῖδες, ζῶντας, οὕσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι·

καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε
πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον
μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν με 9
ἤδη σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος
γενομένη πράγματα ὑμῖν παράσχῃ. ἐγὼ δ' οὖν φιλῶ
μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· τὸ δὲ προβου-
λεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι, ἐφ' ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι,
τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γενομένῳ καὶ πλειόνων
κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ. ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως 10
ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς
πρεσβυτέροις οὐ μόνον ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ
ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων ὑπείκειν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὦ παῖ-
δες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον, τοὺς μὲν γεραιτέρους
προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι· ὡς οὖν πα-
λαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως
ἀποδέχεσθε.

Καὶ σὺ μέν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν 11
τε διδόντων καὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὦ Ταναο-
ξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων
καὶ τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι διδοὺς νομίζω ἀρ-
χὴν μὲν μείζω καὶ τοὔνομα τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυ-
τέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ ἀλυποτέραν. ὁποίας 12
μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐνδεὴς ἔσει, οὐχ ὁρῶ·
ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρ-
έσται. τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων τε ἐρᾶν καὶ τὸ πολλὰ
μεριμνᾶν καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμε-
νον ὑπὸ τῆς πρὸς τἀμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ τὸ ἐπιβου-
λεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι
ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἅ, σάφ' ἴσθι, τοῦ
εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν οὖν 13
καὶ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον
τὸ τὴν βασιλείαν διασῷζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι

σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύεσθαι ἀνθρώπους· πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σὺν
14 τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσει συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν πρότερον ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειό-
15 τατοι; μὴ οὖν, ἃ οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρβλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμήσεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως, ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεταί τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος οὕτως, ὡς τὸν ἀδελφόν;

16 Μήτε οὖν θᾶττον μηδεὶς σοῦ τούτῳ ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δεινὰ ἢ σοί. ἐννόει δὲ καὶ τάδε· τίνι χαρισάμενος ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἴσχιον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἁπάντων κάλλιον προτιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρωτεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται.

Ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῴων, ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλή- 17
λους, εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ
δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν ἔτι
ἐγὼ ἔσομαι, ἐπειδὰν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω·
οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ', οἷς
διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κατεφωρᾶτε. οὔτοι 18
ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπείσθην, ὡς
ἡ ψυχή, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ, ὅταν δὲ
τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρῶ γάρ, ὅτι καὶ τὰ θνητὰ
σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἡ ψυχή, ζῶντα
παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχή, ἐπειδὰν 19
τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐδὲ τοῦτο πέπει-
σμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ,
τότε καὶ φρονιμώτατον αὐτὸν εἰκὸς εἶναι. διαλυομένου
δὲ ἀνθρώπου δῆλά ἐστιν ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμό-
φυλον πλὴν τῆς ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα
οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται.

Ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρω- 20
πίνων θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου
ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται καὶ τότε τι
τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γάρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα
ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ 21
οἶμαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν
ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕ-
τως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνῄ-
σκει, ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶν-
τας καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὅλων
τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῆ καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον
καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φο-
βούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποι-
ήσητε μήτε βουλεύσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ἀνθρώ- 22
πων τὸ πᾶν γένος τὸ ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ

ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἅ, ἢν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα.

23 Εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἵους χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισί, φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες τούτων καὶ ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν· ὁποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἱρούμενοι ὀρθῶς ἂν
24 βουλεύοισθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἅλις. τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἣ πάντα μὲν τὰ καλά, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἡδέως ἄν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ
25 εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχή, ὅθενπερ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα.

Εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοὐμὸν σῶμα ἰδέτω, μηδ'
26 αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνῆμα τοὐμὸν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἐμοί, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι

κακὸν παθεῖν, μήτε ἣν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι, μήτε ἣν μηδὲν ἔτι ὦ· ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες, ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται, ἀποπέμπετε. καὶ 27
τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

Z PAMIĘTNIKÓW.

I. Obrona Sokratesa przeciw oskarżycielom. Część pierwsza.

(Comm. I, 1).

1 *Πολλάκις ἐθαύμασα, τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει. ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.*

2 *Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς οὐκ ἐνόμιζεν οὓς ἡ πόλις νομίζει θεούς, ποίῳ ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίῳ; θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν· διετεθρύλητο γάρ, ὡς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μάλιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν.*

3 *ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ*

σημαίνειν, κἀκεῖνος δὲ οὕτως ἐνόμιζεν. ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖ- 4
στοί φασιν ὑπό τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἀπαντώντων
ἀποτρέπεσθαί τε καὶ προτρέπεσθαι· Σωκράτης δέ, ὥσπερ
ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγε· τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν.
καὶ πολλοῖς τῶν συνόντων προηγόρευε τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ
δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος. καὶ τοῖς
μὲν πειθομένοις αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις
μετέμελε. καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλεσθαι 5
μήτ' ἠλίθιον μήτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦσιν; ἐδό-
κει δ' ἂν ἀμφότερα ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ θεοῦ
φαινόμενα ψευδόμενος ἐφαίνετο. δῆλον οὖν, ὅτι οὐκ ἂν
προὔλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύσειν. ταῦτα δὲ τίς ἂν
ἄλλῳ πιστεύσειεν ἢ θεῷ; πιστεύων δὲ θεοῖς πῶς οὐκ εἶ-
ναι θεοὺς ἐνόμιζεν;

Ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους· 6
τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς νομί-
ζοιεν ἄριστ' ἂν πραχθῆναι, περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ὅπως
ἀποβήσοιτο μαντευσομένους πέμπειν, εἰ ποιητέα· καὶ τοὺς 7
μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκήσειν μαντικῆς
ἔφη προσδεῖσθαι. τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλκευτικὸν
ἢ γεωργικὸν ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν ἢ τῶν τοιούτων ἔργων
ἐξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρατηγικὸν
γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθητὰ καὶ ἀνθρώπου
γνώμῃ αἱρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι· τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τού- 8
τοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν
δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν
φυτευσαμένῳ δῆλον, ὅστις καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς
οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον, ὅστις ἐνοικήσει, οὔτε τῷ
στρατηγικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πο-
λιτικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε
τῷ δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον, εἰ
διὰ τούτους στερήσεται τῆς πόλεως. τοὺς δὲ μηδὲν τῶν 9

τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τῆς ἀν-
θρωπίνης γνώμης, δαιμονᾶν ἔφη· δαιμονᾶν δὲ καὶ τοὺς
μαντευομένους, ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μα-
θοῦσι διακρίνειν — οἷον εἴ τις ἐπερωτῴη, πότερον ἐπι-
στάμενον ἡνιοχεῖν ἐπὶ ζεῦγος λαβεῖν κρεῖττον ἢ μὴ ἐπι-
στάμενον, ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν
κρεῖττον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον — ἢ ἃ ἔξεστιν ἀριθμή-
σαντας ἢ μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι· τοὺς τὰ
τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους ἀθέμιτα ποιεῖν
ἡγεῖτο. ἔφη δὲ δεῖν, ἃ μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ
θεοί, μανθάνειν, ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστί,
πειρᾶσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι·
τοὺς θεοὺς γάρ, οἷς ἂν ὦσιν ἵλεῳ, σημαίνειν.

10 Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε ἀεὶ μὲν ἦν ἐν τῷ φανερῷ·
πρῴ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ᾔει
καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερὸς ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν
ἀεὶ τῆς ἡμέρας ἦν, ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι·
καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολύ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν
11 ἀκούειν. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ
ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν.
οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, ᾗπερ τῶν ἄλλων
οἱ πλεῖστοι, διελέγετο σκοπῶν, ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ
τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔφυ καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα
γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ
τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυ.

12 Καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει, πότερά ποτε νομί-
σαντες ἱκανῶς ἤδη τἀνθρώπινα εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ
περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπεια παρ-
έντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ προσή-
13 κοντα πράττειν. ἐθαύμαζε δ', εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς
ἐστιν, ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὑρεῖν.
ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων

λέγειν οὐ ταὐτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις
ὁμοίως διακεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους. τῶν τε γὰρ μαινομέ- 14
νων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ
μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν
αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὁτιοῦν, τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτη-
τέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὔθ' ἱερὸν
οὔτε βωμὸν οὔτ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ
καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι·
τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνώντων τοῖς
μὲν δοκεῖν ἓν μόνον τὸ ὂν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆ-
θος· καὶ τοῖς μὲν ἀεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἄν
ποτε κινηθῆναι· καὶ τοῖς μὲν πάντα γίγνεσθαί τε καὶ
ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε
ἀπολέσθαι. ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε· ἆρ' ὥσπερ 15
οἱ τἀνθρώπεια μανθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ', ὅ,τι ἂν μά-
θωσιν, ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται ποι-
ήσειν, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπει-
δὰν γνῶσιν, αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται, ποιήσειν, ὅταν
βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτου ἂν
ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιοῦτον μὲν οὐδὲν οὐδ'
ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι μόνον, ᾗ τῶν τοιού-
των ἕκαστα γίγνεται.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγματευομένων τοιαῦτα 16
ἔλεγεν· αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀεὶ διελέγετο
σκοπῶν, τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί
δίκαιον, τί ἄδικον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία,
τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί
ἀρχικὸς ἀνθρώπων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰ-
δότας ἡγεῖτο καλοὺς κἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας
ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκλῆσθαι.

Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίγνωσκεν, οὐ- 17
δὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνῶναι τοὺς

δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ᾔδεσαν, οὐ θαυμαστόν, εἰ μὴ
18 *τούτων ἐνεθυμήθησαν; βουλεύσας γάρ ποτε καὶ τὸν βουλευτικὸν ὅρκον ὀμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλεύσειν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐννέα στρατηγοὺς μιᾷ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἐρασινίδην ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσαι, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ*
19 *παρὰ τὸ δίκαιον καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας. καὶ γὰρ ἐπιμέλεσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων οὐχ ὃν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.*

20 *Θαυμάζω οὖν, ὅπως ποτὲ ἐπείσθησαν Ἀθηναῖοι Σωκράτην περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβὲς μὲν οὐδέν ποτε οὔτ' εἰπόντα οὔτε πράξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα, οἷά τις ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέστατος.*

2. Obrona Sokratesa. Część druga.

(Comm I, 2, 1—20; 24—28; 48—55; 62—64).

1 *Θαυμαστὸν δὲ φαίνεταί μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τινας, ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς εἰρημένοις πρῶτον μὲν γαστρὸς καὶ ποτοῦ πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος, ἔτι δὲ πρὸς τὸ με-*

τρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως, ὥστε πάνυ μικρὰ κεκτημένος πάνυ ῥᾳδίως ἔχειν ἀρκοῦντα. πῶς οὖν αὐτὸς 2
ὢν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς ἢ παρανόμους ἢ λίχνους ἢ πρὸς τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλούς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας παρασχών, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμέλωνται, καλοὺς κἀγαθοὺς ἔσεσθαι. καίτοι γε οὐδεπώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶ- 3
ναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶναι τοιοῦτος ὢν ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ μιμουμένους ἐκεῖνον τοιούτους γενήσεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτός 4
τε οὐκ ἠμέλει τούς τ' ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκίμαζε, τὸ δέ, ὅσα ἡδέως ἡ ψυχὴ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε. ταύτην γὰρ τὴν ἕξιν ὑγιεινήν τε ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη. ἀλλ' οὐ μὴν 5
θρυπτικός γε οὐδὲ ἀλαζονικὸς ἦν οὔτ' ἀμπεχόνῃ οὔθ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. οὐ μὴν οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυμοῦντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. τούτου δ' ἀπεχόμενος ἐνόμιζεν ἐλευθερίας 6
ἐπιμέλεσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς ὁμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι, παρ' ὧν λάβοιεν τὸν μισθόν. ἐθαύμαζε δ', εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττοιτο καὶ 7
μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἕξειν φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ ὁ γενόμενος καλὸς κἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἕξοι. Σωκράτης δὲ ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοι- 8
οῦτον οὐδέν, ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους, ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν, εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι

τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά
ἐστιν.
9 Ἀλλὰ νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει
τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας λέγων, ὡς μῶρον
εἴη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθι-
στάναι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι κυαμευτῷ,
μηδὲ τέκτονι, μηδ' αὐλητῇ, μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα,
ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἁμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ
τὴν πόλιν ἁμαρτανομένων· τοὺς δὲ τοιούτους λόγους
ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῆς καθεστώσης
10 πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους. ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν
ἀσκοῦντας καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς εἶναι τὰ συμφέροντα
διδάσκειν τοὺς πολίτας ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας,
ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ
τοῦ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταὐτὰ γίγνε-
ται. οἱ μὲν γὰρ βιασθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν,
οἱ δὲ πεισθέντες ὡς κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. οὔκουν τῶν
φρόνησιν ἀσκούντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἄνευ
11 γνώμης ἐχόντων ἐστίν. ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν
βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν
δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ μόνος ἡγοῖτ' ἂν δύνασθαι
πείθειν. καὶ φονεύειν δὲ τοῖς τοιούτοις ἥκιστα συμβαίνει·
τίς γὰρ ἀποκτεῖναί τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι
πειθομένῳ χρῆσθαι;
12 Ἀλλά, ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητὰ γε-
νομένω Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλεῖστα κακὰ τὴν
πόλιν ἐποιησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ
πάντων πλεονεκτίστατός τε καὶ βιαιότατος καὶ φονικώ-
τατος ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ
πάντων ἀκρατέστατός τε καὶ ὑβριστότατος καὶ βιαιότα-
13 τος. ἐγὼ δ', εἰ μέν τι κακὸν ἐκείνω τὴν πόλιν ἐποιησά-
την, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκράτην συνου-

σίαν αὐτοῖν ὡς ἐγένετο διηγήσομαι. ἐγενέσθην μὲν γὰρ 14
δὴ τὼ ἄνδρε τούτω φύσει φιλοτιμοτάτω πάντων Ἀθη-
ναίων, βουλομένω τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι καὶ
πάντων ὀνομαστοτάτω γενέσθαι. ᾔδεσαν δὲ Σωκράτην
ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρκέστατα ζῶντα, τῶν
ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγο-
μένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον ἐν τοῖς λόγοις, ὅπως βού-
λοιτο. ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε οἵω προειρήσθον, πότε- 15
ρόν τις αὐτὼ φῇ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε
καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς
ὁμιλίας αὐτοῦ, ἢ νομίσαντε, εἰ ὁμιλησαίτην ἐκείνῳ, γενέ-
σθαι ἂν ἱκανωτάτω λέγειν τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν 16
γὰρ ἡγοῦμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον,
ὥσπερ ζῶντα Σωκράτην ἑώρων, ἢ τεθνάναι, ἑλέσθαι ἂν
αὐτὼ μᾶλλον τεθνάναι. δήλω δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπρα-
ξάτην· ὡς γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἡγη-
σάσθην εἶναι, εὐθὺς ἀποπηδήσαντε Σωκράτους ἐπραττέ-
την τὰ πολιτικά, ὧνπερ ἕνεκα Σωκράτους ὠρεχθήτην.
Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα, ὅτι ἐχρῆν τὸν 17
Σωκράτην μὴ πρότερον τὰ πολιτικὰ διδάσκειν τοὺς συν-
όντας ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντι-
λέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύν-
τας τε τοῖς μανθάνουσιν, ᾗπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἃ διδά-
σκουσι, καὶ τῷ λόγῳ προσβιβάζοντας. οἶδα δὲ καὶ Σω- 18
κράτην δεικνύντα τοῖς συνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κἀγαθὸν
ὄντα καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν
ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ κἀκείνω σωφρονοῦντε, ἔστε
Σωκράτει συνήστην, οὐ φοβουμένω, μὴ ζημιοῖντο ἢ παί-
οιντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένω τότε κράτιστον εἶναι
τοῦτο πράττειν.

Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσο- 19
φεῖν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ

ὁ σώφρων ὑβριστής, οὐδὲ ἄλλο οὐδέν, ὧν μάθησίς ἐστιν,
ὁ μαθὼν ἀνεπιστήμων ἄν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ
τούτων οὐχ οὕτω γιγνώσκω· ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τὰ τοῦ σώ-
ματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας οὐ δυναμέ-
νους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν
ψυχὴν ἀσκοῦντας οὐ δυναμένους· οὔτε γὰρ ἃ δεῖ πράτ-
20 τειν οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται. διὸ καὶ τοὺς
υἱεῖς οἱ πατέρες, κἂν ὦσι σώφρονες, ὅμως ἀπὸ τῶν πο-
νηρῶν ἀνθρώπων εἴργουσιν, ὡς τὴν μὲν τῶν χρηστῶν
ὁμιλίαν ἄσκησιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τῶν πονη-
ρῶν κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὁ λέγων·

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

21 Καὶ Κριτίας δὴ καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκρά-
τει συνήστην, ἐδυνάσθην ἐκείνῳ χρωμένω συμμάχῳ τῶν
μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε,
Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν ἀνθρώποις
ἀνομίᾳ μᾶλλον ἢ δικαιοσύνῃ χρωμένοις, Ἀλκιβιάδης δ'
αὖ διὰ δύναμιν τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις ὑπὸ
πολλῶν καὶ δυνατῶν ἀνθρώπων διαθρυπτόμενος, ὑπὸ δὲ
τοῦ δήμου τιμώμενος, καὶ ῥᾳδίως πρωτεύων, ὥσπερ οἱ
τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθληταὶ ῥᾳδίως πρωτεύοντες ἀμε-
λοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω κἀκεῖνος ἠμέλησεν αὑτοῦ.
22 τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, καὶ ὠγκωμένω μὲν ἐπὶ
γένει, ἐπηρμένω δ' ἐπὶ πλούτῳ, πεφυσημένω δ' ἐπὶ δυ-
νάμει, διατεθρυμμένω δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ
πᾶσι τούτοις καὶ πολὺν χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε,
23 τί θαυμαστόν, εἰ ὑπερηφάνω ἐγενέσθην; εἶτα, εἰ μέν τι
ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκράτην ὁ κατήγορος αἰτιᾶ-
ται; ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτώ, ἡνίκα καὶ ἀγνωμονεστάτω
καὶ ἀκρατεστάτω εἰκὸς εἶναι, Σωκράτης παρέσχε σώ-
φρονε, οὐδενὸς ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιος εἶναι;

οὐ μὴν τά γε ἄλλα οὕτω κρίνεται. τίς μὲν γὰρ αὐλητής, 24
τίς δὲ κιθαριστής, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποι-
ήσας τοὺς μαθητάς, ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χείρους
φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς
αὐτοῦ συνδιατρίβων τῳ σωφρονῇ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῳ
συγγενόμενος πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ'
οὐχ, ὅσῳ ἂν παρὰ τῷ ὑστέρῳ χείρων φαίνηται, τοσούτῳ
μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἵ γε πατέρες αὐτοὶ
συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παίδων πλημμελούντων, οὐκ αἰ-
τίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν. οὕτω δὲ καὶ Σω- 25
κράτην δίκαιον ἦν κρίνειν· εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον,
εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν
διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας
αἰτίαν ἔχοι;

Ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς καὶ Χαι- 26
ρεφῶν καὶ Χαιρεκράτης καὶ Ἑρμογένης καὶ Σιμίας καὶ
Κέβης καὶ Φαιδώνδας καὶ ἄλλοι, οἳ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ
ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε
κἀγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις καὶ
φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι.
καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὢν
οὔτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας 27
προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συνόντας ἑαυτῷ
σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον
ἐξεῖναι παρανοίας ἑλόντι τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ
τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέ-
ρου νόμιμον εἴη δεδέσθαι. Σωκράτης δὲ τὸν μὲν ἀμα- 28
θίας ἕνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν καὶ αὐτὸν ᾤετο δεδέ-
σθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων, ἃ μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ
τῶν τοιούτων ἕνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μα-
νίας ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαινομένους ᾤετο συμφερόν-

τως ἂν δεδέσθαι καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ
μὴ ἐπισταμένους τὰ δέοντα δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ
τῶν ἐπισταμένων.
29 Ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον
τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν
ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι, λέγων, ὡς οὔτε
τοὺς κάμνοντας οὔτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς
ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἰατροί, τοὺς δὲ οἱ συνδι-
30 κεῖν ἐπιστάμενοι. ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέ-
γειν, ὡς οὐδὲν ὄφελος εὔνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν
δυνήσονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς
τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι δυναμένους· ἀνα-
πείθοντα οὖν τοὺς νέους αὐτόν, ὡς αὐτὸς εἴη σοφώτατός
τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς, οὕτω διατι-
θέναι τοὺς ἑαυτῷ συνόντας, ὥστε μηδαμοῦ παρ' αὐτοῖς
τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς αὐτόν.
31 Ἐγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε καὶ
τῶν ἄλλων συγγενῶν καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ
πρὸς τούτοις γε δή, ὅτι τῆς ψυχῆς ἐξελθούσης, ἐν
ᾗ μόνῃ γίγνεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκειοτάτου ἀν-
32 θρώπου τὴν ταχίστην ἐξενεγκόντες ἀφανίζουσιν. ἔλεγε
δέ, ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃν πάντων μάλιστα φι-
λεῖ, τοῦ σώματος ὅ,τι ἂν ἀχρεῖον ᾖ καὶ ἀνωφελές, αὐτός
τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλῳ παρέχει. αὐτοί τέ γε αὑτῶν ὄνυχάς
τε καὶ τρίχας καὶ τύλους ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς ἰατροῖς
παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν
καὶ ἀποκάειν, καὶ τούτου χάριν οἴονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μι-
σθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον ἐκ τοῦ στόματος ἀποπτύουσιν
ὡς δύνανται πορρωτάτω, διότι ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς
33 ἐνόν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλλον. ταῦτ' οὖν ἔλεγεν οὐ τὸν
μὲν πατέρα ζῶντα κατορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κα-
τατέμνειν, ἀλλ' ἐπιδεικνύων, ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι,

παρεκάλει ἐπιμέλεσθαι τοῦ ὡς φρονιμώτατον εἶναι καὶ
ὠφελιμώτατον, ὅπως, ἐάν τε ὑπὸ πατρὸς ἐάν τε ὑπὸ
ἀδελφοῦ ἐάν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ
τῷ οἰκεῖος εἶναι πιστεύων ἀμελῇ, ἀλλὰ πειρᾶται, ὑφ' ὧν
ἂν βούληται τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης τοιοῦτος ὢν ἐδόκει τιμῆς 34
ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου. καὶ κατὰ τοὺς
νόμους δὲ σκοπῶν ἄν τις τοῦθ' εὕροι. κατὰ γὰρ τοὺς
νόμους, ἐάν τις φανερὸς γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν
ἢ βαλλαντιοτομῶν ἢ τοιχωρυχῶν ἢ ἀνδραποδιζόμενος ἢ ἱε-
ροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία· ὧν ἐκεῖνος
πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπεῖχεν. ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει 35
γε οὔτε πολέμου κακῶς συμβάντος οὔτε στάσεως οὔτε
προδοσίας οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγέ-
νετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε
ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν οὔτε κακοῖς περιέβαλεν, ἀλλ' οὐδ'
αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε. πῶς οὖν ἂν 36
ἔνοχος εἴη τῇ γραφῇ; ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θε-
ούς, ὡς ἐν τῇ γραφῇ ἐγέγραπτο, φανερὸς ἦν θεραπεύων
τοὺς θεοὺς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἀντὶ δὲ τοῦ
διαφθείρειν τοὺς νέους, ὃ δὴ ὁ γραψάμενος αὐτὸν ᾐτιᾶτο,
φανερὸς ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχον-
τας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρε-
πεστάτης ἀρετῆς, ᾗ πόλεις τε καὶ οἶκοι εὖ οἰκοῦσι, προ-
τρέπων ἐπιθυμεῖν· ταῦτα δὲ πράττων πῶς οὐ μεγάλης
ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

3. Herkules na rozstajnej drodze.

(Comm. II, 1, 21—33).

Πρόδικος ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ 1
Ἡρακλέους φησὶ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἥβην
ὡρμᾶτο, ἐν ᾗ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δη-

λοῦσιν, εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέψονται ἐπὶ τὸν βίον
εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι
2 ἀποροῦντα, ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται· καὶ φανῆναι
αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας, τὴν μὲν ἑτέραν
εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον φύσει, κεκοσμημένην τὸ
μὲν χρῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ
σχῆμα σωφροσύνῃ, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν δ' ἑτέραν τε-
θραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἁπαλότητα, κε-
καλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε
καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ
σχῆμα, ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ
ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δέ, ἐξ ἧς ἂν μά-
λιστα ἡ ὥρα διαλάμποι, κατασκοπεῖσθαι δὲ θαμὰ ἑαυ-
τήν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται, πολ-
λάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν.
3 Ὡς δ' ἐγένοντο πλησιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν
πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δ' ἑτέραν
φθάσαι βουλομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν·
Ὁρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα, ποίαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον
τράπῃ. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃ, τὴν ἡδίστην τε καὶ
ῥᾴστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς
4 ἄγευστος ἔσει, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσει. πρῶ-
τον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ
σκοπούμενος διέσει, τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν
εὕροις, ἢ τί ἂν ἰδὼν ἢ ἀκούσας τερφθείης, ἢ τίνων ἂν
ὀσφραινόμενος ἢ ἁπτόμενος ἡσθείης, καὶ πῶς ἂν μαλα-
κώτατα καθεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάν-
5 των τυγχάνοις. ἐὰν δέ ποτε γένηταί τις ὑποψία σπά-
νεως, ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος, μή σε ἀγάγω ἐπὶ
τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ
ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τού-
τοις σὺ χρήσει, οὐδενὸς ἀπεχόμενος, ὅθεν ἂν δυνατὸν

ᾗ τι κερδᾶναι. πανταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοὶ συνοῦσιν ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω.

Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, Ὦ γύναι, ἔφη, 6
ὄνομα δέ σοι τί ἐστιν; ἡ δέ, Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσι Κακίαν.

Καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε· Καὶ 7
ἐγὼ ἥκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθὸν ἐργάτην γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμοτέραν ἐπ' ἀγαθοῖς καὶ διαπρεπεστέραν φανῆναι. οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίοις ἡδονῆς, ἀλλ' ᾗπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα, διηγήσομαι μετ'
ἀληθείας. τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ 8
πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἵλεως εἶναί σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεούς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπό τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοι καρποὺς ἀφθόνους φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἴει δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον, εἴτε διὰ πολέμου ὁρμᾷς αὔξεσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τούς τε φίλους ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπισταμένων μαθητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον πόνοις καὶ ἱδρῶτι.

Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν· Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνή

σοι αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥᾳδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν
ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε.
10 Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· Ὦ τλῆμον, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν
ἔχεις, ἢ τί ἡδὺ οἶσθα; ἥτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυ-
μίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων ἐμπίμπλα-
σαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσα,
καὶ ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιοὺς μηχανωμένη, ἵνα
δὲ ἡδέως πίῃς, οἴνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζει καὶ
τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς, ἵνα δὲ καθυπνώ-
σῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακάς, ἀλλὰ καὶ
τὰς κλίνας καὶ τὰ ὑπόβαθρα ταῖς κλίναις παρασκευάζει·
οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὅ,τι
11 ποιῇς, ὕπνου ἐπιθυμεῖς. ἀθάνατος δὲ οὖσα ἐκ θεῶν μὲν
ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζει· τοῦ δὲ
πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος
εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν
γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἄν
σοι λεγούσῃ τι πιστεύσειε; τίς δ' ἂν δεομένῃ τινὸς ἐπαρ-
κέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν
εἶναι; οἳ νέοι μὲν ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι,
πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι, ἀπόνως
μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος φερόμενοι, ἐπιπόνως δὲ αὐχμη-
ροὶ διὰ γήρως περῶντες, τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνό-
μενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα
ἐν τῇ νεότητι διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας
12 ἀποθέμενοι. ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀν-
θρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ'
ἀνθρώπινον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα
πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις οἷς προς-
ήκει, ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ
οἴκων δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ
δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν

πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός. ἔστι 13
δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων
καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γάρ, ἕως ἂν ἐπιθυμή-
σωσιν αὐτῶν. ὕπνος δ᾽ αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς
ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται οὔτε
διὰ τοῦτον μεθιᾶσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν
νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ
γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται, καὶ ἡδέως
μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ τὰς παρ-
ούσας ἥδονται πράττοντες, δι᾽ ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς
ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν. ὅταν
δ᾽ ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι
κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν ἀεὶ χρόνον ὑμνούμενοι
θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις,
ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν
κεκτῆσθαι. οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ὑπ᾽ Ἀρετῆς
Ἡρακλέους παίδευσιν.

4. O wartości przyjaciół.

(Comm. II, 4; 5; 10).

Ἤκουσά ποτε Σωκράτους καὶ περὶ φίλων διαλε- 1
γομένου, ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστ᾽ ἄν τις ὠφελεῖσθαι
πρὸς φίλων κτῆσίν τε καὶ χρείαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ
πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον
εἴη φίλος σαφὴς καὶ ἀγαθός· ἐπιμελομένους δὲ παντὸς
μᾶλλον ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως. καὶ 2
γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα
καὶ σκεύη κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὁρᾶν ἔφη καὶ τὰ
ὄντα σῴζειν πειρωμένους, φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν
εἶναί φασιν, ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς οὔτε ὅπως κτή-

σονται φροντίζοντας οὔτε ὅπως οἱ ὄντες ἑαυτοῖς σῴ-
3 ζωνται. ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν
ὁρᾶν τινας ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροὺς εἰσά-
γοντας καὶ τἄλλα τὰ πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς παρασκευ-
άζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλιγωροῦντας, ἀποθανόντων τε
ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους τε καὶ
ζημίαν ἡγουμένους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰομένους
ἐλαττοῦσθαι, καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐῶν-
τας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων
4 ἐπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις
ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων καὶ
πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ πλῆθος εἰδότας, τῶν
δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας,
ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο καταλέγειν ἐγχει-
ρήσαντας, οὓς ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν, πάλιν τούτους
ἀνατίθεσθαι· τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν.
5 *Καίτοι* πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος
φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῷ κρείττων φανείη; ποῖος
γὰρ ἵππος ἢ ποῖον ζεῦγος οὕτω χρήσιμον, ὥσπερ
ὁ χρηστὸς φίλος; ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὔνουν
καὶ παραμόνιμον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρη-
6 στον; ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν
τὸ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς
καὶ τῶν κοινῶν πράξεων, καὶ ἐάν τέ τινα εὖ ποιῆσαι
δέῃ, συνεπισχύει, ἐάν τέ τις φόβος ταράττῃ, συμβοη-
θεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ
τὰ μὲν συμπείθων, τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν πράτ-
τοντας πλεῖστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλεῖστα ἐπαν-
7 ορθῶν. ἃ δὲ αἵ τε χεῖρες ἑκάστῳ ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ
ὀφθαλμοὶ προορῶσι καὶ τὰ ὦτα προακούουσι καὶ οἱ
πόδες διανύτουσι, τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λεί-
πεται· πολλάκις δὲ ἃ πρὸ αὑτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο

ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ οὐ διήνυσε, ταῦθ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν. ἀλλ' ὅμως ἔνιοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

Ἤκουσα δέ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδό- 8
κει μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτόν, ὁπόσου τοῖς φίλοις ἄξιος εἴη. ἰδὼν γάρ τινα τῶν συνόντων ἀμελοῦντα φίλου πενίᾳ πιεζομένου, ἤρετο Ἀντισθένη ἐναντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτοῦ καὶ ἄλλων πολ-
λῶν· Ἆρ', ἔφη, ὦ Ἀντίσθενες, εἰσί τινες ἀξίαι φίλων, 9
ὥσπερ οἰκετῶν; τῶν γὰρ οἰκετῶν ὁ μέν που δυοῖν μναῖν ἄξιός ἐστιν, ὁ δὲ οὐδ' ἡμιμναίου, ὁ δὲ πέντε μνῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα· Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου λέγεται ἐπιστάτην εἰς τἀργύρεια πρίασθαι ταλάντου. σκοποῦμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα, ὥσπερ τῶν οἰκετῶν, οὔ-
τω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἀξίαι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀν- 10
τισθένης· ἐγὼ γοῦν βουλοίμην ἂν τὸν μέν τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον ἢ δύο μνᾶς, τὸν δ' οὐδ' ἂν ἡμιμναίου προτιμήσαιμ' ἄν, τὸν δὲ καὶ πρὸ δέκα μνῶν ἑλοίμην ἄν, τὸν δὲ καὶ πάντων χρημάτων πριαίμην
ἂν φίλον μοι εἶναι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴ γε 11
ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτόν, πόσου ἄρα τυγχάνει τοῖς φίλοις ἄξιος ὤν, καὶ πειρᾶσθαι ὡς πλείστου ἄξιος εἶναι, ἵνα ἧττον αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδῶσιν. ἐγὼ γάρ τοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούων τοῦ μέν, ὅτι προὔδωκεν αὐτὸν φίλος ἀνήρ, τοῦ δ',
ὅτι μνᾶν ἀνθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον εἵλετο ἀνήρ, ὃν ᾤετο 12
φίλον εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, σκοπῶ, μή, ὥσπερ, ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ, ἀποδίδοται τοῦ εὑρόντος, οὕτω καὶ τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ἐξῇ τὸ πλέον τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγὸν ᾖ ἀποδίδοσθαι.

τοὺς δὲ χρηστοὺς οὔτε οἰκέτας πάνυ τι πωλουμένους
ὁρῶ οὔτε φίλους προδιδομένους.
13 Οἶδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἑταίρῳ ὄντι τοιάδε
διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἄν τίς σε
14 τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ, ἐπιμέλει, ὅπως ἀνασώσει; Καὶ
ἄλλους γε, νὴ Δί', ἔφη, παρακαλῶ σῶστρα τούτου
ἀνακηρύττων. Τί γάρ; ἔφη, ἐάν τίς σοι κάμνῃ τῶν
οἰκετῶν, τούτου ἐπιμέλει καὶ παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως
μὴ ἀποθάνῃ; Σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τίς σοι τῶν
γνωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὢν
κινδυνεύει δι' ἔνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἴει σοι ἄξιον
15 εἶναι ἐπιμεληθῆναι, ὅπως διασωθῇ; καὶ μὴν οἶσθά
γε, ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης· αἰσχύνοιτο δ'
ἄν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ μὴ ἀντωφελοίη σε. καίτοι
τὸ ὑπηρέτην ἑκόντα τε καὶ εὔνουν καὶ παραμόνιμον
ἔχειν, καὶ μὴ μόνον τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν,
ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι καὶ προ-
νοεῖν καὶ προβουλεύεσθαι πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντά-
16 ξιον εἶναι. οἱ μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ
ἄξιον μικροῦ ἐξῇ πρίασθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι.
νῦν δὲ διὰ τὰ πράγματα εὐωνοτάτους ἔστι φίλους ἀγα-
17 θοὺς κτήσασθαι. καὶ ὁ Διόδωρος· Ἀλλὰ καλῶς τε, ἔφη,
λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν
Ἑρμογένη. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε· νομίζω γὰρ οὔτε
σοὶ κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκεῖνον τοῦ αὐτὸν ἐλθεῖν
πρὸς ἐκεῖνον, οὔτ' ἐκείνῳ μεῖζον ἀγαθὸν τὸ πραχθῆναι
18 ταῦτα ἢ σοί. οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ᾤχετο πρὸς τὸν
Ἑρμογένη· καὶ οὐ πολὺ τελέσας ἐκτήσατο φίλον, ὃς
ἔργον εἶχε σκοπεῖν, ὅ,τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων ὠφε-
λοίη τε καὶ εὐφραίνοι Διόδωρον.

SŁOWNIK.

A

Ἀβραδάτας, ου, Abradatas, król Suzów.

Ἀβροκόμας, α, Abrokomas, satrapa Fenicyi, wódz króla Artaxerxesa.

Ἄβυδος, ου, ἡ, Abydos, miasto w Troadzie nad Hellespontem.

ἀγαθός, 3. dobry, dzielny, zdatny, biegły, tęgi, waleczny, ἀ. εἰς τὸν πόλεμον, dzielny wojak; szlachetny; korzystny. *subst.* τὸ ἀγαθόν, dobro, korzyść, szczęście; *plur.* majątek, skarb.

ἀγάλλομαι, szczycić się czem, chełpić się z czego, chlubić się czem, ἐπί τινι i τινί.

ἄγαμαι, podziwiać, polubić, τινί cieszyć się czem, radować się z czego.

ἀγαπάω, kochać, lubić.

ἀγαπητός, 3. (ἀγαπάω), kochany, ulubiony, pożądany.

Ἀγασίας, ου, Agazyas, setnik w wojsku Cyrusa Młodszego.

ἀγαστός, 3. (ἄγαμαι) podziwienia godny.

ἀγγελία, ἡ, wiadomość, nowina.

ἀγγέλλω, donosić, komuś πρός τινα.

ἄγγελος, ὁ, poseł, posłaniec.

ἀγείρω, zbieram, zgromadzam.

ἀγέλη, ἡ, trzoda.

ἄ-γευστος, 2. (γεύομαι) nie skosztowawszy czego τινός.

ἀ-γήρᾰτος, 2. (γηράσκω) nie starzejący się.

Ἀγησίλᾱος, ου, Agezylaos, sławny król i wódz spartański (399—358 przed Chr.).

Ἀγίας, ου, Agias, wódz w wojsku Cyrusa Młodszego.

ἀγνοέω (temat γνο, p. γιγνώσκω), nie znać, nie wiedzieć, zapoznawać.

ἀγνωμοσύνη, ἡ (ἀγνώμων; p. γνώμη), nierozsądek; *plur.* nieporozumienia.

ἀγνώμων 2. nierozumny, nierozważny, niewdzięczny.

ἀγορά, ἡ, rynek, targ; rzeczy na rynku sprzedawane, żywność.

ἀγοράζω, na targu kupować, zakupywać.

ἀγοραῖος, ὁ, kramarz, przekupień.

ἀγρεύω, polować, łowić, upolować, schwytać.

ἄγριος, 3. dziki.

ἀγρός, ὁ, rola, pole.

ἀγρυπνέω, czuwać.
ἀγχέμαχος, 2. (ἄγχι, μάχομαι) blizko walczący, ἀ. ὅπλα broń służąca do walki z blizka.
ἄγω, prowadzić, zaprowadzić, przyprowadzić; uprowadzić, unosić, wynosić, wozić, łupić, zabrać ze sobą, ἄγειν καὶ φέρειν rabować i łupić; dowodzić, στρατόν i bez στρατόν iść, ciągnąć, wyruszać, maszerować; nosić, wozić; przepędzać, obchodzić, ἡσυχίαν ἄγειν — przestrzegać; *imperat.* ἄγε, nuż.
ἀγών, ῶνος, ὁ, walka, ἀ. γυμνικός zapasy szermierskie, gimnastyczne.
ἀγωνίζομαι, walczyć, πρός τινα z kimś.
ἀγωνιστής, ὁ, wojownik.
ἀγωνοθέτης, ὁ, sędzia na igrzyskach, sędzia.
ἄδειπνος, 2. (δεῖπνον) bez obiadu, bez posiłku.
ἀδελφή, ἡ, siostra.
ἀδελφός, ὁ, brat.
ἀδεῶς, *adv.* (ἀδεής) bez bojaźni, bezpiecznie.
ἄ-δηλος, 2. niewiadomy, niepewny.
ἀ-διάβατος, 2. (διαβαίνω) nie do przebycia, nieprzebyty.
ἀ-διήγητος, 2. (δι-ηγέομαι) nie do opisania, niewysłowiony.
ἀδικέω, nie mieć słuszności, źle czynić, wykraczać w czemś, τὶ, zdrożnie postępować, τινά τι krzywdzić kogo w czem, szkodzić, znieważać; *pass.* doznawać krzywdy, być pokrzywdzonym.
ἀδικία, ἡ, niesprawiedliwość, krzywda.
ἄδικος, 2. (δίκη) niesprawiedliwy, nieuczciwy, niegodziwy, nieprawny, τὸ ἄδικον (τὰ ἄ.) niesprawiedliwość, krzywda.
ἀδίκως, *adv.* niesłusznie.
ἀδόλως, *adv.* (ἄ-δολος, 2.) bez podstępu, bez zdrady.
ἀ-δύνατος, 2. bezwładny, słaby.
ᾄδω, śpiewać, opiewać.
ἀεί, *adv.* zawsze, ciągle, w każdym razie, właśnie.
ἀετός, ὁ, orzeł.
ἀηδῶς, *adv.* (ἀηδής, 2.) bez przyjemności, niechętnie.
ἀ-θάνατος, 2. nieśmiertelny.
ἀ-θέατος, 2. niewidzący, ten kto nie widział.
ἀ-θέμιτος, 2. bezprawny, zbrodniczy.
ἄ-θεος, 2. bezbożny.
ἀ-θεράπευτος, 2. nie pielęgnowany, bez opieki
'Αθῆναι, αἱ, Ateny.
'Αθηναῖος, ὁ, Ateńczyk.
ἀθλητής, οῦ, ὁ, szermierz, atleta.
ἆθλον, τό, nagroda za zwycięstwo, nagroda.
ἀθροίζω, zbierać, zgromadzać; *pass.* zgromadzać się.
ἀθρόος, 3. zgromadzony, razem, gromadnie.
ἀθυμέω, tracić odwagę, nie mieć odwagi, trwożyć się.
ἀθυμία, ἡ, zwątpienie, strach, bojaźliwość.
ἄ-θυμος, 2. bojaźliwy, zniechęcony, πρός τι do czego.
ἀθύμως, *adv.* bez odwagi, bojaźliwie, smutno, ἀ. ἔχω nie mieć odwagi, truchleć.
Αἰγύπτιος, 3. egipski, ὁ A. Egipcyanin.
Αἴγυπτος, ἡ, Egipt.
αἰδέομαι, wstydzić się, bać się kogo, τινά; czcić, szanować.
αἰδήμων, 2. obyczajny, skromny.
αἰδώς, οῦς, ἡ, wstydliwość, szacunek, uszanowanie.
αἴθω, palić, zapalać, ogniem pustoszyć.

αἰκίζομαι, katować, męczyć.
Αἰνείας, α, Eneasz, setnik w wojsku 10 tysięcy.
αἴξ, αἰγός, ἡ, koza.
αἱρετός, 3. (αἱρέω) mogący być zdobytym, nabytym, pojętym, łatwy do zdobycia, nabycia; wybrany, οἱ αἱρετοί posłowie, deputacya.
αἱρέω, brać, chwytać; zająć, zdobyć; τινά τινος, przekonywać kogo o co. — *med.* brać sobie, obierać, wybierać; przekładać, przenosić, τινὰ ἀντί τινος kogo nad co, trzymać z kimś; τινά, woleć (μᾶλλον αἱροῦμαι); — *pass.* być wybranym.
αἴρω, podnosić, ἀ. σημεῖον, dać hasło.
αἰσθάνομαι, spostrzegać, dostrzegać, poznawać, miarkować, τὶ i τινός; słyszeć, dowiadywać się.
αἴσιος, 2. szczęście rokujący, pomyślny.
Αἰσχίνης ου, ὁ, Eschines, dowódca lekkiej piechoty w wojsku Cyrusa Młodszego.
αἰσχρός, 3. szpetny, brzydki; haniebny, sprośny.
αἰσχρῶς, *adv.* haniebnie, sromotnie.
αἰσχύνη, ἡ, wstyd, hańba.
αἰσχύνω, zhańbić; *med.* (z *aor. pass.*) τινά wstydzić się przed kim; szanować, bać się kogoś, τινὶ wstydzić się czego.
αἰτέω, prosić kogo o co, żądać od kogo czego. τινά τι i παρά τινός τι; — *med.* prosić dla siebie, błagać, uprosić.
αἰτία, ἡ, przyczyna, wina; αἰτίαν ἔχειν τινός winę ponosić za co, być odpowiedzialnym za co, ściągnąć na się zarzut.
αἰτιάομαι obwiniać, oskarżać kogo o co τινά τι (i τινός), ganić.
αἴτιος, 3. będący sprawcą czego, winien czemu, τινός.
αἰχμάλωτος, 2. (ἁλίσκομαι) w wojnie wzięty, pojmany, zdobyty; ἡ αἰ., branka, οἱ αἰ., jeńcy.
αἰών, ῶνος, ὁ, czas życia, życie.
ἀκινάκης, ου, ὁ, krótki pałasz u Persów i Scytów, prosty i s eroki.
ἀκινδύνως, *adv.* (ἀ-κίνδυνος) b z niebezpieczeństwa, bezpieczni , spokojnie.
ἀκμάζω, być w sile, w k wiecie wieku; z *inf.* być dojrz ałym, być dosyć silnym (zdolnym), by...
ἀκμή, ἡ, szczyt, ἀκμὴ τοῦ βίου, wiek młodzieńczy, młodość.
ἀκμήν, *adv.* (*acc.* do ἀκμή właśnie, właśnie w tej chwili.)
ἀ-κόλαστος, 2. bezkarny, w karności nie trzymany.
ἀκοντίζω, rzucać pocisk na kogo, trafić, ranić pociskiem, τινά.
ἀκόντισις, εως, ἡ, rzucanie pocisków.
ἀκοντιστής, οῦ, ὁ, uzbrojony pociskiem, rzucający pociskiem, strzelec, kopijnik, włócznik.
ἄκουσμα, ατος, τό, wszystko, co słyszymy: śpiew, muzyka, mowa, ἥδιστον ἀ. najwyższa rozkosz dla ucha.
ἀκούω, słyszeć co τινός i τὶ. — ἀ. τινός τι, słyszeć od kogo co, dowiedzieć się, słyszeć od kogo o czem; także z *particip.*; słuchać kogo, być posłusznym komu, τινός; przesłuchiwać. — καλὰ ἀκ. mieć dobre imię.
ἄκρα, ἡ, (*fem.* do ἄκρος) wierzchołek; zamek.
ἀκρατής, 2. (κράτος) nieumiarkowany, niepowściągliwy, rozpustny.
ἄ-κρατος, 2. (κεράννυμι) niemieszany, czysty; οἶνος ἄ. wino mocne, tęgie.
ἀκριβόω, (ἀκριβής 2.) znać dokładnie, umieć.
ἀκροάομαι, słuchać, τινός.

ἀκρόπολις, εως, ἡ, zamek.
ἄκρος, 3. końcowy; — ἄκραι χεῖρες, końce palców; — *subst.* τὸ ἄκρον, wierzchołek góry, szczyt, wzgórek; skrajna część szyku bojowego, κατ' ἄκρον na skrzydle.
ἄκων, ουσα, ον, niechętny, mimo woli.
ἀλᾱζονικός, 3. chełpliwy, próżny.
ἀλᾱζών, όνος, ὁ, łgarz, kłamca.
ἀλγέω, boleć, czuć ból, smucić się.
ἀλγηδών, όνος, ἡ, ból, cierpienie.
ἀλέξω, odpierać; — *med.* obraniać się, bronić się przeciwko komu, odpierać, mścić się, τινά; wywzajemnić się, odpłacić się.
ἀλέτης, ου, ὁ, melący, ὄνος ἀ. kamień młyński.
ἄλευρα, τά, pszenna mąka.
ἀλήθεια, ἡ, prawda.
ἀληθεύω, mówić prawdę, prawdomownym się okazać.
ἀληθής, 2. prawdziwy, szczery; τὸ ἀληθές, prawda; ἀλεθῆ λέγειν, prawdę mówić, *verum dicere.*
ἀληθινός, 3. prawdziwy, wierny, pewny, na kogo się spuścić można.
ἅλις, *adv.* dosyć.
ἁλίσκομαι, być łowionym, chwytanym, pojmanym.
Ἀλκιβιάδης, ου, ὁ, Alcybiades.
ἄλκιμος, 2. mocny, silny, dzielny, waleczny, bitny; ἀ. θηρία, gruba zwierzyna.
ἀλλά, *coni.* ale, lecz, przeciwnie, natomiast; — 1) na początku mowy: zaiste, doprawdy; 2) w odpowiedziach: tak jest, dobrze! zaiste, na prawdę; wszakże, wszelako; 3) wprowadza zarzut: ależ = *at*; 4) przy zachęcaniu: nuże! 5) po pytaniu z przeczeniem: owszem; ἀλλὰ γάρ, *at enim,* atoli, przecież, jednak, wszakże; ἀλλὰ μήν, *at vero,* ale zaiste, wszakże, i owszem, i w istocie; ἀλλὰ καί *quin etiam*; εἰ μή — ἀλλὰ... γε, jeżeli nie — to przynajmniej, wszelako, przecież, jednakże
ἄλλῃ, *adv.* na innem miejscu, gdzieindziej; inaczej.
ἀλλήλων, *(gen. pl.)*, nawzajem, ze sobą, między sobą.
ἀλλοδαπός, 3. obcy.
ἄλλοθι, *adv.* gdzieindziej.
ἄλλος, η, ο, inny, drugi; οἱ ἄλλοι, inni, reszta, *reliqui*; ἄλλοι, jeszcze inni, nadto, prócz tego; ἄλλος καὶ ἄλλος, inny i znowu inny, drugi i trzeci; ἄλλοι ἄλλως, jeden tak, drugi owak, każdy inaczej; τῇ ἄλλῃ (ἡμέρᾳ), dnia następnego, nazajutrz; τὰ ἄλλα (τἄλλα) zresztą, pod innym względem, w innych rzeczach; ἄλλο τι ἤ, czyż nie? *nonne?* cóż innego jak? ἄλλο τι ἢ οὐδέν, przecież nic innego = *nonne nihil?*
ἀλλότριος, 3. obcy, cudzy, nie będący własnością czyją, τινός; — τὰ ἀλλότρια, cudza własność.
ἄλλως, *adv.* w inny sposób, inaczej; zresztą, nadto, i tak, pod innym względem; ἄλλως πως, w jakikolwiek inny sposób.
ἀ-λόγιστος, 2. nieroztropny, nierozważny, niebaczny, lekkomyślny.
ἄλσος, τό, gaj.
ἄλῡπος, 2. (λύπη) bez trosk, niezamącony.
ἄλφιτα, τά, jęczmienna mąka.
ἅμα, 1) *adv.* oraz, zarazem, równocześnie; - 2) *praep.* z *dat.* z, razem z; ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ze dniem, ze świtem, rano.
ἀμαθής, 2. nieuczony, niewykształcony.

ἀμαθία, ἡ, niewiadomość.
ἅμαξα, ἡ, wóz.
ἁμαρτάνω, chybić, nie trafić, czegoś τινός; zawinić, wykroczyć, περί τινά τι przeciw komu, względem kogo w czemś; *pass.* ἁμαρτάνεται, uchybia się, błądzi się w czem, περί τι; τὸ ἁμαρτανόμενον, uchybienie.
ἀμαχεί, *adv.* bez walki.
ἀμείνων, 2. *comp.* do ἀγαθός, lepszy, waleczniejszy, odważniejszy; *adv.* ἄμεινον.
ἀμελέω, nie dbać o coś, nie troszczyć się, zaniedbywać coś, zaniechać, τινός.
ἀμελῶς, *adv.* (ἀμελής, 2. niedbały), niedbale, ἀ. ἔχειν περί τι nie dbać o co.
ἀμέμπτως, *adv.* (μέμφομαι) bez nagany, chwalebnie.
ἄμετρος, 2. (μέτρον) niezmierny, niezliczony.
ἀμήχανος, 2. (μηχανή) pozbawiony środków, bez pomocy; trudny, nieprzezwyciężony; (κακὰ) ἀμήχανα, nieprzezwyciężone kłopoty, okropne nieszczęście.
ἄ-μοχθος, 2. ten, który się nie trudził.
ἀμπεχόνη, ἡ, ubior, odzież.
Ἀμπρακιώτης, ου, ὁ, Ambrakiota, mieszkaniec Ambracyi w Epirze.
ἀμύνω, odpierać; *med.* odpierać od siebie, bronić się przed kim, τινά.
ἀμφί, *praep.* 1) z *gen.* o, dla, względem; 2) z *accus.* a) o miejscu: około, przy; οἱ ἀμφί τινα, towarzysze, orszak, służba, drużyna czyjaś; ale także: οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, A. ze swoimi ludźmi, towarzyszami; ἀμφί τι εἶναι, być czemś zajętym; b) o czasie i przy liczbach: około, blizko; c) przenośnie: względem, τὰ ἀμφί τι, co rzeczy jakiej dotyczy, do niej należy; τὰ ἀμφὶ τάξεις, taktyka.
ἀμφιγνοέω, (temat γνο, p. γιγνώσκω) nie wiedzieć.
ἀμφι-έννυμι, wdziewać, ubierać, τινά τι na kogo co; — *med.* wdziewać na siebie.
ἀμφι-λέγω, sprzeczać, kłócić się, τὶ o co.
ἀμφί-λογος, 2. sporny, wątpliwy, niepewny
ἀμφότερος, 3. (tylko w *plur.*), obadwa, obaj, jeden i drugi, obydwie strony.
ἄν, partykuła, oznacza, że coś pod pewnym warunkiem nastąpić może; nie zawsze się oddaje osobnym wyrazem, często: by, może, snadź, pono.
ἄν=ἐάν.
ἀνά, *praep.* z *accus.* 1) o miejscu: ku, przez; 2) o czasie: przez podczas; 3) przenośnie: według, ἀνὰ κράτος, z całej siły, cwałem; ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν, codziennie.
ἀναβαίνω, wchodzić pod górę, podchodzić, wstępować, wsiadać na (ἐπὶ τὸν ἵππον). — maszerować, ciągnąć, puścić się w drogę (mianowicie z niżej leżącego wybrzeża w głąb kraju).
ἀνα-βάλλω, rzucać w górę, τινὰ ἐπὶ τὸν ἵππον wsadzać kogo na konia.
ἀνά-βασις, εως, ἡ, droga wiodąca do góry, pochód od strony morza w głąb kraju, wyprawa.
ἀνα-βιβάζω, kazać wstępować na górę, kazać wdzierać się, kazać wejść na co.
ἀνα-βλέπω, spoglądać w górę.
ἀνα-βοάω, wołać głośno, krzyczeć.

ἀνα-γιγνώσκω, czytać.
ἀναγκάζω, zmuszać.
ἀναγκαῖος, 3. konieczny, nieunikniony; τὸ ἀναγκαῖον, gwałtowna potrzeba, konieczność; τὰ ἀναγκαῖα rzeczy nieodzowne.
ἀνάγκη, ἡ, konieczność, gwałtowna potrzeba, niedola, przykrość, przypadek, przygoda, ἐν ἀνάγκῃ ἐχόμενος, koniecznością przyciśnięty; αἱ ἀνάγκαι, prawa natury, prawa odwieczne; ἀνάγκη (ἐστί), trzeba, jest rzeczą konieczną, muszę.
ἀν-ἄγω, wprowadzać pod górę, przyprowadzić, zaprowadzić.
ἀν-αγώνιστος, 2. ten, który nie puszcza się w zapasy.
ἀνα-δείκνῡμι, okazać, wysławiać, wielbić.
ἀνάθημα, τό, dar, upominek.
ἀν-αιρέω, podnosić; ἀ. roz. φωνήν, głos podnieść, wygłosić, obwieścić, wskazać; — *med.* podnieść do siebie, brać ze sobą.
ἀναισχυντία, ἡ, bezwstyd, bezczelność.
ἀν-αίτιος, 2. bez winy, niewinny; ἀ. ἀφροσύνης, wolny od zarzutu głupoty.
ἀνα-κᾰλέω, głośno wołać na kogo, τινά.
ἀνα-κάω, zapalać, roznieceać.
ἀνα-κηρύττω, ogłaszać, obiecać.
ἀνα-κοινόω, z kim coś dzielić, radzić się, pytać o radę kogo τινί. — *med.* naradzać się z kim τινί.
ἀνα-κομίζω, wnosić na górę; *med.* nanosić, nagromadzać, zwieźć, znieść.
ἀνα-κράζω, krzyczeć, zakrzyknąć.
ἀνα-κτάομαι, zjednać sobie.
ἀν-αλαλάζω, wydawać okrzyk wojenny.
ἀνα-λαμβᾰ́νω, przyjmować, brać do siebie, zabierać z sobą.
ἀνᾱλίσκω, spotrzebować, zużywać.
ἀν-αμάρτητος, 2. (ἁμαρτάνω) bez wady, bez błędu.
ἀνα-μένω, czekać, wyczekiwać, kogo τινά.
ἀνα-μιμνήσκω, przypominać komu coś τινά τι; *med.* z *aor. pass.* przypominać sobie, pamiętać.
ἄνανδρος, 2. nieodważny, słaby, niedołężny.
ἀναξυρίδες, αἱ, długie i szerokie spodnie Persów i Scytów.
ἀνα-παύω, wstrzymywać, dać wypocząć; *med.* wypoczywać sobie, spoczywać, udać się na spoczynek, spać.
ἀνα-πείθω, namawiać, nakłaniać, przekonywać.
ἀνα-πετάννυμι, rozszerzać, otwierać.
ἀνα-πηδάω, poskoczyć, porwać się z miejsca, skoczyć na co, dosiadać konia.
ἀνα-πνέω, odetchnąć, wypocząć.
ἀν-αρίθμητος, 2. niezmierny, niezliczony.
ἀν-αρπάζω, porwać, łupić, uprowadzić.
ἀν-αρτάομαι, pozyskać, zjednać sobie kogo.
ἀναρχία, ἡ, (ἄναρχος, 2.; ἀρχή) nierząd.
ἀνα-σταυρόω, wbić na pal.
ἀνα-στρέφω, przewracać; *intr.* obrócić się, nawrócić się, zwrócić się; — *pass.* obracać się, przebywać, żyć; postępować.
ἀνα-σῴζω, znów wybawić, odzyskać; *med.* dla siebie wybawić, odzyskać.
ἀνα-ταράσσω, pomieszać, ἀνατεταραγμένοι w nieładzie.

ἀνα-τείνω, wyciągać w górę, podnosić; ἀετὸς ἀνατεταμένος orzeł rozpięty; rozszerzać. rozwinąć.— *med.* podnieść co do góry, n. p. miecz.
ἀνα-τέλλω, *intr.* wschodzić (o słońcu).
ἀνα-τίθημι, kłaść, położyć, złożyć w świątyni, ofiarować; naładować, włożyć, na kogo co τινί τι; — *med.* cofać, odwołać (n. p. zdanie), odliczać.
ἀνα-τλῆναι, *inf. aor.* II., wytrzymać, znosić.
ἀνα-τρέπω, wywracać, obalać.
ἀνα-τρέφω, wypasać.
ἀνα-φῦσάω, nadymać; *pass.* nadymać się.
ἀνα-χάζω, *act.* i *med.* ustępować, cofać się.
ἀνα-χωρέω, cofać się.
ἀνα-χωρίζω, kazać się cofać.
ἀνδρᾰποδίζω, robić niewolnikiem; *med.* trudnić się przedażą ludzi.
ἀνδρᾰποδιστής, οῦ, ὁ, ten. który kogo w niewolę, jako niewolnika zaprzedaje.
ἀνδρᾰποδον, τό, niewolnik.
ἀνδραποδώδης, 2. niewolniczego usposobienia, niewolnik.
ἀνδρεία, ἡ, męstwo.
ἀνδρείως, *adv.* mężnie.
ἀνδρίζομαι, okazywać się odważnym.
ἀνδρικός, 3. odważny.
ἀν-εγείρω, obudzić; *pass.* obudzić się, przebudzić się.
ἀν-ειμένως, *adv.* do ἀνειμένος (ἀνίημι), opieszale.
ἄνεμος, ὁ, wiatr.
ἀν-επίσκεπτος, 2. (ἐπισκέπτομαι) bez dozoru, zaniedbany.
ἀν-επιστήμων, 2. nieświadomy, niebiegły, τὶ w czem.
ἀν-ερωτάω, pytać się, wypytywać się.

ἄνευ, *praep.* z *gen.* bez.
ἀν-έχω, podnosić; *intr.* wschodzić (o słońcu); *med.* wstrzymywać się, znosić, wytrzymywać, ścierpieć; wyczekiwać.
ἀνήκεστος, 2. (ἀκέομαι) nieuleczony, niepowetowany.
ἀνήκοος, 2. (ἀκοή) nie słyszący, czego τινός.
ἀνήρ, ἀνδρός, ὁ, mąż.
ἀνθέω, jaśnieć, błyszczeć, świecić.
ἀνθ-ίστημι, stawić naprzeciw; *intr.* stawać naprzeciw, stawiać opór.
ἀνθρώπειος, 3. ludzki; τὰ ἀνθρώπεια, ludzkie sprawy.
ἀνθρώπινος, 3. ludzki; τὰ ἀνθρώπινα, ludzkie sprawy, rzeczy.
ἄνθρωπος, ὁ, człowiek.
ἀνιάω, sprawiać smutek, martwić kogo.
ἀν-ίημι, wysyłać; *intr.* przestać, zwalniać, pofolgować.
ἀν-ίστημι, podnosić, stawiać, wznosić, budować; kazać powstać, zachęcić do powstania, zniewolić do marszu, spłoszyć; *intr.* powstać.
ἀν-οδύρομαι, uderzyć w lament, w płacz.
ἀ-νόητος, 2. nierozumny, głupi.
ἄνοια, ἡ, głupota.
ἀν-ολοφύρομαι, w głos płakać.
ἀνομία, ἡ, (ἄνομος, 2.) nieprawność, bezprawie.
ἄ-νομος, 2. bezprawny.
ἀν-όσιος, 2. bezbożny.
ἀντ-αγοράζω, w zamian kupować.
ἀντ-αγωνίζομαι, walczyć z kim, współzawodniczyć z kim, πρός τινα.
ἀντ-ακούω, nawzajem słuchać.
ἀντ-άξιος, 3. mający równą wartość, będący w równej cenie, wyrównywujący co do wartości czemu, τινός.

ἀντ-ασπάζομαι, witać, uściskać nawzajem.
ἀντ-εμπίμπλημι, w zamian, w nagrodę napełniać.
ἀντ-επιμελέομαι, nawzajem mieć o czem staranie, starać się.
ἀντ-έχω, dotrzymywać placu, sprzeciwiać się, opierać się.
ἀντί, *praep.* z *gen.* 1) o miejscu: naprzeciw, przed (za) czem; 2) przenoś. zamiast, za, dla.
ἀντι-καθίστημι, zamiast kogo, w miejsce czyje stawiać, obierać.
ἀντικρύ, *adv.* prostą drogą, wprost.
ἀντι-λαμβάνω, otrzymać, dostać w zamian.
ἀντι-λέγω, mówić przeciw czemu τινί, opierać się, sprzeciwiać się komu; πρός τι zaprzeczać czemu.
ἀντίος, 3. naprzeciw stojący, przeciwny; οἱ ἀντίοι, przeciwnicy, nieprzyjaciele; ἀντίος εἰμί τινι, iść przeciwko komu; ἐκ τοῦ ἀντίου, z przeciwnej strony; ἀντίον i ἀντία, *adv.* naprzeciw.
ἀντι-παρασκευάζομαι, uzbrajać się, przysposabiać się nawzajem przeciw komu.
ἀντι-πάρειμι, wyruszyć naprzeciw, nawzajem posuwać się wzdłuż czego.
ἀντι-πάσχω, nawzajem cierpieć, nawzajem doznać złego.
ἀντι-πέρας, *adv.* naprzeciwko, także κατ' ἀντιπέρας, z *gen.*
ἀντι-ποιέομαι, ubiegać się o co, τινός; spór wieść, walczyć z kim o co, τινί τινος.
ἀντι-πολεμέω, podjąć wojnę z kim, τινί.
ἀντι-πρόσειμι, iść naprzeciw.
ἀντιπρόσωπος, 2. (πρόσωπον), naprzeciw stojący, twarzą zwrócony.
Ἀντισθένης, ους, ὁ, Antistenes, uczeń Sokratesa.
ἀντι-στασιώτης, ου, ὁ, przeciwnik.
ἀντι-τάττω, naprzeciw stawiać; *med.* ustawiać się przeciw komu w szyku bojowym, występować do walki.
ἀντι-φυλάττομαι, strzedz się nawzajem kogo τινά.
ἀντρώδης, 2. (ἄντρον) kształtu jaskini.
ἀντ-ωφελέω, nawzajem pomagać, odpłacać się, komu τινά.
ἀνυπέρβλητος, 2. (ὑπερβάλλω) niepokonany.
ἀνυστός, 3. możliwy; ὡς ἀνυστόν, ile możności.
ἀνύτω, sprawić, dokazać, wskórać.
ἄνω, *adv.* 1) w górę, pod górę; ἡ ἄνω τοῦ ποταμοῦ ὁδός, w górę poza rzekę idąca (leżąca) droga; ἄνω καὶ κάτω, tam i sam; w głąb kraju, ἄ. πορεύεσθαι, dalej się posuwać; — 2) na górze; οἱ ἄνω (πολέμιοι), (nieprzyjaciele) będący na górze; τὰ ἄνω, wzgórza; — 3) ἄνω z *gen.* wyżej od czego; *compar.* ἀνωτέρω, wyżej, dalej, z *gen.*
ἄνωθεν, *adv.* (ἄνω) z góry.
ἀνωφελής 2. (ὄφελος) nieprzydatny.
ἀξία, ἡ, wartość, cena.
ἀξίνη, ἡ, siekiera, topór.
ἀξιο-θέατος, 2. godzien widzenia, okazały, piękny.
ἀξιό-λογος. 2. uwagi godny.
ἀξιόνικος, 2. (νίκη) godzien zwycięstwa.
ἀξιό-πιστος, 2. wiarogodny; τὸ ἀξιόπιστον εἶναι, zaufanie.
ἄξιος, 3. 1) wart, godny, τινός; πολλοῦ ἄξιος, wiele wart, wielce szacowny, bardzo użyteczny; τὸ πολλοῦ ἄξιον, rzecz droga; τὰ πλείστου ἄξια, rzeczy najkoszto-

wniejsze; 2) zasługujący na co, z *gen.* (ἄ. θανάτου) lub z *inf.*; ἄξιός εἰμί τινος, zasługuję na co; ἄξιόν ἐστί τινι, godzi się, przystoi, wypada, należy się.

ἀξιο-στράτηγος, 2. godzien być wodzem.

ἀξιόω, 1) uważać, poczytywać, uznawać kogo godnym czego, τινά τινος; — 2) uważać za rzecz słuszną, stosowną; żądać, życzyć sobie, chcieć, prosić, pragnąć.

ἀξίως, *adv.* godnie, z *gen.*

ἄξων, ονος, ὁ, oś.

ἀ-όκνως *adv.* żwawo, chętnie; *superl.* ἀοκνότατα.

ἀπ-αγγέλλω, donosić, oznajmić.

ἀπ-αγορεύω, odmówić *(intr.)*, tracić siły, męczyć się.

ἀπ-άγω, odprowadzić, odnosić; *intr.* odchodzić.

ἀπαθής, 2. (πάθος) nienaruszony, nieuszkodzony.

ἀ-παίδευτος, 2. niewykształcony, niedoświadczony, prostak, nieuk.

ἀπ-αιτέω, domagać się zwrotu czego, żądać od kogo oddania czego, τινά τι.

ἀπ-αλλάττω, oddalić, pozbyć się czego, uwolnić, τί. — *pass.* oddalić się od kogo, rozstać się z kim, τινός; być uwolnionym, uwolnić się od czego, τινός.

ἁπαλός, 3. delikatny, miękki.

ἁπαλότης, τος, ἡ, delikatność, miękkość.

ἀπ-αμείβομαι, odpowiadać.

ἀπ-αντάω, spotkać się, zejść się, wyjść na spotkanie, τινί.

ἀ-παράσκευος, 2. (παρασκευή) nieprzygotowany.

ἀπ-άρχομαι, ofiarować bogom pierwiastki, najprzedniejszą część czego, n. p. potrawy.

ἅπᾶς, ἅπᾶσα, ἅπαν, każdy, wszystek, cały; z *adi.* = całkiem, zupełnie.

ἀπᾰτη, ἡ, (ἀπατάω) oszukaństwo.

ἀπειθέω, (πείθομαι) być nieposłusznym.

ἀπειλέω, grozić.

ἄπ-ειμι, (εἶμι) odchodzić, pójść, przechodzić na czyją stronę, πρός τινα.

ἄπ-ειμι, (εἰμί) być oddalonym, nie być przytomnym, obecnym; nie być, brakować, zbywać.

ἀπειροκαλία, ἡ, dzikość, prostactwo.

ἄπειρος, 2. 1) nieograniczony, niezmierzony, nieskończony, ἄ. τὸ πλῆθος, niezliczony; 2) (πεῖρα) nieznajacy; ἄπειρον εἶναί τινος, niedoświadczyć, nie znać kogo (czego); — *adv.* ἀπείρως ἔχειν τινός, być nieobeznanym z czem.

ἀπ-ελαύνω, odpędzać, oddalać; *intr.* odchodzić, odjeżdżać, oddalać się.

ἀπ-έρχομαι, odchodzić, oddalić się, wrócić, przechodzić na czyją stronę, πρός τινα.

ἀπεχθάνομαι, być znienawidzonym, popaść w niełaskę u kogo, τινί.

ἀπ-έχω, wstrzymywać; *intr.* być oddalonym, dalekim od czego, τινός; — *med.* wstrzymywać się od czego, odmawiać sobie czego, τινός; ochraniać, oszczędzać, τινός.

ἀπιστέω, (πίστις) 1) niedowierzać, nieufać; *pass.* ἀπιστοῦμαι, nie ufają mi; 2) = ἀπειθέω, być nieposłusznym, nie słuchać.

ἀπιστία, ἡ, (ἄπιστος 2) niedowierzanie, nieufnosć; wiarołomstwo, zdrada.

ἄ-πληστος, 2. (πίμπλημι) nienasycony, τινός.

ἁπλοῦς, 3. pojedynczy, prosty, naturalny, szczery; τὸ ἁπλοῦν, prostota, otwartość, szczerość.

ἀπό, *praep.* z *gen.* od. 1) o miejscu: od, z, zdala od; 2) o czasie: od, od czasu, ἀπὸ παίδων, od dzieciństwa; τὸ ἀπὸ τοῦδε, odtąd; ἀπὸ τούτου, od tego czasu, potem; ἀφ' οὗ (χρόνου) odkąd; 3) przenośnie oznacza: a) początek, pochodzenie: od; b) sprawcę, przyczynę: z, przez, wskutek; ἀφ' ἑαυτοῦ, z własnego popędu; c) środek, narzędzie: ἀπὸ χρημάτων, za pieniądze, ἀπὸ τάχους, z szybkością.
ἀπο-βαίνω, schodzić; wypaść, spełnić się.
ἀπο-βάλλω, odrzucić, utracić.
ἀπο-βλέπω, spoglądać na co, patrzeć na kogo, εἴς τινα.
ἀπο-γεύομαι, kosztować, τινός.
ἀπο-γιγνώσκω, porzucić, zaniechać, τινός.
ἀπο-δείκνῡμι, pokazać, wskazać; z *partic.* wykazywać, że...; ustanowić; z podwójn. *accus.*, kogo czem czynić, mianować, obierać.
ἀπο-δέχομαι, przyjmować.
ἀπο-διδράσκω, uchodzić, umykać, przed kim τινά, ukryć się, schronić się, uciec, zbiedz.
ἀπο-δίδωμι, oddać, spłacić, zapłacić, wyliczyć; χάριν ἀ. odwdzięczyć się; *med.* oddać od siebie, pozbyć się czego, porzucić, przedać, z *gen.* ceny, n. p. τοῦ εὑρόντος, za każdą cenę (jaką zastał).
ἀπο-δοκεῖ, nie podoba się.
ἀπο-δοκιμάζω, odrzucać, ganić.
ἀπο-δύω, zdejmować; *intr.* rozbierać się.
ἀπο-θνήσκω, umrzeć, zginąć, poledz.
ἀπο-θύω, składać ofiarę ślubowaną.
ἄποικος, ἡ, (t. j. πόλις), osada.
ἀπο-καθαίρω, czyścić, obcierać; *med.* obcierać sobie.
ἀπο-καλέω, odwołać, nazywać.
ἀπο-κάμνω, zmęczyć się.
ἀπο-κάω, spalić, wypalić; mrozić, ścinać.
ἀπό-κειμαι, być odłożonym na stronę. być zachowanym.
ἀπο-κλείω, zamknąć, odciąć.
ἀπο-κομίζω, odnieść, zawieźć, zaprowadzić.
ἀπο-κόπτω, odcinać.
ἀπο-κρῖνομαι, odpowiadać.
ἀπο-κρύπτω, ukrywać; *med.* ukrywać coś swego (albo: u siebie), trzymać w ukryciu, ukrywać.
ἀπο-κτείνω, zabijać, skazać na śmierć.
ἀπο-κωλύω, wstrzymywać, niedopuszczać, odprawiać.
ἀπο-λαμβάνω, odbierać, otrzymać nazad; oddzielić, odciąć, zamknąć.
ἀπόλαυσις, εως, ἡ, (ἀπολαύω) używanie.
ἀπο-λείπω, zostawić, opuścić; *intr.* wyjść *(deficere)* zbywać; *pass.* pozostać, pozostać w tyle.
ἀπό-λεκτος, wybrany, wyborny.
ἀπ-όλλῡμι, niszczyć, zabijać, gubić, tracić; *perf.* II. i *med.* zginąć, umrzeć.
Ἀπόλλων, ωνος, ὁ, Apollo.
Ἀπολλωνίδης, ου, ὁ, A. hoplita grecki, setnik w wojsku Cyrusa.
ἀπολογέομαι, bronić się; bronić kogo.
ἀπο-μνημονεύω, wspominać, opowiadać.
ἀπόνως, *adv.* bez pracy, bez trudu, łatwo; *superl.* ἀπονώτατα.
ἀπο-πειράομαι, próbować, doświadczać, kogoś τινός.
ἀπο-πέμπω, odesłać, odprawić; *med.* od siebie puścić, rozstać się z kim.

ἀπο-πηδάω, odskoczyć; odstąpić kogo, opuścić, zostawić, porzucić, kogo τινός.
ἀπο-πλέω, odpłynąć, odjechać (okrętem).
ἀπο-πνίγω, dusić; *pass.* dusić się.
ἀπο-πτύω, wypluwać.
ἀπορέω, *act.* i *med.*, być bez pomocy zostawionym, być opuszczonym, być w kłopocie, kłopotać się, nie wiedzieć co począć τινί, z czem, wahać się, być wątpliwym, niepewnym; cierpieć niedostatek, τινός nie mieć czego, ἀπορῶν z braku.
ἀπορία, ἡ, zwątpienie, trudność, przykre położenie, kłopot, dolegliwość, niedola, niedostatek, bieda.
ἄ-πορος, 2. niedostępny, nieprzebyty; przenoś. nie wiedzący co czynić, nie mogący sobie dać rady, bezradny.
ἀπορ-ρίπτω, odrzucać, wykluczać.
ἀπόρ-ρητος, 2. zakazany, zabroniony, tajny.
ἀπορ-ροφέω, nadpić czego, skosztować, τινός.
ἀπο-σείω, strząsać; *med.* zrzucać z siebie.
ἀπο-σήπομαι, odgnić, być odmrożonym; οἱ τοὺς δακτύλους ἀποσεσηπότες, którzy sobie palce odmrozili.
ἀπόσκηνος, 2. (σκηνή) oddzielnie mieszkający.
ἀπο-σπάω, odciągać, odrywać, oddalać; *intr.* oddalić się.
ἀπο-στέλλω, odesłać, wyprawić.
ἀπο-στερέω, pozbawić, kogo czegoś τινά τινος.
ἀπο-στρέφω, odwracać, zawrócić, nakłonić do powrotu.
ἀπο-συλάω, wydrzeć komu co, obrać kogo z czego, τινά τι.
ἀπο-σφάττω, zabić.
ἀπο-σῴζω, ocalić, szczęśliwie dokąd zaprowadzić.
ἀπο-τείνω, rozciągać; *pass.* rozciągać się, ἀποτεταμένος rozciągnięty, wystający, sterczący, wychodzący.
ἀπο-τελέω, dokonywać, wypełniać.
ἀπο-τέμνω, ucinać, odcinać.
ἀπο-τίθημι, odkładać, chować; *med.* zachować sobie, chować.
ἀπο-τίνω, wypłacić; *med.* kazać sobie zapłacić, mścić się, karać, τινά.
ἀπό-τομος, 2. (ἀποτέμνω), odcięty, oderwany; stromy, spadzisty, τὰ ἀπότομα, miejsca spadziste.
ἀπο-τρέπω, odwracać, odradzać, wstrzymywać; *pass.* dać się odwieść.
ἀπο-φαίνω, okazać; *med.* ἀποφαίνομαι γνώμην, objawić, wypowiedzieć swoje zdanie.
ἀπο-φεύγω, uciekać, umykać, uchodzić.
ἀπο-χωρέω odchodzić, oddalać się; cofać się, wracać.
ἀπο-ψάω, obcierać; *med.* obcierać sobie.
ἀπο-ψηφίζομαι, oświadczyć się przeciw czemu, głosować przeciw czemu, inaczej postanowić.
ἀπράγμων, 2. (πρᾶγμα) bez trudu, bez zachodu.
ἀπροφασίστως, *adv.* (προφασίζομαι) bez wymówki, chętnie.
ἅπτω, przyczepiać; *med.* przyczepiać się, imać się, dotykać się czego, τινός; τὸ ὕδωρ ἅπτεταί τινος, dochodzi do czego.
ἄρα, potem, w lot, natychmiast; widocznie, naturalnie, więc, przeto; mianowicie; εἰ ἄρα, czy może, czy snadź, jeżeli może.

ἆρα, pytajnik, czy=*ne*; ἆρ' οὐ, czyż nie=*nonne*?
Ἀραβία, ἡ, Arabia.
Ἀράβιος, 3. arabski; ὁ Ἀ.=Ἄραψ, βος, Arab.
Ἀράξης, ου, ὁ, A. rzeka w Syryi.
Ἀράσπας, ου, Araspas, Med, przyjaciel Cyrusa.
Ἀρβάκης, ου, Arbakes, satrapa Artaxerxesa.
ἀργός, 2. (z ἀεργός, tem, ἐργ, p. ἐργάζομαι) bezczynny, leniwy, gnuśny; *adv.* ἀργῶς, gnuśnie, niedbale.
ἀργύρειον, τό, kopalnia srebra.
ἀργύριον, τό, srebro, pieniądze.
ἄργῠρος, ὁ, srebro.
ἀργυροῦς, 3. srebrny.
ἄρδω, zalewać.
ἀρετή, ἡ, (*virtus*) dzielność, waleczność, szlachetność, cnota, zasługa, sława bohaterska.
ἀρήγω, pomagać.
Ἀριαῖος, ὁ, Aryajos, wódz i przyjaciel Cyrusa Młodszego.
ἀριθμέω, liczyć.
ἀριθμός, ὁ, liczba, ilość, summa; ἀ. γίγνεται, liczba wynosi, wypada.
ἀριστάω, śniadać, jeść śniadanie.
ἀριστερός, 3. lewy; ἡ. ἀριστερά (χείρ) lewa (ręka); ἐν ἀριστερᾷ, po lewej ręce.
Ἀρίστιππος, ὁ, A., wódz w wojsku Cyrusa Młodszego.
ἄριστον, τό, śniadanie.
ἀριστοποιέομαι, przygotować sobie śniadanie, jeść śniadanie.
ἄριστος, 3. *superl.* do ἀγαθός; οἱ ἄριστοι, najznakomitsi, dygnitarze, dworzanie; *adv.* ἄριστα, najlepiej.
Ἀριστώνυμος, ὁ, A., dowódca hoplitów w wojsku Cyrusa Młodszego.
Ἀρκάς, άδος, ὁ, Arkadyjczyk.
ἀρκέω, wystarczać, być dostatecznym; ἀρκεῖ μοι, zadowalam się; τὰ ἀρκοῦντα, wystarczające mienie, podostatkiem, dosyć.
ἄρκτος, ὁ, ἡ, niedźwiedź; ἡ ἄ., północ.
ἅρμα, ατος, τό, wóz, wóz bojowy; οἱ ἐπὶ τοῖς ἅρμασι=ἁρματηλάται; ἵπποι οἱ ὑπὸ τοῖς ἅρμασιν ὄντες, konie zaprzęgowe.
ἁρμάμᾱξα, ης, ἡ, powóz kryty dla kobiet i dzieci, kareta.
ἁρμάτειος, 3. wozowy.
ἁρμᾰτηλάτης, ου, ὁ, (ἐλαύνω), kierujący wozem, walczący na wozie, bojownik.
Ἀρμενία, ἡ, Armenia.
Ἀρμένιος, 3. armeński; ὁ Ἀ., Armeńczyk.
ἁρμόττω, przystosować; *intr.* być stosownym, przystawać, ἁρμόττων, stósowny.
ἄρνειος, 3. jagnięcy.
ἁρπᾰγή, ἡ, (ἁρπάζω), rabunek, ἁρπαγὴν ποιεῖν, rabunek spowodować, rabować kazać.
ἁρπάζω, porywać, zabierać, rabować.
Ἅρπασος, ὁ, Harpasos, rzeka w północnej Armenii.
Ἀρσάμας, α, ὁ, Arsamas, dowódca piechoty w wojsku Cyrusa Starszego.
Ἀρταγέρσας, α, i -σης, ου, A. dowódca jazdy Artaxerxesa.
Ἀρταξέρξης, ου, A. Mnemon, brat Cyrusa Młodszego, 404--361 przed Chr.
Ἀρτάοζος, ὁ, A. przyjaciel Cyrusa Młodszego.
Ἀρταπάτης, οὐ, ὁ, A., Pers z przybocznej straży Cyrusa Młodszego.
Ἄρτεμις, ιδος, ἡ, Artemis; miała sławną świątynię w Efezie, skąd jej przydomek Ἐφεσία.

ἄρτος, ὁ, często *plur.*, chleb, osobliwie pszenny.

Ἀρτούχας, α, ὁ, A., dowódca w wojsku Artaxerxesa.

ἀρύω, czerpać; *med.* czerpać dla siebie.

ἀρχαῖος, 3. stary, dawny; Κῦρος ὁ ἀρχαῖος Cyrus Starszy; τὸ ἀρχαῖον, dawniej, przedtem.

ἀρχεῖον, τό, zwykle *plur.*, dom rządowy.

ἀρχή, ἡ, 1) początek; ἐξ ἀρχῆς, od początku; τὴν ἀρχήν, od początku, zgoła, wcale, z negacyą: wcale nie; — 2) panowanie, rząd, urząd, dowództwo, naczelna władza; αἱ ἀρχαί, urzędnicy państwa, ἐν ἀρχῇ εἶναι, urząd piastować, rządy sprawować; — 3) kraj podlegający rządom, państwo.

ἀρχικός, 3. zdatny na wodza, na panującego, posiadający przymioty dobrego wodza, dobry wódz; ὁ. ἀ. rządca.

ἄρχω, 1) być przewodnikiem; — 2) dawać początek czemu, być pierwszym, zaczynać, τινός; ἄ. φυγῆς, pierwszym być w ucieczce; *med.* zaczynać, z *gen. part.* i *infin.*; — 3) dowodzić, sprawować, piastować dowództwo, panować, rządzić, zawiadywać, mieć władzę nad czemś τινός; ὁ ἄρχων, dowódca, naczelnik, przełożony, rządca, namiestnik; *pass.* być pod rządami czyimi, ὑπό τινος, być podwładnym, słuchać; οἱ ἀρχόμενοι, podwładni, żołnierze.

ἄρωμα, τό, wonne zioła, korzenie.

ἀσάφεια, ἡ, (ἀσαφής, 2) niejasność, niepewność.

ἀσέβεια, ἡ, bezbożność.

ἀσεβής, 2. bezbożny, grzeszny, niegodziwy.

ἀσθενέω, być chorym, chorować.

ἀσθενής, 2. (σθένος) słaby, bezsilny.

ἀσθενόω, osłabiać.

Ἀσία, ἡ, Azya.

Ἀσιναῖος, 3. Azynajski, z miasta Azyne w Lakonice.

ἀσινῶς, *adv.* bez szkody, bez wyrządzania szkód.

ἄ-σιτος, 2. bez jedzenia, głodny.

ἀσκέω, ćwiczyć, ἀλήθειαν ἀ., prawdę mówić; ćwiczyć się w czem, zajmować się czem, wykonywać co, trudnić się czem, τί.

ἄσκησις, εως, ἡ, ćwiczenie.

ἀσκητής, οῦ, ὁ, ćwiczący się w czem, szermierz.

ἄσμενος, 3. rad, chętny, radośny.

ἀσπάζομαι, ściskać, obejmować; witać, pozdrawiać; czułość okazywać komu τινά, pieścić, kochać.

ἀσπίς, ίδος, ἡ, wielka okrągła tarcza; παρ' ἀσπίδα, na lewo; jako imię zbiorowe = ὁπλῖται.

Ἀσσύριος, ὁ, Assyryjczyk.

ἀστραπή, ἡ, błyskawica.

ἀστράπτω, błyszczeć.

Ἀστυάγης, ους, ὁ, A., król Medów, dziad Cyrusa.

ἀ-συγκόμιστος, 2. niezebrany, niezwieziony.

ἀσφάλεια, ἡ, bezpieczeństwo.

ἀσφαλής, 2. bezpieczny, pewny; ἐν τῷ ἀσφαλεῖ εἶναι, być w bezpieczeństwie, być w bezpiecznem miejscu; ἐν ἀσφαλεστέρῳ εἶναι, być w większem bezpieczeństwie; *adv.* ἀσφαλέστατα, najbezpieczniej.

ἀσφαλῶς, *adv.* bezpiecznie.

ἀσχολία, ἡ, (σχολή), brak czasu wolnego, zajęcie; przeszkoda.

ἀτακτέω, być nieporządnym, być nieposłusznym, niesfornym.
ἄτακτος, 2. (τάττω) nieuporządkowany, nieuszykowany do boju.
ἀταξία, ἡ, nieporządek, nieład, nierząd.
ἀτάρ, coni. lecz.
ἅτε, coni. z part. ponieważ.
ἀτῑμάζω, pogardzać, hańbić, lżyć, znieważać.
ἀτῑμία, ἡ, nieuszanowanie, pogarda.
ἄτῑμος, 2. (τῑμή) bez czci, pozbawiony czci, nieszanowany, wzgardzony; hańbiący.
ἀτμίζω, dymić się, kurzyć się, parować.
ἄ-τοπος, 2. niedorzeczny, głupi.
ἀτριβής, 2. nieuszkodzony.
Ἀττικός 3. Atycki.
ἀτῠχέω, nie osiągać, nie otrzymać czego, τινός.
αὖ, znowu; zaś, przeciwnie, nawzajem; również.
αὐαίνω, suszyć; *pass.* usychać.
αὐθημερόν. *adv.* tego samego dnia.
αὖθις, *adv.* znowu (*iterum*).
αὐλητής, οῦ, ὁ, (αὐλός, flet) flecista.
αὐλίζομαι, z *aor. pass*, rozłożyć się na otwartem miejscu, obozować, biwakować, nocować, odpoczywać.
αὐλών, ῶνος ὁ, kanał.
αὐξάνω i αὔξω, powiększać; *pass.* rosnąć, wielkim, sławnym się stawać.
αὐτάρκως, *adv.* przestając na swojem; *superl.* αὐταρκέστατα, z największem zadowoleniem.
αὐτίκα, *adv.* zaraz, natychmiast.
αὐτόθεν, *adv.* stamtąd, stąd.
αὐτόθι, *adv.* tu, tam.
αὐτοκρᾰτωρ, ορος, samodzielny.
αὐτόμᾰτος, 2. z własnej woli, z własnego popędu, sam z siebie, sam; t. s. ἐκ τοῦ αὐτομάτου.
αὐτομολέω, przechodzić do kogo, na czyją stronę, zbiegać, πρός τινα; — od kogo, παρά τινος.
αὐτόμολος, ὁ, zbieg.
αὐτός, ή, ό, *pron.* sam, *ipse*; właśnie; — w przypadkach zależnych=on, ona, ono (*is, ea, id*). — ὁ αὐτός ten sam (*idem*); ὁ αὐτός z *dat.*=*idem atque*; ἐν τῷ αὐτῷ. na tem samem miejscu; — καὶ αὐτός, także, również.
αὐτόσε, *adv.* tamdotąd, tamże.
αὐτοῦ, *adv.* tu, tam, na temsamem miejscu.
αὑτοῦ, ῆς,=ἑαυτοῦ, ῆς.
αὐχμηρός, 3. brudny, zbrukany.
ἀφ-αιρέω, odbierać, oddalać, usuwać; uwolnić, zwolnić kogo od czego, τινί τι; — *med.* wziąć dla siebie, wydzierać, pozbawić kogo czego, odebrać komu coś, τινά τι; — *pass.* być pozbawionym czego, być obranym z czego.
ἀφᾰνής 2. niewidzialny, niepostrzeżony, niewidomy; ἀφανῆ εἶναι, zniknąć, odjechać.
ἀφᾰνίζω, usuwać z oczu, uprzątnąć, zabierać do niewoli; zburzyć, zniszczyć.
ἀφειδῶς, *adv.* (φείδομαι) nieoszczędzając, surowo.
ἀφθονία, ἡ, obfitość, dostatek, mnóstwo.
ἄ-φθονος, 2. podostatkiem będący, obfity; ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, w dostatkach żyć.
ἀφ-ίημι, wysyłać, puścić, rzucać, miotać; wypuścić, pozwolić odejść, uwolnić; dopuścić, pozwolić.
ἀφ-ικνέομαι, przychodzić, przybyć, dojść, wrócić.
ἀφ-ιππεύω, odjechać (konno).

ἀφ-ίστημι, odstawić; *intr.* odstąpić, oddalić się, schronić się; odpaść, τινός, od kogo, εἰς (πρός) τινα, przejść na czyją stronę; odstąpić od czego, zaprzestać czego, τινός.
ἀφ-οράω, patrzeć w inną stronę, wzrok odwrócić.
ἀφροσύνη, ἡ, głupota.
ἄφρων, 2. (φρήν) nierozumny.
ἀφύλακτος, 2. (φυλάσσω) niestrzeżony.
Ἀχαιός 3. achajski; ὁ Ἀ., Achajczyk.
ἀχαριστία, ἡ, niewdzięczność.
ἀ-χάριστος, 2. niewdzięczny; nienagrodzony, bez nagrody, bez podziękowania; *adv.* ἀχαρίστως, bez podzięki, οὐκ ἀ. μοι ἔχει πρὸς ὑμῶν, czeka mnie wdzięczność od was.
ἀ-χάριτος, 2. nieprzyjemny, niepocieszny.
ἄχθομαι, znosić z przykrością, martwić się, smucić się, gniewać się; ἀχθόμενος, niechętnie.
ἀχρεῖος, 2. (χρέος, χρεία) nieużyteczny, niepotrzebny.
ἄχρι, *coni.* aż, dopóki.
ἀψίνθιον, τό, piołun.

B.

Βαβυλών, ῶνος, ἡ, Babilon.
βάθος, τό, głębokość.
βαθύς, 3. głęboki.
βαίνω, stąpać, iść; βέβηκα, stać, mocno stać.
βακτηρία, ἡ, laska, kij.
Βάκτριοι, ων, οἱ, Baktryanie.
βάλανος, ἡ, żołądź; do żołędzia podobny owoc; β. ἡ ἀπὸ τῆς φοίνικος, owoc z palmy, daktyl.
βαλλαντιοτομέω, być rzezimieszkiem.
βάλλω, rzucać, ciskać, τινά, na kogo kamieniami; βαλλόμενος, wystawiony na pociski, będący wśród gradu kamieni.
βαρβαρικός, 3. barbarzyński, niegrecki, obcy, perski; τὸ βαρβαρικόν (στράτευμα) wojsko obce (perskie); *adv.* βαρβαρικῶς, w języku obcym (perskim).
βάρβαροι, οἱ, barbarowie, Niegrecy, osobl. Persowie.
βαρέως, *adv.* ciężko, z oburzeniem; β. φέρω, *aegre ferre*, z przykrością znosić, smucić się.
βαρύνω, obciążać; *pass.* czuć się obciążonym, znękanym, dręczyć się, τινί czem.
βασιλεία, ἡ, królestwo; panowanie, królewska godność, tron.
βασίλειος, 2. królewski; τὸ βασίλειον, często, *plur.* królewski pałac.
βασιλεύς, έως, ὁ, król; μέγας β. król Persów.
βασιλεύω, być królem, panować.
βασιλικός, 3. królewski, dostojny; τὸ βασιλικόν, królewski zwyczaj, obyczaj.
βέβαιος, 3. i 2. pewny, stały, wiarogodny.
βέλος, τό, pocisk, strzała.
βέλτιστος, 3. *superl.* do ἀγαθός.
βελτίων, 3. *compar.* do ἀγαθός, lepszy, stosowniejszy.
βῆμα, ατος, τό, krok.
βία, ἡ, przemoc, gwałt; βίᾳ, gwałtem, przemocą, *vi.*
βιάζομαι, przymuszać, zmuszać, używać gwałtu; *aor. pass.*

być zmuszonym, doznać gwałtu.

βίαιος, 3. gwałtowny, namiętny.

βιαίως, *adv.* gwałtownie, silnie, z całej siły.

βῖκος ὁ, dzban, stągiew.

βίος, ὁ, życie, sposób życia.

βιοτεύω, żyć, utrzymywać życie.

βιοτή, ἡ, żywot.

βλάβη, ἡ, szkoda, strata.

βλακεύω, być opieszałym.

βλάπτω, szkodzić, komu τινά.

βλέπω, patrzeć, spoglądać; βλέπων, zwrócony, nachylony.

βοάω, *intr.* wołać, krzyczeć; *trans.* wzywać, przywoływać.

βοή, ἡ, krzyk.

βοήθεια, ἡ, pomoc, posiłki.

βοηθέω, spieszyć, przybyć na pomoc, pomagać.

βόθρος, ὁ, dół.

βοιωτιάζω τῇ φωνῇ, mówić beockiem narzeczem.

Βοιώτιος, 3. beocki; ἡ Βοιωτία, Beocya.

Βοιωτός, ὁ, Beota.

βορρᾶς, ᾶ, ὁ, wiatr północny.

βόσκημα, ατος, τό, trzoda.

βουλευτικός, 3. radny, β. ὅρκος, przysięga senatorska.

βουλεύω, radzić; a) zasiadać w radzie, być członkiem rady, sprawować urząd radcy; b) postanawiać, zamierzać, przemyśliwać, knować; c) radzić, doradzać; — *med.* naradzać się; rozważać w duszy, namyślać się, przemyśliwać, zastanawiać się; postanawiać, uchwalać, powziąć zamiar, ułożyć plan.

βουλή, ἡ, rada; czas do namysłu.

βουλιμιάω, mrzeć, omdlewać z głodu.

βούλομαι, chcieć; μᾶλλον β. woleć; ὁ βουλόμενος, każdy kto chce.

βοῦς, βοός, ὁ, ἡ, wół, krowa; ἡ βοῦς, skóra wołowa.

βραδέως, *adv.* powoli.

βραχύς, 3. krótki; *adv.* βραχύ, mało, niedaleko.

βρέχω, maczać, zamaczać.

βροντή, ἡ, grzmot.

βρῶμα, ατος, τό, potrawa.

βρωτός, 3. (βιβρώσκω) jadalny; τὰ βρωτόν, żywność.

βωμός, ὁ, ołtarz.

Γ.

Γαδάτας, α, G., dowódca w wojsku Cyrusa.

γαμέω, żenić się; *med.* iść za mąż; γεγαμημένη, zaślubiona, zamężna.

γάμμα, τό, litera Gamma.

γάρ, *coni.* 1) bo, bowiem, albowiem; gdyż, ponieważ; wszak, przecież; — 2) mianowicie, to jest; — w zdaniach pytaj. = czyż, -że; καὶ γάρ, *etenim*, albowiem; γὰρ δή, bo jużci, bo w istocie.

γαστήρ, τρός, ἡ, brzuch; przen. jedzenie.

Γαυλίτης, ου, ὁ, Gaulites.

γέ, enklit. uwydatnia wyraz, do którego się dodaje, ścieśniając lub potęgując jego pojęcie: przynajmniej, tylko; nawet, właśnie, zapewne; często wcale się nie tłom.; — ἔγωγε, *equidem*, ja przynajmniej, ja; ὅς γε *quippe qui*, on który; γὲ μήν, dalej, jeszcze, prócz tego.

γείτων, ονος, ὁ, sąsiad, τινί i τινός.
γελάω, śmiać się.
γελοῖος, 3. śmieszny.
γελοίως, *adv.* śmiesznie.
γέλως, ωτος, ὁ, śmiech.
γενεά, ἡ, urodzenie.
γενέθλια, τά, urodziny, dzień urodzin.
γεννάω, rodzić, wydawać; οἱ γεννήσαντες, rodzice.
γένος, τό, rodzaj, ród, pokolenie, pochodzenie.
γεραιός, 3. stary; οἱ γεραίτεροι, starcy.
γέρρον, τό, mała pleciona tarcza.
γερροφόροι, οἱ, lekkozbrojni z tarczami plecionemi.
γέρων, οντος, ὁ, stary, starzec
γεύομαι, kosztować, τινός.
γέφυρα, ἡ, most.
γεωργικός, 3. biegły w rolnictwie; ὁ γ. rolnik.
γεωργός, ὁ, rolnik.
γῆ, ἡ, ziemia, ląd, kraj; pole, rola.
γή-λοφος, ὁ, pagórek.
γῆρας, ως, τό, starość.
γίγνομαι, 1) a) powstawać, stawać się, rodzić się, pochodzić od kogo τινός i ἀπό τινος, żyć; γεγονὼς ἔτη τριάκοντα, trzydzieści lat liczący; ὁ ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονώς, ten, co przekroczył lata..., wyszedł z wieku popisowego; b) pochodzić, wpływać, zebrać się, οἱ γιγνόμενοι δασμοί, wpływające podatki; o liczbach: wynosić, być; c) stać się, zdarzać się, odbyć się, być; εὖ γίγνεσθαι, pomyślnie wypaść, udać się, poszczęścić się; — 2) a) stawać się, okazać się czem; γίγνεταί μοι, dostaje mi się w udziale, mam; γίγνεταί τινι z *inf.* = ἔστι, wolno, można; b) przyjść, przybyć, dostać się, stanąć; ἐν ἑαυτῷ γίγνεσθαι, upamiętać się, zastanowić się; γίγνεσθαι ἐπί τινι, dostać się w czyje ręce, w czyją moc.
γιγνώσκω, a) poznawać, miarkować, uważać, spostrzegać, także z *partic.*; b) znać, rozumieć, wiedzieć; c) sądzić, myśleć, być zdania; wyrokować, wnioskować, uznawać, z *inf.* — *pass.* znać się z kim.
Γλοῦς, οῦ, Glus, syn Tamosa, admirała Cyrusa Młodszego.
γνώμη, ἡ, a) rozsądek, rozum, dusza; serce, umysł, sposób myślenia, usposobienie, skłonność, γνώμην ἔχειν πρός τινα, stać po czyjej stronie, pójść za kim, zaufać komu, oddać się komu; b) rozwaga, przekonanie; c) zdanie, mniemanie, γνώμην ἔχειν, być zdania, być przekonanym; zamiar, cel; wola, życzenie, ἄνευ γνώμης, wbrew woli.
γνώριμος, 2. znany, znajomy, przyjaciel.
γονεύς, έως, ὁ, ojciec; οἱ γονεῖς, rodzice.
γόνυ, ατος, τό, kolano; kolanko u źdźbła.
Γοργίας, ου, Gorgias, sławny sofista z Leontini w Sycylii.
γοῦν, przynajmniej.
γράμμα, τό, litera; τὰ γράμματα, pismo, napis, list; czytanie i pisanie, elementarne wiadomości lub nauki.
γραφή, ἡ, pismo; skarga na piśmie.
γράφω pisać, malować; *med.* komu piśmiennie skargę wytoczyć, skarżyć, τινά; ὁ γραψάμενος, oskarżyciel.
γυμνάζω, ćwiczyć, przyzwyczajać, wzmacniać, hartować.

γυμνάσιον, τό, szkoła szermierska, plac gimnastyczny.
γυμνής, ῆτος, ὁ, gimneta, lekko uzbrojony żołnierz pieszy, jak łucznik, procarz.
γυμνητικός, 3. do lekkozbrojnych należący; γυμνητικὰ ὅπλα, broń lekkozbrojnych.
Γυμνιάς, ἡ, miasto w kraju Skitynów w Armenii.
γυμνικός, 3. gimnastyczny; ob. ἀγών.
γυμνός, 3. nagi; odsłoniony, wystawiony na co, πρός τι.
γυνή, γυναικός, ἡ, kobieta; żona.
Γωβρίας, α i ου, Gobryas, a) przyjaciel Cyrusa, b) wódz króla Artaxerxesa.

Δ.

δαήμων, 2. biegły, doświadczony.
δαιμονάω, być szalonym, szaleć.
δαιμόνιον, τό, bóstwo.
δαιμόνιος, 3. od bóstwa pochodzący, zależny, zawisły; boski.
δάκνω, kąsać.
δάκρυον, τό, łza.
δακρύω, płakać.
δακτύλιος, ὁ, pierścień.
δάκτυλος, ὁ, palec.
Δαμάρατος, ὁ, Damaratos, król Sparty.
δαπανάω, wydawać, łożyć, wyłożyć, używać, obracać, na co εἴς τι; spożywać.
δάπεδον, τό, ziemia, grunt; spód, dno.
Δαρδανεύς, έως, Dardańczyk, z miasta Dardanos w Troadzie.
δαρεικός, ὁ, darejkos, perska moneta złota = około 20 K.
Δαρεῖος, ὁ, D. Notos, król Persów (423—404), ojciec Artaxerxesa i Cyrusa.
δασμός, ὁ, podatek, danina.
δασύς, 3. gęsty, gęsto zarosły, czem τινί; τὸ δασύ, gęstwina, zarośla; gęsto włosem porosły, βοῦς δασεῖα, niegarbowana skóra wołowa.
δέ, *coni.* a) ale, lecz, zaś; — b) i, a; μέν — δέ, (wprawdzie) — lecz; καὶ — δέ, i także, i nadto; δὲ δή *autem adeo*, a zwłaszcza, a szczególnie; — ὁ μέν — ὁ δέ i ὁ δέ ob. ὁ.
δεῖ, *impers.*, *necesse est*, potrzeba, należy, obowiązany jestem, winienem, powinienem, mam, muszę; δεῖ τινος, potrzeba czego; τὸ δέον, τὰ δέοντα, to, czego potrzeba, rzeczy potrzebne, obowiązki; εἰς τὸ δέον, jak się należy; *part.* δέον, *absol.* = gdy potrzeba.
δείδω, (*perf.* δέδοικα i δέδια ze znaczeniem *praesentis*) boję się, lękam się.
δείκνυμι, pokazywać, wskazywać.
δείλη, ἡ, popołudnie, od godz. 2 — 6.
δειλία, ἡ, tchórzostwo.
δειλός, 3. bojaźliwy, tchórzliwy.
δεινός, 3. a) straszny, okropny; τὸ δεινόν, okropność, nieszczęście, niebezpieczeństwo; b) zdatny, biegły, zręczny; δεινὸς λέγειν, tęgi mowca, dzielny w wymowie.
δειπνέω, obiadować, jeść obiad; τὸ ἄριστον δ. śniadanie spożyć zamiast obiadu.

δεῖπνον, τό, obiad, poczynający się dopiero około zachodu słońca, *cena.*
δεκατεύω, brać dziesiątą część, dziesięcinę z czegoś, τί.
δεκάτη, ἡ, (t. j. μερίς) dziesiąta część, dziesięcina.
Δελφοί, οἱ, Delfy.
δένδρον, τό, drzewo.
δεξιόομαι, brać kogo za prawą rękę, podawać prawicę komu, τινά.
δεξιός, 3. a) prawy, po prawej ręce; ἡ δεξιά (χείρ), prawa ręka; ἐν δεξιᾷ (χειρί), po prawej ręce, na prawo; τὸ δεξιόν (κέρας), prawe skrzydło; τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος = τὸ δεξιὸν κέρας; δεξιὰν διδόναι καὶ λαμβάνειν, podać sobie nawzajem ręce do zgody; b) szczęście zwiastujący.
δέομαι, a) być w niedostatku, w biedzie; τὸ δεῖσθαι, niedostatek; potrzebować czegoś, τινός; μετρίων δεῖσθαι, przestawać na małem; δεῖσθαι τινός τι, potrzebować kogoś w czemś; οἱ δεόμενοί τινος, ci, którzy chcą z kimś mówić, żądają posłuchania; — b) życzyć sobie, żądać, prosić, kogoś o coś, τινός τι.
δέρη, ἡ, szyja.
δέρμα, ατος, τό, skóra.
δεσμεύω, wiązać.
δεσπότης, ου, ὁ, pan, władca.
δεῦρο, *adv.* tu.
δεύτερος, 3. drugi; δεύτερον i τὸ δ., drugi raz, po raz drugi, *iterum.*
δέχομαι, a) przyjmować, brać; b) przyjąć gościnnie; c) przyjąć coś, zgodzić się na coś; d) przyjąć, dotrzymać, dostać placu, oprzeć się komu, τινά; εἰς χεῖρας δέχεσθαί τινα, walczyć z kim z bliska, zetrzeć się, *manus conserere.*
δέω, niedostawać, brakować; ὀλίγου ἐδέησα καταλευσθῆναι, mało co (omal że) nie zostałem ukamienowany.
δέω, wiązać, krępować.
δή, partykuła, 1) służy do uwydatnienia: jak wiadomo, naturalnie, oczywiście, rzeczywiście, zaiste, w istocie, pewnie, zgoła; τίς δή, kto też? 2) właśnie, zatem, przeto, więc.
δῆλος, 3. widoczny, oczywisty, jawny, wiadomy; οὐ δ., niedociekczony; δῆλός εἰμι z *part.* l. ὅτι n. p. σπεύδων l. ὅτι σπεύδω, widać (jest widoczna) że się spieszę, widocznie się spieszę; δῆλον ὅτι (ὡς) = widocznie, oczywiście.
δηλόω, objawić, wyjawić, okazać, wykładać, opowiedzieć; *intr.* pokazać się.
δημηγορικός, 3. zdatny do przemawiania do ludu; ὁ δ., mowca ludowy.
δημοκρατία, ἡ, demokracya; οἱ ἐν δημ. demokraci.
δῆμος, ὁ, lud, gmin, gmina.
δημόσιος, 3. publiczny; δημοσίᾳ, w interesie państwa, ze strony państwa, z urzędu.
δήπου, *adv.* zaiste, zapewne, bez wątpienia, przecież; sądziłbym, zdaniem mojem, *opinor*; οὐ δ. przecież nie.
διά, *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: przez; διὰ Καρδούχων, przez kraj Karduchów; διὰ φιλίας ἰέναι τινί, postępować z kimś po przyjacielsku; διὰ πολέμου ἰέναι τινί, być w boju, wojować z kim; — b) o czasie: przez, podczas; — c) przenośnie: przez, za pomocą, za pośrednictwem; διὰ βασιλέων πεφυκέναι, od królów po-

chodzić; διὰ ταχέων = ταχέως, prędko, szybko; — 2) z *acc.* tylko przenośnie o przyczynie: przez, dla, z powodu, z; διὰ τοῦτο, dlatego; διὰ πολλά, z wielu, z różnych powodów; διὰ φιλίαν, z przyjaźni; διὰ z *inf.* = ponieważ..., dlatego, że.

δια-βαίνω, chodzić, kroczyć; przechodzić przez co, przeprawiać się.

δια-βάλλω, potwarzać, oczerniać, kogo przed kim, τινὰ πρός τινα.

διά-βασις, εως, ἡ, miejsce przeprawy, bród.

διαβατός, 3. (διαβαίνω) łatwy do przebycia, do przejścia.

δια-βιόω, *intr.* pędzić życie.

διαβολή, ἡ, (-βάλλω), potwarz.

δι-αγγέλλω, donieść, oznajmić.

δια-γελάω, wyśmiewać, wyszydzać.

δια-γίγνομαι, *fut.* διέσομαι, przepędzać czas, n. p. νύκτα, noc przepędzać; z *part.* = ustawicznie, ciągle, n. p. δ. ἐσθίων, jem ustawicznie.

δι-αγκυλόομαι, chwytać pocisk za rzemień (ἀγκύλη), aby być gotowym do rzutu, być gotowym do strzelania, wymierzyć pocisk.

δι-άγω, przepędzać, przeżyć; bez *acc.* = żyć, życie prowadzić; z *part.* = ustawicznie.

δι-αγωνίζομαι, walczyć, iść o lepszą, z kim o co (w czem) πρός τινά τι.

δια-δέχομαι, wyręczać się, luzować się.

δια-δίδωμι, rozdawać, rozdzielać.

δια-θεάομαι, przypatrywać się, uważać.

δια-θρυλέω, rozgadywać, rozsiewać wieści, rozgłaszać.

δια-θρύπτω, rozpieścić, znarowić; próżnym, dumnym uczynić; *pass.* stać się dumnym, zhardzieć.

δι-αιρέω, dzielić, podzielić, τὶ μέρη, coś na części.

δίαιτα, ης, ἡ, sposób życia.

διά-κειμαι, znajdować się w jakiem usposobieniu, być usposobionym, względem kogoś (ku komuś) πρός τινα l. τινί; δ. φιλικῶς τινι, być w przyjaznych z kim stosunkach.

δια-κελεύομαι, zachęcać, wzywać.

διᾱκονέω, (διᾱ́κονος, sługa), służyć, usługiwać.

δια-κόπτω, przecinać.

δια-κρίνω, rozdzielać; rozstrzygać, osądzić.

δια-λαγχάνω, losować, losem rozdzielać.

δια-λαμβάνω, rozebrać, dzielić, rozdzielić; coś podzielonego dostać, część swoją otrzymać, dostać z podziału.

δια-λάμπω, przebijać (o świetle), przeświecać, błyszczeć przez co, jaśnieć.

δια-λέγομαι, prowadzić rozmowę, rozmawiać, z kim τινί.

δια-λείπω, *intr.* być oddalonym, odległym; osobno, w odstępach się znajdować, διαλείπων, rzadko stojący, *rarus.*

δια-λύω, rozwiązać; *pass.* umrzeć.

δια-μαρτύρομαι, zaklinać.

δια-μνημονεύω, wspominać; z *part.* διαμνημονεύεται ἔχων, wspominają o tem, że miał.

δια-νοέομαι, mieć w myśli, zamyślać, zamierzać.

δι-ανύτω, uskutecznić, dokonać.

δια-πέμπω, ro syłać, posyłać.

δια-πονέομαι, dokonywać czegoś, usilnie w czem ćwiczyć się, przykładać się usilnie do czego, τί.

δια-πορεύω, przeprowadzać, przeprawiać; *pass.* przechodzić, przebywać.

δια-πρᾱ́ττω, dokonać; *med* ukończyć, uskutecznić, spełnić, dokazać; osiągnąć, otrzymać, dopiąć czego, παρά τινος u kogo; wyrobić sobie, dla siebie, wyjednać.

δια-πρεπής, 2. odznaczający się, okazały.

δι-αρπάζω, łupić, rabować.

διαρ-ρέω, przepływać, płynąć przez.

διαρ-ρήγνῡμι, rozrywać; *pass.* pękać, rozpękać się.

δια-σημαίνω, pokazać, wyjawić, dać poznać.

δια-σκηνέω, rozdzielić się po kwaterach, rozkwaterować się oddziałami.

δια-σπάω, rozerwać, rozdzielić, rozproszyć; διεσπᾶσθαι o wojsku: w rozprószeniu być.

δια-σπείρω, rozsiewać, rozproszyć; *pass.* rozproszyć się, rozbiedz się.

δια-σῴζω, ocalić, ochraniać, zachować; *med.* zachować sobie, zatrzymać, utrzymać.

δια-τάττω, szykować do boju, ustawiać.

δια-τείνω, wyciągać.

δια-τελέω, ukończyć, dokonać; z dodan. l. domyśl. τὴν ὁδόν: odbyć drogę, przybyć, dostać się, dojść, zdążyć; z dodan. l. domyśl. βίον: przepędzać życie, trawić czas; z *partic.* = bez przestanku, ciągle, ustawicznie.

δια-τήκω, roztopić; *pass.* topnieć, roztopić się.

δια-τίθημι, urządzić, nastroić, usposobić; *pass.* być oporządzonym, być w położeniu.

δια-τρέφω, ciągle żywić, utrzymywać; *pass.* żywić się czem, żyć z czego τινί.

δια-τρέχω, przebiedz, przelecieć, przez co τί.

δια-τρίβω, rozcierać *(tero)*, zniszczyć, zużyć; z domyśl. χρόνον, przepędzać czas na czem, zabawiać się, zatrzymywać się; zajmować się czem, περί τι; zwlekać, ociągać się; z *part.* = nieustannie.

δι-ᾴττω, szybko przelecieć, przebiedz.

διαφερόντως, *adv.* w wysokim stopniu, osobliwie.

δια-φέρω, różnić się czemś, τι; odznaczać się od kogo l. przed kim czem l. w czem τινός τι (l. τινί i εἴς τι); *pass.* poróżnić się, kłócić się o co, ἀμφί τινος.

δια-φθείρω, zepsuć, zniszczyć; διεφθαρμένος τοὺς ὀφθαλμούς, który wzrok utracił; psuć, uwodzić.

δια-φθορά, ἡ, zepsucie, uwodzenie.

δια-φυλάττω, nieustannie strzedz, pilnować, zachować.

δια-χάζομαι, rozstąpić się, cofać się.

δια-χειρίζω, mieć pod ręką, załatwiać, zarządzać, sprawować, zawiadować.

δια-χράομαι, używać czego, τινί.

δια-ψῡ́χω, przewietrzać.

διδασκαλεῖον, τό, szkoła.

διδασκαλία, ἡ, nauka.

διδάσκᾰλος, ὁ, nauczyciel.

διδάσκω, uczyć, pouczać, nauczać, τινά τι; wykazywać, dowodzić, przekonywać; *pass.* być uczonym, uczyć się; *med.* nauczyć się.

δίδωμι, dawać, udzielać, użyczać; z *inf.* = pozwalać, zezwalać.

δί-ειμι (εἰμί) tylko *fut.* διέσομαι, ob. διαγίγνομαι.

δι-είργω, rozdzielać, rozłączać, wstrzymywać.

δι-ελαύνω, przepędzić; *intr.* przejeżdżać, przebić się, przedrzeć się, przerznąć się.

δι-έρχομαι, przejść, ciągnąć przez, ujść; λόγος διέρχεται, pogłoska się rozchodzi, rozszerza.
δι-ερωτάω, wypytywać się.
δι-έχω, rozłączyć; *intr.* być oddalonym.
δι-ηγέομαι, wykładać, wyjaśniać, wskazywać, opowiadać.
δι-ίημι, przepuścić, pozwolić przejść.
δι-ίστημι, rozstawić; *intr.* rozstawić się, rozstąpić się
δικάζω, sądzić, wyrokować, sąd wydawać, o czem τινός, rozstrzygać sprawę, komu τινί; τὰ κοινὰ δ. sądzić o sprawach publicznych; *med.* procesować się, prawować się z kim, τινί.
δίκαιος, 3. sprawiedliwy, uczciwy, słuszny; τὸ δίκαιον i τὰ δίκαια, słuszność, sprawiedliwość; δίκαια ποιεῖν, słusznie, sprawiedliwie postąpić; δίκαιόν (ἐστι), jest słuszna, sprawiedliwa; σὺν τῷ δικαίῳ, sprawiedliwie, prawnie.
δικαιοσύνη, ἡ, sprawiedliwość.
δικαιότης, ητος, ἡ, sprawiedliwość.
δικαίως, *adv*, sprawiedliwie, słusznie.
δικανικός, 3. świadomy prawa; ὁ δ. rzecznik.
δικαστής, οῦ, ὁ, sędzia.
δίκη, ἡ, prawo; sprawa, proces; kara, δίκην ἔχειν, karę otrzymać, być ukaranym; δ. διδόναι, ponieść karę, być ukaranym.
διό (δι' ὅ) dlaczego; dlatego, stąd.
Διόδωρος, ὁ, Diodor, przyjaciel Sokratesa
διότι=διὰ τοῦτο ὅτι, dlatego że, ponieważ.
δί-πλεθρος, 2. dwa pletra szeroki.
διφθέρα, ἡ, skóra wyprawiona.
δίφρος, ὁ, siedzenie na wozie bojowym, pudło wozu; wóz bojowy.
δίχα, *adv.* oddzielnie; z *gen.* bez; δ. γίγνεσθαί τινος, być oddzielonym od czegoś.
διψάω, mieć pragnienie, chcieć pić.
διώκω, ścigać, gonić, polować, τινά; =*oratione persequi*, opowiadać coś, wykładać.
δοκέω, a) z *acc. c. inf.* mniemać, sądzić; b) z *dat.* osoby: *videri*, zdawać się, śnić się; δοκῶ μοι, mniemam, zdaniem mojem, jak sądzę; τὸ δόξαι, zdawanie się, pozór; wydawać się jakim, być uważanym za co, uchodzić za co; c) δοκεῖ μοι, zdaje mi się, uznaję za stósowne, za dobre, postanawiam uchwalam; τὰ δόξαντα i τὰ δεδογμένα, to co postanowiono, uchwała, postanowienie; d) podoba mi się, uważam za dobre, postanawiam, chcę.
δοκιμάζω, wypróbować, zbadać, poznać; pochwalać, uznawać za dobre, polecać.
δόξα, ἡ, mniemanie, zdanie; oczekiwanie, παρὰ τὴν δόξαν, wbrew oczekiwaniu.
δοξάζω, mniemać, sądzić.
δορκάς, άδος, ἡ, sarna, gazela.
δόρυ, ατος, τό, żerdź; włócznia; ἐπὶ δόρυ ἀναστρέφειν, w prawo się zwrócić.
δούλη, ἡ, niewolnica.
δοῦλος, ὁ, niewolnik; poddany, lennik, hołdownik.
δουλόω, ujarzmiać, podbijać.
δρέπᾶνον, τό, kosa, sierp.
δρεπανηφόρος, 2. kosy noszący; δ. ἅρμα, wóz bojowy uzbrojony kosami.
δρόμος, ὁ, bieg, bieganie; δρόμῳ, pędem.
δύνᾶμαι, a) módz, zdołać, być w stanie; οἱ μέγιστον δυνάμενοι,

najmożniejsi, najpotężniejsi; módz zdążyć, być silnym, potężnym; c) mieć wartość (o pieniądzach), zawierać.

δύναμις, εως, ἡ, siła, moc; κατὰ (εἰς) δύναμιν, podług sił, ile możności; potęga, znaczenie; b) siła wojskowa, siła zbrojna, wojsko, *vires*.

δυνατός, 3. a) zdolny, zdatny, z *inf.* sposobny, będący w stanie; b) możny, silny; potężny, wpływowy, znakomity; c) możebny, podobny do zrobienia; ᾗ δυνατόν, ile możności, jak można.

δυσ-κατάπρακτος, 2. trudny do wykonania.

δυσ-πόρευτος, 2. trudny do przebycia.

δυσπορία, ἡ, trudność przeprawy, τοῦ ποταμοῦ, przez rzekę.

δύσπορος, 2. trudny do przebycia.

δωρέομαι, darować, rozdzielać dary.

δῶρον, τό, dar.

E.

ἐάν (εἰ ἄν), tudzież ἤν i ἄν, jeżeli, skoro, z *conj.*; ἐὰν μή *nisi*, jeżeli nie; ἐάν τε — ἐάν τε *sive* — *sive*, czyto — czyto, bądź — bądź; ἐάνπερ, jeżeli tylko.

ἑαυτοῦ, ῆς, siebie; *gen.* często = *pron. poss.*

ἐάω, dopuścić, pozwolić, zostawić.

ἕβδομος, 3. siódmy; τὸ ἕβδομον, siódmy raz.

ἐγ-γράφω, napisać.

ἐγγύς, *adv.* blizko, w pobliżu, z *gen.* i *dat.*; *comp.* ἐγγύτερον, ἐγ. γίγνεσθαι, zbliżać się; *superl.* ἐγγύτατα.

ἐγ-καλέω, oskarżać, obwiniać, czynić wyrzuty, τινί.

ἐγ-καλύπτομαι, zakrywać się, otulić się.

ἐγ-κειμαι, leżeć w czem.

ἐγ-κέλευστος. 2. (ἐγ-κελεύω) wezwany, pobudzony, namówiony.

ἐγκέφαλος, ὁ, (κεφαλή) rdzeń, mlecz.

ἔγκλημα. ατος, τό, oskarżenie, zażalenie, zarzut, obwinienie, o co τινός; przewinienie, wina.

ἐγκράτεια, ἡ, wstrzemięźliwość.

ἐγκρατής, 2. (κράτος) mający w swej mocy, pan, władca, czego τινός; wstrzemięźliwy, umiarkowany, w czem τινός.

ἐγχειρέω, (χείρ), rękę przyłożyć, przedsiębrać co, zabierać się do czego, z *inf.* chcieć, usiłować; napadać, uderzać, na kogo τινί.

ἐγχειρίδιον, τό, nóż, sztylet.

ἐγχειρίζω, (χείρ) oddać w ręce.

ἐγ-χέω, nalewać; *med.* nalewać sobie.

ἐγώ, ja; ἔγωγε ob. γέ.

ἐθελοντής, οῦ, dobrowolny, chętny, szczery.

ἐθέλω i θέλω, chcieć, być gotowym, skłonnym, chętnie coś czynić.

ἐθίζω, przyzwyczajać; *pass.* przyzwyczajać się; τὸ εἰθισμένον, rzecz zwyczajna, na zwyczaju oparta, rzecz zwyczajowa.

ἔθνος, τό, lud, naród.

εἰ, *conj.*, jeżeli, gdyby; εἰ z *optat.* jeśliby, dajmy na to, że; εἰ z *optat.* obok czasu histor. w zdaniu głów. = ile razy, ilekroć; po θαυμάζω jest εἰ = ὅτι; w pytaniu

zawisł., czy, czy nie; εἴ τις często = ὅστις, a bez słowa = niejeden; — καὶ εἰ, gdyby nawet, choćby; εἰ καί *etiamsi*, chociaż; εἰ μή, jeżeli nie, a po negacyi = chyba, chyba że, prócz; εἰ μὴ ἄρα ironicznie = *nisi forte*, chyba że; εἰ δὲ μή, jeżeli zaś nie, w przeciwnym razie.

εἶδος, τό, kształt, postać.

εἰκάζω, czynić podobnym, odtworzyć; domyślać się, wnioskować, osądzić; *pass.* być podobnym.

εἰκός, ότος, τό, prawdopodobne, słuszne; τὰ εἰκότα, to co jest słusznem, rzeczy słuszne; εἰκός, z domyśl. ἐστι, jest naturalna, słuszna, godzi się, należy się, jest prawdopodobnem, prawdopodobnie, jak się spodziewać można, zapewne; ὡς τὸ εἰκός, jak naturalną l. słuszną jest rzeczą; κατὰ τὸ εἰκός, prawdopodobnie, jak się spodziewać można.

εἰκότως, *adv.* słusznie.

εἰμί, 1) jako słowo samoistne: być, istnieć, znajdować się, żyć; τὸ ὄν, byt, rzeczywistość, świat, wszechświat; τὰ ὄντα mienie, majątek; τῷ ὄντι, w istocie; ἔστιν οἵ (εἰσὶν οἵ), *sunt qui* = niektórzy; ἔστιν ὅστις, niejeden, kilku; ἔστιν ὅτε, niekiedy, czasem; ἔστιν ὅτου ἕνεκα = *est cur*; ἔστι z *inf.* = ἔξεστι, wolno, można; z *dat.* = mieć; — 2) jako łącznik: εἰμί τινος, pochodzić od kogo, należeć do kogo; ἔστι τινός, jest rzeczą czyją, zwyczajem, jest właściwem komu; ἔστιν ἡ χώρα πρὸς ἄρκτον, kraj leży na północ, sięga, rozciąga się aż do północy.

εἶμι, zwykle ze znaczeniem *futuri*: iść, iść na kogo, wyruszyć, rozchodzić się (o wrzawie); διὰ φιλίας ἰέναι τινί, zostawać z kim w przyjaźni, postępować po przyjacielsku; ob. διά.

εἴπερ, *coni.* jeżeli tylko.

εἶπον, mówiłem, rzekłem, wymieniłem, opowiedziałem, radziłem, rozkazałem.

εἴργω, wstrzymać, odłączyć, oddzielić, zamknąć, otoczyć.

εἰρήνη, ἡ, pokój.

εἰς, *praep.* z *acc.* 1) o miejscu: do, w, na, ku; εἰς Πισίδας, do kraju P.; 2) o czasie: do, aż do, około, na; 3) przenośnie oznacza: a) cel, zamiar, wzgląd: do, ku, na, w, co do, co się tyczy, pod względem; στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα, by falangę utworzyć; b) o mierze i liczbie: około, do; εἰς δύναμιν, podług sił, o ile sił starczy

εἰς-άγω, wprowadzać, przyprowadzać.

εἰς-βιβάζω, wsadzić na okręt

εἰς-δύομαι, wchodzić, wrzynać się.

εἴσ-ειμι, (εἶμι) wchodzić przychodzić.

εἰσ-έρχομαι, wchodzić, wedrzeć się.

εἴς-οδος, ἡ, wchód wejście, przystęp; παρά τινα, do kogo.

εἰσ-πηδάω, wskoczyć.

εἰσ-πίπτω, wpadać.

εἰσ-τρέχω, wpaść, wtargnąć.

εἰσ-φέρω, przynosić, wprowadzać.

εἴσω, *adv.* wewnątrz, do środka; εἴσω τῆς τάφρου, z drugiej strony rowu.

εἶτα, *adv.* potem; w pytaniu: a więc?

εἴτε... εἴτε, czy... lub czy, czyto... czyto, bądź... bądź, *sive... sive.*

εἴωθα, *perf.* zwyknąć.

ἐκ, ἐξ, *praep.* z *gen.* 1) o miejscu: z, od, z pomiędzy; 2) o czasie: od, po; ἐκ παίδων, od dziecińtwa; ἐκ τούτου (τοῦ χρόνου) po-

tem; ἐκ νυκτός=νυκτός, w nocy; 3) przenośnie oznacza a) pochodzenie: γίγνεσθαι ἔκ τινος, pochodzić od kogoś; niekiedy przy *pass* zamiast ὑπό; b) przyczynę i powód: z, przez, wskutek: ἐκ τούτου, dlatego; c) podług, stosownie do: ἐκ τῶν παρόντων, w obecnem położeniu; d) sposób: ἐκ τοῦ δικαίου, uczciwym, sprawiedliwym sposobem; ἐκ τοῦ ἀδίκου, w niesłuszny sposób, nieuczciwie, niesłusznie.

ἕκαστος, 3. każdy, którykolwiek, każdy z osobna; εἷς ἕκαστος, każdy z osobna; καθ' ἓν ἕκαστον, każda rzecz z osobna.

ἑκάτερος, 3. każdy z dwóch; *pl.* obydwa.

ἑκατέρωθεν, *adv.* z obu stron.

ἑκατέρωσε, *adv.* na obie strony.

ἐκ-βαίνω, wychodzić, wchodzić na górę, wkroczyć.

ἐκβαλλω, wyrzucić, odrzucić, wypędzić, wyrugować.

ἔκ-βασις, εως, ἡ, wyjście; droga, po której wyjść można.

ἐκ-γελάω, roześmiać się.

ἔκγονος, ὁ, potomek; τὰ ἔκγονα, młode zwierząt.

ἐκ-δύω, zdejmować, ściągać, τινά τι z kogo co; *med.* rozbierać się.

ἐκεῖ, *adv.* tam.

ἐκεῖνος, 3. ów, tamten.

ἐκεῖσε, *adv.* tam.

ἐκκλησία, ἡ, zgromadzenie.

ἐκκλίνω, *intr.* wymijać, zwrócić się na bok ku czemu κατά τι, ustępować, cofać się.

ἐκ-κομίζω, wynosić.

ἐκ-κόπτω, ścinać.

ἐκ-κρίνω, wyłączać, odłączać; wyrzucić, wykluczyć.

ἐκ-κυμαίνω, o wojsku: wysunąć się naprzód.

ἐκ-λάμπω, jaśnieć.

ἐκ-λέγω, wybierać; *med.* wybierać, obierać sobie.

ἐκ-λείπω, opuścić; *intr.* wyjść, odejść, oddalić się, zniknąć, zginąć.

ἐκ-μετρέω, odmierzyć; *med.* sobie odmierzyć, brać miarę z czego, τί.

ἐκ-πέμπω, wysyłać, wypuścić.

ἐκπεπταμένως, *adv.* (*part. perf. pass.* od ἐκπετάννυμι, rozpostarty) niezmiernie.

ἐκ-πίνω, wypić.

ἐκ-πίπτω, wypaść; być wygnanym, wypędzonym; ἐκπεπτωκέναι, być obalonym, leżeć ściętym (o drzewach).

ἐκ-πλέω, wypłynąć, odpłynąć.

ἐκ-πλήττομαι, przelęknąć się, przestraszyć się, przerazić się.

ἐκποδών, *adv.* z drogi, precz; ἐ. ποιεῖσθαι, uprzątnąć, usunąć (*e medio tollere*); ἐ. εἶναι l. γίγνεσθαι, iść precz, oddalić się, być oddalonym, usuniętym, być dalekim.

ἐκ-πονέω, wyrabiać, przerabiać, przetrawić; uprawiać, zajmować się czem, przykładać się do czego, ćwiczyć się w czem τί.

ἔκπωμα, ατος, τό, puhar, naczynie do picia.

ἐκτός, *adv.* zewnątrz; z *gen.* zewnątrz, oprócz, za.

ἐκ-τρέπω, odwrócić; *med.* zejść z drogi, zboczyć.

ἐκ-φαίνω, wyjawić, obwieścić; πόλεμον πρός τινα, otwarcie rozpocząć wojnę przeciw komu.

ἐκ-φέρω, wynosić; πόλεμον ἐ., rozpoczynać, podnieść wojnę; opowiadać.

ἐκ-φεύγω, uciekać, ujść, umknąć.

ἔκφρων, 2. (φρήν) spłoszony.

ἑκών, οῦσα, όν, dobrowolny, chętny, samochcąc; ἑκὼν εἶναι, dobrowolnie.
ἐλαττόω, umniejszyć, uszczuplić, uszkodzić, kogo w czem τινά τι; *pass.* stratę ponosić, być uszczuplonym, w czem τί.
ἐλάττων, 2. *compar.* do μικρός; *superl.* ἐλάχιστος.
ἐλαύνω, pędzić; *intr.* jechać konno l. wozem, pędzić; ἧκεν ἐλαύνων, przybył pędem; ὡς ἐλῶντα (*acc. abs.*) aby wjechać; wyruszyć, ciągnąć, maszerować przeciw komu.
ἐλάφειος, 2. jeleni.
ἔλαφος, ἡ, ὁ, jeleń.
ἐλέγχω, dowieść komu czego, przekonać, wykazać, z *part.*; ἐλεγχθῆναι, być poszlakowanym o co.
ἐλελίζω, wydać okrzyk wojenny.
ἐλευθερία, ἡ, wolność.
ἐλευθέριος, 2. szlachetny, zacny, przyzwoity.
ἐλεύθερος, 3. wolny.
ἐλευθερόω, uwalniać.
ἑλιγμός, ὁ, (ἑλίττω) zakręt; manowiec.
ἕλκω, ciągnąć, prowadzić.
Ἑλλάς, άδος, ἡ, Hellada.
ἐλ-λείπω, zostawić, zaniedbać; *intr.* niedostawać, brakować, τινός czego; τὸ ἐλλεῖπον, brak, niedostatek; błąd, wina.
Ἕλλην, ηνος, ὁ, Hellen, Grek.
Ἑλληνικός, 3. helleński; τὸ Ἑλληνικόν, wojsko greckie.
Ἑλληνικῶς, *adv.* po grecku, w greckim języku.
Ἑλληνίς, ίδος, *adi.* helleńska, grecka.
Ἑλλησποντιακός, 3. Hellesponcki.
Ἑλλήσποντος, ὁ, Hellespont.
ἐλπίζω, spodziewać się.
ἐλπίς, ίδος, ἡ, nadzieja.
ἐμ-βαίνω, wchodzić, wstępować, wsiadać.
ἐμ-βάλλω, a) wrzucać, podawać, wpędzić; πληγὰς ἐ. τινί, wychłostać, wybić, uderzyć kogo; ἅρμα ἐ. εἴς τινα, na wozie natrzeć na kogo; wpajać, wzniecać; b) *intr.* wkroczyć, wtargnąć; uderzyć, napaść na kogo, τινί i εἴς τινα.
ἔμβαμμα, ατος, τό, (ἐμ-βάπτω) polewka.
ἐμ-βιβάζω, wprowadzić, wsadzić. umieścić.
ἐμ-βλέπω, spoglądać, patrzeć na kogo τινί.
ἐμβολή, ἡ, (ἐμβάλλω) napad.
ἐμ-μένω, zostawać w czemś.
ἐμός, 3. mój; τὰ ἐμά, moje sprawy, moje przedsięwzięcie.
ἐμπεδόω, (ἔμπεδος, 2. trwały) utrwalić; ὅρκον, wiernie l. niezłomnie dochować.
ἔμπειρως, 2. (πεῖρα) doświadczony, obeznany z czem, biegły w czem τινός.
ἐμπείρως, *adv.* z doświadczenia; ἐ. ἔχειν τινός, bliżej znać kogo, mieć znajomość.
ἐμ-πίμπλημι, napełnić; ἐ. ἁπάντων τὴν γνώμην, zadowolić, zaspokoić życzenia wszystkich; *pass.* napełnić się, nasycić się czem τινός.
ἐμ-πίπτω, wpadać, na kogo τινί.
ἐμποδίζω, (ἐν, πούς) zawadzać, przeszkadzać.
ἐμποδών, *adv.* (= ἐν ποσὶν ὤν) przed nogami, w drodze, na przeszkodzie; ἐ. εἶναι, przeszkadzać.
ἐμ-ποιέω, wpoić, wzbudzić, τινί τι w kim co.
ἐμπόριον, τό, miejsce handlowe.

ἔμπροσθεν, *adv.* przed, z przodu, na przedzie, z *gen.*; οἱ ἔ. na przodzie, przed kim będący.
ἐμ-φαγεῖν, spiesznie jeść, spożywać.
ἐμφανής, 2. jawny, widoczny; ἐν τῷ ἐμφανεῖ, jawnie, publicznie.
ἐν, *praep.* z *dat.* 1) o miejscu: w, na, między, pomiędzy; ἔν τινι λέγειν do kogo mówić; ἐν τοῖς ὅπλοις, pod bronią; 2) o czasie: w, w przeciągu, przez, podczas; ἐν τούτῳ, tymczasem, wtem, l. w tym wypadku, wtenczas; 3) przenośnie: w, przy.
ἐναντίος, 3. naprzeciwko będący, przeciwny, nieprzyjazny; ὁ ἐ. przeciwnik, nieprzyjaciel; τἀναντία στρέφειν, zwrócić się w przeciwną stronę; ἐκ τοῦ ἐναντίου l. ἐξ ἐναντίας, z przeciwnej strony, naprzeciwko; *adv.* ἐναντίον, w obecności, τινός.
ἐνδεής 2. (ἐνδέω, niedostawać) niedostatek mający, potrzebujący, τινός.
ἔνδεια, ἡ, niedostatek, bieda.
ἔν-δηλος, 2. widoczny, jawny, wyraźny; ἔνδηλον ἔχειν τι, coś jawnie, wyraźnie okazywać.
ἐν-δίδωμι, dawać do rąk, wręczać.
ἔνδον, *adv.* wewnątrz, w domu.
ἐν-δύω, włożyć na kogo co, przyodziewać kogo czem, τινά τι; *intr.* wdziewać na się, ubierać się w co.
ἐν-έδρα, ἡ, zasadzka.
ἐνεδρεύω, zasadzać się.
ἔνειμι, (εἰμί) być, znajdować się w czem, τινί i ἔν τινι
ἕνεκα i ἕνεκεν, *praep.* z *gen.* dla, z powodu; τίνος ἕνεκα, w jakim celu?
ἐνεός, 3. niemy, głuchoniemy.
ἔνθα, *adv.* a) o miejscu: tu, tam; gdzie; b) o czasie: wtedy; ἔνθα δή, wtedyto, wtędy więc.
ἐνθάδε, *adv.* tu, tam.
ἔνθεν, *adv* stąd; zwykle: skąd; ἔνθεν καὶ ἔνθεν, z tej i z tamtej strony, z obu stron, z *gen.*
ἔνθενπερ, *adv.* skąd właśnie.
ἐνθυμέομαι, rozważać, myśleć, zauważać, τί; mieć wzgląd na co, uwzględniać co, τινός.
ἔνι = ἔνεστι.
ἐνιαυτός, ὁ, rok.
ἐν-ίημι, *intr.* wpaść, rzucić się.
ἔνιοι, 3. niektórzy.
ἐνίοτε, *adv.* niekiedy, czasem.
ἐν-νοέω, i *med.* rozważać, rozmyślać, rozumieć, pojmować, zauważać, zmiarkować.
ἔννοια, ἡ, myśl; ἔ. ἐμπίπτει τινί, wpada (przychodzi) komu na myśl, myśl nasuwa się.
ἔν-νομος, 2. prawem przepisany, słuszny.
ἐν-οικέω, zamieszkiwać; ὁ ἐνοικῶν, mieszkaniec.
ἐν-οράω, patrzeć, spostrzegać.
ἐν-οχλέω, być uciążliwym, niepokoić, przeszkadzać, zawadzać, τινί.
ἔνοχος, 2. (ἔχω), w czem przytrzymany; podpadający, podlegający, narażony, τινί na co.
ἐνταῦθα, *adv.* a) tu, tam; do tamtego miejsca; b) wtenczas, wtedy; ἐ. δή, *tum vero, tum igitur.*
ἐντελής, 2. (τέλος) skończony, cały.
ἔντερα, τά, (por. *interior*) wnętrzności.
ἐντεῦθεν, *adv.* a) stąd, stamtąd; b) odtąd, zaraz potem, potem, następnie.
ἐν-τίθημι, włożyć; *med.* sobie, swoje rzeczy włożyć, zabrać, naładować.
ἔντιμος, 2. (τιμή) ceniony, poważany, cenny; *adv.* ἐντίμως;

ἐ. ἔχειν, mieć poważanie, wziętość, znaczenie.

ἐντός, *adv.* wewnątrz, między, wśród.

ἔντριψις, εως, ἡ, (ἐν-τρίβω, wcierać), wcieranie, nacieranie.

ἐν-τυγχάνω, spotkać się z kim, zetknąć się z kim, zastać, napotkać, kogo τινί.

'Ενυάλιος, ὁ, Enyalios, przydom. Aresa, boga wojny.

ἐνωμοτάρχης, ου, ὁ, dowódca enomotyi.

ἐνωμοτία, ἡ, enomotya, czwarta część kompanii λόχος.

ἐξ-αγγέλλω, ogłosić, uwiadomić, oznajmić.

ἐξ-ἄγω, wyprowadzać; pobudzać, porywać; *pass.* dać się porwać.

ἐξ-αιμάττω, skrwawić, do krwi ranić.

ἐξ-αιρέω, wyjmować, wydobywać, wybrać; oddalić, uchylić, usunąć; wyłączyć, przeznaczyć co komu, poświęcić; *med.* wybrać sobie.

ἐξ-αιτέομαι, wyprosić.

ἐξ-ακέομαι, zaradzac, zapobiegać.

ἐξ-άλλομαι, podskoczyć, wspiąć się, stanąć dęba.

ἐξ-ανίστημι, *intr.* wstać, powstać; wyruszyć.

ἐξ-απατάω, łudzić, zwodzić, oszukać.

ἐξαπίνης, *adv.* nagle, niespodzianie.

ἐξ-αρκέω, zadosyć uczynić, τὶ πρό τινος, uczynić co dla kogo.

ἐξ-άρχω, rozpoczynać; ἐ. παιᾶνα, zanucić pajan.

ἐξ-εγείρω, obudzić; *pass.* zbudzić się.

ἔξ-ειμι, (εἰμί) *impers.* ἔξεστι, wolno, można; ἐξόν, *accus. abs.*, gdy można, gdy można było, gdy jest lub było wolno.

ἔξ-ειμι, (εἶμι) wychodzić, wyruszać.

ἐξ-ελαύνω, wypędzić; *intr.* wyjeżdżać (konno), ciągnąć, maszerować.

ἐξ-εργάζομαι, wypracować, wykonać, robić.

ἐξ-έρχομαι, wyjść; εἴς τινας, wstąpić, przejść do oddziału czyjego.

ἐξετάζω, badać.

ἐξέτασις, εως, ἡ, przegląd wojska; ἐ. ποιεῖσθαι, odbyć, odprawić przegląd.

ἐξεταστικός, 3. zdatny do badania; ὁ ἐ. znawca.

ἐξ-ηγέομαι, wyprowadzić; ἐ. τι, idąc naprzód coś wskazać, poradzić.

ἐξ-ικνέομαι, przybyć, dochodzić, dosięgać, trafiać, τινός kogoś.

ἐξ-ιλάσκομαι, przejednać.

ἐξ-ίστημι, *intr.* ustąpić, oddalić się, odejść.

ἕξις, εως, ἡ, (ἔχω) zachowanie się, sposób życia.

ἐξιτητέον, *adi. verb.* do ἐξιέναι.

ἔξ-οδος, ἡ, wyjście; wyprawa, pochód.

ἐξ-όπισθεν, *adv.* z tyłu.

ἐξ-οπλίζω, uzbroić; *med.* uzbroić się, stanąć pod bronią.

ἐξοπλισία, ἡ, uzbrojenie; ἐν τῇ ἐ. gdy wojsko pod bronią się ustawia.

ἐξ-ορμάω, pobudzać, zachęcać; *intr.* i *med.* wyruszyć.

ἐξουσία, ἡ, (ἔξεστι) wolność, możność.

ἔξω, *adv.* zewnątrz, na dworze, poza, daleko od; ἔξω εἶναι, oddalić się, odjechać; ἔξω z *gen.* bez czego, wolny od czego; ἔξω εἶναι l. γίγνεσθαί τινος, być poza czem, sięgać

poza co, być wolnym od czego.
ἔξωθεν, *adv.* z zewnątrz, z daleka.
ἔοικα, być podobnym; zdawać się.
ἑορτή, ἡ, uroczystość.
ἐπ-αγγέλλω, oznajmić; *med.* przyrzekać, ofiarować się, oświadczyć gotowość do czego; ἀρετήν, wydawać się za nauczyciela cnoty.
ἐπαγωγός, 2. (ἐπ-άγω) zwodniczy; ἐ. ἐστιν z *inf.* wabi, nęci.
ἐπ-αινέω, być zadowolonym, z kogoś τινά, pochwalać, dziękować.
ἔπαινος, ὁ, pochwała.
ἐπ-αίρω, pobudzać, podniecać; *pass.* dać się odurzyć, wzbić się w pychę, być dumnym, ἐπί τινι, rozzuchwalić się.
ἐπ-ακολουθέω, postępować za kim, τινί; o nieżywotn.: wyciągać się, wolnieć.
ἐπ-αλαλάζω, wznieść przytem okrzyk wojenny.
ἐπάν, (ἐπεὶ ἄν), gdy, kiedy, skoro.
ἐπ-ανέρχομαι, powracać.
ἐπ-ανορθόω, podnieść, dźwignąć, wesprzeć.
ἐπ-αρκέω, pomagać.
ἐπ-εγείρω, obudzić.
ἐπεί, *coni.* a) gdy, kiedy; z *opt.* = ilekroć, gdy; ἐπεὶ τάχιστα, skoro, skoro tylko, *cum primum*; b) ponieważ; ἐπεί γε = *quoniam.*
ἐπείγω, popędzać; *med.* spieszyć się, pospiesznie maszerować.
ἐπειδάν, *coni.* gdy, skoro; ἐ. τάχιστα, skoro, *cum primum.*
ἐπειδή, *coni.* a) gdy; ἐ. τάχιστα, *ubi primum.* b) ponieważ, zwłaszcza że; ἐπειδή γε, gdyż właśnie, bo przecież = *quippe cum.*
ἔπειμι, (εἶμι) przychodzić, nadchodzić, zbliżać się, posuwać się, postępować; uderzać, napadać, nacierać, τινί na kogo; ἡ ἐπιοῦσα ἡμέρα, dzień następny; ὁ ἐπιὼν χρόνος, przyszłość.
ἐπείπερ, *coni.* gdy, ponieważ, boć przecież, kiedy już.
ἐπ-εισπίπτω, wpadać, wtargnąć.
ἔπειτα, *adv.* potem; po *partic.* = jednak; ὁ ἔ. χρόνος, czas następny, przyszły, późniejszy.
ἐπ-ερωτάω, powtórnie pytać; pytać wyrocznie, boga.
ἐπ-εύχομαι, modlić się.
ἐπήκοος, 2. (ἀκοή) słuchający; τὸ ἐ., miejsce, z którego słyszeć i słyszanym być można; εἰς ἐ., na odległość głosu, na taką odległość, iż słyszeć można.
ἐπήν, *coni.* = ἐπάν
ἐπ-ηρόμην (*aor.* do ἐπερωτάω), zapytywać znowu, pytać się.
ἐπί, *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: na, nad, przy; do, ku; b) o czasie: podczas, za czasów; οἱ ἐφ' ἡμῶν, nasi współcześni; c) przenośnie: ἐπὶ φάλαγγος παράγειν, dla uformowania falangi; 2) z *dat.* a) o miejscu: na, nad, u, w, przy, blizko; οἱ ἐπὶ πᾶσιν, ostatni szereg; ἐπὶ τούτοις, nadto, prócz tego; b) o czasie: ἐπὶ τούτῳ, po nim; ἐπὶ τούτοις, na to, potem; c) przenośnie oznacza przyczynę, cel, zamiar, warunek, zawisłość (*penes*): dla, za, z powodu, pod warunkiem; ἐπὶ τούτῳ (τούτοις) w tym celu, dlatego; ἐπὶ θανάτῳ, na znak kary śmierci; ἐπί τινι εἶναι, być w czyjej mocy, dostać się w czyje ręce; ἐπὶ τούτῳ, pod tym warunkiem; 3) z *accus.* a) o miejscu (dokąd?) do, aż do, ku, na; ἐπὶ δόρυ, w prawo; ἐπὶ πολύ, daleko, szeroko; b) o czasie: na, przez;

ὡς ἐπὶ τὸ πολύ najczęściej; c) przenośn. zamiar, cel stosunek nieprzyjaźny: na, po, do, dla, ku, przeciw.

ἐπι βάλλομαι, *med.* narzucić, położyć sobie; τοξόται ἐπιβεβλημένοι, strzelcy, którzy strzały na cięciwę położyli, gotowi do strzału.

ἐπι-βουλεύω, knuć spisek, czyhać, godzić na kogo, zagrażać, zasadzki stawiać, zasadzać się, τινί; *pass.* być wystawionym na zasadzki.

ἐπι-βουλή, ἡ, spisek, zdrada, zasadzka, podstęp.

ἐπι-γαμία, ἡ, wzajemne małżeństwo.

ἐπι-γελάω, uśmiechać się na coś.

ἐπι-γίγνομαι, potem zrodzić się, powstawać, wzrastać.

ἐπι-γιγνώσκω, spostrzęgać.

ἐπι-γράφω, napisać na czem.

ἐπί-δειγμα, τό, dowód.

ἐπι-δείκνυμι i ἐπιδεικνύω, pokazać, dać poznać, przedstawić, wykazać, dowodzić; *med.* pokazać się, popisywać się czemś, odznaczać się; okazać, dowodzić.

ἐπι-διδάσκω, douczyć.

ἐπι-διώκω, ścigać.

ἐπι-έννυμι, wdziać; *med.* pokryć się czem, τί; ἐ. γῆν, zejść do grobu.

ἐπι-ζητέω, szukać, kazać sprowadzić, przywołać; żądać, wymagać.

ἐπιθυμέω, pożądać czego, pragnąć, chcieć, życzyć sobie; starać się o coś, τινός.

ἐπιθυμία, ἡ, żądza, skłonność, pragnienie.

ἐπι-καλέω, wołać na kogo; *med.* przywołać do siebie, wołać na pomoc.

ἐπικαμπή, ἡ, zgięcie, obrót.

ἐπι-κάμπτω, zgiąć; obrót uczynić.

ἐπι-καταμένω, zostać jeszcze, zabawić jeszcze dłużej.

ἐπι-καταρριπτέω, zrzucać na co.

ἐπί-κειμαι, nacierać, napadać, τινί.

ἐπι-κίνδυνος, 2. niebezpieczny.

ἐπι-κοσμέω, nadto przyozdabiać.

ἐπικουρέω, (ἐπίκουρος) pomagać.

ἐπικούρημα, ατος, τό, pomoc, środek zaradczy, τινός, przeciw czemu.

ἐπίκουρος, 2. pomagający; ὁ ἐ. pomocnik; ἐπίκουρον καλεῖν, na pomoc wołać.

ἐπι-κουφίζω, ulżyć, podnieść, odwagi dodać.

ἐπι-κρύπτομαι, ukrywać, taić.

ἐπι-κύπτω, nachylić się.

ἐπι-κυρόω, potwierdzać.

ἐπι-λαμβάνω i *med.* dosięgać, trzymać się czego, uchwycić coś, τινός.

ἐπι-λανθάνομαι, zapominać. τινός.

ἐπι-λέγω, przy tem mówić, dodać.

ἐπι-λείπω, niedostawać, brakować, komu τινά.

ἐπιμέλεια, ἡ, troska, staranie, staranność, troskliwość, gorliwość.

ἐπι-μελέομαι i ἐπι-μέλομαι, starać się, troszczyć się, mieć staranie, pieczę, pilnować czego, τινός pilnie uważać, śledzić.

ἐπιμελής, 2. troskliwy, gorliwy, pilny.

ἐπιμελῶς, *adv.* starannie, troskliwie.

ἐπι-νοέω, zamyślać, zamierzać.

ἐπιορκέω, (ἐπίορκος) krzywo przysięgać, łamać przysięgę; θεοὺς ἐ., bogów krzywoprzysięstwem obrażać.

ἐπιορκία, ἡ, krzywoprzysięstwo.

ἐπί-ορκος, 2. wiarołomny.

ἐπι-πίπτω, wpadać, napadać, τινί.

ἐπί-πονος, 2. uciążliwy, przykry, trudny.

ἐπι-πόνως, *adv.* mozolnie, z trudem.

ἐπι-σιτίζομαι, zaopatrzyć się w żywność.
ἐπισιτισμός, ὁ, zaopatrzenie się w żywność, szukanie żywności.
ἐπι-σκέπτομαι, oglądać, przypatrzeć się, obejrzeć.
ἐπι-σκευάζω, opatrzyć, naprawić, utrzymać w dobrym stanie.
ἐπι-σκοπέω, baczyć, patrzeć na co, przeglądać; przegląd odbywać.
ἐπι-σκώπτω, żartować przy czem, żartobliwie odezwać się.
ἐπι-σπάω, w *med.* pociągnąć za sobą, porwać z sobą.
ἐπίσταμαι, umieć, wiedzieć, znać.
ἐπιστατέω, dowodzić, hetmanić.
ἐπιστάτης, ου, ὁ, przełożony, naczelnik, przewodnik, dozorca.
ἐπι-στέλλω, zalecić, polecić, kazać.
ἐπιστημόνως, *adv.* zręcznie, biegle.
ἐπιστήμων, 2. świadomy, biegły, znający się na czem, τινός.
ἐπιστολή, ἡ, list.
ἐπι-στρατεύω, wyruszyć, przedsiębrać wyprawę.
ἐπι-στρέφω, obrócić; *pass.* obrócić się.
ἐπι-σφάττω, zabić kogo na kim, τινί, zabić, ofiarować kogo na cześć czyją, τινί.
ἐπι-τάττω, polecić, rozkazać.
ἐπι-τελέω, wykonać, spełnić.
ἐπιτήδειος, 2. zręczny, zdatny, zdolny, stosowny, dogodny; ὁ ἐ., przyjaciel; τὰ ἐπιτήδεια, żywność.
ἐπι-τίθημι, położyć; δίκην τινί karę nałożyć, wymierzyć, ukarać, za co τινός; *med.* rzucać się na co, uderzać, nacierać, napadać, τινί.
ἐπι-τρέπω, oddać; pozwolić; *med.* oddać się, poddać się.
ἐπι-τρέχω, wybiedz do ataku, wypaść, napaść.
ἐπι-τυγχάνω, napotkać, natrafić na co, τινί.
ἐπι-φέρομαι, rzucić się, napadać na kogo, τινί.
ἐπί-χᾰρις, 2. przyjemny, miły, ujmujący, uprzejmy.
ἐπιχειρέω, (χείρ) przyłożyć rękę; przedsiębrać, zaczynać, zamierzać, usiłować; napadać, τινί.
ἐπι-χέω, dolewać, domieszać.
ἐπιχώριος, 2. (χώρα) krajowy; τὰ ἐπιχώρια, obowiązki ze zwyczajów krajowych wynikające.
ἐπι-ψηφίζω, podać coś pod głosowanie.
ἕπομαι, iść za kim, τινί i σύν τινι, postępować, towarzyszyć komu; postępować za kim, ścigać, puścić się w pogoń.
ἐπ-ομνύω, przysięgać, zaklinać się na co, τί.
ἔρᾰνος, ὁ, przysługa.
Ἐρασινίδης, ου, E., wódz ateński.
ἐρασιχρήματος, 2. (χρήματα) chciwy pieniędzy.
ἐραστής, οῦ, ὁ, (ἐράω) miłośnik, miłujący.
ἐράω, pragnąć, życzyć sobie, z *gen.*
ἐργάζομαι, pracować; *trans.* zapracować, pracą zarobić.
ἐργάτης, ου, ὁ, sprawca, wykonawca.
ἔργον, τό, a) praca, czynność, zajęcie, zadanie, sprawa, zatrudnienie, przedsięwzięcie; τὰ τοῦ σώματος ἔργα, praca cielesna; τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα, praca umysłowa; τὰ εἰς πόλεμον ἔργα, sprawy wojenne, sztuka wojskowa; ἔργον ἔχειν z *inf.* uważać za zadanie, obowiązek, starać się usilnie, myśleć o czem; ἔργον ἐστί τινος, jest rzeczą, zadaniem czyjem; walka, bitwa; b) dzieło, czyn; ἔργῳ, rzeczywiście, w istocie.

ἐρευνάω, wyszukiwać, tropić, śledzić.
ἐρημία, ἡ, samotność.
ἔρημος, 3. samotny, opuszczony, oddzielony od kogo, bez kogo τινός, pusty, bezludny; σταθμοὶ ἔρημοι, dzienne pochody (marsze) w pustyni; bez pomocy, wolny od czego, τινός.
ἐρίζω, (ἔρις) sprzeczać się; spółzawodniczyć, rywalizować.
ἐρίφειος, 2. (ἔριφος, ὁ, koźlę) koźlęcy.
ἑρμηνεύς, έως, ὁ, tłómacz.
ἑρμηνεύω, tłómaczyć, wykładać, wyjaśniać.
Ἑρμογένης, ους, ὁ, H., przyjaciel Sokratesa.
ἔρομαι, pytać się.
ἐρρωμένος, (*part. perf. pass.* od ῥώννυμι), mocny, silny, odważny, dzielny.
ἐρυθρός, 3. czerwony, rumiany.
ἐρύκω, wstrzymywać, odpierać.
ἔρυμα, τό, obrona; warownia, twierdza, zamek, wał, mur.
ἐρυμνός, 3. warowny; τὰ ἐρυμνά, miejsce warowne, obronne.
ἔρχομαι, iść, przyjść, przychodzić, wychodzić; τινί dla kogo przyjść, dostać się w udziale, przypaść komu; popaść, narazić się; ὁδὸν ἔ., puścić się w drogę, odbyć podróż; ἐπί τι ἔ. do czego przystąpić, zabrać się do czego, przedsięwziąć; ἐπὶ πᾶν ἔ. wszystkich środków, wszystkich sposobów używać.
ἔρως, ωτος, ὁ, żądza, pragnienie, życzenie.
ἐρωτάω, pytać kogo o co τινά τι.
ἐσθής, ῆτος, ἡ, suknia, odzież (*vestis*).
ἐσθίω, jeść.
ἐσθλός, 3. dobry, dzielny, poczciwy.
ἑσπέρα, ἡ, (*vespera*) wieczór.
ἔστε, 1) *adv.* = *usque*, aż, aż do, zwykle z ἐπί; 2) *coni* = *dum*, *quoad*; a) podczas gdy, tak długo jak, dopóki; b) aż, dopóty aż.
Ἑστία, ἡ, (*Vesta*) Hestia.
ἑστιάω, podejmować gościnnie, częstować.
ἔσχατος, 3. najodleglejszy, najdalszy, ostatni; przenośn. τὰ ἔσχατα παθεῖν, cierpieć najsurowszą karę; *accus. adv.* τὰ ἔσχατα, najokropniej.
ἐσχάτως, *adv.* w najwyższym stopniu, nader, bardzo.
ἑταῖρος, ὁ, towarzysz, przyjaciel.
ἕτερος, 3. inny, drugi; ἕτερος — ἕτερος, jeden — drugi.
ἔτι, *adv.* a) jeszcze; οὐκ ἔτι, już nie, już więcej nie, już dłużej nie; οὔποτε (μήποτε) ἔτι, już nigdy; b) prócz tego, nadto, dalej; ἔτι δέ, oprócz tego.
ἕτοιμος, 3. gotów, przygotowany, na pogotowiu będący; powolny, uległy; *adv.* ἑτοίμως, chętnie.
εὖ, *adv.* dobrze, pomyślnie, pięknie.
εὐδαιμονέω, być szczęśliwym.
εὐδαιμονία, ἡ, szczęście, szczęśliwość.
εὐδαιμονίζω, za szczęśliwego uważać, poczytać, szczęśliwym mienić, kogo z powodu (dla) czego τινά τινος.
εὐ-δαίμων, 2. szczęśliwy; zamożny, bogaty.
εὔ-δηλος, 2. bardzo widoczny, oczywisty, jawny.
εὐειδής, 2. (εἶδος) kształtny, okazały; piękny.
εὔ-ελπις, ιδος, będący pełen nadziei, otuchy.
εὐεργεσία, ἡ, dobroczynność, dobrodziejstwo.

εὐεργετέω, dobrze czynić, dobrodziejstwa świadczyć, komu τινά.
εὐεργέτης, ου, ὁ, dobroczyńca.
εὔζωνος, 2. (ζώνη) dobrze podpasany; lekki, zwinny, lekko uzbrojony
εὐήθεια, ἡ, dobroduszność, nierozsądek, głupota, niedorzeczność.
εὐήθης, 2. (ἦθος, τὸ, usposobienie) dobroduszny, nierozsądny.
εὐθέως, *adv.* zaraz, natychmiast.
εὐθυμέομαι, być dobrej myśli, być wesołym.
εὐθυμία, ἡ, wesoły umysł, wesołość; εὐθυμίας παρέχειν τινί, kogoś zabawiać.
εὔ-θυμος, 2. odważny, śmiały.
εὐθύς, 3. prosty.
εὐθύς, *adv.* zaraz, natychmiast; εὐ. ἥκων, skoro przybył; εὐ. παῖς ὤν, już od dzieciństwa.
εὔκλεια, ἡ, (κλέος, τό, wieść) sława.
εὐκοσμία, ἡ, (εὔ-κοσμος 2.) przyzwoite zachowanie się, skromność, obyczajność.
εὔ-ληπτος, 2. (λαμβάνω) łatwy do wzięcia, wygodny; *superl. adv.* εὐληπτότατα.
εὐμενής, 2. życzliwy.
εὐ-μεταχείριστος, 2. z którym łatwa sprawa, słaby.
εὔνοια, ἡ, życzliwość, przychylność, przywiązanie.
εὐνοϊκῶς, *adv.* przychylnie, życzliwie.
εὔ-νους, 2. życzliwy, sprzyjający.
εὐνοῦχος, ὁ, eunuch.
εὔοπλος, 2. (ὅπλον), pięknie, dobrze uzbrojony.
εὐορκέω, (εὔ-ορκος, 2.) dotrzymać, dochować przysięgi.
εὐπετῶς, *adv.* łatwo, prędko.
εὔ-πιστος, 2. posłuszny.
εὔ-πορος, 2. wygodny, przystępny.
εὔπρακτος, 2. (πράσσω) łatwy do wykonania, łatwy.
εὐπρεπής, 2. (πρέπω) piękny, przystojny; εὐ. ἰδεῖν, pięknej powierzchowności
εὕρημα, ατος, τό, (εὑρίσκω) rzecz znaleziona, zysk, szczęście niespodziewane; εὕ. ποιεῖσθαι, za szczęście sobie poczytać.
εὑρίσκω, a) znaleźć, trafić, natrafić; τοῦ εὑρόντος ἀποδίδοσθαι, za każdą cenę, za byle co sprzedawać; b) znaleźć, odkryć; wynaleźć, wymyślić; przekonać się, poznać; *med.* wystarać się, uzyskać, wyjednać sobie.
εὖρος, τό, szerokość.
Εὐρύλοχος, ὁ, E., hoplita w wojsku Cyrusa Młodszego.
εὐρύς, 3. szeroki, obszerny.
εὐσεβής, 2. (σέβομαι) pobożny.
εὐσχημόνως, *adv.* (σχῆμα) przyzwoicie.
εὔ-τακτος, (τάττω) posłuszny, karny.
εὐταξία, ἡ, porządek, posłuszeństwo, karność.
εὐτελής, 2. (τέλος) tani, oszczędny, skromny.
εὐτυχέω, być szczęśliwym, mieć szczęście.
εὐτυχία, ἡ, (τύχη) szczęście.
εὐφραίνω, cieszyć, rozweselić; *med.* z *aor. pass.* cieszyć się, weselić się.
Εὐφράτης, ου, ὁ, Eufrat.
εὐφροσύνη, ἡ, radość, uciecha.
εὐχή, ἡ, prośba, życzenie.
εὔχομαι, ślubować, przyrzec, obiecać *(voveo)*; modlić się, τινί do kogo; życzyć sobie.
εὐ-ώδης, 2. (ὄζω, ὄδωδα) pachnący, wonny.
εὔ-ωνος, 2. w dobrej cenie, tani.
εὐώνυμος, 2. lewy; τὸ εὐώνυμον (τὰ -α) lewe skrzydło.

εὐωχέω, nasycić, ugościć; *pass.* nasycić się, mieć podostatkiem paszy; być uczęstowanym, uraczonym, hojnie używać, biesiadować, zajadać, τί.
ἔφεδρος, ὁ, (ἕδρα) obok siedzący; świeży, straszny przeciwnik.
ἐφ-έπομαι, iść, postępować za kim, τινί; ścigać kogo, τινί.
Ἐφέσιος, 3. efezyjski.
Ἔφεσος, ἡ, Efez, miasto w Jonii.
ἔφηβος, ὁ, (ἥβη) młodzieniec.
ἐφ-ίημι, pozwolić, dozwolić, τινί z *inf.*; *med.* dążyć do czegoś, pożądać, pragnąć czegoś, τινός.
ἐφ-ικνέομαι, dojść; dosięgać, trafiać coś, τινός.
ἐφ-ίστημι, postawić nad czem, τινί; zatrzymać, z dom. ἵππον, zatrzymać się; *med.* stawiać dla siebie nad czem; *intr.* stawać przy czem, stać, zatrzymać się.
ἔφ-οδος, ἡ, przybycie, nadejście.
ἐφ-οράω, patrzeć na co, mieć coś na oku, oglądać; dożyć, doświadczyć.
ἔφοροι, οἱ, eforowie.
ἔχθρα, ἡ, nieprzyjaźń.
ἐχθρός, 3. nieprzyjacielski; ἐ. ἀνήρ, nieprzyjaciel; ὁ ἐ. wróg, nieprzyjaciel; *superl.* ἔχθιστος, największy wróg.
ἐχυρός, 3. mocny, warowny, obronny, bezpieczny.
ἔχω, 1) *trans.* a) trzymać, zatrzymać; mieć na sobie (suknię); zająć, opanować, obsadzić; wstrzymać, przeszkodzić, powstrzymać, od czego τινός; b) mieć, posiadać; mieć za żonę; ὁ ἔχων, posiadacz, właściciel; *part.* ἔχων = z; mieć pod sobą, dowodzić; (τὸ) μέσον ἔ. stać w środku (w centrum); ἔχω z *inf.* l. zdaniem zależn. = módz, wiedzieć, rozumieć; 2) *intr.* mieć się, być, być w położeniu, być usposobionym, być w jakiem usposobieniu; często z przysłówkami = εἶναι; καλῶς ἔχειν, dobrze być, stać się, wypaść, należycie skończyć się, być pięknym, stosownym, pożytecznym, być na czasie; οὕτως ἐχόντων, w takim stanie rzeczy *(quae cum ita sint)*; οὕτως ἔχω πρός τινα, tak być względem kogo usposobionym; ὥσπερ εἶχε, tak jak był, bez zwłoki, natychmiast; *med.* trzymać się czego, przytykać, następować, przyłączyć się do czego, τινός.
ἑψητός, 3. (ἕψω) gotowany.
ἕψω, gotować.
ἕως, ἕω, ἡ, jutrzenka, rano, świt, poranek.
ἕως, *coni.* = *dum, quoad*, a) podczas gdy, tak długo jak, dopóki; b) aż, dopóty aż.

Z.

Ζαπάτας, ου, ὁ, Z., poboczna rzeka Tygrysu.
ζάω, żyć, być, istnieć; żyć z czego, żywić się, utrzymywać się.
ζεῦγος, τό, (ζεύγνυμι) zaprząg, jarzmo wołów, bydło pociągowe dwuprzężny powóz.
Ζεύς, Διός, ὁ, Zeus.
ζηλωτός, 3. (ζηλόω, wielbić) za szczęśliwego uważany, poczytany,

przez kogo τινί.

ζημία, ἡ, szkoda, strata; kara.

ζημιόω, karać.

ζητέω, szukać, śledzić; pytać się o kogo, τινά; badać, dociekać.

ζωγρέω, (ζωὸν ἀγρέω) łapać, chwytać żywcem, brać w niewolę.

ζώνη, ἡ, (ζώννυμι) pas.

H.

ἤ, *conj.*, a) *vel*, *aut*, albo; ἤ—ἤ, *aut* — *aut*, albo — albo; w pytaniu rozłącznem πότερον — ἤ = *utrum* — *an*; b) po *comparat.* = *quam*, jak, niż, aniżeli; czasem ἤ ὡς, właśc. = niż jak.

ἦ, a) pytajnik jak łac. *num*, *ne*, czy? czyli? b) partykuła zapewniająca i potwierdzająca: zaprawdę, zaiste; ἦ γάρ, jużci; ἦ μήν (w przysięgach, po ὄμνυμι) zaiste, zaprawdę.

ᾗ, *adv.* (*dat. sing. fem.* od *pron. rel.*) a) gdzie, którędy; ᾗ—ταύτῃ, gdzie — tam; b) jak, jakim sposobem; przy *superl.* jak ὡς, ὅτι = *quam*, jak, ile możności.

ἡβάσκω, zmężnieć, dojrzeć.

ἥβη, ἡ, wiek młodzieńczy.

ἡγεμονία, ἡ, naczelne dowództwo, przewodnictwo.

ἡγεμών, όνος, ὁ, przewodnik, dowódca, wódz.

ἡγέομαι, a) iść naprzód; drogę wskazywać, być przewodnikiem, prowadzić, kierować. τινί; dowodzić czemś, τινός; ἡ. χοροῦ τινι, przewodzić komu w tańcu; b) mniemać, sądzić, uważać za co, z podw. *acc.*

ἡδέως, *adv.* miło, przyjemnie, chętnie, z ochotą; *superlat.* ἥδιστα.

ἤδη, *adv.* już, już teraz; zaraz, niezwłocznie; jeszcze, nadto.

ἥδομαι, cieszyć się, mieć upodobanie w czem, raczyć się czem, τινί; ἡ. z *part.* = chętnie.

ἡδονή, ἡ, przyjemność, uciecha, rozkosz; przyjemny smak, słodycz.

ἡδύς, 3. przyjemny; smaczny, słodki; τὰ ἡδέα, przyjemności.

ἥκιστα, *adv. superl.* do ἧττον, najmniej, bynajmniej, wcale nie, zgoła nie; οὐχ. ἡ. najwięcej, szczególnie.

ἥκω, zwyczajnie ze znacz. *perf.*, *imperf.* ἧκον ze znacz. *aor.*, przybyć, wrócić; o rzeczach: spotkać, spaść, nadejść, być doniesionym, dostać się w udziale.

Ἠλεῖος, 3. elejski, z miasta Elis w Peloponezie.

ἤλεκτρον, τό, bursztyn.

ἠλίθιος, 3. nierozsądny, głupi, niedorzeczny.

ἡλικία, ἡ, wiek, wiek męski.

ἡλικιώτης, ου, ὁ, rówieśnik.

ἧλιξ, ικος, ὁ, rówieśnik.

ἥλιος, ὁ, słońce.

Ἥλιος, ὁ, Helios, bóg słońca.

ἠμελημένως, *adv.* (*part. perf. pass.* od ἀμελέω) niedbale, nieostrożnie.

ἡμέρα, ἡ, dzień; *gen.* ἡμέρας, w dzień, za dnia; τὴν ἡμέραν przez dzień; ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ze świtem; τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, tego samego dnia; δέκα ἡμερῶν, w przeciągu dziesięciu dni.

ἥμερος, 3. swojski; ἥμερα δένδρα, drzewa owocowe.

ἡμέτερος, 3. nasz; τὰ ἡμέτερα, nasze sprawy; ἡμέτερον, z naszej strony.
ἡμίβρωτος, 2. (βιβρώσκω) do połowy zjedzony, nadpoczęty.
ἡμιδαρεικόν, τό, pół darejka.
ἡμιδεής, 2. (δέω) czemu połowy brakuje, pół, do połowy pełny.
ἡμιμναῖον, τό, pół miny (μνᾶ).
ἡμιόλιος, 2. (ὅλος) o połowę, l. półtora razy większy.
ἡμί-πλεθρον, τό, pół pletry.
ἡμιωβόλιον, τό, pół obola.
ἥμισυς, 3. pół; ἡμίσει χρόνῳ, w czasie o połowę krótszym; οἱ ἡμίσεις, ἡ ἡμίσεια, τὸ ἥμισυ, połowa.
ἤν = ἐάν.
ἡνία, ἡ, zwykle *plur.*, lejce.
ἡνίκα, *coni.* kiedy, gdy, skoro.
ἡνιοχέω, (ἡνίοχος) trzymać lejce, kierować końmi, powozić.
ἡνίοχος, ὁ, (ἡνία, ἔχω) woźnica.
ἤνπερ = ἐάνπερ.
ᾗπερ, *adv.* dokąd właśnie, gdzie; jak właśnie.
Ἡρακλῆς, έους, Herakles.
ἠρέμα, *adv.* cicho, powoli.
ἠρόμην, ob. ἔρομαι.
ἡσυχῆ, *adv.* spokojnie, cicho, bez hałasu.
ἡσυχία, ἡ, spokój, bezpieczeństwo, ustronie, miejsce ustronne; ἡσυχίαν ἔχω (ἄγω), spokojnie się zachować, spoczywać, stać spokojnie, zażywać spokoju, cieszyć się spokojem.
ἦτρον, τό, podbrzusze.
ἡττάομαι, być słabszym, pośledniejszym, gorszym od kogo, być przewyższonym, pobitym przez kogo, pozostać w tyle, uledz czemu, ponieść klęskę, z *gen.*; także ὑπό τινος, być zwyciężonym przez kogo.
ἥττων, 2. *compar.* do κακός, gorszy, pośledniejszy, mniej udolny; niższy od kogo, nie równy komu, τινός; *adv.* ἧττον, mniej; οὐδὲν ἧττον nie mniej.

Θ.

θᾶκος, ὁ, siedzenie.
θάλαττα, ἡ, morze.
θάλλω, kwitnąć; przen. dalej, ciągle żyć.
θάλπος, τό, ciepło, upał, zwykle *plur.*
θαμά, *adv.* często, raz po raz.
θαμίζω, (θαμά) często przychodzić.
θάνᾰτος, ὁ, śmierć; kara śmierci.
θανατόω, zabić, na śmierć skazać.
θαρραλέος, 3, (θάρρος, τό, odwaga) odważny, śmiały.
θαρραλέως, *adv.* odważnie, śmiało, mężnie, bez obawy; θ. ἔχειν, być śmiałym, odważnym.
θαρρέω, być śmiałym, odważnym, być dobrej myśli, być pełnym otuchy, ufności, nie tracić nadziei; θ. τι, być odważnym względem czego, pełnym otuchy, nie troszczyć się o co, nie lękać się czego; pokładać w czem ufność, liczyć na co.
θαρρῡ́νω, dodawać odwagi, serca, zagrzewać.
θᾶττον, *adv. compar.* θάττων, do ταχύς, prędzej.

θαυμάζω, dziwić się, pytać ze zdziwieniem, ciekawym być, chcieć wiedzieć; podziwiać.

θαυμάσιος, 3. cudowny, przedziwny; dziwny, dziwaczny.

θαυμαστός, 3. dziwny, osobliwy.

Θαψακηνοί, οἱ, mieszkańcy Tapsaku.

Θάψακος, ἡ, T., miasto w Syryi nad Eufratem.

θέαμα, ατος, τό, (θεάομαι) widok.

θεάομαι, patrzeć, widzieć, przypatrywać się, oglądać.

θεῖος, 3. boski, do boga podobny; nadzwyczajny; τὸ θεῖον, bóstwo i boskie zrządzenie; τὰ θεῖα, boskie rzeczy.

θέλω, ob. ἐθέλω.

Θεόπομπος, ὁ, Teopompos.

θεός, ὁ, bóg; ἡ θεός bogini; τὰ τῶν θεῶν, obrzęd religijny, czynność religijna.

θεοσέβεια, ἡ, (σέβομαι) pobożność, bogobojność.

θεράπαινα, ἡ, służąca.

θεραπεία, ἡ, usłużność, uczynność, uprzejmość.

θεραπευτής, οῦ, ὁ. sługa.

θεραπεύω, a) służyć, usługiwać, komu τινά; czcić, szanować, θεούς; przysługiwać się, dopomagać, dogadzać komu, τινά; b) pielęgnować, starać się, dbać o co, starannie się obchodzić, uprawiać, γῆν.

θεράπων, οντος, ὁ, służący.

θέρος, τό, lato, skwar lata.

Θετταλία, ἡ, Tessalia.

Θετταλός, ὁ, Tessalczyk.

θέω, biegać.

θεωρέω, przypatrywać się, być widzem przy igrzyskach.

Θηβαῖος, ὁ, Tebańczyk.

θήγω, ostrzyć; przen. wzmacniać, pokrzepiać.

θήκη, ἡ, (τίθημι) grób.

θήρα, ἡ, polowanie; θήραν ποιεῖσθαι, polować.

θηράω, polować, gonić.

θήρειος, 2. zwierzęcy; θήρεια, *sc.* κρέα, dziczyzna.

θηρεύω, łowić, polować.

θηρίον, τό, dziki zwierz, zwierzyna.

θησαυρός, ὁ, skarb, skarbiec.

Θήχης, ου, ὁ, Teches, góra w Poncie.

θίασος, ὁ, orszak, grono.

θιγγάνω, (*tango*) dotykać, τινός.

θνήσκω, umierać.

θνητός, 3. jako *adi. verb.* do ἀποκτείνω, śmiertelny, mogący być zabitym.

θόρυβος, ὁ, wrzask, wrzawa, krzyk.

Θρᾷξ, κός, Trak.

θρασέως, *adv.* śmiało, odważnie.

Θράσυλλος, ὁ, T., wódz ateński.

θρίξ, τριχός, ἡ, włos.

θρόνος, ὁ, tron.

θρυπτικός, 3. miękki, zniewieściały.

θυγάτηρ, τρός, ἡ, córka.

θυμοειδής, 2. (εἶδος) śmiały, dzielny.

θυμόομαι, gniewać się, oburzać się, na kogo τινί.

θύρα, ἡ, drzwi, brama; αἱ (βασιλέως) θύραι, dwór, dwór króla perskiego.

θυσία, ἡ, ofiara; wróżba z wnętrzności zwierząt ofiarnych.

θύω, ofiarować, składać ofiarę, zabijać na ofiarę; τὰ θυόμενα (biern.) bydlęta na ofiarę zabijane; *med.* dla siebie ofiarować, kazać bydlę ofiarne zabić, ofiarować.

θωρακίζω, pancerzem uzbroić.

θωρακοφόρος, ὁ, żołnierz pancerny.

θώραξ, ακος, ὁ, pancerz.

I.

ἰάομαι, leczyć.
ἰατρός, ὁ, lekarz.
ἴδιος, 3. własny, prywatny, osobisty; εἰς τὸ ἴδιον, na własność, na własny użytek, dla siebie; τὰ ἴδια, sprawy prywatne; ἰδίᾳ jako *adv.* w prywatnem życiu.
ἰδιότης, ητος, ἡ, (ἴδιος) właściwość, osobliwość.
ἰδιωτεύω, wieść życie prywatne, zdala od spraw publicznych; nie mieć znaczenia.
ἰδιώτης, ου, ὁ, (ἴδιος) osoba prywatna; prosty żołnierz; niezdolny, nieudolny, nieświadomy, nieobeznany z czem κατά τι, fryc, nowicyusz w czem; z ὡς i *inf.* zanadto nieświadomy, aby.
ἱδρόω, (ἱδρώς) pocić się; ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ, na spienionym koniu.
ἱδρώς, ῶτος, ὁ, pot.
ἱερεῖον, τό, bydlę ofiarne.
ἱερός, 3. święty, poświęcony bóstwu, τινός; τὸ ἱερόν, ofiara, bydlę ofiarne, wnętrzności bydlęcia ofiarnego, świątynia; τὰ ἱερά, wróżby, znaki ofiarne z wnętrzności bydlęcia ofiarnego.
ἱεροσυλέω, (συλάω) popełnić świętokradztwo, okraść świątynię.
Ἱερώνυμος, ὁ, H., setnik w wojsku Cyrusa Młodszego.
ἵημι, posyłać; rzucać, ciskać; ἑαυτὸν ἱέναι, rzucić się, spuścić się, uciekać; *med.* spieszyć, pędzić, wpadać, napadać, rzucać się, na kogo ἐπί τινα.
ἱκᾰνός, 3. a) dostateczny, dosyć, podostatkiem; ἱκανοί, dosyć wiele; b) będący w stanie, mogący, zdatny, zdolny, stosowny, odpowiedni, zręczny w czem, τί, biegły z *inf.*
ἱκανῶς, *adv.* dostatecznie, należycie, wyśmienicie.
ἱκετεύω, (ἱκέτης) błagać, pokornie prosić.
ἵλεως, 2. łaskawy.
ἱμάς, άντος, ὁ, rzemień.
ἱμάτιον, τό, suknia, odzież, szata; pokrowiec.
ἵνα, *coni.*, aby, ażeby, by; ἵνα μή, aby nie.
Ἰνδοί, οἱ, Indowie.
ἵππαρχος, ὁ, (ἄρχω) dowódca konnicy.
ἱππασία, ἡ, jeżdżenie konno, uwijanie się jazdy.
ἱππεύς, έως, ὁ, (ἵππος) jeździec; *plur.* jazda, konnica.
ἱππεύω, jechać konno.
ἱππικός, 3. konny, jezdny; τὸ ἱππικόν, jazda.
ἱππόδρομος, ὁ, (δραμεῖν) miejsce wyścigów, wyścigi konne.
ἵππος, ὁ, koń.
ἰσηγορία ἡ, (ἀγορεύω) równe prawo mówienia, wolność mówienia, równość.
Ἰσθμός, ὁ, Istmos, międzymorze Koryckie.
ἴσος, 3. równy; τὸ ἴσον, równe prawo, równy udział, równa część τινός w czem; ἐν ἴσῳ, w równej linii; ἴσον *accus. adv.* w równej mierze, równo.
ἰσοχειλής, 2. (χεῖλος, τό, usta; brzeg) równy z brzegiem, na powierzchni, na wierzchu pływający.
Ἰσσοί, οἱ, Issos, miasto w Cylicyi.

ἵστημι, stawiać; τὸ πρόσωπον, przybrać, nastroić minę; kazać stanąć, zatrzymać; położyć na wadze, ważyć; *intr.* stanąć, zatrzymać się; *perf.* stać.
ἱστίον, τό, żagiel.
ἰσχῡρός, 3. mocny, silny, potężny, wielki, gwałtowny; warowny, obronny.
ἰσχῡρῶς, *adv.* bardzo, silnie, mocno, ostro, surowo, gwałtownie, gorliwie.
ἰσχῦς, ύος, ἡ, siła, potęga; siła zbrojna, wojsko.
ἴσως, *adv.* może, podobno; zapewne, pewnie, bez wątpienia.
ἴτυς, υος, ἡ, brzeg tarczy.
ἰχθύς, ύος, ὁ, ryba.
ἴχνος, τό, ślad.
Ἰωνία, ἡ, Jonia.
Ἰωνικός, 3. joński.

K.

Καδούσιοι, οἱ, Kaduzyowie, lud nad morzem Kaspijskiem.
καθαρείως, *adv.* czysto.
καθαρότης, ητος, ἡ, czystość.
καθᾰρός, 3. czysty.
καθ-έζομαι, siadać, usiąść; stanąć obozem, zatrzymać się.
καθ-εύδω, spać; być nieczynnym, gnuśnieć.
καθ-ηδυπαθέω, marnować, roztrwonić, przehulać.
καθ-ήκω, dosięgać; rozciągać się, ciągnąć się; *impers.* καθήκει τινί, należy się komu, jest czyją powinnością, obowiązkiem; τὰ καθήκοντα, obowiązki, powinności.
κάθ-ημαι, siedzieć, przebywać, zostać; o wojsku: obozować.
καθ-ίζω *trans.* posadzić.
καθ-ίστημι, ustawić; przyprowadzić; uczynić, ustanowić, mianować, obrać kogo czem z podw. *accus.*; — *med. trans.* ustawić sobie, ustanowić dla siebie, wybrać dla siebie; — *intr.* ustawić się, stanąć. wystąpić, ułożyć się, uporządkować się, przyjść w jakie położenie; εἰς τὴν βασιλείαν, wstąpić na tron, objąć rządy; εἰς τέλος, objąć urząd εἰς τὸ δέον καθίστασθαι, wrócić do dawnego porządku; — istnieć, trwać; καθεστώς, istniejący, obowiązujący.
καθ-οράω, z góry patrzeć, widzieć, spostrzedz.
καθ-υπνόω, spać, zasnąć.
καί, a) *coni.*, i, a; καὶ — καὶ i τὲ — καὶ, i — i, tak — jak, jużto — już też, nie tylko — lecz także; po wyrazach równości = *atque*, jak, co: ὁ αὐτὸς στόλος καὶ ἡμῖν, *idem, ac nobis*; b) *adv.* także; οὐ μόνον — ἀλλὰ καὶ nie tylko — lecz także; καί przed *verbum*: i rzeczywiście, i w rzeczy samej; nawet, także, już, καὶ πάλαι, już dawno; c) καὶ γάρ, albowiem i, albowiem; καὶ — δέ i (a, ale) także; καὶ μήν = *atqui*, a przecie, a jednak; καὶ γὰρ οὖν, i dlatego też.
καινός, 3. nowy.
καίπερ z *partic.* = chociaż.
καιρός, ὁ, a) prawdziwa miara; προσωτέρω καιροῦ προϊέναι, dalej,

niż się należało; b) stosowny czas, pora, sposobność, czas; położenie; καιρός ἐστι, jest na czasie; ἐν καιρῷ, w stosowną porę, w stosownym czasie; ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, w tej chwili, tymczasem; c) wpływ, znaczenie; μέγιστον καιρὸν ἔχω, na mnie bardzo wiele zależy.

καίτοι i καίτοι γε, a jednak, z tem wszystkiem.

κακία, ἡ, złość, nikczemność, nieprawość, niemoralność.

κακολογία, ἡ, lżenie, złorzeczenie.

κακό-νους, 2. źle myślący, nieprzychylny, nieprzyjazny.

κᾰκός, 3. zły, niegodziwy, podły, nikczemny; gnuśny, bojaźliwy, tchórzliwy; τὸ κακόν, złe, szkoda, krzywda, nieszczęście, cierpienie, niedola.

κακόω, uszkodzić, osłabić.

κακοῦργος, ὁ, (temat ἐργ p. ἐργάζομαι) złoczyńca, zbrodniarz.

κακῶς, *adv.* źle, nieszczęśliwie, nędznie, tchórzliwie; κ. ἔχω, źle się mieć.

κάλαμος, ὁ, (*calamus*) trzcina, rurka z trzciny.

καλέω, wołać; przywołać, wzywać; nazywać; *pass.* być zwanym, nazywać się; ὁ καλούμενος, tak zwany.

καλλιερέω, (ἱερόν) *act.* i *med.* pomyślnie, pod pomyślną wróżbą ofiarować.

Καλλίμαχος, ὁ, K. setnik w wojsku 10 tysięcy.

κάλλος, τό, piękność.

καλλωπίζω, (ὤψ) wypiększyć oblicze; wypiększyć, ufarbować.

καλλωπισμός, ὁ, ozdoba, strój.

κᾱλός, 3. piękny, dobry, stosowny, użyteczny; εἰς καλόν, w porę, w czas, w dogodną porę; pomyślny, szczęśliwy; zacny, szlachetny, chlubny, zaszczytny; τὸ καλόν, cnota, zacność, uczciwość; τὰ καλά, honory, zaszczyty (przy pogrzebie), także: piękne rzeczy, czyny; σὺν τῷ καλῷ, przyzwoicie.

καλῶς, *adv.* pięknie, dobrze, chlubnie, szczęśliwie, pomyślnie; *comp.* κάλλιον, *superl.* κάλλιστα.

Καμβύσης, ου, a) ojciec Cyrusa, b) syn i następca Cyrusa.

κάμηλος, ἡ, wielbłąd.

κάμνω, zmęczyć się, znużyć się, być chorym.

καμπτήρ, ῆρος, ὁ, zgięcie, zwrot.

κάμπτω, zginać, robić zgięcie.

κἄν, ściągnięte z καὶ ἐάν = *etiamsi.*

κάνδυς, υος, ὁ, kaftan, perska szata zwierzchnia z rękawami.

καπίθη, ἡ, kapita, miara perska, zawierająca w sobie dwa chojniki (χοίνικες) = $2^1/_3$ litra.

Καππαδόκαι, οἱ, mieszkańcy Kappadocyi.

Καππαδοκία, ἡ, Kappadocya.

καρβατίνη, ἡ, zwykl. *plur.* obuwie chłopskie.

κάρδαμον, τό, rzerzucha.

καρδία, ἡ, (*cor*) serce, odwaga.

Καρδοῦχοι, οἱ, Karduchowie, lud dziki i rozbójniczy w Mezopotamii.

Κᾶρες, ῶν, οἱ, Karowie, mieszkańcy Karyi.

καρπός, ὁ, a) owoc, plon, zboże; korzyść, pożytek; b) przegub ręki, także z χειρός.

καρπόομαι, zbierać plon, korzystać z czego, użytkować, wyssać, łupić; zyskać, zjednać sobie.

καρτερικός, 3. wytrwały, zahartowany,

κάρφη, ἡ, siano.

Καστωλοῦ πεδίον, kastolska równina w Lidyi.

κατά, *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: z góry na dół, z, po, przez; b) przenośnie: przeciw; 2) z *acc.* a) o miejscu: w, na, po, do, wzdłuż, przez, ponad, naprzeciw, naprzeciwko, przed, w okolicy, w pobliżu; κατὰ τοῦτο, na tem miejscu, tam; κατὰ διάβασιν, u brodu; κατὰ κώμας, po wsiach; οἱ καθ' ὑμᾶς, stojący wam naprzeciw; τὸ καθ' αὐτούς (*sc.* στράτευμα) stojące im naprzeciw; b) o czasie: podczas; c) przenośnie, α) podług, stosownie do; ze względu na, co do; τὰ καθ' ἡμᾶς, *res nostrae*, nasze położenie, nasze sprawy; κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον, postać większa niż na człowieka, nadludzkiej wielkości; τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι, co się jego tyczy, z jego strony; κατὰ κράτος, z całej siły; καθ' ἡσυχίαν, spokojnie, bezpiecznie; β) oznacza podział: na, po, według; κατὰ ἔθνη, na narody (podzieleni); καθ' ἕνα, pojedynczo; κατὰ μῆνα, miesięcznie; κατ' ἐνιαυτόν, co rok, rocznie; κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι, w enomotye (według enom.) ustawić.

κατα-βαίνω, schodzić, zstępować z góry na dół, maszerować (z głębi kraju ku morzu), podróżować.

κατα-βάλλω, odrzucić; powalić, zabić.

κατά-βασις, εως, ἡ, droga wiodąca na dół.

κατ-αγγέλλω, oznajmić, donieść.

κατάγειος, 2. (γῆ) pod ziemią będący, podziemny.

κατα-γελάω, naśmiewać się, pogardzać, lekceważyć, natrząsać się, z kogo τινός; *absol.* śmiać się, tryumfować, bezkarnie odejść, uchodzi mi bezkarnie.

κατα-γιγνώσκω, spostrzegać, poznać.

κατ-άγω, sprowadzić; sprowadzić, odwołać z wygnania, przywrócić do ojczyzny.

κατα-δακρύω, płakać.

κατά-δηλος, 2. całkiem widoczny.

κατα-δύω, zanurzyć, zatopić; *intr.* zanurzyć się, wpadać w co.

κατα-θεάομαι, spoglądać z góry; przypatrywać się, przyglądać się.

κατα-θύω, ofiarować, zabić na ofiarę.

κατ-αιδέομαι, mieć uszanowanie, cześć, szanować, τινά.

κατ-αισχύνω, hańbić, wstyd robić, komu τινά.

κατα-καίνω, zabić, ubić.

κατα-καλύπτω, całkiem pokryć, osłonić.

κατα-κάω, spalić.

κατά-κειμαι, leżeć, leżeć nieczynnie, gnuśnieć.

κατα-κλείω, zamykać; — *med.* zamknąć się.

κατα-κλίνω, położyć, ułożyć; *med.* z *aor. pass.* położyć się do łóżka.

κατα-κόπτω, rozsiekać, wyciąć, w pień wyciąć, zabić, porazić.

κατα-κτείνω, zabić.

κατα-λαμβάνω, schwytać, porwać; zająć, opanować, obsadzić; trafić na kogo, zastać, zdybać, spotkać; trafić, ugodzić.

κατα-λέγω, wyłuszczać, wymieniać, opowiadać; przedstawić coś, poczytać coś za co, nazywać co czem.

κατα-λείπω, opuścić, zostawić, pozostawić; *pass.* pozostać, zostać; *med.* zostawić dla siebie, sobie zachować, zastrzedz.

κατα-λεύω, ukamienować.

κατ-αλλάττω, zamienić, pojednać; *pass.* pojednać się, pogodzić się, z kim τινί.

κατ-αλοάω, zdruzgotać, zgnieść.

κατάλυσις, εως, ἡ, (-λύω) rozwiązanie, zburzenie, zniszczenie, zagłada, upadek.

κατα-λύω, rozwiązać, wyprzęgać (ἵππους); stąd *intr.* zatrzymać się, wypocząć, stanąć obozem; pogodzić, pojednać się, z kim πρός τινα.

κατα-μανθάνω, nauczyć się, pojąć, zrozumieć; poznać dokładnie, spostrzedz, z *part.*

κατα-μένω, zostać, pozostać.

κατα-νοέω, spostrzegać, zauważać.

κατα-πέμπω, posyłać.

κατα-πετρόω, ukamienować.

κατα-πηδάω, zeskoczyć.

κατα-πίπτω, spadać.

κατα-πράττω, dokonać, uskutecznić, dopiąć, dokazać.

καταρ-ρέω, spływać, spadać.

καταρ-ροφέω, wypić, chłeptać.

κατα-σημαίνομαι, zapieczętować.

κατα-σήπω, dać zgnić, zbutwieć; *pass.* zgnić, zbutwieć.

κατα-σκέπτομαι, oglądać, obejrzeć, przypatrzyć się.

κατα-σκευάζω, przygotować, urządzać; zaopatrywać w to, czego potrzeba, wyposażać; χώραν, dobrze uprawiać; *med.* urządzać się, przygotować się, gotować się.

κατασκευή, ἡ, (κατασκευάζω) przygotowanie, urządzenie.

κατα-σκοπέομαι, przypatrywać się, przyglądać się, komu τινά.

κατα-σπάω, ściągać, zrzucać (z konia).

κατα-στρατοπεδεύω, kazać rozłożyć się w obozie, obozem, τινά; *med.* obozem stanąć, rozłożyć się.

κατα-στρέφομαι, podbić, zdobyć.

κατα-τείνω, *intr.* silić się, starać, upierać się, obstawać.

κατα-τέμνω, rozcinać, rąbać, kaleczyć.

κατα-τίθημι, położyć; *med.* sobie złożyć, schować, złożyć w ręce czyje, polecić, oddać w opiekę.

κατα-τρέχω, zbiedz na dół.

κατα-φαίνομαι, okazać się.

καταφανής, 2. widzialny; κ. εἰμι, widać mnie; ἐν τῷ καταφανεῖ γίγνεσθαί τινι, być przez kogo widzianym.

κατα-φεύγω, uciekać dokąd.

κατα-φιλέω, całować.

κατα-φρονέω, pogardzać lekceważyć, kogo τινός; być dumnym z czego ἐπί τινι.

κατα-φωράω, (φώρ, ός, złodziej), złapać na kradzieży; dostrzedz, domyślać się, przeczuwać.

κατ-εργάζομαι, zdziałać dokonać; dopiąć.

κατ-έχω, powstrzymać, krępować; zająć, obsadzić, opanować, owładnąć, pokonać, zniewolić.

κατ-ήγορος, ὁ, (κατηγορέω, mówić przeciw komu, oskarżać) oskarżyciel.

κατ-οικέω, mieszkać.

κατ-οικτείρω, litować się, żałować.

κατ-ολοφύρομαι, opłakiwać.

κάτοπτρον, τό, zwierciadło.

κατ-ορύττω, zakopać.

κάτω, *adv.* na dole; na dół; τὰ κάτω, u dołu.

καῦμα, ατος, τό, upał, skwar.

κάω, palić, podpalić, zapalić, ogniem pustoszyć.

Κέβης, ητος, K., uczeń i przyjaciel Sokratesa.

κεῖμαι, leżeć, ledz.

κελεύω, kazać, rozkazywać; wzywać, polecić, radzić, zalecać; żądać, prosić.

κενός, 3. próżny; pozbawiony czego, bez czego, τινός.

κεντέω, kłuć, kaleczyć, męczyć.

κεντρίζω, podżegać, pobudzać.

Κεντρίτης, ου, ὁ, Kentrites, poboczna rzeka (właść. jedno ramię) Tygrysu w Armenii.

κέντρον, τό, bodziec,

κέρας, ατος, i -ως, τό, *(cornu)* róg; skrzydło wojska; κατὰ κ., w kolumnie, w długiej linii, kolumnami.

Κερασοῦς, οῦντος, ἡ, Kerazunt, miasto w Poncie.

κερδαίνω, (κέρδος) korzystać, zyskać.

κερδαλέος, 3. (κέρδος) korzystny, zyskowny, pożyteczny.

κέρδος, τό, korzyść, zysk, żołd.

κεφαλαλγής, 2. (ἄλγος, ból) sprawiający ból głowy.

κεφαλή, ἡ, (por. *cap-ut*) głowa.

κηδεμών, όνος, ὁ, (κήδομαι), obrońca, opiekun, poplecznik.

κηδεστής, οῦ, ὁ, przez małżeństwo spowinowacony; κηδεστήν τινα λαβεῖν, spowinowacić, spokrewnić się z kim.

κήδομαι, troszczyć się, starać się, o kogo τινός.

κῆρυξ, υκος, ὁ, herold.

κιθαριστής, οῦ, ὁ, (κιθαρίζω) cytrzysta.

Κίλικες, οἱ, mieszkańcy Cylicyi.

Κιλικία, ἡ, Cylicya, kraj w Azyi Mniejszej.

κινδυνεύω, a) narażać się na niebezpieczeństwo, być w niebezpieczeństwie; b) = κίνδυνός ἐστι, jest niebezpieczeństwo, obawiać się można, że..., zdaje się, że... z *nom. c. inf.*

κίνδυνος, ὁ, niebezpieczeństwo; κ. ἐστι, należy się obawiać, lękać.

κινέω, poruszać; *med.* i *pass.* być w ruchu, ruszać się.

κλάω, płakać.

Κλεάνωρ, ορος, Kl., wódz w wojsku Cyrusa Młodszego.

Κλέαρχος, ὁ, K. wódz grecki w służbie Cyrusa Młodszego.

κλέπτω, kraść.

κλῄζω, nazwać; *pass.* imię otrzymać, mieć nazwę, nazywać się.

κλῖμαξ, ακος, ἡ, (κλίνω) drabina.

κλίνη, ἡ, (κλίνω) posłanie, łoże.

κλοπή, ἡ, (κλέπτω), kradzież.

κλύζω, wypłukać, obmyć.

κνέφας, τό, zmrok, zmierzch, wieczór.

κνημίς, ῖδος, ἡ, (κνήμη, goleń) nagolenica.

κόγχη, ἡ, *(concha)* muszla; *plur.* skorupiaki.

κοιμάομαι, spać, usnąć, odpoczywać.

κοινῇ, *adv.* wspólnie, razem.

κοινός, 3. wspólny, publiczny; τὸ κοινόν, gmina, społeczeństwo, państwo, władze krajowe; τὰ κοινά, publiczne kwestye, sprawy; ἀπὸ κοινοῦ, ze wspólnej kasy, składki.

κοινωνέω, mieć udział, w czem τινός.

κοινωνός, ὁ, wspólnik, towarzysz; ἡ κ., towarzyszka.

κολάζω, *act.* i *med.* karać, karcić, chłostać.

κολακεύω, (κόλαξ) schlebiać, komu τινά.

κολεός, ὁ, pochwa *(vagina)*.

Κολχίς, ίδος, ἡ, Kolchis, kraina nad morzem Czarnem.

κολωνός, ὁ, pagórek, mogiła.

κόμη, ἡ, włos, *(coma)*.

κομίζω, nosić, przynosić, przyprowadzić, przenosić; *med.* z sobą zabrać, dostać, otrzymać; zaprowadzić, sprowadzić, przesiedlić (kolonistów); *pass.* jechać, odjechać.

κομψῶς, *adv.* zgrabnie, ładnie.
κονιορτός, ὁ, (κόνις, kurz, ὄρνυμαι) kurzawa.
κοπίς, ίδος, ἡ, szabla krótka, zakrzywiona.
κόπρος, ἡ, gnój.
κόπτω, bić, zabijać.
κόρη, ἡ, dziewczyna.
Κορσωτή, ἡ, Korsota, miasto w Mezopotamii.
κοσμέω, (κόσμος) a) zdobić, stroić; b) porządkować, utrzymać w porządku; kierować, prowadzić.
κόσμημα, ατος, τό, strój, ozdoba.
κόσμος, ὁ, a) ozdoba, klejnot; b) świat, wszechświat.
κοῦφος, 3. lekki.
κράζω, *pf.* κέκραγα, ze znacz. *praesent.*, krzyczeć.
κρανέινος, 3. z dereniowego drzewa.
κρᾶνος, τό, hełm, szyszak.
κρατέω, a) zwyciężać, być zwycięzcą; ὁ κρατῶν, zwycięzca; b) z *gen.* dostać w swe ręce (moc), opanować, panować, rządzić; pokonać, przemódz, zwalczyć; *pass.* być zwyciężonym.
κρᾱτήρ, ῆρος, ὁ, (κεράννῡμι) dzban.
κράτιστος, 3. *superl.* do ἀγαθός, najlepszy, najdzielniejszy; οἱ κράτιστοι, najznakomitsi, najdostojniejsi; *adv.* κράτιστα, najlepiej, najmężniej, najwaleczniej.
κρᾰτος, τό, siła, moc; ἀνὰ i κατὰ κρ., z całej siły, co siła, cwałem.
κραυγή, ἡ, (κράζω) krzyk, wrzawa; κραυγῇ, z krzykiem.
κρέας, ως, τό, mięso.
κρείττων, 2. *compar.* do ἀγαθός, mocniejszy, potężniejszy, dzielniejszy, lepszy, pożyteczniejszy.
κρεμάννυμι, wieszać; *med.* κρέμαμαι, wisieć.
κρήνη, ἡ, źródło, zdrój.
κριθή, ἡ, zwykl. *plur.* jęczmień, ziarna jęczmienne.
κρίθινος, 3. jęczmienny; κ. οἶνος, piwo.
κρίνω, a) oddzielać, rozpoznawać, wybierać; b) rozstrzygać, stanowić, sądzić, osądzić, wyrokować, wydać wyrok; skazać, θανάτου, na karę śmierci; c) sądzić, mniemać, uważać.
κρίσις, εως, ἡ, (κρίνω) rozstrzygnienie; sąd, proces.
κριτής, ὁ, (κρίνω) sędzia.
Κριτίας, ου, ὁ, Kritias, jeden z 30 tyranów.
Κρίτων, ωνος, Kriton, przyjaciel Sokratesa.
Κροῖσος, ὁ, Krezus, król Lidyi.
κρούω, uderzać, bić, o co πρός τι.
κρύπτω, ukrywać, taić, przed kim coś τινά τι.
κτάομαι, nabywać, pozyskać; *perf.* mieć, posiadać.
κτείνω, zabijać.
κτῆμα, ατος, τό, (κτάομαι) własność, posiadłość, skarb.
κτῆνος, τό, (κτάομαι) posiadłość; *plur.* bydło.
Κτησίας, ου, ὁ, nadworny lekarz króla Artaxerxesa i historyk grecki.
κτῆσις, εως, ἡ, (κτάομαι) nabycie, nabywanie; własność.
κτύπος, ὁ, huk, trzask, łoskot.
κύαθος, ὁ, czerpaczka, kubek.
κυαμευτός, 3. (κυαμεύω) za pomocą bobu obrany.
κύαμος, ὁ, bób; ἀπὸ κυάμου καθιστάναι, za pomocą bobu obierać.
Κυαξάρης, ου, ὁ, Cyaxares, syn Astyagesa, wuj Cyrusa.
κυβερνάω, sterować.
κυβερνήτης, ου, ὁ, sternik.
κύκλος, ὁ, koło; κύκλῳ, naokoło.

κυκλόω, *act.* i *med.* otoczyć, oskrzydlić.

κύκλωσις, εως, ἡ, (κυκλόω) otoczenie, oskrzydlenie.

κυλίνδω, toczyć, zwalać na kogo, staczać, rzucać.

κυπαρίττινος, 3. cyprysowy, z drzewa cyprysowego zrobiony.

Κῦρος, ὁ, a) Cyrus starszy, założyciel państwa perskiego; b) Cyrus młodszy, brat króla Artaxerxesa Mnemona.

κύων, κυνός, ὁ, pies.

κώθων, ωνος, ὁ, naczynie do picia, dzban.

κωλύω, wstrzymać, przeszkodzić, komu w czem τινά τινος; zakazać, zabraniać; τὸ κωλῦον, przeszkoda.

κωμάρχης, ου, ὁ, (κώμη, ἄρχω) wójt.

κώμη, ἡ, wieś.

κωμήτης, ου, ὁ, wieśniak.

κωφός, 3. niemy.

Λ.

λαγχάνω, (λάχος) z *acc.* losem co otrzymać, dostać; z *gen.* stać się uczestnikiem czego, ὕπνου, zasnąć.

λαγώς, ώ, ὁ, zając.

λάθρα, *adv.* tajemnie, skrycie; λάθρα τινός, bez czyjej wiedzy.

Λακεδαιμόνιος, ὁ, Lacedemończyk.

Λακεδαίμων, ονος, ἡ, L., stolica Lakonii.

λακτίζω, uderzyć, kopnąć.

Λάκων, ωνος, Lakończyk.

Λακωνικός, 3. lakoński.

λαλέω, gwarzyć, szczebiotać.

λαμβάνω, brać, wziąć; chwycić, ująć kogo za co. τινά τινος; odbierać, zabierać, zająć, zdobyć; pojmać, brać do niewoli, złapać, schwytać; zastać, zejść kogo, napaść na kogo; przyjąć, otrzymać, dostać odbierać; κακὸν λ. szkodę ponosić, szkody doznać.

λάμπομαι, świecić, jaśnieć.

λανθάνω, być ukrytym, niespostrzeżonym, ukryć się, przed kim τινά; *part.* λαθών = skrycie, niespostrzeżenie; z *part.* = skrycie, tajemnie, pokryjomu; λανθάνω τινὰ ἀπελθών, odejść bez czyjej wiedzy.

λάχος, τό, los; część.

λέγω, mówić, wyrzec, rozprawiać; λέγομαι, λέγεται... z *nom. c. inf.* powiadają, że...; opowiadać; wysławiać; nazwać, wymienić, wyliczać; liczyć, zaliczać do... ἔν τινι; — sądzić, mniemać, myśleć.

λείβω, wylewać; *pass.* płynąć, spadać.

λειμών, ῶνος, ὁ, łąka.

λείπω, zostawić; *pass.* zostać, pozostać w tyle, pozostać przy życiu; zostać w tyle za kim, τινός, być przewyższonym, być słabszym, τινί w czem; pozostać w tyle, ociągać się, τινός w czem, z *part.* εὐεργετῶν, z pomocą.

λεκάριον, τό, miseczka.

Λεοντῖνος, 3. z Leontini, miasta w Sycylii.

λευκοθώραξ, ᾶκος, w białym pancerzu.

λευκός, 3. biały.

λέων, οντος, ὁ, lew.

λήγω, ustać, skończyć się.

λήθη, ἡ, (λήθω, λανθάνω) zapomnienie.

ληστής, οῦ, ὁ, (λῃίζομαι, łupić) rozbójnik.

λίθος, ὁ, kamień.

λῖμός, ὁ, głód.

λινοῦς, 3. lniany, płócienny.

λιπᾰρός, 3. połyskujący od olejku, od maści wonnych.

λίχνος, 3. łakomy, łakotnik.

λογίζομαι, rachować, obliczać; rozważać, roztrząsać.

λογιστικός, biegły w rachowaniu; ὁ, λ. rachmistrz.

λόγος, ὁ, słowo, mowa; rozmowa, często *plur.*, εἰς λόγους ἔρχεσθαί τινι, zejść się dla rozmówienia się, aby się rozmówić; wieść, pogłoska; dowód.

λόγχη, ἡ, grot, ostrze strzały lub włóczni.

λοιπός, 3. pozostały, reszta; τὸ λοιπόν, pozostała część, reszta; λοιπόν (ἐστι) z *inf.*, pozostaje; *adv.* τὸ λοιπόν, na przyszłość, nadal, zresztą, odtąd.

Λουσιεύς, έως, Luzyata, mieszkaniec miasta Λουσοί w Arkadyi.

λούω, myć; *med.* kąpać się.

λόφος, ὁ, kita na szyszaku; pagórek, wzgórze.

λοχᾶγία, ἡ, stopień lochaga, setnictwo.

λοχᾱγός, ὁ, (ἡγέομαι) lochag, setnik, dowódca oddziału wojska λόχος.

λόχος, ὁ, oddział wojska około 100 ludzi wynoszący, hufiec, kompania.

Λῡδία, ἡ, Lidya, kraj w Azyi Mniejszej.

Λύδιος, lidyjski.

Λῡδός, ὁ, Lidyjczyk, mieszkaniec Lidyi.

Λυκάονες, οἱ, Lykaonowie, mieszkańcy Lykaonii w Azyi Mniejszej.

Λύκιος, ὁ, Likios, dowódca jazdy w wojsku 10 tysięcy Greków.

λῡμαίνομαι, szkodę wyrządzać, szkodzić komu w czem, popsuć komu coś τινί τι.

λῡπέω, martwić, smucić, krzywdzić, zaczepiać, dokuczać; *pass.* smucić się, trapić się.

λύπη, ἡ, smutek.

λῡπηρός, 3. przykry.

λυσιτελέω, być pożytecznym, przydać się na co, pomódz.

λύω, rozwiązać, uwolnić; osłabić, znieść, usunąć; łamać, gwałcić; koniec położyć, zakończyć; *pass.* skończyć się.

λωποδυτέω, (λῶπος, τό = λώπη, odzienie, δύω) skradać odzienie kąpiącym się, obdzierać.

λωτοφάγος, 2. (φαγεῖν) jedzący owoc z drzewa lotos, który był bardzo słodki; οἱ λ., lotofagowie.

λωφάω, odpoczywać; ustać, skończyć się; λίθοι λωφῶσι, rzucanie kamieni ustaje.

λῴων, 2. *compar.* do ἀγαθός.

M.

μά, partykuła używana w zapewnieniach i zaklęciach: (οὐ) μὰ Δία, nie na Zeusa; ναὶ μὰ Δία, zaprawdę na Zeusa.

μᾶζα, ἡ, chleb jęczmienny.

μάθησις, εως, ἡ, (μαθεῖν) uczenie się, nauka, nauczanie; ὧν μάθησις ἐστι, rzeczy, które są przed-

miotem nauki, których się można nauczyć.
μαθητής, οῦ, ὁ, (μαθεῖν) uczeń.
μαθητός, 3. *adi. verb.* do μανθάνω, to, czego się można nauczyć, łatwy do nauczenia.
μαίνομαι, być szalonym, głupim, szaleć, odejść od zmysłów.
μακαρίζω, za szczęśliwego uważać, szczęśliwym mienić.
μακάριος, 3. szczęśliwy.
μακαριστός, 3. *adi. verb.* do μακαρίζω, za szczęśliwego poczytany, szczęśliwy, doskonały.
μᾰκρός, 3. długi.
Μάκρωνες, οἱ, M., naród mieszkający nad morzem Czarnem.
μάλα, *adv.* bardzo, chętnie; οὐ μάλα, wcale nie; — *compar.* μᾶλλον, bardziej, więcej, raczej, lepiej, łatwiej, prędzej; *superl.* μάλιστα, najbardziej, szczególnie, osobliwie, najlepiej, najczęściej; πάντων μάλιστα, przedewszystkiem.
μαλᾰκός, 3. miękki, delikatny, zniewieściały, niedołężny; τὰ μαλακά, przyjemności, wygody.
Μανδάνη, ἡ, M., matka Cyrusa.
μανθάνω, uczyć się; z *inf.* nauczyć się co czynić; οἱ μανθάνοντες, uczniowie; dowiedzieć się, τινός τι od kogo coś; poznać, pojąć, zrozumieć.
μανία, ἡ, (μαίνομαι) szaleństwo.
μαντεία, ἡ, (μαντεύομαι) wyrocznia.
μαντεύομαι, pytać się, radzić się wyroczni.
μαντική, ἡ, (μάντις) sztuka przepowiadania, wróżbiarstwo.
μάντις, εως, ὁ, wieszcz.
Μάρδοι, οἱ, Mardowie, naród należący do satrapii armeńskiej.
μάρσιπος, ὁ, (*marsupium*) worek.
μαρτυρέω, świadczyć, poświadczać.
Μάσκας, α, ὁ, Maskas, rzeka (właśc. kanał) w Mezopotamii.
μαστεύω, starać się, pragnąć.
μαστῑγόω, (μάστιξ), biczować, chłostać.
μαστός, ὁ, brodawka piersiowa, pierś.
μάταιος, 3. próżny, daremny; μάταιόν τι ποιεῖν, w niwec coś obrócić.
μάχαιρα, ἡ, (μάχομαι), miecz krótki, nieco zakrzywiony, sztylet, puginał.
μαχαίριον, τό, sztylet, szabla.
μᾰ́χη, ἡ, bitwa, walka; μάχῃ νικᾶν wygrać bitwę.
μάχομαι, walczyć, z kim τινί l. πρός τινα; τὸ μαχόμενον, część walcząca.
Μεγάβυζος, ὁ, M., kapłan i dozorca świątyni Artemidy w Efezie.
μεγαληγορέω, chełpić się.
μεγαλήγορος, 2. chełpiący się, zarozumiały.
μεγαλοπρεπής, 2. (πρέπω) wspaniały.
μεγαλοπρεπῶς, *adv.* wspaniale, obficie, hojnie.
μεγάλως, *adv.* bardzo.
Μεγαρεύς, έως, ὁ, Megarejczyk.
μέγας, μεγάλη, μέγα, rosły, wysoki, wielki; οἱ μεγάλοι, ludzie dorośli; potężny, możny, znaczny, ważny, główny, pierwszy; τὰ μεγάλα, wielkie czyny; *adv.* μέγα, wielce, bardzo, głośno; *comp.* μεῖζον; *superl.* (τὸ) μέγιστον, przedewszystkiem, osobliwie.
μέγεθος, τό, wielkość.
μεθ-ῑ́ημι, opuścić, zaniedbać.
μεθ-ίστημι, przestawić, oddalić; *aor.* 1. *med.* oddalić od siebie, kazać odstąpić, kazać odejść, odprawić; *intr.* odstąpić, odejść na stronę, oddalić się.

Μεθυδριεύς, έως, mieszkaniec miasta Μεθύδριον w Arkadyi.

μεθύσκομαι, upić się, być pianym.

μειράκιον, τό, chłopiec, młodzieniec.

μείων, 2. *compar.* do μικρός i ὀλίγος, mniejszy, mniej; μεῖον ἔχω, mniej mieć, gorzej się mieć, szkodować; *adv.* μεῖον, mniej.

μελανία, ἡ, (μέλας) czarna chmura.

μέλας, 3. czarny.

μέλει, *impers.* μέλει μοί τινος, lub περί τινος, zależy mi na czem, staram się o co, pamiętam o czem.

μελετάω, starać się o co; ćwiczyć się w czem, przykładać się do czego, τί.

μελέτη, ἡ, ćwiczenie.

μελετηρός, 3. (μελετάω) chętnie się ćwiczący, gorliwy, pilny.

μελίνη, ἡ, proso.

μέλλω, a) myśleć, zamyślać, zamierzać, chcieć lub mieć (musieć, módz) coś uczynić, z *inf. praes.* lub *fut.*; τὸ μέλλον, przyszłość, to co się stać ma, dalsze wypadki; b) namyślać się, ociągać się, wahać się, zwlekać; *pass.* być odroczonym, wstrzymanym, odwlec się.

μέμφομαι, ganić.

μέν, partykuła, której odpowiada δέ, a niekiedy μέντοι, służy do przeciwstawienia wyrazów i zdań: wprawdzie; często wcale się nie tłóm.; — ὁ μέν... ὁ δέ, jeden... drugi; μὲν οὖν, więc, zatem; niekiedy μέν = μήν, zaiste, przecież; μὲν δή, więc, i, otóż; ale także = zaiste tak; οὐ μὲν δή, ale zaiste nie.

μέντοι, zaiste, w istocie; jednak, wszelako, przecież, ale; καὶ μέντοι = i, lecz (zaiste) także

μένω, (*maneo*) zostać, pozostać; dotrzymać placu, stać mocno lub niewzruszenie.

Μένων, ωνος, M., wódz grecki w wojsku Cyrusa Młodszego.

μεριμνάω, starać się, troszczyć się; suszyć, łamać sobie głowę nad czem, przemyśliwać, ślęczeć nad czem, περί τινος; πολλὰ μ. mieć wiele trosk.

μέρος, τό, część; μέρος τι, znaczna część, nie mało.

μεσημβρία, ἡ, (μέσος, ἡμέρα) południe.

μέσος, 3. środkowy; μέση ἡ χώρα, środek kraju; μέσαι νύκτες, północ; μέσον ἡμέρας, południe; τὸ μέσον, środek; ἐν μέσῳ τινός, w środku czego lub między czem; κατὰ μέσον, w środku, w centrum, a na pytanie dokąd? = w środek, w centrum.

μεστός, 3. pełny, czego τινός.

μετά, *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: z, razem z = *cum*; οἱ μετά τινος, żołnierze czyi; μετά τινος εἶναι, być po czyjej stronie, trzymać z kim; b) przenośnie: z, wśród; μ. ἀδικίας, bezprawnie; μ. φιλίας, po przyjacielsku, spokojnie; 2) z *acc.* a) o czasie: po = *post*; μετὰ ταῦτα, potem; ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος, następny czas; b) przenośnie o stopniu: po, obok: πόλις πλουσιωτάτη μ. Βαβυλῶνα

μετα-γιγνώσκω, odmienić swoje zdanie, postanowienie.

μετα-δίδωμι, udzielać komu czego, τινί τινος l. τινί τι.

μετα-διώκω, ścigać; *intr.* wkrótce zdążyć za kim.

μετα-μέλει μοι, żal mi, żałuje czego.

μεταξύ, *adv.* w środku; z *part.* = podczas; z *gen.* między

μετα-πέμπομαι, posłać po kogo, przywołać, przyzwać kogo, kazać komu przyjść do siebie.
μετάπεμπτος, 2. (μεταπέμπομαι) przywołany, przyzwany.
μέτ-ειμι, (εἰμί) *impers.* μέτεστί μοί τινος, mieć udział w czem, uczestniczyć w czem.
μετ-έχω, mieć udział w czem, uczestniczyć w czem, być uczestnikiem czego, τινός.
μετέωρος, 2. (ἀήρ) w powietrzu, nad ziemią znajdujący się; μετέωρον ἐκκομίζειν τι, podnieść coś w górę, wydobyć na wierzch.
μετρέω, (μέτρον) mierzyć, odmierzyć.
μέτριος, 3. mierny, mały.
μετρίως, *adv.* miernie, umiarkowanie, skromnie.
μέτρον, τό, miara, prawidło.
μέχρι, a) *praep.* z *gen.* aż do; μέχρι οὗ, aż tam, gdzie: b) *coni.* aż, dopóki, póki nie.
μή, 1) *adv.* nie; w pytaniu niezawisł. = czy? przecie nie; w pytaniu zawisł. = czy nie, ażali nie; przy *infinit.* a) po słowach *impediendi* i *prohibendi*, a jeśli te słowa mają negacyę, μὴ οὐ, nie tłómaczy się; b) po wyrażeniach znaczenie przeczące mających (αἰσχύνη ἐστί) jest μὴ οὐ = nie; 2) *coni.* a) w zdan. zamiarowych μή (ἵνα μή, ὡς μή, ὅπως μή,) aby nie, ażeby nie; b) po słowach *timendi:* μή = *ne* = aby nie, że, czy nie; μὴ οὐ = *ut* = aby, że nie, czy; οὐ μή z *coni.* lub *indic. fut* = z pewnością nie; μὴ ὅτι — ἀλλὰ καί, nie tylko — lecz także; ob. ὅπως.
μηδαμόθεν, *adv.* znikąd.
μηδαμοῦ, *adv.* nigdzie; μ. εἶναι, ob. οὐδαμοῦ.
μηδαμῶς, *adv.* w żaden sposób, wcale nie, zgoła nie.
μηδέ, i nie, także nie, nawet nie, ani nawet, *ne-quidem.*
μηδείς, μηδεμία, μηδέν, żaden, nikt.
μηδέποτε, *adv*, nigdy.
μηδέπω, *adv.* jeszcze nie.
Μηδία, ἡ, Medya
Μηδικός, 3. medyjski.
Μῆδοι, οἱ, Medowie.
μηκέτι, *adv.* już nie.
μῆκος, τό, długość.
μήν, *adv.* zapewne, zaiste, w istocie; ἀλλὰ μήν, *atqui*, atoli, jednak, jednakże, ob. ἀλλά; καὶ μήν i zaprawdę, atoli, a jednak.
μήν, μηνός, ὁ, miesiąc; τοῦ μηνός, na miesiąc, miesięcznie.
μήποτε, *adv.* nigdy.
μήπω, *adv.* jeszcze nie.
μηρός, ὁ, udo, biodro.
μήτηρ, μητρός, ἡ, matka.
μήτε—μήτε, ani—ani; μήτε—τέ, nie — i, nie — ale.
μηχανάομαι, (μηχανή) (chytrze) uskutecznić, sprawić, sprowadzić, wystarać się dla siebie; wymyślić, wpaść na pomysł, użyć fortelu.
μηχανή, ἡ, machina, machina wojenna; środek, sposób.
μιαρός, 3. niegodziwy.
μίγνυμι, mieszać, zmieszać, τί τινι coś z czem.
Μιθραδάτης, ου, M., satrapa Likaonii i Kappadocyi.
μικρός, 3. mały, krótki; nieznaczny; μικρόν, o mało co, ledwo; nieco, trochę, cokolwiek; na krótki czas, na chwilę; μικρόν τι, mała przestrzeń.
Μιλήσιος, ὁ, Milezyjczyk, mieszkaniec Miletu.

Μίλητος, ἡ. Milet, miasto w Karyi.
μιμέομαι, naśladować, kogo τινά.
μιμνήσκομαι, przypominać sobie; *perf.* μέμνημαι, pamiętam.
μισέω, nienawidzić.
μισθοδοσία, (-δότης) ἡ, płacenie żołdu; żołd.
μισθοδότης, ου, ὁ, (δίδωμι) płacący żołd, pan.
μισθός, ὁ, żołd, płaca.
μισθοφόρος, 2. (φέρω) pobierający żołd; najemny, zaciężny.
μισθόω, (μισθός) najmować; *pass.* być najętym, zaciągnąć się.
μνᾶ, ἡ, mina, suma pieniędzy = 100 drachmom (δραχμαί) = około 80 K.
μνῆμα, ατος, τό, mogiła.
μνημεῖον, τό, pomnik, pamiątka.
μνήμη, ἡ, (μιμνήσκω) pamięć, wspomnienie.
μνημονεύω, (μνήμων) przypominać sobie, τινός.
μόλις, *adv.* z trudnością, zaledwie.
μόν-ιππος, ὁ, wierzchowiec.
μόνος, 3. jedyny, sam tylko; *adv.* μόνον, tylko, jedynie.
μορφή, ἡ, kształt, postać, kształt ciała, ciało.
μόσχειος, 3. (μόσχος, ὁ, cielę) cielęcy.
μύζω, ssać.
Μυρίανδος, ἡ, M., miasto w Syryi.
μυριάς, άδος, ἡ, miryada, czyli 10.000 ludzi.
μύριος, 3. zwykl. *plur.* bardzo liczny, niezliczony; μύριοι, dziesięć tysięcy.
μυσάττομαι, czuć wstręt, brzydzić się, czem τί
Μυσοί, οἱ, Myzyjczycy, mieszkańcy Myzyi.
μωραίνω, być głupcem.
μωρός, i μῶρος, 3. głupi, niedorzeczny.

N.

Ναί (νή), partykuła, przytakuje i zaręcza: tak, zaiste, zaprawdę; νὴ τὸν Δία, tak na Zeusa, = ναὶ μὰ τὸν Δία.
νᾱός, ὁ, (ναίω, mieszkać) świątynia.
νάπη, ἡ, dolina, parów.
ναύαρχος, ὁ, (ἄρχω) dowódca floty, admirał lub kapitan.
ναῦς, νεώς, ἡ, (*navis*) okręt.
ναυτικός, 3. (ναῦς) okrętowy, morski.
νεᾱνίας, ου, ὁ, (νέος) młodzieniec.
νεᾱνίσκος, ὁ, młodzieniec.
νεκρός, ὁ, polegly, trup.
νεόδαρτος, 2. (δείρω) świeżo zdarty.
νέος, 3. nowy, młody; ὁ ν. młodzieniec.
νεότης, ητος, ἡ, (νέος) młodość, wiek młodzieńczy.
νεφέλη, ἡ, (*nebula*) chmura, obłok.
νέω, (*nare*) pływać.
νεωκόρος, ὁ, (κορέω) wymiatający świątynię; dozorca świątyni.
Νέων, ωνος, N., dowódca grecki.
νεώς, ώ, ὁ = νᾱός.
νέωτα, *adv.* (νέος) zwykle εἰς ν., za rok, w przyszłym roku.
νή = ναί.
Νίκαρχος, ὁ, N., setnik w wojsku 10 tysięcy.
νικάω, zwyciężać, przewyższać; νίκην, ν. odnieść zwycięstwo; w *indic. praes.* często = *perf.* być zwycięzcą.

νίκη, ἡ, zwycięstwo.
Νικήρατος, ὁ, N., ojciec Nikiasza.
Νικίας, ου, N., dowódca ateński w wojnie peloponeskiej.
νομεύς, έως, ὁ, (νέμω) pasterz.
νομή, ἡ, (νέμω) pastwisko.
νομίζω, a) uznawać jako zwyczaj; νομίζεται, jest zwyczaj, jest w zwyczaju; νομιζόμενος, zwyczajny, zwyczajem przekazany; b) sądzić, mniemać, wierzyć w co, uznawać, uważać, kogo za co, z podw. *acc.*; *pass.* być uważanym, poczytanym, uchodzić za co.
νόμιμος, 3. (νόμος) w zwyczaju, używany, prawny; τὰ νόμιμα, ustawy, prawa.
νόμος, ὁ, prawo; νόμῳ, podług prawa.
νόσος, ἡ, choroba.
νουθετέω, (νοῦς, τίθημι) właść. kłaść na serce; upominać.
νοῦς, (νόος), ὁ, rozum, umysł, myśl, duch.
νυκτερεύω, noc przepędzać, nocować.
νῦν, *adv.* *(nunc)* teraz, dotychczas, dotąd; ὁ νῦν ἀγών, teraźniejsza walka; τὸ νῦν εἶναι, na teraz; νῦν δέ, ale tak, tymczasem.
νύξ, νυκτός, ἡ, noc; νυκτός, w nocy; νύκτα, przez noc, podczas nocy.

Ξ.

Ξανθικλῆς, έους, X., wódz w wojsku 10 tysięcy.
Ξενίας, ου, ὁ, X., dowódca w gr. wojsku Cyrusa Młodszego.
ξενικός, 3. (ξένος) obcy, cudzoziemski; τὸ ξενικόν, wojsko najemne.
ξένιος, 3. gościnny; Ζεὺς ξ., Zeus, obrońca gościnności.
ξένος, ὁ, obcy, cudzoziemiec, gość, przyjaciel; najemnik, najemny żołnierz.
Ξενοφῶν, ῶντος, Xenofon.
Ξέρξης, ου, Xerxes, syn Daryusza, król perski (485—465).
ξηραίνω, (ξηρός) suszyć.
ξηρός, 3. suchy.
ξόανον, τό, (ξέω) posąg z drzewa.
ξυήλη, ἡ, pałasz krótki Lacedemończyków.
ξύλινος, 3. (ξύλον) drewniany.
ξύλον, τό, drzewo, kloc, kłoda; *plur.* drwa.
ξυστόν, τό, dziryt, grot, pocisk.

O.

ὁ, ἡ, τό, rodzajnik; ὁ μέν... ὁ δέ, jeden..., drugi; οἱ μὲν... οἱ δέ, jedni... drudzy; ὁ μέν τις, niejeden; τά τινος, sprawy, położenie czyje; ὁ δέ, a on, ten zaś; τὰ μέν... τὰ δέ i τῇ μὲν... τῇ δέ, częścią... częścią, już to... już to.
ὀβολός, ὁ, obol, pieniądz, szósta część drachmy=około 13 h.

ὀγκόομαι, nadymać się, być dumnym, zarozumiałym, ἐπί τινι na co.
ὅδε, ἥδε, τόδε, *pron.* ten tu.
ὁδοιπορία, ἡ, podróż, marsz.
ὁδοποιέω, drogę torować, gotować, naprawiać.
ὁδός, ἡ, droga, gościniec; pochód, podróż, marsz.
ὀδύρομαι, opłakiwać.
ὅθεν, *adv.* skąd; dlaczego.
ὅθενπερ, *adv.* skąd właśnie.
οἶδα, wiedzieć, znać; często z *partic.*
οἴκαδε, *adv.* do domu, do ojczyzny.
οἰκεῖος, 3. i 2. (οἶκος) zaprzyjaźniony, blizki, poufały, ὁ οἰ. krewny, ziomek, przyjaciel; οἰκεῖόν ἐστί τινι, obchodzi kogo, dotyczy.
οἰκειότης, ητος, ἡ, ścisły związek, przyjaźń, poufałość zażyłość.
οἰκείως, *adv.* przyjaźnie.
οἰκέτης, ου, ὁ, (οἰκέω) członek familii, domownik; sługa, niewolnik.
οἰκέω, a) *intr.* mieszkać; być zarządzanym, znajdować się w jakimś stanie; b) *trans.* zamieszkiwać; zarządzać; *pass.* być zamieszkanym, leżeć; πόλις οἰκουμένη, miasto zamieszkałe, ludne.
οἰκία, ἡ, dom, mieszkanie.
οἰκοδομέω, (δέμω, budować), budować, założyć; *med.* sobie zbudować.
οἴκοθεν, *adv.* z domu, z ojczyzny.
οἴκοι, *adv.* w domu, w ojczyźnie; οἱ οἴκοι, ziomkowie; τὰ οἴκοι, sprawy domowe, życie, pobyt w ojczyźnie, ojczyzna.
οἰκονομικός, 3. w zarządzie domu biegły; ὁ οἰ. gospodarz.
οἰκονόμος, ὁ, (νέμω posiadać) gospodarz.
οἶκος, ὁ, dom; ojczyzna; rodzina.
οἰκτείρω, litować się, żałować.
οἶνος, ὁ, (*vinum*) wino.
οἰνοχοέω, (-χόος) nalewać wina; sprawować urząd podczaszego.
οἰνοχόος, ὁ, (χέω) podczaszy.
οἴομαι i οἶμαι, mniemać, sądzić, myśleć.
οἷος, οἵα, οἷον, jaki; οἷος z *inf.* = τοιοῦτος ὥστε, taki że, stosowny; οἷόν τέ ἐστι, można, jest podobna; οἷον, jak, jak naprzykład; οἷα δή z *part.* = ἅτε jako, ponieważ.
οἱόσπερ, οἵαπερ, οἷόνπερ, jaki właśnie.
οἶς, οἰός, ὁ, ἡ, (*ovis*) baran, owca
οἰστός, ὁ, strzała.
οἴχομαι, iść, odejść, oddalić się, odjechać; z *part.* = dalej, zaraz, natychmiast; — zwykle w znaczeniu *perf.*: nie masz mnie, zniknąłem; często: zniknąć, zginąć, umrzeć, poledz.
οἰωνίζομαι, (οἰωνός) uważać na lot i głos ptaków, uważać na wróżbę.
οἰωνός, ὁ, ptak wieszczbiarski; wieszczba z lotu ptaków, wróżba, znak pomyślny.
ὀκνέω, wahać się, obawiać się, czego τί.
ὄλβος, ὁ, szczęście; majątek.
ὀλιγαρχία, ἡ, (ἄρχω) oligarchia; οἱ ἐν ὀλιγαρχίᾳ, oligarchowie.
ὀλίγος, 3. mały, nieliczny, mało, niewiele; ὀλίγῳ, nieco.
ὀλιγωρέω, lekceważyć, nie dbać, o kogo τινός.
ὀλισθηρός, 3. śliski, gładki.
ὁλκάς, άδος, ἡ, (ἕλκω) okręt towarowy, ładowny.

ὅλος, 3. cały, całkiem; τὰ ὅλα, cały świat, wszechświat.

Ὀλυμπία, ἡ, Olimpia, okolica w Elidzie ze świątynią Zeusa, gdzie się odbywały olimpijskie igrzyska.

ὁμαλής, 2. (ὁμός) równy.

ὁμαλῶς, *adv.* w równej mierze, w równej linii.

ὅμηρος, ὁ, zakładnik.

ὁμιλέω, przestawać, z kim τινί.

ὁμιλητής, οῦ, ὁ, towarzysz, przyjaciel.

ὁμιλία, ἡ, obcowania, przestawanie, towarzystwo.

ὄμμα, ατος, τό, (zam. ὄπμα, temat ὀπ por. ὁράω) oko.

ὄμνυμι, przysięgać; ὄ. ὅρκον, złożyć przysięgę.

ὁμόθεν, *adv.* z tego samego miejsca, z jednego szczepu.

ὅμοιος, 3. równy, podobny.

ὁμοίως, *adv.* równie, zarówno, tak samo, podobnie, z *dat.*

ὁμολογέω, (λέγω) zgadzać się; przyznawać, uznawać, potwierdzać; ὁμολογεῖταί τις z *inf.*, jednozgodnie (powszechnie) przyznają, powszechnie powiadają, że ktoś...

ὁμολογουμένως, *adv.* jednozgodnie, jednomyślnie; ὁ. ἐκ πάντων, według zgodnego zdania wszystkich.

ὁμομήτριος, 3. (μήτηρ) z jednej matki zrodzony.

ὁμόσε, *adv.* w jedno miejsce; ὁ. γίγνεσθαί τινι, zbliżyć się; ὁ. συμμιγνύναι, zetrzeć się z nieprzyjacielem.

ὁμότιμος, 2. (τιμή) zarówno szanowany, równy dostojeństwem; οἱ ὁμότιμοι, szlachta perska.

ὁμοτράπεζος, ὁ, (τράπεζα) towarzysz stołu, przyjaciel, powiernik.

ὁμοῦ, *adv.* razem, zarazem; ὁ. γίγνεσθαί τινι, zbliżyć się do kogo.

ὁμόφυλος, 2. (φῦλον) z jednego szczepu; pokrewny; τὸ ὁμόφυλον, równorodne.

ὀμφαλός, ὁ, pępek.

ὅμως, *conj.* jednak, wszelako, pomimo to.

ὄναρ, τό, sen, senne widzenie, mara.

ὄνειρος, ὁ = ὄναρ; *plur.* ὀνείρατα.

ὀνίνημι, być pożytecznym.

ὄνομα, ατος, τό, imię, nazwisko imię, sława; *accus.* ὄνομα, nazwiskiem, nazwany.

ὀνομάζω, nazywać, wołać po nazwisku.

ὀνομαστός, 3. (ὀνομάζω) sławny.

ὄνος, ὁ, osieł; ob. ἀλέτης.

ὄνυξ, υχος, ὁ, (*unguis*) paznokieć.

ὄξος, τό, (ὀξύς) ocet, kwas, kwaśny trunek.

ὄπῃ, *adv.* którędy, gdzie, dokąd; jak, w jaki sposób.

ὄπισθεν, *adv.* w tyle, z tyłu; οἱ ὄ. w tyle nadchodzący; τὸ ὄ., tył; ὄ. γίγνεσθαι, z tyłu zajść, tył zająć; z *gen.* w tyle za.

ὀπισθο-φυλακέω, zasłaniać odwód wojska, prowadzić tylną straż, być w tylnej straży.

ὀπισθο-φύλαξ, κος, należący do tylnej straży, mający dowództwo nad tylną strażą; οἱ ὀπισθοφύλακες, tylna straż.

ὁπλίζω, (ὅπλον) uzbrajać; *med.* uzbrajać się.

ὅπλισις, εως, ἡ, zbroja.

ὁπλίτης, ου, ὁ, (ὅπλον) hoplita, żołnierz ciężkozbrojny.

ὁπλομαχία, ἡ, walczenie w zupełnej zbroi; τὰ ἀμφὶ ὁπλομαχίαν, sztuka robienia bronią.

ὅπλον, τό, broń; τὰ ὅπλα, obóz, posterunek; ale także = ὁπλῖται, hoplici, ciężko uzbrojeni.

ὁπόθεν, *adv.* skąd.

ὅποι, *adv.* gdzie, dokąd, także z *gen.*

ὁποῖος, 3. jaki, jakiego rodzaju; ὁποῖόν τί ἐστι jakie ma znaczenie, co znaczy.

ὁπόσος, 3. jak wielki, ile, *quantus*, *quot*; ὁπόσον, jak daleko.

ὁπόταν, (ὁπότε, ἄν) *coni.* jeżeli kiedy, w razie że..., ile razy.

ὁπότε, *coni.* kiedy, gdy, z *opt.* ile razy; ponieważ.

ὁπότερος, 3. który z dwóch; *plur.* która z dwóch stron.

ὅπου, *adv.* gdzie, (także z *gen.*); ὅπου ἄν, gdziekolwiek; οὐκ ἔστιν (ἦν) ὅπου οὐ = *nusquam non*, wszędzie; ὅπου μή po negacyi: chyba (że) gdzie.

ὅπως, a) *adv.*, jak, w jaki sposób; w pytan. zawisł.: jak, jakim sposobem; — b) *coni.*, aby, ażeby; ὅ. μή, aby nie, ażeby nie; czasem = ὅτι, że; μὴ ὅπως — ἀλλ' οὐδέ, nie tylko nie — lecz nawet nie.

ὁράω, widzieć, patrzeć, postrzegać, z *part.*; przen. zważać, rozważać; *pass.* przedstawiać się oku, wyglądać.

ὀργή, ἡ, gniew; ὀργῇ, w gniewie.

ὀργίζομαι, gniewać się, na kogo τινί.

ὀργυιά, ἡ, sążeń = 1·84 m.

ὀρέγομαι, *aor.* ὠρέχθην, pragnąć, starać się, o co τινός.

ὀρεινός, 3. (ὄρος) górzysty.

ὄρθιος, 3. i 2. (ὀρθός) prosty, wyprostowany; ὄρθιοι λόχοι kompanie uformowane w kolumny, kolumny oddziałów.

ὀρθός, 3. prosty, wyprostowany, prosto stojący.

ὀρθόω, wyprostować, *pass.* stać prosto.

ὄρθρος, ὁ, (temat ὀρ, ὄρνυμι, por. *ortus*) świtanie, świt.

ὀρθῶς, *adv.* słusznie, należycie; ὀ. ἔχει, słuszna jest.

ὁρίζω, (ὅρος, ὁ, granica) odgraniczać, dzielić.

ὅρκος, ὁ, przysięga; ὅρκοι θεῶν, przysięgi na bogów.

ὁρμάω, (ὁρμή) *intr.* rzucić się, wyruszyć, zabrać się, zamierzać, dążyć do, pożądać; ὁ. ὁδόν, ruszyć w drogę; *med.* uderzyć, rzucić się, wyruszyć, dążyć; ἐκ παίδων εἰς ἥβην ὁ. z wieku chłopięcego przejść do wieku młodzieńczego; — zaczynać.

ὁρμέω, (ὅρμος, ὁ, przystań) stać na kotwicy.

ὁρμή, ἡ, a) wewnętrzny popęd; μιᾷ ὁρμῇ, jednym popędem, wraz, jednozgodnie; b) przedsięwzięcie, marsz, pochód.

ὀρνίθειος, 3. (ὄρνις) ptasi; κρέα ὀρνίθεια, drób.

ὄρνις, ιθος, ὁ, ἡ, ptak; αἱ ὄρνιθες, ptactwo domowe, drób.

'Ορόντας, α, Orontas, a) Pers królewskiego rodu; b) zięć króla Artaxerxesa i satrapa Armenii.

ὄρος, τό, góra, wzgórze.

ὀρυκτός, 3. (ὀρύττω) wykopany.

ὀρύττω, kopać, wykopać.

ὀρχέομαι, tańczyć.

'Ορχομένιος, 3. orchomeński, z miasta Orchomenos w Arkadyi.

ὅς, ἥ, ὅ, *pron.*, który; καὶ ὅς, a ten.

ὅσιος, 3. pobożny; uczciwy, sumienny.

ὅσος, 3. jak wielki, jak długi; ile, jaki; *neutr.* ὅσον i ὅσα jako

adv. o ile (przy *compar.*), jak bardzo, ile tylko; przy *superl.* = ὡς, ὅσον μέγιστον, jak najgłośniej; przy liczbach: około, blizko, niemal; ὅσῳ.. τοσούτῳ = *quanto... tanto*, im... tem.

ὅσοσπερ, 3. jak wielki, ile tylko; ὅσαπερ, właśnie jak.

ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ, który właśnie, *qui quidem.*

ὄσπριον, τό, zwykle *plur.* owoc strączkowy.

ὅστις, ἥτις, ὅ,τι, który, którykolwiek; ὅστις δή = *nescio quis*, ktoś; ἐξ ὅτου, odkąd; jako pytajnik zawisły: kto, co.

ὁστισοῦν, ktokolwiek.

ὀσφραίνομαι, wąchać, co τινός.

ὅταν, (ὅτε ἄν) *coni.* gdy, kiedy, skoro, ile razy, ilekroć.

ὅτε, *coni.* kiedy, gdy.

ὅτι, *coni.*, a) że; często zastępuje nasze cudzysłowy, wprowadzając słowa mówiącego; b) ponieważ; c) przy *superl.* = ὡς, łac. *quam*, ile możności, jak.

οὐ, οὐκ, οὐχ, οὐχί, a) nie; οὐ μὲν δή, jednak w istocie nie; b) w zdaniu pytaj. = *nonne*; οὐ γάρ; = *nonne?*

οὗ, *adv.* gdzie.

οὗ, ἧς, οὗ, *pron. pers.*, siebie; rzadko używane zam. ἑαυτοῦ...

οὐδαμόθέν, *adv.* zniskąd, z żadnego miejsca.

οὐδαμοῦ, *adv.* nigdzie; οὐδ. εἶναι, nic nie znaczyć, niczem być.

οὐδαμῶς, *adv.* w żaden sposób, żadną miarą.

οὐδέ, *adv.* i nie, także nie, ani też, nawet nie; οὐδὲ.. οὐδὲ *ne... quidem* — *neque*; οὐδὲ οὐδείς, *neque quisquam*; οὐδὲ δέ = καὶ οὐ δέ, ob. καὶ — δέ; οὐδὲ γάρ *neque enim.*

οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν, żaden, nikt; οὐδὲν ὅ,τι οὐ, wszystko; οὐδέν, *adverb*; nic, wcale nie, bynajmniej, *nihil*; οὐδέν τι, wcale nie; οὐδὲν μᾶλλον, tem mniej, bynajmniej.

οὐδέποτε, *adv.* nigdy.

οὐδεπώποτε, *adv.* jeszcze nigdy.

οὐκέτι, *adv.* nie więcej, nie dalej, nie dłużej, już nie.

οὐκοῦν i οὔκουν, *adv* 1) οὐκοῦν, a) = *nonne?* więc nie? czy nie? b) = *igitur*, więc, tedy, zatem; 2) οὔκουν = *non igitur*, *non sane*, więc nie, zatem nie, zaiste nie, zapewne nie.

οὖν, *adv.* więc, zatem; δ' οὖν, w istocie, rzeczywiście, w każdym razie; μὲν οὖν, zapewne.

οὗπερ, *adv.* gdzie właśnie, gdzie.

οὔποτε, *adv.* nigdy.

οὔπω, *adv.* jeszcze nie; οὐπώποτε, jeszcze nigdy.

οὐρᾱγός, ὁ, (οὐρά, ogon, ἡγέομαι) dowódca tylnej straży.

οὐράνιος, 3. niebieski; τὰ οὐράνια, zjawiska niebieskie.

οὐρανός, ὁ, niebo.

οὖς, ὠτός, τό, ucho

οὔτε... οὔτε, ani... ani; οὔτε... τέ, nie tylko nie... lecz także.

οὔτοι, *adv.* zaiste nie.

οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ten, ta, to; καὶ οὗτος, także, również, i to, a to; καὶ ταῦτα = *et id quidem*, a to.

οὑτοσί, αὑτηί, τουτί, ten tu.

οὕτω, οὕτως, *adv.* tak, w ten sposób; οὕτω δή, tak więc, tak tedy.

ὀφείλω, być dłużnym, być obowiązanym co czynić; musieć; *aor.* ὤφελον z *inf.* = *utinam* z *imper. coni.* wyraża życzenie, które się spełnić nie może.

ὄφελος, τό, korzyść, zysk; οὐδὲν ὄφελός (ἐστί) τινος, coś nic nie pomaga, na nic się nie przyda.
ὀφθαλμός, ὁ, oko; ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν, mieć na oku, nie spuszczać z oka.
ὀχέω, trzymać, nosić; *pass.* jechać.
ὄχημα, ατος, τό, wóz; przen. ziemia, grunt, stanowisko.
ὄχθη, ἡ, wysoki, skalisty brzeg rzeki, brzeg.
ὄχλος, ὁ, gromada ludzi, tłum; ciury, czeladź w wojsku; uciążliwość, przykrość, ambaras.
ὀχῦρός, 3. mocny; τὰ ὀχυρά, warowne miejsca.
ὀψέ, *adv.* późno.
ὀψίζω, opóźnić się, przybyć późno.
ὄψις, εως, ἡ, (temat ὀπ, ὁράω) wejrzenie, kolor.
ὄψον, τό, przyprawa.
ὀψοποιός, ὁ, (ποιέω) kucharz.

Π.

παγκάλως, *adv.* bardzo pięknie.
πάγχρηστος, 2. w każdym względzie pożyteczny, cenny.
πάθος, τό, (πάσχω, παθεῖν) przygoda; cierpienie, nieszczęście, krzywda komu wyrządzona, choroba; przen. miejsce smutku l. smutnego wypadku.
παιάν, ᾶνος, ὁ, pieśń wojenna, pajan.
παιᾶνίζω, śpiewać, zanucić pieśń wojenną czyli pajan.
παιδεία, ἡ, wychowanie.
παίδευμα, τό, przedmiot wychowania; *plur.* strony wychowania.
παίδευσις, εως, ἡ, wychowanie.
παιδεύω, wychowywać, nauczać; przyzwyczajać do czego, πρός τι.
παιδικά, τά, miłostki.
παιδίον, τό, (παῖς) dziecko.
παιδίσκη, ἡ, (παῖς) dziewczę.
παῖς, δός, ὁ, ἡ, dziecię; chłopiec, syn.
παίω, uderzyć, bić, razić, rąbać, ciąć, ranić, trafić; *med.* siebie bić, uderzyć.
Πακτωλός, ὁ, Paktolos, rzeka w Lidyi.
πάλαι, *adv.* dawno, dawniej, od dawna, już dawno.
παλαιός, 3. stary, dawny, starodawny.
πάλιν, *adv.* napowrót, nazad; znowu.
παλτόν, τό, (πάλλω, rzucać) pocisk.
παμπληθής, 2. (πλῆθος) bardzo wiele, bardzo liczny.
πάμπολυς, -πόλλη, -πολυ, bardzo wiele, bardzo wielki.
παμφόρος, 2. (φέρω) urodzajny, żyzny, intratny, korzystny.
Πάνθεια, ἡ, Panteja, żona Abradatasa.
πανοῦργος, 2. (πᾶν, ἐργάζομαι) zdolny wszystko zrobić; chytry, przebiegły.
παντάπασι, *adv.* całkiem, zupełnie, wcale, zgoła.
πανταχῇ, *adv.* wszędzie, na każdem miejscu.
πανταχόθεν, *adv.* ze wszystkich stron, zewsząd.
πανταχοῦ, *adv.* wszędzie.
παντελῶς, *adv.* (τέλος) całkowicie, zupełnie.
πάντῃ, *adv.* wszędzie, ze wszech stron.
παντοδᾶπός, 3. rozmaity, różnego rodzaju.
πάντοθεν, *adv.* zewsząd, ze wszech stron.

παντοῖος, 3. wszelki, rozmaity, żny.

πάντως, *adv.* całkiem, zupełnie, w każdym razie.

πάνυ, *adv.* bardzo, wcale, zgoła; οὐ πάνυ τι, bynajmniej, wcale nie; πάνυ γε, tak jest.

πάομαι, *fut.* πάσομαι, zarabiać, nabyć, posiadać.

πάππος, ὁ, dziad.

παρά, *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: od, ze strony; b) przenośnie: od, przy słowach: brać, nauczyć się...; 2) z *dat.* o miejscu: u, koło, przy; οἱ παρά τινι, żołnierze czyi; τὰ παρ' ἐμοί, to co u mnie jest, pobyt u mnie, moje położenie; 3) z *acc.* a) o miejscu: do, ku; przy, koło, blizko, wzdłuż, nad; b) o czasie: podczas, przy; π. ποτόν, podczas picia; c) przenośnie: obok, oprócz; wbrew, przeciw.

παρα-βαίνω, przestępować, przekraczać, przewinić.

παρα-βάλλω, obok postawić, zestawić, porównać, πρός τι, z czem.

παραβάτης, ου, ὁ, obok stojący, walczący z wozu.

παρα-βοηθέω, przyjść na pomoc.

παρ-αγγέλλω, rozkazać, wydawać rozkaz (o wodzu): π. εἰς τὰ ὅπλα, do broni wołać; π. σύνθημα, dać, (podać) hasło; τὸ παραγγελλόμενον, dany rozkaz, rozporządzenie.

παρα-γίγνομαι, przybyć, być obecnym, być przy czem.

παρα-γιγνώσκω, sądzić fałszywie, mylny wydawać sąd o kim, περί τινος.

παρ-άγω, obok prowadzić; o wojsku: kazać zachodzić.

παράδεισος, ὁ, zwierzyniec.

παρα-δίδωμι, dać, wydać, oddać, złożyć, wręczyć.

παράδοξος, 2. (δόξα) dziwny.

παρα-θαρρύνω, zachęcać, dodawać odwagi, zagrzewać.

παρα-θέω, biedz obok, wyprzedzić, wyścignąć.

παρ-αινέω, zachęcać, zalecać, radzić.

παρα-κάθημαι, siedzieć przy czem.

παρα-καλέω, przywołać, wzywać, zapraszać; zachęcać.

παρακαταθήκη, ἡ, (-τίθημι) powierzone komu pieniądze, zastaw, depozyt.

παρα-κελεύομαι, radzić, zachęcać, τινί; popędzać.

παρα-λαμβάνω, przyjmować, otrzymywać.

παρα-λυπέω, zasmucać, szkodę wyrządzać, sprzeciwiać się, opierać się komu.

παρ-αμελέω, nie zważać, nie troszczyć się, zaniedbywać, τινός.

παρα-μένω, zostać przy kim, wytrwać.

παραμηρίδιον, τό, (μηρός) pancerz udowy; *plur.* nabiodrki.

παραμόνιμος, 2. (-μένω) wytrwały, wierny.

παράνοια, ἡ, nierozum, szaleństwo, obłąkanie, głupota.

παρά-νομος, 2. obrażający prawa.

παρα-πέμπω, mimo posyłać, wysyłać.

παρα-πίπτω, upaść obok; przypadkiem nadejść, nawinąć się.

παρα-πλευρίδιον, τό, pancerz na boki koni.

παρα-πλήσιος, 3. i 2. prawie równy, podobny.

παραρ-ρέω, płynąć koło czego.

παρασάγγης, ου, ὁ, parasanga, mila perska = 30 stadyów = 5·56 km.

παρα-σκευάζω, przygotować, uzbroić, przysposobić, sprowadzić; *med.*

przysposobić sobie, przygotować, wystarać się o co, urządzić; uzbroić się, przysposobić się, przygotować się; zabierać się do czego.

παρασκευή, ἡ, przygotowanie, uzbrojenie.

παρα-σκηνέω, rozłożyć się obozem około kogo, τινί.

παραστάτις, ιδος, ἡ, (παρίσταμαι) pomocniczka, orędowniczka.

παρα-τάττω, w szyku bojowym ustawić, szykować.

παρα-τείνω, rozciągać; wstrzymywać, dręczyć wstrzymaniem; *pass.* ciągnąć się obok.

παρα-τίθημι, postawić przy czem, zastawiać.

παρα-τρέχω, przybiegać, dobiegać, przebiegać.

παρ-αυτίκα, *adv.* natychmiast; αἱ π. ἡδοναί, chwilowe przyjemności.

παρα-φέρω, postawić przed kim, τινί.

παρ-εγγυάω, podać dalej, od ust do ust, dać hasło, wzywać, nakazać, zachęcać.

παρειά, ἡ, policzek, lice, zwykle *plur.*

πάρ-ειμι, (εἰμί) a) być obecnym; τὰ παρόντα, obecne sprawy, obecne położenie, zajścia, wypadki; ἐν τῷ παρόντι, w obecnym czasie, obecnie; b) być przy kim, u kogo, znajdować się; τινί, *adesse alicui*, pomagać; πάρεστί μοί τι, posiadam co; *impers.* πάρεστι μοι, mogę, παρῆν, można było; c) pojawić się, przybyć dokąd, stawić się na jakiem miejscu.

πάρειμι, (εἶμι) przechodzić obok; przyjść, przystąpić, zbliżyć się, wejść, wkroczyć, wtargnąć.

παρ-ελαύνω, *intr.* jechać mimo, przejeżdżać obok lub w koło czego.

παρ-έρχομαι, przechodzić mimo; przejść, minąć (o czasie); przen. wyprzedzać, kogo τινά; iść przeciw komu, ἐπί τινα.

παρ-έχω, a) przeznaczać, dać, udzielić, dostarczyć, użyczyć; dozwolić; π. ἀγοράν, dostarczyć żywności na sprzedaż; b) sprawić, nabawić, wzbudzać; γέλωτα π. do śmiechu pobudzić; c) dać, oddać; π. ἑαυτόν τινι χρῆσθαι, oddać się komu do usług; π. ἑαυτόν τινι εὖ ποιεῖν, oddać się komu, aby mu dobrze czynił, dobrodziejstwa przyjmować, odbierać od kogo; d) uczynić czem, z podw. *acc.*; *med.* dać z własnych środków, dostarczyć; dowieść, okazać; pozyskać dla siebie, wyrobić sobie, uczynić sobie; z podw. *acc.* uczynić czem.

παρ-ίημι, pomijać, nie zważać.

πάρ-οδος, ἡ, przystęp, przejście, przechód, przesmyk.

παρ-οράω, patrzeć, na co πρός τι.

παροψίς, ίδος, ἡ, łakocie, przysmak.

Παρράσιος, ὁ, Parazyjczyk, z miasta Parazyi w Arkadyi.

Παρύσατις, ιδος, ἡ, Paryzatys, matka Artaxerxesa i Cyrusa.

πᾶς, πᾶσα, πᾶν, a) każdy, wszelaki; πᾶς τις, ktokolwiek, każdy; πᾶσα ὁδός, każda droga; b) wszystek, cały, *plur.* wszyscy; πᾶς κίνδυνος, największe niebezpieczeństwo; τὰ πάντα, wszechświat, świat; *acc. adv.* πάντα=πάντως, całkiem, zupełnie.

Πασίων, ωνος, ὁ, Pazyon, dowódca w wojsku Cyrusa Mł.

πάσχω, a) doznać, otrzymać, spotyka mnie; εὖ πάσχειν ὑπό τινος, czegoś dobrego doznać, doznawać dobrodziejstw od kogo; ὅμοιον π., równego doznawać losu; b) cierpieć, wycierpieć, doznać, znosić; πάσχειν τι, doznać czego złego, szkodę ponieść, umrzeć, zginąć; τὰ μὲν ἔπαθεν, rany otrzymał.

Πατηγύας, ου, Pategias, Pers znakomity, powiernik Cyrusa Młodszego.

πατέω, deptać.

πατήρ, τρός, ὁ, ojciec.

πάτριος, 3. ojczysty, od przodków pochodzący, wrodzony; τὰ πάτρια, zwyczaje ojców, ojczyste.

πατρίς, ίδος, ἡ, ojczyzna.

πατρῷος, 3. ojcowski, ojczysty.

παύω, sprawić, aby co ustało, położyć koniec, tamę czemu, usunąć co, wstrzymać, powściągnąć, kazać przestać; τινά τινος, wstrzymać, odwieść kogo od czego; *med.* ustać, przestać, zaprzestać, zaniechać czego, τινός i z *part.*, kończyć mowę.

Παφλαγόνες, ων, οἱ, Paflagończycy, mieszkańcy Paflagonii.

πέδη, ἡ, pęta, więzy.

πεδίον, τό, pole, równina, płaszczyzna.

πεζῇ, *adv.* pieszo.

πεζικός, 3. pieszy; τὰ πεζικά, służba piesza.

πεζός, 3. pieszy; ὁ π. żołnierz pieszy.

πείθω, namawiać, nakłaniać, zachęcać, τινά τι kogo do czego; przekonywać, τινά τι kogo o czem; starać się pozyskać, jednać sobie, prosić o łaskę; *med.* dać się namówić, przekonać, nakłonić; słuchać kogo, τινί, wierzyć.

πεινάω, łaknąć, być głodnym, cierpieć głód.

πεῖρα, ἡ, próba, doświadczenie; πεῖραν ἔχειν τινός doświadczyć kogo, znać kogo z doświadczenia; ἐν πείρᾳ τινὸς γίγνεσθαι, obcować z kim, znać kogo bliżej, mieć z kim znajomość.

πειράομαι, próbować, usiłować, starać się, przedsiębrać; próbować czego, robić próbę z czem, τινός.

πελάζω, zbliżać się.

Πελοποννήσιος, 3. poloponezki.

Πελοπόννησος, ἡ, Peloponez.

πελταστής, οῦ, ὁ, pellasta, żołnierz lekko uzbrojony.

πελταστικός, 3. do peltasty należący; τὸ πελταστικόν = οἱ πελτασταί.

πέλτη, ἡ, lekka tarcza pleciona i skórą pokryta, pawęża.

πελτοφόρος, ὁ, = πελταστής.

πέμπω, posyłać.

πένης, ητος, ubogi.

πενία, ἡ, ubóstwo.

πένομαι, być ubogim.

πεπρωμένος, 3. *part. pf. pass.* losem przeznaczony.

πὲρ, partyk. enklit., właśnie, bardzo, wcale; często się nie tłómaczy.

περαίνω, dokonać, do skutku przywieść, wykonać.

πέραν, *adv.* z tamtej strony, z *gen.*; τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ, przeciwległy brzeg rzeki; τὰ πέραν, to co się po drugiej stronie rzeki dzieje.

περάω, przechodzić, przeprawiać się; βίον, przepędzać; *intr.* przechodzić, wlec się przez co, διά τινος.

πέρδιξ, ικος, ὁ i ἡ, kuropatwa.

περί, *praep.* 1) z *gen.* przenośnie, a) nad = *super.*; π. πολλοῦ, π. πλείστου ποιεῖσθαί τι, *magni, plurimi facere aliquid*, wysoko,

bardzo wysoko coś cenić, stawiać; π. παντὸς ποιεῖσθαι, nadewszystko cenić, nadewszystko starać się, usiłować; b) o, względem, dla, za = *de*; 2) z *dat.* o miejscu: naokoło, na; 3) z *acc.* a) o miejscu: naokoło, przy; οἱ περί τινα, czyje otoczenie, towarzysze, żołnierze, orszak czyj; b) o czasie: około; περὶ μέσας νύκτας, około połnocy; c) przenośnie: około, względem, wobec; περί τι εἶναι, zajmować się czem; κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς, względem nas; ἁμαρτάνειν περί τινα, względem kogo.

περι-ἄγω, oprowadzać, obwozić.

περι-άπτω, zawiesić; sprawić, przynosić, dostarczać, wyjednać, przysparzać.

περι-βάλλω, obrzucić; obejmować, uściskać; usidlić, zawikłać kogo w co, pogrążyć w co, τοῖς κακοῖς.

περιβραχιόνιον, τό, naramiennik.

περι-γίγνομαι, być nad kim, mieć przewagę, górować, przewyższać, zwyciężyć, pokonać, τινός; bez *gen.* celować, odszczególniać się.

περι-ειλέω, obwijać, obwiązać.

περίειμι, (εἰμί) być nad kim, przewyższać, kogo τινός.

περίειμι, (εἶμι) obchodzić.

περι-ελαύνω, *intr.* objechać; εἰς τὸ ὄπισθεν π., uderzyć z tyłu, zająć tył nieprzyjacielowi.

περι-έρχομαι, obejść wkoło, koleją obejść, kogo πρός τινα.

περι-έχω, otaczać.

περι-θέω, biegać wokoło.

περι-ίστημι, *intr.* stać naokoło, otoczyć, osaczyć

περι-καλύπτω, pokryć, osłonić.

περι-μάχομαι, walczyć wokoło.

περι-μένω, pozostać; czekać na kogo, τινά.

Πέρινθος, ἡ, Perynt, miasto w Tracyi nad Propontydą.

πέριξ, *adv.* naokoło; οἱ π., okoliczni mieszkańcy, sąsiedzi.

περι-οράω, przeoczyć; dozwolić, dopuścić, z *part.*

περίπατος, ὁ, (πατέω) miejsce przechadzki; οἱ περίπατοι, portyki, krużganki.

περι-πήγνυμι, wkoło przymocować; *pass.* naokoło przylgnąć, przymarznąć.

περι-πίπτω, wpadać, rzucić się na kogo, τινί.

περι-πλανάομαι, błąkać się wkoło.

περι-πτύσσομαι, okręcić się naokoło.

περιρ-ρέω, oblewać; spaść, odpaść (o więzach).

περιττός, 3. nad miarę, zbyteczny; τὸ περιττόν, pozostałość, reszta, przewyżka; περιττὰ τῶν ἀρκούντων, więcej niż potrzeba.

περι-τρέχω, biegać wokoło.

περι-φανῶς, *adv.* (-φαίνομαι) widocznie, oczywiście.

περί-φοβος, 2. bardzo przestraszony.

Περσεῖδαι, ῶν, οἱ, Persydowie, ród perski, z którego obierano króla.

Περσεύς, έως, ὁ, Perseus, syn Zeusa i Danaë.

Πέρσης, ου, ὁ, Pers.

περσίζω, mówić po persku.

Περσικός, 3. perski.

περσιστί, *adv.* po persku, w perskim języku.

πέτομαι, lecieć.

πέτρα, ἡ, skała, kamień.

πέτρος, ὁ, skała, kamień.

πῄ, *adv.* gdziekolwiek.

πηγή, ἡ, źródło.

πήγνυμι, utwierdzić; zamrozić, mrozem przejmować.

πηλός, ὁ, *(palus)* błoto, bagno.

πῆχυς, εως, ἡ, łokieć (miara) = $^1/_4$ sążnia (ὀργυιά) = $1^1/_2$ stopy (πούς)

Πίγρης, ητος, Pigres, tłómacz Cyrusa Młodszego.

πιέζω, cisnąć; uciskać, dręczyć, prześladować, trapić.

πιθανός, 3. (πείθω) łatwo przekonywający, dowodny.

πίμπλημι, *(impleo)* napełniać, czem τινός.

πίνω, pić.

πίπτω, spaść, rzucić się, uderzyć; paść, poledz; ὁ πίπτων, leżący; popaść, zabrnąć w co.

Πισίδαι, ῶν, οἱ, Pizydowie, naród w Azyi Mniejszej.

πιστεύω, (πίστις) wierzyć, zawierzać, ufać.

πίστις, εως, ἡ, (πείθω) wierność, wiara, zaufanie; rękojmia, gwarancya; διὰ πίστεως, w dobrej wierze; πίστιν διδόναι καὶ λαμβάνειν, nawzajem sobie przyrzec wierność.

πιστός, 3. (πείθω) wierny, pewny, wiarogodny; οἱ πιστοί, wierni, przyjaciele, towarzysze; τὰ πιστά, zapewnienie, zadatek, zakład wierności; πιστὰ διδόναι καὶ λαμβάνειν, wzajemną wierność sobie zaręczyć.

πιστότης, ητος, ἡ, (πιστός) wierność.

πίτυς, υος, ἡ, sosna *(pinus)*.

πλάγιος, 3, (temat πλαγ, p. πλάζω) ukośny, poprzeczny; εἰς πλάγιον, na bok, ukośnie; ἐκ πλαγίου, na boku, na obu skrzydłach; πλαγίους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους, napaść na nieprzyjaciół z boku; τὰ πλάγια, boki, skrzydła wojska.

πλαίσιον, τό, czworobok; w kształcie czworoboku ustawione wojsko, czworobok.

πλανάομαι, błąkać się, po czem τί.

πλάττω (πλάσσω), tworzyć, wyrabiać; *med.* zmyślić co na swoją korzyść.

πλατύς, 3. szeroki.

πλεθριαῖος, 3. wielkości jednego pletron.

πλέθρον, τό, pletron, miara długości = 100 greck. stopom = $^1/_6$ stadyon = 32·8 m.

πλεονάκις, *adv.* (πλέον) częściej.

πλεονεκτέω, (-νέκτης) a) więcej mieć, więcej posiadać, mieć większe korzyści, τινός od kogo; przewyższać kogo w czem, mieć przed kim pierwszeństwo w czem, τινός τινι; mieć przewagę, górę; b) chcieć więcej mieć, być chciwym.

πλεονέκτης, ου, (πλέον, ἔχω) chciwy, samolubny; *superlat.* -κτίστατος.

πλευρά, ἡ, zwykle *plur.* bok; bok wojska, skrzydło.

πλευρόν, τό, = πλευρά.

πλέω, płynąć, jechać okrętem.

πλέος, 3. pełny, zbrukany.

πληγή, ἡ, (πλήττω; *plaga*) uderzenie, raz, cios, plaga, chłosta.

πλῆθος, τό, (πίμπλημι) mnóstwo, wielka ilość, liczba, tłum, ciżba; *acc.* τὸ π., liczbą, co do liczby.

πλήθω, (πίμ-πλη-μι) zapełniać się; πλήθουσα ἀγορά, czas, kiedy rynek ludźmi się napełnia, południe, między godz. 10 — 12.

πλημμελέω, zbłądzić, uchybić, przewinić.

πλήν, *adv.* oprócz że, tylko, wyjąwszy że; z *gen.* oprócz.

πλήρης, 2. (πίμ-πλη-μι) pełny, napełniony, z *gen.*

πλησιάζω, zbliżać się.

πλησίον, *adv.* blizko, w blizkości, z *gen.*; ὁ π. poblizki, sąsiedzki.

πλήττω, (*plango*) bić; ranić.
πλινθίον, τό, cegiełka; tudzież = πλαίσιον.
πλοῖον, τό, (πλέω) statek, okręt.
πλούσιος, 3. (πλοῦτος) bogaty; *adv.* πλουσίως, zamożnie, dostatnio; π. βιοτεύειν, życie pędzić w dostatkach; *compar.* πλουσιωτέρως.
πλουτέω, (πλοῦτος) być bogatym.
πλουτίζω, (πλοῦτος) wzbogacać.
πλοῦτος, ὁ, bogactwo, majątek.
πνεῦμα, ατος, τό, (πνέω) wiatr.
πνέω, wiać, dąć.
ποδήρης, 2. (temat ἀρ, ἀραρίσκω) sięgający do nóg.
ποθέω, (πόθος) pragnąć, tęsknić za czem.
πόθος, ὁ, (temat παθ, πάσχω) pragnienie, tęsknota.
ποὶ *adv.* dokądsiś.
ποιέω, a) czynić, robić, urządzać, sporządzać, obrabiać, budować; *med.* robić sobie, dla siebie, przedsiębrać, kazać sobie zrobić; b) uskutecznić, wykonać, dokazać, sprawić, spowodować, wzniecić; ἐκκλησίαν, zwołać; z podw. *accus.* uczynić, obrać, mianować kogo czem; *med.* πόλεμον ποιεῖσθαι = πολεμεῖν; μάχην π. = μάχεσθαι; φίλον π. pozyskać, obrać sobie za przyjaciela; cenić; περὶ πολλοῦ π. wysoko cenić, za pierwszy poczytywać obowiązek; c) zrobić coś komu, postępować z kim, πρός τινα; εὖ (ἀγαθὸν) ποιεῖν τινα, dobrze komu czynić, wyświadczyć dobrodziejstwa, wdzięczność okazać, nagradzać; κακῶς (κακὸν) ποιεῖν τινα, źle komu czynić, szkodzić, krzywdzić, źle się obchodzić; χώραν, pustoszyć.
ποιητής, οῦ, ὁ, (ποιέω) poeta.
ποικίλος, 3. pstry, różnobarwny.
ποῖος, 3. jaki?
πολεμέω, (πόλεμος) wojnę prowadzić, walczyć, z kim τινί lub πρός τινα; być w nieprzyjaźni z kim, τινί.
πολεμικός, 3. wojenny, bitny, waleczny, zdatny, (stósowny) do wojny, biegły w sztuce wojskowej; τὸ πολεμικόν (*sc.* σημεῖον), znak do ataku; τὰ πολεμικά, sprawy wojenne.
πολέμιος, 3. a) wojenny; τὰ πολέμια (*sc.* ἔργα) sprawy wojenne, sztuka wojenna; b) nieprzyjacielski, nieprzyjazny; ὁ π., nieprzyjaciel (*hostis*); ἡ πολεμία (*sc.* χώρα) kraj nieprzyjacielski.
πόλεμος, ὁ, wojna.
πολιορκέω, (εἴργω) oblegać.
πόλις, εως, ἡ, miasto, państwo; obywatele.
πόλισμα, ατος, τό, miasto.
πολιτεία, ἡ, ustawa państwowa, konstytucya.
πολίτης, ου, ὁ, (πόλις) obywatel współobywatel.
πολιτικός, 3. zdolny do kierowania sprawami państwa; ὁ π., mąż stanu; τὰ πολιτικά, sprawy publiczne; τὰ π. πράττειν, zajmować się sprawami publicznemi.
πολλάκις, *adv.* często.
πολλα-πλάσιος, 3. daleko liczniejszy, wiele razy większy; πολλαπλάσια jako *adv.* daleko więcej.
πολλαχοῦ, *adv.* wielokrotnie, często.
Πολυκράτης, ους, Polikrates, setnik w wojsku 10 tysięcy.
πολύς, πολλή, πολύ, wiele; liczny, wielki, głęboki, obfity; długi; πολὺν χρόνον, długo; οἱ πολλοί, bardzo wielu, najwięcej, największa część; gmin, pospólstwo, lud; τὸ πολύ wielka, większa,

największa część; *neutr. adv.* πολύ, wiele, bardzo, daleko, o wiele (przed *comp.* i *superl.*); πολλῷ, przed *comp.*=*multo*, o wiele; *neutr. adv.* πολλά, wiele, usilnie, często; ὡς τὸ πολύ lub ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, najczęściej, zwykle; ἐκ πολλοῦ, z daleka, w wielkiem oddaleniu, w wielkiej odległości; ἐπὶ πολύ, daleko, szeroko; *compar.* πλείων, 2. więcej; liczniejszy; *neutr. adv.* πλεῖον, więcej, dłużej, dalej; πλεῖον ἔχειν, więcej mieć, mieć korzyść, pierwszeństwo; *superl.* πλεῖστος, 3. bardzo wiele, najwięcej; οἱ πλεῖστοι, największa część, większość; τὸ πλεῖστον, największa część; *neutr. adv.* πλεῖστον i πλεῖστα, najbardziej, najwięcej.

πολυσαρκία, ἡ, (σάρξ, ciało) otyłość, dobra tusza.

πολυτελής, 2. (τέλος) kosztowny.

πονέω, pracować, trudzić się, znosić trudy.

πονηρός, 3. niepoczciwy, zły, przewrotny, zbrodniarz.

πόνος, ὁ, praca, mozół, trud; ból, cierpienie.

πορεία, ἡ, podróż, marsz, droga; πορείαν ποιεῖσθαι = πορεύεσθαι.

πορεύομαι, (πόρος) iść, jechać, podróżować; ὁδὸν πορεύεσθαι iść drogą; wyruszyć, ciągnąć, maszerować; ὄρη π. = διαπορεύεσθαι, przeprawiać się.

πορίζω, (πόρος) dać, dostarczać; *med.* dostarczać sobie, przysposabiać sobie, nabyć dla siebie.

πόρος, ὁ, przejście, bród; droga, środek, sposób.

πόρρω i πρόσω, (*porro*) *adv.* daleko, od czego τινός; *superl.* πορρωτάτω.

πορφυροῦς, 3. purpurowy.

πόσος, 3. jak wielki? ile?

ποταμός, ὁ, rzeka.

ποτέ, *adv.* raz, kiedyś, niegdyś, wreszcie; po negacyi = nigdy; w pytaniach: dla Boga! przebóg, też; τί ποτε, *cur tandem?*

πότερος, 3. który z dwóch? πότερον (-α)... ἤ = *utrum... an.*

ποτόν, τό, picie, napój.

πού, *adv.* gdzieś, gdziekolwiek; może, podobno.

πούς, ποδός, ὁ, noga, stopa; ἐπὶ πόδα, z twarzą ku nieprzyjacielowi zwróconą, tyłem idąc.

πρᾶγμα, ατος, τό, (πράττω) a) czyn; b) sprawa, przykra sprawa, ciężar, kłopot; πράγματα ἔχειν, mieć, ponosić trudy, mozoły, męczyć się, trapić się, mozolić się; πράγματα παρέχειν τινί, przykrość czynić, narobić kłopotu, niepokoić, napadać, pustoszyć; c) zdarzenie, zajście; *plur.* okoliczności, stosunki, położenie, stosunki polityczne.

πρᾶγματεύομαι, (πρᾶγμα) trudnić, zajmować się, czem τί.

πρᾶνής, 2. (*pronus*) pochyły, spadzisty, stromy.

πρᾶξις, εως, ἡ, (πράττω) czynność, czyn, sprawa, przedsięwzięcie, wyprawa.

πράττω, czynić, działać, sprawować, dokazać, wykonać, postąpić sobie z kim, περί τινος; *pass.* być uskutecznionym, dokonać się, nastąpić; τὰ πραχθέντα, czyny, postępki; *med.* zarabiać sobie od kogo co, ściągać od kogo co, kazać płacić komu co, τινά τι; *intr.* być w położeniu, mieć się, powodzić się; εὖ (καλῶς) π. dobrze się mieć, być szczęśliwym; κακῶς π. być nieszczęśliwym.

πρᾴως, *adv.* (πρᾷος) łagodnie; π. λέγειν τι, obojętnie mówić o czem, lekceważyć.

πρέπω, tylko *impers.* πρέπει, przystoi; τῇ ἡλικίᾳ πρέπει, wiek już pozwala.

πρεσβεύω, (πρέσβυς) być posłem, posłować.

πρέσβυς, εως, ὁ, stary; οἱ πρέσβεις, posłowie; *comp.* πρεσβύτερος, starszy, dorosły.

πρεσβύτης, ου, ὁ, starzec.

πρίασθαι, *aor.* kupić, co za co τί τινος; π. μικροῦ, kupić tanio.

πρίν, *coni.* nim, zanim, aż, dopóki.

πρό, *praep.* z *gen.* a) o miejscu: przed; b) o czasie: przed; c) przenośnie, α) za, dla, w obronie czyjej; β) o pierwszeństwie: nad, więcej niż, raczej niż.

προ-αγορεύω, przepowiadać, doradzać.

προ-αισθάνομαι, przeczuwać, miarkować.

προ-ακούω, wpierw słyszeć, słyszeć.

προ-βαίνω, iść, posuwać się naprzód, wchodzić, naprzód postępować, posuwać się; mijać, uchodzić, upływać.

πρόβατον, τό, owca.

προ-βουλεύω, a) radzić za kogo, starać się (radą) o kogo, τινός; b) mieć pierwszy głos w radzie; *med.* naprzód w duszy rozważyć.

προ-γίγνομαι, przedtem powstać, zrodzić się; οἱ προγεγενημένοι, przodkowie.

πρόγονος, ὁ, (temat γεν, γίγνομαι) przodek.

προ-δίδωμι, dać naprzód; wydać, opuścić, zdradzić.

Πρόδικος, ὁ, Prodikos, sławny uczony z wyspy Keos, współczesny Sokratesowi.

προδοσια, ἡ, (-δίδωμι) zdrada.

προδότης, ου, ὁ, (-δίδωμι) zdrajca.

προδρομή, ἡ, (τρέχω) wybieganie naprzód, wycieczka.

πρόειμι, (εἶμι) iść naprzód, wychodzić, wyruszać, ruszyć naprzód, dalej iść, dalej postępować, ubiegać; προϊόντος τοῦ χρόνου, z upływem czasu.

προεῖπον, *aor.* do προαγορεύω, wyżej wspomnieć, wyżej skreślić, opisać, τινά; ogłosić, oznajmić, zapowiedzieć, rozkazać.

προ-έρχομαι, postąpić naprzód, posuwać się, wystąpić.

προ-έχω, *intr.* mieć korzyść, mieć pierwszeństwo, górować.

προ-θυμέομαι, być skłonnym, gotowym, chętnym, gorliwym, pragnąć, starać się.

προθυμία, ἡ, gotowość, gorliwość.

πρόθυμος, 2. gorliwy, chętny, ochoczy.

προθύμως, *adv.* chętnie, z ochotą.

προ-θύομαι, przedtem lub tymczasowo ofiarę składać.

προ-ίημι, puścić, wypuścić; *med.* porzucić, opuścić, zdradzić; powierzyć.

προ-ίστημι, stawiać naprzód; *intr.* stać na czele, być przełożonym, dowodzić, *praeesse.*

προ-κατακάω, iść przodem i palić.

προ-καταλαμβάνω, pierwej zabrać, zająć, opanować.

πρό-κειμαι, leżeć przed czem, być w pogotowiu, być wyznaczonym.

Προκλῆς, έους, Prokles, satrapa Teutranii.

προ-λαμβάνω, naprzód brać, uprzedzać; z *part.* — naprzód.

προλέγω, przepowiadać.

προμετωπίδιον, τό, (μέτωπον) naczołek, pancerz na czoło.

Πρόξενος, ὁ, P., wódz w wojsku Cyrusa Młodszego i przyjaciel Xenofonta.

προ-νοέω, wprzód myśleć, troszczyć się, starać się o kogo, τινός.

πρό-οδος, ἡ, postępowanie, pochód, posuwanie się.

προοίμιον, τό, wstęp, przegrywka; przen. przynęta.

προ-οράω, pierwej widzieć, przewidywać; widzieć z daleka, dostrzedz.

προπετῶς, *adv.* (προπίπτω) niewcześnie.

προ-πηλακίζω, obchodzić się z kim haniebnie, lżyć, znieważać.

προ-πίνω, pić do kogo, τινί.

προ-πονέω, pracować za kogo, trudy znosić za kogo, τινός.

πρός, *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: od, ze strony, po stronie, przy, w pobliżu; πρὸς ποταμοῦ, po stronie rzeki; πρὸς τῶν Καρδούχων ἰέναι, iść (frontem się ustawić) przeciwko (po stronie) Karduch.; przy *pass.* = ὑπό; b) przenośnie: π. θεῶν, ze strony bogów, przed bogami, wobec bogów; na bogów; 2) z *dat.* a) o miejscu: przy, na, nad; οὐ πάνυ πρός τινι, nie bardzo (blizko) przy kim, t. j. w niejakiem oddaleniu, opodal; b) przenośnie: oprócz; πρὸς τούτοις, oprócz tego, *praeterea*; 3) z *accus.* a) o miejscu: do, ku, na; π. τὸν ὄμφαλον, po pas; b) o czasie: ku, przed, około; π. ἡμέραν, około rana, nad ranem, gdy dniało; c) przenośnie: α) przeciw, ku, wobec, przed, z; β) ze względu, względem, co się tyczy; τὰ πρὸς πόλεμον, sprawy tyczące się wojny; π. ταῦτα βουλεύομαι, nad tem; γ) do, celem; πρὸς τὸ εἶναι, aby być; δ) podług, w porównaniu z; π. ταῦτα, na to, potem; π. φιλίαν, po przyjacielsku; — jako *adv.* = oprócz tego, nadto; π. δέ = *insuper autem*.

προσ-αγορεύω, przemówić do kogo, powitać; nazywać.

προσ-ἄγω, przyprowadzać, przedstawiać; sprowadzać; zastawiać (potrawy), przed kim τινί.

προσ-αιρέομαι, dobrać sobie kogo.

προσ-αιτέω, żądać w dodatku, żądać więcej; μισθόν, żądać większego żołdu, podwyższenia żołdu.

προσ-αρμόζω, (-όττω) przyłączyć, przymocować.

προσ-βάλλω, *intr.* rzucić się, uderzyć, nacierać, napadać, na kogo, co, τινί i πρός τι.

προσ-βατός, 3. (-βαίνω) przystępny, dostępny.

προσ-βιβάζω, naprowadzać, nakłaniać, pobudzać do czego.

προσ-βλέπω, spojrzeć na kogo, spoglądać.

προσ-δέομαι, prócz tego (jeszcze) potrzebować, τινός i τί.

προσ-δίδωμι, jeszcze dodawać.

προσ-δοκάω, oczekiwać, spodziewać się.

προσ-δοκέω, -κεῖ μοί τι, coś nadto zdaje mi się być dobrem, coś w dodatku uznaję za stósowne, za dobre.

πρόσειμι, (εἰμί) być przy czem, łączyć się z czem, τινί.

πρόσειμι, (εἶμι) przystępować, przychodzić, nadchodzić, zbliżać się; odwiedzać; wyruszać, nacierać, napadać, τινί.

προσ-ελαύνω, *intr.* nadchodzić, nadjechać, zbliżać się.

προσ-έρχομαι, przychodzić, przybywać, nadchodzić, zbliżać się, τινί do kogo.

προσ-εύχομαι, modlić się, θεῷ do bóstwa.

προσ-έχω, skierować, zwrócić; π. τὸν νοῦν τινι, zwracać uwagę na co.

προσ-ήκω, przybyć dokąd, zbliżyć się, sięgać; προσήκων (γένει) τινί, krewny; προσήκει τινι z *inf.* i atrakcyą lub *acc. c. inf.*, należy się, przystoi, wypada, jest rzeczą przystojną, przyzwoitą, godziwą, chlubną; προσήκει μοί τινος, mam udział w czem, mam coś wspólnego z czem, obchodzi mnie coś; ὁ φιλίᾳ προσήκων, roszczący sobie prawo do przyjaźni; τὰ προσήκοντα, co się należy, godzi.

προ-σημαίνω, naprzód dać znać, oznajmić.

πρόσθεν, *adv.* a) naprzód; τὰ π. przednia straż; εἰς τὸ π. dalej naprzód; τὸ π. τῶν ὅπλων, miejsce przed obozem; b) przedtem, pierwej, wprzódy, dawniej; ὁ π. przeszły, dawny, poprzedni; πρόσθεν — πρίν, pierwej — nim, πρόσθεν — ἤ, raczej — niż.

πρόσ-θετος, 2. (-τίθημι) przyprawiony, fałszywy.

προσ-ίημι, przypuszczać: *med.* przypuścić do siebie, εἰς ταὐτὸν ἡμῖν αὐτοῖς, do towarzystwa, obcowania z nami; οὐ πρ. nie chcieć; — dopuszczać się czego, pozwolić sobie.

προσ-καλέω, przywołać.

προσ-κομίζω, przynieść, przywieźć.

προσ-κτάομαι, do tego jeszcze pozyskać, nabyć.

προσ-κυνέω, rzucając się przed kim ziemię całować, uwielbiać kogo, czcić na klęczkach, uderzać przed kim czołem.

προσ-λαμβάνω, przybierać, przybrać na pomoc; chwycić się czego, rękę przyłożyć, zabrać się do czego.

πρόσ-οδος, ἡ, dochód, zysk; προσόδους ποιεῖν, zyski ciągnąć.

προσ-οράω, patrzeć na kogo, spoglądać.

προσ-πίπτω, przypadać, przybiegać do kogo.

προσ-ποιέομαι, udawać *(simulare)*, twierdzić o sobie, mienić się.

προσ-πολεμέω, prowadzić wojnę z kim, τινά.

προστατέω, (προστάτης) być przełożonym, rządzić, kierować, τινός.

προστάτης, ου, ὁ, (προΐστημι) przełożony, dowódca.

προσ-τάττω, poruczyć, polecić komu, rozkazać.

προστερνίδιον, τό, (στέρνον), napierśnik, zbroja na piersi.

προσ-τίθημι, dołączać; *med.* przyłączyć się.

προσ-τρέχω, przybiegać; do kogo τινί lub πρός τινα.

προσ-φέρω, przynosić, podawać; *pass.* udać się do kogo, zbliżyć się do kogo, τινί.

πρόσχωρος, 2. (χώρα) graniczący; ὁ π. sąsiad.

πρόσω, *adv.* naprzód, dalej; ἰέναι τοῦ πρ. (kawał drogi) naprzód iść; πρ. τοῦ ποταμοῦ, daleko w rzekę; *comp.* προσωτέρω τοῦ καιροῦ, dalej niż się należało, niż potrzeba było, za daleko; *superl.* προσωτάτω, najdalej, z *gen.* — ob. πόρρω.

πρόσωπον, τό, (ὤψ) twarz, oblicze, mina; κατὰ πρ. z przodu, naprzeciw.

προτεραῖος, 3. wczorajszy; τῇ προτεραίᾳ, dniem wprzód, wczoraj.
πρότερος, 3. pierwszy, dawniejszy, wcześniejszy; *neutr. adv.* prędzej, wprzódy, dawniej, poprzednio.
προ-τίθημι, przedłożyć, wyznaczyć, przeznaczyć.
προ-τῑμάω, cenić, poważać kogo przed kim, więcej poważać niż kogo, przekładać nad kogo τινός.
προ-τρέπω, zachęcić, pobudzić.
προ-τρέχω, wybiegać naprzód.
προ-φαίνω, okazać; *med.* ukazać się, dać się widzieć.
προφασίζομαι, podawać za powód, wymawiać się czem, τί.
πρόφασις, εως, ἡ, (προφαίνω) pozór, wybieg, powód, przyczyna; πρόφασιν ποιεῖσθαι, udawać.
προφυλακή, ἡ, (φυλάττω) przednia straż, czaty.
προ-φύλακες, οἱ, czaty, przednia straż.
προ-χωρέω, iść naprzód, postępować; upływać, przemijać; προχωρεῖ τινί τι, jest dogodne, użyteczne, podoba się coś komu.
πρῴ, *adv.* rano.
πρωτεύω, (πρῶτος) być pierwszym, zajmować pierwsze miejsce.
πρῶτος, 3. pierwszy, najpierwszy; najznakomitszy w państwie; πρῶτον i τὸ πρῶτον najprzód, z początku, pierwszy raz; πρῶτον μέν, εἶτα, ἔτι δέ = *primum, deinde, tum.*
πρωτοστάτης, ου, ὁ, (ἵστημι) przodownik, stojący w pierwszym szeregu.
πτάρνυμαι, kichać, kichnąć.
πτέρυξ, υγος, ἡ, skrzydło; πτέρυγες, skrzydła pancerne, t. j. dolna część pancerza brzuch okrywająca.
Πυθαγόρας, ου, Pitagoras, admirał Lacedemoński.
πυκνός, 3. gęsty, ściśniony, zwarty; *neutr. adv.* πυκνά, gęsto, mocno.
Πύλαι, αἱ, wąwóz prowadzący z Mezopotamii do Babilonii.
πύλαι, αἱ, brama, przejście; przesmyk, wąwóz.
πυνθάνομαι, dowiadywać się, zasięgać wiadomości od kogo, παρά τινος; dowiedzieć się, z *part.*
πῦρ, πυρός, τό, ogień.
Πύραμος, ὁ, Piramos, rzeka w Cylicyi.
πύργος, ὁ, wieża.
πύρινος, 3. (πυρός) pszenny.
πυρός, ὁ, i *plur.* pszenica.
πὼ, *adv.* jeszcze.
πωλέω, przedawać.
πῶλος, ὁ, źrebię, młody koń,
πῶμα, ατος, τό, (πίνω) napój.
πώποτε, *adv.* kiedyś; po negacyi: nigdy.
πῶς, *adv.* jak? jakim sposobem?
πὼς, *adv.* w jakikolwiek sposób, jakoś, z jakichś powodów, prawie, niemal, zwyczajnie, w ogóle; całkiem, bardzo.

P.

ῥᾴδιος, 3. łatwy, bez trudu, wygodny; *adv.* ῥᾳδίως, *comp.* ῥᾷον.
ῥᾳθυμέω, (ῥᾳθυμία) być lekkomyślnym, próżnować, oddawać się rozkoszy.

ῥᾳθυμία, ἡ, (ῥᾴδιος, θυμός) lekkomyślność, ubieganie się za zabawami, rozrywka, rozkosze.
ῥίπτω i ῥιπτέω, rzucać.
ῥοφέω, *(sorbeo)* chlipać, smoktać.
ῥυθμός, ὁ, takt; ἐν ῥυθμῷ, podług taktu, w takt.
ῥύμη, ἡ, zapęd, zamach, siła.
ῥώμη, ἡ, siła.

Σ.

σάγαρις, εως, ἡ, topór, berdysz.
Σάκας, α, Sakas, podczaszy Astyagesa.
σακίον, τό, (σάκος) mały worek, woreczek.
σαλπικτής, (-πίζω, σάλπιγξ, *tuba)* οῦ, ὁ, trębacz.
Σάμιος, 3. samijski, z w. Samos.
Σάρδεις, εων, αἱ, Sardes, stolica Lidyi.
Σαρδιανός, ὁ, mieszkaniec ze Sardes.
σατραπεύω, być satrapą, rządzić jako satrapa, czem τί.
σατράπης, ου, ὁ, satrapa, namiestnik króla persk. w prowincyi.
σάφα, *adv.* (σαφής) wyraźnie, pewnie, niezawodnie.
σαφηνίζω, objaśnić, wytłumaczyć, wskazać (następcę).
σαφής, 2. (σοφός) jawny, widoczny; prawdziwy, pewny.
σαφῶς, *adv.* wyraźnie, dokładnie, widocznie, oczywiście; pewnie, niezawodnie, bez wątpienia.
σέβομαι, czcić, szanować.
Σελῖνοῦς, οῦντος, ὁ, S., rzeka w Elidzie.
σεμνός, 3. szanowany, szlachetny, wspaniały, świetny.
σημαίνω, dać znak, τὸ πολεμικόν, dać znak do ataku; dać poznać, oznajmić, wskazać, objawić; rozkazać; *med.* zapieczętować.
σημεῖον, τό, znak; wróżba; znak wojenny, hasło, chorągiew.
σίαλον, τό, ślina.
σιγή, ἡ, milczenie, cisza; σιγῇ, w milczeniu, w skrytości.
σίγλος, ὁ, syglos, moneta perska = $7^1/_2$ attyckim obolom.
Σιλᾱνός, ὁ, S., wieszcz w wojsku Cyrusa Młodszego.
Σιμίας, ου, S., uczeń i przyjaciel Sokratesa.
Σινωπεύς, έως, ὁ, mieszkaniec Synopy, miasta w Paflagonii.
σιτέω, karmić; *pass.* żywić się, jeść.
σιτίον, τό, potrawa.
σῖτος, ὁ, zboże; pożywienie, pokarm; *plur.* τὰ σῖτα, pokarm, żywność.
σιωπάω, milczeć.
σιωπή, ἡ, milczenie; σιωπῇ, w milczeniu.
σκέλος, τό, goleń, udo, noga.
σκεπτέον, *adi. verb.* (σκέπτομαι) potrzeba rozważyć.
σκέπτομαι, patrzeć, przypatrywać się; wywiadywać się; rozważać, zastanawiać się.
σκευή, ἡ, zbroja; odzież.
σκεῦος, τό, sprzęt; *plur.* także: toboły, bagaże.
σκευοφορέω, (-φόρος) nosić sprzęty, toboły, bagaże wojenne.
σκευοφόρος, 2. (φέρω) bagaże noszący; ὁ σκ. ciura, luzak; τὰ σκευοφόρα, zwierzęta juczne, toboły, juki, bagaże.

σκηνέω, a) przebywać w namiocie, obozować, rozkwaterować się, rozłożyć się; b) gościć w namiocie, jeść, biesiadować, ucztować.
σκηνή, ἡ, namiot, obóz; kotara u wozu, opona, osłona.
σκηνόω, rozbić namiot, rozłożyć się, obozować, mieszkać.
σκηπτός, ὁ, piorun.
σκηπτοῦχος, ὁ, (σκῆπτρον, ἔχω) berło noszący, dygnitarz, dworzanin króla perskiego.
σκῆπτρον, τό, *(scipio)* berło.
σκιά, ἡ, cień.
Σκιλλοῦς, οῦντος, ὁ, Skillus, miasto w Elidzie.
σκληρός, 3. suchy, twardy; *adv.* σκληρῶς; σ. βιοτεύειν, twarde, mozolne życie pędzić.
σκοπέω, śledzić, dochodzić, badać; przen. mieć baczność na co, zważać na co, stosować się do czego πρός τι, rozważać, zastanawiać się, poznać; *med.* patrzeć za czem, rozważać, zastanawiać się.
σκοπή, ἡ, (σκέπτομαι) strażnica.
σκότος, ὁ i τό, ciemność, zmrok.
Σκυθηνοί, οἱ, Skitynowie, lud nad Czarnem morzem.
σκώπτω, żartować.
Σοφαίνετος, ὁ, S., dowódca w wojsku Cyrusa Młodszego.
σοφιστής, οῦ, ὁ, filozof, uczony, sofista.
σοφός, 3. rozumny, mądry.
σπάνιος, 3. mało, rzadki; σπάνιόν ἐστι z *inf.*, jest rzadkością, osobliwością.
σπάνις, εως, ἡ, brak, niedostatek.
Σπάρτη, ἡ, Sparta.
σπάρτον, τό, powróz, sznur.
σπάω, ciągnąć; *med.* σπ. ἀκινάκην, dobywać miecza.
σπείρω, *(spargo)* siać.
σπένδω, wylewać wino na ofiarę, na cześć bogom; *med.* zawierać z kim ugodę lub przymierze.
σπέρμα, ατος, τό, (σπείρω) nasienie, ród.
σπεύδω, przyspieszać; spieszyć się.
σπονδή, ἡ, (σπένδω) libacya, ofiara płynna; σπονδὴν ποιεῖσθαι, na cześć boga wylewać; *plur.* przymierze, zawieszenie broni, umowa, ugoda; σπονδὰς ποιεῖσθαι, przymierze zawrzeć.
σπουδάζω, (σπουδή) spieszyć się, krzątać się, być czynnym, gorliwie zajmować zię, starać się o co, z *inf.*; — poważnie mówić lub działać, πρός τινα mieć z kim do czynienia, dać posłuchanie.
σπουδαιολογέομαι, rozmawiać o ważnych sprawach.
σπουδαίως, *adv.* poważnie.
σπουδή, ἡ, (σπεύδω) pospiech.
στάδιον, τό, *plur.* także οἱ στάδιοι, staje, miara długości = 600 greck. stopom = 185 m. ($5^1/_2$ stad. = 1 Km.).
σταθμός, ὁ, (ἵστημι) stacya; stanowisko, obozowisko, nocleg; dzienny pochód, jeden dzień drogi, marsz dzienny (5 parasangów), marsz, pochód.
στασιάζω, (στάσις) powstawać, buntować się, spiski knuć, τινί przeciw komu.
στάσις, εως, ἡ, (ἵστημι) bunt, rokosz.
στεγάζω, pokrywać, zasłaniać.
στέγασμα, ατος, τό, przykrycie, pokrycie.
στείβω, deptać; ὁδὸς στειβομένη, droga publiczna.
στέλλω, opatrzyć, odziać, ubrać, uzbroić.

στενός, 3. ciasny, wązki; τὰ στενά, cieśnina, wąwóz.
στενοχωρία, ἡ, (χώρα) droga wązka, wąwóz.
στέργω, kochać.
στερέω, pozbawić; *pass.* στέρομαι, *fut.* στερήσομαι, być pozbawionym, wyzutym, utracić co, nie mieć czego, τινός.
στέρνον, τό, pierś.
στέρομαι, ob. στερέω.
στερρῶς, *adv.* mocno, stale.
στέφανος, ὁ, wieniec.
στεφανόω, uwieńczać; — *med.* uwieńczyć się.
στήλη, ἡ, (temat στα, ἵστημι) słup.
στίβος, ὁ, (στείβω) ścieżka, ślad.
στῖφος, τό, (στείβω) gromada; szyk zwarty, hufiec, orszak.
στολή, ἡ, (στέλλω) suknia.
στολιδωτός, 3. fałdzisty, pełen fałdów.
στόλος, ὁ, (στέλλω) podróż, pochód, wyprawa wojenna; wojsko, siła wojenna.
στόμα, ατος, τό, usta; otwór, wchód.
στρατεία, ἡ, (στρατεύω) wyprawa wojenna.
στράτευμα, ατος, τό, (στρατεύω) wojsko.
στρατεύσιμος, 3. do służby wojskowej zdatny; στρατεύσιμα ἔτη, lata służby wojskowej.
στρατεύω, *act.* i *med.* służyć wojskowo; wyruszać w pole, przedsiębrać, podjąć wyprawę wojenną, prowadzić wojnę, walczyć, przeciw komu ἐπί τινα.
στρατηγέω, (στρατηγός) być wodzem, dowodzić, τινός czem; kierować, nadawać kierunek komu, τινός.
στρατηγία, ἡ, urząd wodza, dowództwo; στρατηγίαν στρατηγεῖν, urząd wodza sprawować, dowództwo mieć.
στρατηγικός, 3. (στρατηγός) biegły w dowodzeniu wojskiem; ὁ στ. dowódca, wódz.
στρατηγός, ὁ, (στρατός, ἄγω) wódz, dowódca.
στρατιά, ἡ, (στρατός) wojsko.
στρατιώτης, ου, ὁ, (στρατιά) żołnierz.
στρατοπεδεύομαι, stanąć obozem, obozować, rozbijać obóz.
στρατό-πεδον, τό, obóz.
στρατός, ὁ, wojsko.
στρεπτός, ὁ, (στρέφω) naszyjnik, łańcuch na szyję.
στρέφω, kręcić, skręcać; *intr.* zwracać się, obracać się; *pass.* obracać się, czynić zwrot.
στρουθός, ὁ, ἡ, struś.
στρωμνή, ἡ, (στρώννυμι) kobierzec.
στυγνός, 3. (στυγέω) smutny, ponury, posępny; στ. ὁρᾶν, z wejrzenia posępny; τὸ στυγνόν, ponurość, posępność.
Στυμφάλιος, 3. ze Stymfalos, miasta w Arkadyi.
συγγενής, 2. (γένος) spokrewniony, krewny.
συγ-γίγνομαι, schodzić się razem z kim, być w czyjem towarzystwie, obcować, przestawać z kim, τινί; być uczniem czyim.
συγ-γιγνώσκω, być jednego zdania z kim, zgadzać się z kim, τινί.
σύγγραμμα, ατος, τό, (-γράφω) pismo, rozprawa.
σύγε, wzmocnione σύ, ty to.
συγ-καλέω, zwołać.
συγ-κατακάω, razem spalić.
συγ-καταστρέφομαι, razem podbić, pomódz komu (τινί) do podbicia kogo.
συγ-κεράννυμαι, połączyć się; obcować, żyć z kim, τινί.
συγ-κλείω, łączyć, spajać razem.
συγ-κομίζω, znosić; *med.* znosić dla siebie, zbierać sobie.

συγ-κόπτω, zbić, zniszczyć.
συλ-λαμβάνω, chwytać, łapać, pojmać, brać w niewolę.
συλ-λέγω, zbierać, zgromadzać, zwoływać, sprowadzać; *pass.* zbierać się, zgromadzać się.
συλλήπτρια, ἡ, (-λαμβάνω) towarzyszka, pomocnica.
συλλογή, ἡ, (-λέγω) gromadzenie, zaciąg.
συμ-βαίνω, schodzić się; wydarzać się; *impers.* συμβαίνει, zdarza się, wydarza się, przytrafia się, *accidit*; τοιούτων συμβάντων, gdy takie okoliczności się złożyły; z *adv.* wypaść, skończyć się; τὰ συμβάντα, wypadki.
συμ-βάλλω, zrzucać; *intr.* rzucać się razem na kogo, πρός τινα; *med.* przyczyniać się do czego; χρήματα εἴς τι, składać pieniądze na co; przyczyniać się, pomagać.
συμ-βοηθέω, razem przychodzić, spieszyć na pomoc, pomagać.
σύμβολον, τό, (-βάλλω) znak.
συμ-βουλεύω, radzić, dać radę, komu τινί; *med.* naradzać się z kim, radzić się kogo, zasięgać rady czyjej, τινί.
σύμβουλος, ὁ, (βουλή) doradca.
συμ-μανθάνω, razem uczyć się, poznać; ὁ συμμαθών, ten, który się przyzwyczaił do czego.
συμμαχέω, (σύμμαχος) pomagać komu, τινί.
συμμαχία, ἡ, przymierze.
συμ-μάχομαι, razem walczyć.
σύμμᾰχος, 2. razem walczący, sprzymierzony, posiłkujący, pomocny; ὁ σ., towarzysz broni, sprzymierzeniec, pomocnik, towarzysz.
συμ-μίγνῡμι, zmieszać; *intr.* łączyć się, połączyć się z kim, τινί; obcować, przestawać z kim τινί; zetknąć się, zetrzeć się, z kim τινί.
συμ-μίσγω, = συμμίγνῡμι.
συμ-παίστωρ, ορος, ὁ, (-παίζω) towarzysz zabawy.
συμ-παρέπομαι, idę, postępuję obok, towarzyszę.
συμ-παρομαρτέω, = συμπαρέπομαι.
σύμπᾱς, πᾶσα, παν, wszystek razem; *acc. adv.* τὸ σύμπαν, τὰ σύμπαντα, razem wziąwszy, w ogóle, zgoła.
συμ-πείθω, razem namawiać, przekonywać.
συμ-πέμπω, posyłać razem z kim.
συμ-πῑ́πτω, wpaść na kogo, spotykać się z kim, zetknąć się, z kim τινί.
συμ-πολεμέω, razem z kim walczyć, w wojnie pomagać.
συμ-πορεύομαι, iść, ciągnąć razem z kim.
συμ-πράττω, współdziałać, pomagać, dopomagać.
συμ-προθῡμέομαι, razem z kim starać się o co, przyczyniać się do czego.
συμ-προπέμπω, razem towarzyszyć, razem odprowadzać.
συμφερόντως, *adv.* (συμφέρω) pożytecznie, z korzyścią.
συμ-φέρω, być pożytecznym, przydatnym, stosownym, dogodnym; τὸ συμφέρον, rzecz pożyteczna; *impers.* συμφέρει, jest pożytecznem, zbawiennem, służy.
συμφορά, ἡ, (συμφέρω) przygoda, nieszczęście.
συμ-φύλαξ, κος, ὁ, współstrażnik, stróż.
σύν, *(cum) praep.* z *dat.* oznacza a) wspólność: z, razem z, wspólnie z: σὺν Κύρῳ πολεμεῖν = w związku z Cyrusem; σὺν τοῖς θεοῖς, z pomocą bogów; οἱ σὺν αὐτῷ, jego towarzysze, sprzymierzeńcy, ludzie; b) towarzyszące

okoliczności: σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ, sprawiedliwym i uczciwym sposobem; σὺν σπουδῇ, prędko, spiesznie, z pospiechem; σὺν τῷ νόμῳ, stosownie do, podług prawa, zgodnie z prawem; c) narzędzie; σὺν τεθρίπποις, czwórką.

συν-αγείρω, zgromadzać.

συν-άγω, zbierać, zgromadzać, zwoływać; ściągać, spajać.

συν-αδικέω, razem z kim bezprawia popełniać.

συν-αινέω, przyznawać, zgodzić się; obiecać.

συν-αιρέω, zebrać, krótko się wysłowić; ὡς συνελόντι εἰπεῖν, krótko mówiąc, jednem słowem.

συν-ακολουθέω, iść razem z kim, przyłączać się do kogo, towarzyszyć.

συν-αλλάττω, pojednać; *pass.* pojednać się, pogodzić się, z kim πρός τινα.

συν-αναβαίνω, razem z kim wchodzić na górę, wyruszyć, ciągnąć.

συν-αναλίσκω, razem łożyć na co, razem koszta ponosić.

συν-αντάω, spotkać się z kim.

συν-αξιόω, razem z kim pragnąć, chcieć, przyzwolić.

συν-αποθνήσκω, razem umierać.

συν-άπτω, spajać; μάχην σ. τινί, walkę z kim rozpoczynać.

συν-αυξάνω, razem powiększać; *pass.* pomnażać się, razem wzrastać.

σύνδειπνος, ὁ, (δεῖπνον) współstołownik, współbiesiadnik; σύνδειπνον ποιεῖσθαί τινα, zaprosić kogo do stołu.

συν-διατρίβω, przestawać, obcować z kim, τινί.

συν-δικέω, (δίκη) w sądzie wspierać, bronić.

σύνειμι, (εἰμί) być razem z kim, obcować, przestawać z kim, τινί; οἱ συνόντες, przyjaciele, towarzysze, zwolennicy.

συν-εισβάλλω, *intr.* razem z kim napaść lub wpaść, uderzyć.

συν-εισέρχομαι, razem wchodzić.

συν-εκβαίνω, razem z kim wychodzić.

συν-εκβιβάζω, razem wydobywać, wyciągać.

συν-εξορμάω, *intr.* razem wyruszyć.

συν-επεύχομαι, razem ślubować, także ślubować.

συν-επηχέω, razem brzmieć; chórem zaśpiewać.

συν-επισπεύδω, razem przyspieszać; τὰς ἁμάξας σ., przyspieszać wydobycie wozów.

συν-επισχύω, złączyć siły z kim, pomagać, wspierać.

συν-έπομαι, postępować za kim, iść razem z kim, towarzyszyć τινί.

συν-εργάζομαι, razem pracować, pomagać.

συν-εργός, ὁ, (temat ἐργ, ἐργάζομαι) współpracownik, pomocnik; ἡ σ. pomocniczka, współpracowniczka.

συν-έρχομαι, schodzić się, zebrać się, zgromadzać się.

συν-εφέπομαι, iść, postępować za kim.

συν-έχω, utrzymywać.

συν-ήδομαι, cieszyć się razem z kim, winszować, τινί.

σύνθημα, ατος, τό, (-τίθεσθαι) znak umówiony, hasło.

συν-θηράω, razem, wspólnie polować.

συν-ίστημι, zestawić kogo z kim, przedstawiać, polecać; *intr.* gromadzić się, połączyć się, εἰς ταὐτό, w jedno, razem.

σύν-οιδα, wiedzieć o czem; σύνοιδα ἐμαυτῷ z *part.* w *nom.* lub *dat.* poczuwam się do tego, czuję, wiem, że...
συν-ομολογέω, zgadzać się, przystawać na co, τί.
συν-οράω, widzieć, spostrzedz, zauważać, poznać.
συνουσία, ἡ, (σύνειμι) obcowanie, towarzystwo, z kim πρός τινα; zejście się w celu rozmówienia się, rozmowa.
συν-τάττω uszykować, ustawić w szyku bojowym; *med.* szykować się, stanąć w szyku bojowym, formować szyk bojowy.
συν-τίθημι, zestawić; *med.* zawrzeć ugodę, przyjaźń, umówić się, ułożyć się, τινί τι z kim względem czego lub o co.
σύντομος, 2. (συν-τέμνω) skrócony, krótki.
συντράπεζος, ὁ, (τράπεζα) współstołownik.
συν-τρέφω, wychowywać razem.
συν-τρίβω, zetrzeć, strzaskać, złamać.
συν-ωφελέω, razem pomagać, być pożytecznym, przydać się.
Συρία, ἡ, Syrya.
Σύροι, οἱ, Syryjczycy.
σῦς, ός, ὁ, ἡ, świnia, dzik.
συ-σκευάζομαι, spakować swoje rzeczy, toboły, przygotować, przysposobić się do pochodu, być w pogotowiu do marszu.
συ-σπάω, ściągać, zszywać.
συ-σπειράω, zwinąć, ścisnąć, skupić.
συ-σπουδάζω, razem brać się gorliwie do czego, pomagać.
σύσ-σιτος, ὁ, współstołownik.
συ-στρατεύω, *act.* i *med.* wyruszyć z kim, ciągnąć z kim w pole.
συ-στράτηγος, ὁ, współdowódca.
συχνός, 3. liczny, długi; *neutr. adv.* συχνόν, daleko, znacznie.

σφαγιάζομαι, zabijać bydlę na ofiarę, przynosić ofiarę, ofiarować; σφ. εἰς τὸν ποταμόν, zabić na ofiarę i krew puszczać w rzekę.
σφάγιον, τό, (σφάττω) bydlę ofiarne; *plur.* krwawa ofiara, wróżby z ruchów bydlęcia ofiarnego.
σφαδᾴζω, drgać, rzucać się, miotać się.
σφάλλω, chwiać, obalić; *pass.* chwiać się, słabnąć, ponosić szkodę, szwank, mieć nieszczęście, być pogrążonym w nieszczęściu.
σφάττω, zabijać.
σφενδονάω, rzucać, ciskać z procy.
σφενδόνη, ἡ, proca.
σφενδονήτης, ου, ὁ, (-δονάω) procarz.
σφόδρα, *adv.* bardzo, nadzwyczajnie, gorliwie; σφ. γε = tak jest.
σχεδία, ἡ, tratwa, płyt.
σχεδόν, *adv*, ledwo, prawie, około, niemal.
σχῆμα, ατος, τό, (σχεῖν) postawa, postać.
σχίζω, łupać, rąbać.
σχολάζω, (σχολή) mieć czas, wolną chwilę, próżnować.
σχολαῖος, 3. powolny, leniwy.
σχολαίως, *adv.* powoli, leniwo, opieszale.
σχολή, ἡ, wolny czas, czas.
σῴζω, ocalić, zachować, wybawić, uratować; w całości zachować, zatrzymać; *pass.* być zachowanym, ocalonym, ocalić się, ratować się, szczęśliwie powrócić.
Σωκράτης, ους, Sokrates, a) sławny ateński filozof, przyjaciel i nauczyciel Xenofonta; b) dowódca grecki w wojsku Cyrusa Młodszego.
σῶμα, ατος, τό, ciało; życie.
σῶς, (σάος), σῶν, ocalony.
σώρευμα, ατος, τό, kupa.

σῶστρον, τό, (σῴζω) zwykle *plur.*, zapłata, nagroda za (τινός) przyprowadzenie zbiegłego niewolnika.

σωτήρ, ῆρος, ὁ, zbawca.

σωτηρία, ἡ, ocalenie, ratunek.

σωτήριος, 3. (σωτήρ) zbawczy, zbawienny; τὰ σωτήρια (ἱερὰ) θύειν, dziękczynną ofiarę za ocalenie czynić.

σωφρονέω, (σώφρων) być roztropnym, skromnym; myśleć roztropnie, mieć należyte o czem zdanie.

σωφρόνως, *adv.* roztropnie, skromnie.

σωφροσύνη, ἡ, roztropność, wstrzemięźliwość, skromność, obyczajność.

σώφρων, 2. rozumny, roztropny.

T.

ταλαιπωρέω, biedzić się.

τάλαντον, τό, talent, suma pieniędzy = 60 min (μναῖ) = około 4.800 K.

ταμιεύομαι, (τέμνω, ταμίας) odmierzać; z zapasu wydzielić, oddzielić, odciąć.

Ταμῶς, ῶ, Tamos, admirał floty Cyrusa Młodszego.

Θαναοξάρης, ου, Tanaoxares, młodszy syn Cyrusa Starszego.

ταξίαρχος, ὁ, (ἄρχω) dowódca oddziału zwanego τάξις, pułkownik.

τάξις, εως, ἡ, (τάττω) a) urządzenie, porządek; szereg, szereg żołnierzy, szyk bojowy; miejsce w szyku bojowym, stanowisko, posterunek; τὰ ἀμφὶ τάξεις, taktyka; b) oddział wojska złożony z dwóch λόχοι, czyli 200 żołnierzy.

Τάοχοι, οἱ, Taochowie, lud między Armenią a Pontem.

ταπεινός, 3. podległy.

ταράττω, pomieszać, wprawić w nieład, zamieszanie, niepokoić.

τάραχος, ὁ, zamieszanie.

τάττω, a) porządkować; stawiać, ustawiać; ἑαυτὸν πρός τι, stawić się do czego, dobrowolnie czegoś podjąć się; ustawiać w szeregu, w szyku bojowym, uszykować; *pass.* miejsce zająć, stanąć, znajdować się; σύν τινι τάττεσθαι, stać z kim w szyku bojowym, walczyć po czyjej stronie - b) rozporządzić, oznaczyć, wyznaczyć; rozkazać, przeznaczyć; ταχθείς, któremu rozkazano z rozkazu; τεταγμένοι, którym rozkazano; τὰ τεταγμένα, rozkazy.

ταύτῃ, *adv.* na tem miejscu, tu, tutaj, tędy; tak, w ten sposób; ταύτῃ — ὅτι, dlatego — ponieważ.

τάφος, ὁ, (θάπτω) grób.

τάφρος, ἡ, rów.

τάχα, *adv.* (ταχύς) prędko, spiesznie, zaraz, natychmiast; *superl.* τάχιστα.

τάχος, τό, szybkość.

ταχυεργία, ἡ, (temat ἐργ, ἐργάζομαι) szybkość w działaniu, prędkie wykonanie.

ταχύς, 3. szybki, prędki; τὴν ταχίστην, jak najspieszniej; *neutr. adv.* ταχύ i διὰ ταχέων, szybko, wnet, spiesznie; *superl.* τάχιστα.

τέ, *coni.* i, *que*; τὲ... τὲ i τὲ.... καί, i... i, nie tylko... lecz także.

τέθριππον, τό, (τέτταρα, ἵππος) czterokonny wóz, zaprząż czterokonna, czwórka.

τείνω, (*tendo)* naciągać; *intr.* spieszyć, dążyć, biedz dokąd, πρός τι.

τεῖχος, τό, mur; twierdza, warownia, zamek.

τεκμαίρομαι, z pewnych znaków poznawać, wnioskować z czego τινί.

τεκμήριον, τό, (τεκμαίρομαι) znak, świadectwo, dowód.

τέκνον, τό, (τίκτω) dziecię.

τεκτονικός, 3. (τέκτων) w budowaniu zdatny, zręczny; ὁ τ. cieśla, budowniczy.

τέκτων, ονος, ὁ, cieśla.

τελέθω = γίγνομαι, stać się, być.

τέλειος, 3. (τέλος) skończony; dojrzały, dorosły.

τελεστήρια, τά, (τελέω) *sc.* ἱερά, ofiara za uskutecznienie, za powodzenie przedsięwzięć.

τελευταῖος, 3. (τελευτή) ostatni; οἱ τελευταῖοι, tylna straż.

τελευτάω, kończyć; dokonać, τοῦ βίου, życia; *intr.* zakończyć życie, zginąć, umrzeć; *partic.* τελευτῶν, ostatecznie, nakoniec, wreszcie.

τελευτή, ἡ, (τελέω) koniec; koniec życia, śmierć.

τελέω, (τέλος) kończyć; wydawać, łożyć, płacić.

τελέως, *adv.* zupełnie, całkiem.

τέλος, τό, a) koniec, kres; *acc. adv.* τέλος, ostatecznie, wreszcie, nakoniec; b) urząd, godność; τὰ τέλη, władza, zwierzchność.

τερπνός, 3. rozweselający, przyjemny; τὰ τερπνά, przyjemności, uciechy.

τέρπω, rozweselać; *pass.* rozweselać się, zachwycać się.

τετράρ-ρυμος, 2. czterodyszlowy.

Τευθρανία, ἡ, Teutrania, kraj i miasto w Myzyi, prowincyi Azyi Mniejszej.

τέχνη, ἡ, sztuka, rzemiosło; sposób, πάσῃ τέχνῃ wszelkimi sposobami.

τεχνίτης, ου, ὁ, (τέχνη) sztukmistrz, artysta.

τῇδε, *adv.* tak, tym sposobem.

τήκω, roztapiać; *perf.* τέτηκα, stopnieć.

τηλικοῦτος, 3. tego samego wieku, w takim samym wieku.

τήμερον, *adv.* (ἡμέρα) dzisiaj.

τηνικαῦτα, *adv.* wtedy, wtenczas.

τιάρα, ἡ, tyara, turban, noszony przez Persów; τ. ὀρθή, t. wprost do góry stojąca, którą tylko król mógł nosić.

τίθημι, kłaść, stawiać, ἔν τινι na co, gdzie; τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα, przypierać tarcze do kolan; umieścić gdzie, policzyć do..; *med.* robić, czynić sobie, dla siebie; τὴν ψῆφον, dać głos, rozstrzygać; τίθεσθαι τὰ ὅπλα broń złożyć, ale także: stanąć pod bronią, kazać stanąć, zatrzymać się; ἀντία τὰ ὅπλα τίθεσθαι, zwrócić oręż ku nieprzyjacielowi, stawić czoło, ustawić wojsko w szyku bojowym.

Τιμασίων, ωνος, Tymazyon, dowódca w wojsku 10.000 Greków.

τιμάω, czcić, cenić, szanować, uwielbiać; zaszczycać podarunkami, udarować, obdarzać.

τιμή, ἡ, cześć, szacunek, honor, poważanie, sława; zaszczyt, nagroda; urząd honorowy, władza.

τίμιος, 3. (τιμή) cenny, drogi; szanowany, poważany.

τιμωρέω, karać; *med.* mścić się, karać, τινά.

τιμωρία, ἡ, zemsta, kara.

τίνω, płacić.

Τιρίβαζος, ου, Tyrybazos, namiestnik Armenii.
τὶς, τὶ, *pron. indef.* ktoś, jakiś, pewien; τὶ coś, τὶ τῆς φάλαγγος, jedna część f.; niejeden, każdy; τινές niektórzy; często można oddać przez zwrot nieosobowy: ἐὰν μή τις αὐτοῖς διδῷ, jeżeli się im nie da; καταμάθοι ἄν τις, możnaby się nauczyć; — w połączeniu z *substant.* i *adiect.* = coś w rodzaju, coś niby, prawie, niemal; dosyć, bardzo; τὶ często = w czemś, poniekąd, może.
τίς, τί, *pron. inter.* kto? jaki? co za jeden? co? — τί często niezależnie = poco? dlaczego? do czego? jak? — τί δέ; jak też? co? — τί γάρ; jakżeż?
Τισσαφέρνης, ους, Tysafernes, satrapa Jonii i Karyi.
τιτρώσκω, ranić.
τλήμων, 2. (ἔ-τλην) nieszczęśliwy, nędzny.
τοὶ, partyk. zaiste, zaprawdę, przecież, wszakże.
τοιγαροῦν, partyk. dla tego więc, zaczem.
τοίνυν, partyk. więc, zatem; zaiste, zaprawdę; καὶ τοίνυν, a jednak.
τοιόσδε, 3. taki, tego rodzaju; τοιάδε, to, co następuje.
τοιοῦτος, 3. taki, tego rodzaju; ἐν τοιούτῳ, w takiem położeniu, na tym punkcie; ἐν τοιούτῳ τοῦ κινδύνου, w tak wielkiem niebezpieczeństwie.
τοιχωρυχέω, (τοῖχος, ὀρύσσω) włamywać się do domów.
τοκεύς, έως, ὁ, (τίκτω) rodzic; οἱ τοκεῖς, rodzice.
τολμάω, odważać się, ośmielać się, śmieć.
Τολμίδης, ου, T., herold w wojsku gr. 10 tysięcy.
τόξευμα, ατος, τό, (τοξεύω) strzała.
τοξεύω, (τόξον) strzelać z łuku; τ. τινά, ugodzić strzałą, zabić strzałem z łuku.
τοξικός, 3. (τόξον) do łuku należący; ἡ τοξική *sc.* τέχνη, sztuka strzelania z łuku.
τόξον, τό, (τείνω) łuk.
τοξότης, ου, ὁ, (τόξον) łucznik.
τόπος, ὁ, miejsce, okolica.
τοσοῦτος, tak wielki, tak liczny, tyle; τοσοῦτον χρόνον, tak długo; *neutr. adv.* tak bardzo, tak dalece, o tyle, tylko tyle, tak mało, to tylko.
τότε, *adv.* wtenczas, wtedy, wówczas; οἱ τότε, ówcześni ludzie.
τοτὲ μέν... τοτὲ δέ, jużto... już też, raz... drugi raz.
τοὔμ-παλιν (τὸ ἔμπαλιν) i εἰς τοὔμπαλιν, napowrót.
τοὐντεῦθεν = τὸ ἐντεῦθεν, odtąd, potem.
τράγημα, ατος, τό, (τρώγω, gryźć) deser, wety, łakocie.
Τράλλεις, εων, αἱ, Tralles, miasto w Lidyi.
τράπεζα, ἡ, stół.
τραῦμα, ατος, τό, (τιτρώσκω) rana.
τράχηλος, ὁ, szyja.
τραχύς, 3. nierówny, niedogodny; przykry; surowy.
τρέπω, obracać, nakłaniać; odmieniać, przeinaczać; εἰς φυγὴν τρέπειν, do ucieczki zmusić; *med.* i *pass.* zwracać się, obrócić się, udać się, wstępować, πρός τινα; skierować się, oddać się czemu, ἐπί τι; τρέπομαι ὁδόν, iść drogą, obierać drogę.
τρέφω, żywić, karmić, chować, wychowywać; utrzymywać.
τρέχω, biegać, spieszyć.
τρέω, drżeć, lękać się, uciekać.

τριήρης, ους, ἡ, t. j. ναῦς, (ἐρέσσω) trójrzędowiec, okręt trójrzędny.
τρίς, *adv.* trzykroć; εἰς τ. po trzy razy.
τρισ-άσμενος, 3. bardzo chętny, bardzo chętnie.
τριταῖος, 3. (τρίτος) trzeciego dnia.
τρίτος, 3. trzeci; τὸ τρίτον, po raz trzeci.
τρόπαιον, τό, znak, pomnik zwycięstwa, trofea.
τροπή, ἡ, (τρέπω) zwrot, ucieczka.
τρόπος, ὁ, (τρέπω) a) sposób; τόνδε τὸν τρόπον, takim sposobem; τὸν αὐτὸν τρόπον, w ten sam sposób, tak samo; ἐκ παντὸς τρόπου, wszelkim sposobem; b) obyczaj, charakter.
τροφή, ἡ, (τρέφω) żywność, utrzymanie.
τροφός, ἡ, (τρέφω) mamka.
τροχός, ὁ, (τρέχω) koło.
τρυπάω, wiercić, przewiercać, przekłówać.
τρωκτός, 3. (τρώγω) co można jeść surowo; τὰ τρωκτὰ ὡραῖα, owoce, które można jeść surowo.
τρωτός, 3. (τιτρώσκω) ten, który może być raniony.
τυγχάνω, trafić, ugodzić, kogo τινός; natrafić, spotkać, znaleźć; ὁ τυχών, pierwszy lepszy; osiągnąć, otrzymać, uzyskać, dostąpić, nabyć, τινός, co od kogo, τί τινος; *intr.* trafić się, zdarzyć się, osobl. z *part.* = właśnie, przypadkiem.
τύλος, ὁ, nabrzmiałość.
τυραννικός, 3. (τύραννος) tyrański, despotyczny; τὸ τυραννικόν, zwyczaj tyrański.
τύρβη, ἡ, (*turba*) nieporządek, zamęt, ciżba, natłok, tłum, wrzask, ścisk.
τύχη, ἡ, (τυγχάνω) los, przeznaczenie; *plur.* losy.

Υ.

ὑακινθινοβαφής, 2. (βάπτω) koloru hyacyntowego.
ὑβρίζω, zuchwale z kim obchodzić się, krzywdzić, obrażać, lżyć.
ὕβρις, εως, ἡ, zuchwałość.
ὑβριστής, οῦ, (ὑβρίζω) zuchwały; *superl.* ὑβριστότατος.
ὑγίεια, ἡ, zdrowie, wyzdrowienie.
ὑγιεινός, 3. zdrowy, dla zdrowia przydatny.
ὑδροποσία, ἡ, picie wody.
ὑδροφορέω, nosić wodę, czerpać.
ὑδροφόρος, 2. (φέρω) noszący wodę; ἡ ὑ. nosząca wodę.
ὕδωρ, ατος, τό, woda, deszcz.
υἱός, ὁ, syn.
ὕλη, ἡ, (*silva*) zarośle, krzaki, krzewy.
ὑμνέω, (ὕμνος) opiewać, wysławiać, uwielbiać.
ὑπ-άγω, podprowadzić; przywieść do czego; *med.* skrycie dla swej korzyści przywieść do czego, nakłonić, namówić.
ὑπαίτιος, 2. (αἰτία) zostający pod zarzutem; ὑ. ἐστί μοι τι πρός τινος, jest mi coś poczytane za zbrodnię od kogo, ktoś mi za złe bierze.
ὑπ-ακούω, być posłusznym, słuchać, τινί.

ὑπ-αντάω, wychodzić, ruszać naprzeciw.

ὕπ-αρχος, ὁ, dowódca, namiestnik, satrapa.

ὑπ-άρχω, a) zaczynać; z *part.* = wprzódy, pierwej: ὑπάρχω εὖ ποιῶν, czynię komu wprzódy co dobrego; b) być obecnym, znajdować się, być; ὑ. τινί, sprzyjać; ὑπάρχει μοι, mam, posiadam; τοιούτων ἡμῖν ὑπαρχόντων, gdy mamy takie powody.

ὑπ-είκω, ustępować, τινός skąd; τινί τινος, komu w czemś, pierwszeństwo przyznać w czem.

ὑπέρ (*super*), *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: nad, ponad, powyżej, z tamtej strony; b) przenośnie: za kogo w obronie czyjej, dla dobra czyjego, dla, z powodu; względem; 2) z *acc.* a) o miejscu: nad, ponad, z drugiej strony; b) o czasie: nad; c) przenośnie: poza, ponad, wbrew, więcej niż; ὑπὲρ ἄνθρωπον φρονεῖν, wyżej myślą sięgać niż człowiekowi przystoi, więcej... być dumnym.

ὑπερ-βάλλω, przerzucić; *intr.* przechodzić przez co; przewyższać, odznaczać się, czem τινί.

ὑπερ-εσθίω, jeść nad miarę.

ὑπερ-έχω, trzymać do góry; *intr.* sterczeć, wystawać.

ὑπερήφανος, 2. (φαίνω) zuchwały, dumny, butny.

ὑπερμεγέθης, 2. (μέγεθος) bardzo wielki.

ὑπερ-οράω, z góry na co patrzeć, pogardzać, lekceważyć, co τινός.

ὑπερ-πληρόω, przepełniać.

ὑπερ-πονέω, nad miarę pracować; z trudem trawić.

ὑπερ-φαλαγγέω, (φάλαγξ) oskrzydlić, prześcigać.

ὑπερ-φοβέομαι, niezmiernie się obawiać.

ὑπερ-χαίρω, bardzo się cieszyć; z *part.* = bardzo chętnie.

ὑπ-έρχομαι, podchodzić, posuwać się naprzód.

ὑπήκοος, 2. (ἀκοή) posłuszny; poddany, podległy, komu τινί.

ὑπηρετέω, (ὑπηρέτης) służyć, pomagać, przysługę wyświadczyć, przysłużyć się, słuchać kogo, τινί, stosować się do woli czyjej, poddawać się komu.

ὑπηρέτης, ου, ὁ, (ἐρέτης) służący, sługa, pomocnik, adjutant.

ὑπισχνέομαι, obiecywać, przyrzekać, zapewniać, udawać.

ὕπνος, ὁ, (*somnus*) sen.

ὑπό, (*sub*) *praep.* 1) z *gen.* a) o miejscu: z pod czego, pod; b) przenośnie: od, przez (przy *pass.*); z, dla, z powodu; 2) z *dat*, a) o miejscu: pod; b) przenośnie: pod, w mocy czyjej; 3) z *acc.* a) o miejscu: popod, pod; b) o czasie: podczas, około; c) przenośnie o zawisłości: οἱ ὑπ' αὐτόν, jego poddani.

ὑπό-βαθρον, τό, podstawa.

ὑπογραφή, ἡ, (-γράφω) podmalowanie, barwienie.

ὑποδεής, 2. (δέομαι) nizki (co do stanu).

ὑπόδεσις, εως, ἡ, (-δέω) obuwie.

ὑπο-δέχομαι, przyjmować.

ὑπο-δέω, podwiązać; *med.* podwiązać sobie trzewiki, sandały pod stopy; ὑποδεδεμένος, obuty, w sandałach

ὑπόδημα, ατος, τό, (-δέω) sandał, trzewik, obuwie.

ὑπο-δύομαι, podejść pod co, wziąć co na siebie, podejmować co.

ὑποζύγιον, τό, (ζυγόν) bydło pociągowe, juczne, pociąg.

ὑποκορίζομαι, oczerniać, lżyć, szkalować.

ὑπο-λαμβάνω, a) podejmować; podejmować gościnnie, wziąć w opiekę; ὑ. *sc.* λόγον, przerywać mowę, zabierać głos, odpowiadać; b) przyjmować, mniemać, sądzić.

ὑπο-λείπω, zostawić; *pass.* być pozostawionym, pozostać w tyle, zostać.

ὑπο-λύω, odwiązać; *med.* odwiązać sobie, *sc.* τὰ ὑποδήματα, zdjąć obuwie.

ὑπο-μαλακίζομαι, uleglejszym się stawać.

ὑπο-μένω, zostać, pozostać w tyle; zostać na miejscu, stawić czoło czemu, τί; wytrwać, wytrzymać.

ὑπόμνημα, ατος, τό, (-μιμνήσκω) przypomnienie, wzmianka.

ὑποπτεύω, podejrzywać, obawiać się; przeczuwać, domyślać się.

ὑπο-πτήσσω, być nieśmiałym, lękliwym.

ὑπο-στράτηγος, ὁ, poddowódca.

ὑπο-στρέφω, *intr.* chytrze wywinąć się, wykręcić się.

ὑπο-τρέχω, wybiedz naprzeciw; schwytać, τινά.

ὑπο-φαίνω, *intr.* pokazywać się; ἕως (ἡμέρα) ὑποφαίνει, dzień się pokazuje, dnieje, świta.

ὑπο-χείριος, 2. (χείρ) w czyjej mocy, podległy; ὑποχείριον γίγνεσθαί τινι, popaść w czyje ręce, w czyją moc.

ὑπο-χωρέω, a) ustępować, cofać się, τινί przed kim; b) posuwać się naprzód, iść, ruszać naprzód.

ὑποψία, ἡ, (ὑφοράω) podejrzenie, podejrzliwość, obawa; *plur.* powody do podejrzenia.

Ὑρκάνιοι, οἱ, Hirkańczycy, naród na wschodniej stronie morza Kaspijskiego.

Ὑστάσπας, α, H., Pers, przyjaciel Cyrusa Starszego.

ὑστεραῖος, 3. (ὕστερος) następny, następujący; ἡ ὑστεραία *sc.* ἡμέρα, dzień następny; τῇ ὑ. dnia następnego, nazajutrz.

ὑστερέω, (ὕστερος) przyjść później, spóźnić się, przybyć za późno; ὑ. τῆς μάχης, przyjść po bitwie.

ὕστερος, 3. późniejszy; *neutr. adv.* później, następnie, potem.

ὑφ-ηγέομαι, iść przodem; naprowadzać kogo do czego, wskazać komu coś, τινί τι.

ὑφ-ηνίοχος, ὁ, woźnica, służący, który cugle trzyma.

ὑφ-ίημι, spuszczać; *med.* poddawać się, ustępować, ulegać, tracić odwagę.

ὑφ-ίστημι, podstawiać; *intr.* stawiać się naprzeciw, stawiać opór, opierać się.

Φ.

φαιδρός, 3. (φαίνω) jasny, pogodny; wesoły, wypogodzony.

Φαιδώνδας, α, F., uczeń Sokratesa.

φαίνω, pokazywać, objawić; oznajmić, donosić; *pass.* dać się widzieć, pokazać się, okazać się, zjawić się; z *inf.*=*videri*, zdawać się; z *part.* okazuję się jako taki, który..., widocznie..., jest widoczna=δῆλός εἰμι.

φάλαγξ, γγος, ἡ, falanga, szyk bojowy, wojsko ustawione w szyku bojowym; środek wojska; ἐπὶ φάλαγγος παράγειν, kazać zachodzić wojsku dla uformowania falangi, t. j. z kolumny (τὸ κέρας, *agmen*) rozwinąć front.

Φαλῖνος, ου, F., Grek, poseł króla perskiego Artaxerxesa.

φανερός, 3. (φαίνω) widoczny, wyraźny, jawny; φανερός εἰμι (γίγνομαι) z *part.*=jawnie, widocznie, widoczna jest, że..., jawnie okazuję, że..., daję poznać, że...; ἐν τῷ φανερῷ, publicznie, na widowni.

φανερῶς, *adv.* widocznie, jawnie, otwarcie; οἱ φ. πλουτοῦντες, ci, którzy przyznają się do bogactw.

φαρέτρα, ἡ, (φέρω) sajdak, kołczan.

φάρμακον, τό, trucizna.

Φαρνοῦχος, ου, F., dowódca jazdy w wojsku Cyrusa Starszego.

φάσκω, (φημί) mówić, twierdzić, utrzymywać.

φαῦλος, 3. zły, lichy.

φείδομαι, oszczędzać, τινός.

φέρω, nosić, przynosić, znosić; wydawać, rodzić; brać, pobierać, otrzymywać (żołd); brać, unosić, zabierać, rabować, łupić, uprowadzać; znosić, cierpieć, χαλεπῶς φέρω=*aegre fero*, z przykrością znosić, smucić się, martwić się, gniewać się; — *med.* nosić sobie, przynosić z sobą; *pass.* być niesionym, być rzuconym, spadać, lecieć, walić się, biedz, pędzić, brykać, dokazywać.

φεῦ, *interi.*, ach! biada!

φεύγω, *(fugio)* uciekać, przed kim τινά; być wygnanym, wywołanym z kraju; οἱ φεύγοντες, wygnańcy.

φήμη, ἡ, (φημί) głos (ludzki); wieszczba, wróżba z głosu ludzkiego.

φημί, mówić, radzić, opowiadać; mniemać, sądzić, twierdzić, potwierdzać, przyznawać; οὐ φ. *negare*, przeczyć, mówić że nie, nie chcieć, wzbraniać się.

φθάνω, uprzedzać, wyprzedzać; z *partic.*=prędzej, pierwej, wprzód; *partic.* φθάσας=wprzód, pierwej, prędzej.

φθέγγομαι, wydawać głos, dać się słyszeć, odzywać się, wołać, krzyczeć; zabrzmieć, zahuczeć.

φθείρω, niszczyć, pustoszyć.

φθονέω, (φθόνος) zazdrościć, τινί; *pass.* φθονοῦμαι, zazdroszczą mi.

φθόνος, ὁ, zazdrość.

φιάλη, ἡ, czara.

φιλανθρωπία, ἡ, ludzkość, uprzejmość.

φιλάνθρωπος, 2. ludzkość kochający, ludzki, uprzejmy.

φιλέω, miłować, kochać; całować.

Φιλήσιος, ου, Filezyos, wódz w wojsku 10 tysięcy.

φιλία, ἡ, (φίλος) miłość, przyjaźń, przywiązanie.

φιλικός, 3. (φίλος) przyjacielski; φιλικὰ ἔργα, dowody przyjaźni.

φιλικῶς, *adv.* po przyjacielsku, przyjaźnie.

φίλιος, 3. i 2. przyjacielski; sprzyjający, przychylny; ἡ φιλία χώρα lub ἡ φιλία, kraj przyjacielski.

φίλ-ιππος, 2. lubiący konie, miłośnik koni.

φιλόθηρος, 2. (θήρα) lubiący polowanie.

φιλό-καλος, 2. lubiący to, co piękne.

φιλοκερδέω, (κέρδος) być chciwym zysku, gonić za zyskiem.

φιλο-κίνδυνος, 2. lubiący się narażać na niebezpieczeństwo, odważny, śmiały.

φιλομαθής, 2. (μαθεῖν) lubiący się uczyć, ochoczy do nauk, pojętny.

φιλονικία, ἡ, (νίκη) współzawodnictwo, zazdrość; φιλονικίαν ἐμβάλλειν τινί, wzbudzić w kim ambicyę.
φιλονίκως, *adv*. φ. ἔχω, ubiegać się, współzawodniczyć, z *inf*.
φιλο-πόλεμος, 2. lubiący wojnę.
φίλος, 3. przyjazny, przychylny; ὁ φ. przyjaciel.
φιλοσοφέω, być miłośnikiem mądrości, filozofem.
φιλόσοφος, ὁ, (σοφία) filozof.
φιλόστοργος, 2. (στέργω) tkliwie kochający, miły, uprzejmy.
φιλοτιμέομαι, (φιλότιμος) być chciwym sławy, mieć ambicyę, dumę; φιλοτιμηθέντες, wskutek (obrażonej) dumy, czując się skrzywdzonymi na sławie.
φιλοτιμία, ἡ, żądza sławy, ambicya.
φιλότιμος, 2. (τιμή) chciwy sławy, lubiący cześć.
φιλοφρονέομαι, (φρήν) obchodzić się uprzejmie, uprzejmym być, okazywać życzliwość, przychylność, τινί; przywitać serdecznie, pozdrowić, τινά.
φλυαρέω, bredzić, pleść, bajać.
φλυαρία, ἡ, brednie, gadanina.
φοβερός, 3. straszny.
φοβέω, straszyć, przestraszać, nabawiać strachu; *pass*. z *fut*. *med*. bać się, obawiać się; φοβοῦμαι z *inf*., obawiać się, nieśmieć, nie mieć śmiałości.
φόβος, ὁ, bojaźń, strach, obawa.
Φοινίκη, ἡ, Fenicya.
φοινικίς, ίδος, ἡ, szata purpurowa.
φοινικοῦς, (φοινίκεος) 3. purpurowy.
φοῖνιξ, ικος, ὁ, drzewo palmowe, daktylowe; οἶνος φοινίκων, wino palmowe.
Φοῖνιξ, ικος, Fenicyanin.
φοιτάω, chodzić, odwiedzać, uczęszczać.

Φολόη, ἡ, Foloe, góra między Arkadyą a Elidą.
φονεύω, zabijać.
φονικός, 3. (φόνος) chciwy mordu, skłonny do mordu. okrutny.
φόνος, ὁ, zabójstwo, rzeź.
φορέω, nosić.
φράζω, mówić, oznajmić, wskazać, zalecić.
φρέαρ, ατος, τό, studnia.
φρονέω, być roztropnym; myśleć, rozumieć; εὖ φ. być przy zdrowych zmysłach, być rozumnym; μέγα φ. być dumnym, zarozumiałym, ἐπί τινι na co; czuć, zamyślać, zamierzać, chcieć.
φρόνημα, ατος, τό, umysł; odwaga, otucha.
φρόνησις, εως, ἡ, (φρονέω) rozum, rozsądek
φρόνιμος, 2. (φρήν) rozumny, rozsądny, roztropny.
φροντίζω, a) myśleć nad czem, ślęczeć. obmyśleć, wystarać się, τί; myśleć o czem, badać co, zastanawiać się nad czem, περί τινος i τί; b) troszczyć się, niepokoić się, starać się o co, τινός.
φροντίς ίδος, ἡ, (φρήν) troska.
φρούραρχος, ὁ, (ἄρχω) dowódca załogi, komendant twierdzy.
φρουρέω, (φρουρός) strzedz, trzymać pod strażą, pilnować.
φρούριον, τό, (φρουρός) miejsce obronne, twierdza; załoga w twierdzy (*praesidium*).
φρουρός, ὁ, stróż; *plur*. załoga.
φρύγανον, τό, zwykle *plur*. suche gałęzie, chróst.
Φρύγες, οἱ, Frygijczycy.
Φρυγία, ἡ, Frygia, kraina w Małej Azyi.
φυγάς, άδος, ὁ, zbieg, wygnaniec, wychodźca, tułacz.
φυγή, ἡ, ucieczka.

φυλακή, ἡ, (φυλάσσω) czuwanie, pilnowanie, dozór; straż, warta, załoga; φυλακὰς φυλάττειν, straż odbywać; ἐν φυλακῇ ἔχειν, trzymać pod strażą, pilnować.

φύλαξ, ακος, ὁ, ἡ, (φυλάττω) stróż, stróżka; straż; οἱ φύλακες, straż przyboczna.

φύλαρχος, ὁ, (ἄρχω) przełożony jednej φυλή, filarch.

φυλάττω, czuwać; strzedz, pilnować, zachować; *med.* strzedz się, mieć się na baczności, wystrzegać się, τινά.

φυλή, ἡ, ród, szczep, pokolenie; oddział, klasa.

φῦλον, τό, szczep, lud.

φύρδην, *adv.* zmieszany, bez ładu.

φυσάω, nadąć; *pass.* być nadętym, napuszyć się.

φύσις, εως, ἡ, (φύω) natura, własność przyrodzona; płeć przyrodzona; zdolność przyrodzona; istota; φύσει, z natury.

φυτεύω, (φυτόν) sadzić, zasadzać; obsiewać, uprawiać; *med.* dla siebie uprawiać.

φύω, rodzić, wydawać; *intr.* stać się, rodzić się, powstawać, rosnąć, pochodzić od kogoś, rodzić się z kogoś, τινός i ἀπό τινος; *perf.* πέφυκα, z natury być usposobionym, być z natury, być; τὰ πεφυκότα, płody natury, istoty.

φωνή, ἡ, głos, mowa, język; αἱ φωναί, krzyk, wrzask.

φῶς, φωτός, τό, światło.

X.

Χαιρεκράτης, ους, Ch., brat Chairefonta.

Χαιρεφῶν, ῶντος, Ch., przyjaciel Sokratesa.

χαίρω, cieszyć się, z czego τινί; z *part.* = chętnie; χαῖρε, bądź pozdrowion! witaj! bądź zdrów.

Χαλδαῖοι, οἱ, Chaldejczycy, szczep Kurdów, także Χάλυβες zwani.

χαλεπαίνω, gniewać się, oburzać się, na kogo τινί.

χαλεπός, 3. a) przykry, trudny, uciążliwy, niebezpieczny, przeciwny, niepomyślny; zły, straszny, okropny; τὰ χαλεπά, bieda, okropność, nieszczęście, okrucieństwo, przykrości; τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος, gwałtowność, ostrość wiatru; b) szorstki, surowy.

χαλεπῶς, *adv.* ciężko, trudno; χ. φέρειν, ob. φέρω.

χαλκευτικός, 3. (χαλκός) w kowalstwie biegły; ὁ χ. kowal.

χαλκός, ὁ, śpiż, miedź.

χαλκοῦς (χάλκεος) 3. śpiżowy.

Χάλυβες, οἱ, ob. Χαλδαῖοι.

χαμαί, *adv.* na ziemi.

χαρίζομαι, wyświadczyć komu dobrodziejstwo, przysługę, czynić grzeczność, przypodobać się, komu czem τινί τι; dogadzać komu, w czem τί; usłuchać, być powolnym, schlebiać, zadość czynić, komu w czem τινί τι; *partic. perf. pass.* κεχαρισμένος, ten, któremu wyświadczono dobrodziejstwo, dobrodziejstwem obdarzony; miły, przyjemny.

χάρις, ιτος, ἡ, wdzięczność, dzięki; χάριν εἰδέναι, wdzięczność za-

chować, poczuwać się do wdzięczności, *gratiam habere*; χάριν ἔχειν, być obowiązanym do wdzięczności, poczuwać się do wdzięczności, żywić wdzięczność, *gratiam debere*; χάριν ἀποδιδόναι odwdzięczyć się czynem, czynem wdzięczność okazać, *gratiam referre*; *acc.* χάριν, jako *praep.* z *gen.*, dla, z powodu.

χαριστήρια, τά, (χαρίζομαι) ofiara dziękczynna, dzięki, podziękowanie.

Χαρμάνδη, ἡ, Ch., miasto nad Eufratem.

χειμών, ῶνος, ἡ, zima, zimno.

χείρ, χειρός, ἡ, a) ręka; ἐκ χειρός, wręcz, zblizka, *cominus*; εἰς χεῖρας ἰέναι, potykać się wręcz, walczyć zblizka, *manus conserere*; b) gwałt, bijatyka; ἄρχειν ἀδίκων χειρῶν, kroki nieprzyjacielskie rozpoczynać.

Χειρίσοφος, ου, Ch., naczelny wódz 10 tysięcy Greków po zamordowaniu Klearcha.

χειρόμακτρον, τό, ręcznik, serweta.

χειροποίητος, 2. (ποιέω) ręką ludzką zrobiony.

χειρόομαι, (χείρ) zwyciężać, pokonywać.

χείρων, 2. *comp.* do κακός, gorszy, niższy.

Χερρόνησος, ἡ, Cherzonez tracki nad Hellespontem.

χήν, χηνός, ὁ, ἡ, gęś.

χιλιοστύς, ύος, ἡ, oddział z 1.000 żołnierzy złożony.

χιλός, ὁ, trawa; pasza; χ. ξηρός, sucha trawa, siano.

χίμαιρα, ἡ, koza.

χιτών, ῶνος, ὁ, spodnia suknia, *tunica*.

χιών, όνος, ἡ, śnieg.

χοῖνιξ, ικος, ἡ, chojnik, miara zboża=1·094 litra.

χοίρειος, 3. (χοῖρος, prosię) wieprzowy; κρέα χ., wieprzowina.

χορεύω, (χορός) tańcować.

χορός, ὁ, taniec, pląsy.

χόρτος, ὁ, trawa, pasza; χ. κοῦφος, siano.

χράομαι, a) używać kogo do czego, τινί τι i εἴς τι, posługiwać się czem, korzystać z czego, τινί; τῇ φιλίᾳ τινὸς χρῆσθαι, postępować jako czyj przyjaciel, zachować przyjaźń czyją; obchodzić się z kim, być z kim w stosunkach, postępować z kim, kierować kim, τινί; b) z podw. *dat.* mieć, posiadać, znajdować; χρῆσθαί τινι πολεμίῳ, mieć w kim nieprzyjaciela; por. łać. *uti aliquo amico*.

χρεία, ἡ, użycie, obejście się, postępowanie z kim.

χρή, *impers.* potrzeba, jest powinnością, wypada.

χρῄζω, życzyć sobie, chcieć, pragnąć.

χρῆμα, ατος, τό, (χράομαι) rzecz potrzebna; *plur.* majątek, dobytek, dostatki, mienie, skarb, pieniądze.

χρήσιμος, 3. (χράομαι) potrzebny, pożyteczny, przydatny, zdatny, dzielny.

χρηστήριον, τό, wyrocznia; słowa wyroczni.

χρηστός, 3. dobry, zacny, uczciwy.

χρίω, powlec farbą, pomalować.

χρόνος, ὁ, czas; τὸν ἀεὶ χρόνον, na zawsze, na wieki; χρόνῳ συχνῷ ὕστερον, po długim (niejakim) czasie; πολλοῦ χρόνου, od dawnego czasu.

Χρυσάντας, α, Chr., Pers, przyjaciel Cyrusa Starszego.

χρυσίον τό, złoto, pieniądz złoty, pieniądze.

χρυσοειδής, 2. (εἶδος) podobny do złota, złocisty.

χρυσός, ὁ, złoto.

χρυσοῦς, (χρύσεος), 3. złoty, ze złota, pozłacany.

χρυσο-χάλινος, 2. ze złotą uzdą.

χρῶμα, ατος, τό, (χρώννυμι) farba, cera skóry; skóra, powierzchnia ciała.

χώννυμι, usypać, wznieść.

χώρα, ἡ, miejsce, stanowisko; miejsce pewne, oznaczone; kraj, okolica, kraina.

χωρέω, ustępować; iść, posuwać się, biedz; zawierać, mieścić w sobie (o miarach).

χωρίον, τό, (χῶρος) miejsce, grunt, plac, przestrzeń; miejsce obronne, warowne, twierdza.

χωρίς, *adv.* osobno, oddzielnie; z *gen.* bez, oddzielnie, oprócz.

χῶρος, ὁ, miejsce, obwód.

Ψ.

Ψάρος, ὁ, Psaros, rzeka w Cylicyi.

ψέλιον, τό, naramiennik, bransoletka, klamra.

ψεύδω, oszukiwać, zawodzić; *pass.* oszukać się, mylić się, zawieść się, τί w czem; *med.* zawód uczynić komu, stawać się kłamcą wobec kogo, πρός τινα; kłamać, oszukać, zawieść, kogo w czem, τινά τι.

ψηφίζομαι, (ψῆφος) głosować; postanawiać, uchwalać.

ψῆφος, ἡ, kamyczek do głosowania, głos, głosowanie, uchwała; ψῆφον τίθεσθαι, dać głos.

ψιλός, 3. ogołocony, goły, pusty (kraj); odkryty.

ψιλόω, ogołocić; *pass.* być ogołoconym, opuszczonym, oderwanym, oddzielonym, od kogo τινός.

ψοφέω, (ψόφος) robić szelest, brzmieć.

ψυχή, ἡ, życie; dusza, serce, umysł, odwaga; żądza, pragnienie, chęć, apetyt.

ψῦχος, τό, zimno, mróz.

Ω.

ὦ, *interi.* o! przy *vocat.*

ὧδε, *adv.* tak, w ten sposób; ὧδέ πως, tak jakoś, tak mniej więcej.

ᾠδή, ἡ, (ᾄδω) śpiew, pieśń.

ὠθέω, pchać, przeć, trącać, wyprzeć, wypychać; *med.* od siebie odpychać.

ὠμοβόειος, 3. (ὠμός, βοῦς) z niegarbowanej skóry wołowej zrobiony; ἡ ὠ. (δορά) niegarbowana surowa skóra wołowa.

ὦμος, ὁ, ramię, barki, plecy.

ὠμός, 3. surowy, ostry, nieokrzesany.

ὠνέομαι, kupować, za co τινός.

ὤνιος, 2. kupny; τὰ ὤνια, towary.

ὥρα, ἡ, pora roku; kwiat wieku, młodociana piękność, wdzięk, powab; czas dogodny, stosowny,

pora, godzina dogodna; ὥρα ἐστί, czas potemu, pora potemu, wypada.

ὡραῖος, 3. (ὥρα) dojrzały; τὰ ὡραῖα, owoce, które pora roku z sobą przynosi, t. j. doprowadza do dojrzałości; τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὡραῖα, owoce z ziemi, ziemiopłody.

ὡς, 1) *adv.* a) jak, jakby, o ile; b) z *partic. coniunct.* i *absol.* (*gen.* i *acc. absol.*), a często i bez *particip.* tłom.: w mniemaniu że, w przekonaniu że, rozumiejąc że, udając jakoby, mówiąc że, przypuszczając że, jakby, jakoby, jak gdyby, ponieważ (jak mówił); z *part. fut.* = aby, w celu; — przy liczebn. = około; ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, po większej części, najczęściej, zwykle; d) przy *superl.* = *quam*; ὡς τάχιστα, jak najprędzej, ile możności prędko; 2) *coni.* a) = ἐπεί, gdy; ὡς τάχιστα, *simulac*, skoro, skoro tylko; b) ponieważ, gdyż; c) = ὅτι, że; d) = ἵνα, aby, ażeby; ὡς μή, aby nie; e) = ὥστε, tak że; 3) *praep.* z *acc.*, do (przy osobach).

ὥς, *adv.* tak; οὐδ' ὥς i tak nie, nawet tak nie.

ὡσαύτως, *adv.* tak samo.

ὥσπερ, *adv.* tak samo jak, jak; z *part.* = ὡς z *part.*, jakoby, jak gdyby.

ὥστε, *coni.* tak iż, że, z *indic.* lub *inf.*; przeto, dlatego.

ὠτειλή, ἡ, (οὐτάω) blizna.

ὠτίς, ἴδος, ἡ, drop.

ὠφελέω, być użytecznym, pomagać, wspierać, korzyść przynosić, komu τινά; *pass.* być wspieranym, mieć korzyść, zysk, pożytek, ciągnąć korzyść, zysk z czego.

ὠφέλιμος, 3. pożyteczny.

Sprostowania.

Str. 2 wiersz 12 z dołu położ po ᾐσθάνετο przecinek zam. kropki;
„ 41 „ 7 z góry czytaj οὔτ' zam. ὕτ';
„ 48 „ 8 z góry czytaj παρ' zam. πα;
„ 112 „ 7 z dołu położ po ἄκρα przecinek;
„ 136 „ 8 z dołu czytaj Ἀλλά zam. ᾿λλά.

SPIS RZECZY.

15c.

[illegible]
[illegible]